

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

BOR HALİL NURİ BEY İLÇE HALK
KÜTÜPHANESİNE AİT OSMANLI DÖNEMİ
CİTLERİNDEN ÖRNEKLER

SAİT SAMAT

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

DOÇ. DR. ERKAN AYGÖR

KONYA- 2022

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sait SAMAT		
	Numarası	18811801028		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine Ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin Adı Soyadı
İmzası

SAİT SAMAT

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	Sait SAMAT		
	Numarası	18811801028		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sanat Tarihi		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Doç. Dr. Erkan AYGÖR		
Tezin Adı	Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine Ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler			

ÖZET

Cilt çeşitli malzemelerden yapılan, kitap veya bir mecmuanın sayfalarını bir arada toplu tutmasını sağlamaktadır. Kitap sanatları içerisinde önemli bir yere sahip olan cilt sanatı yüzyıllarca kullanılmıştır. Çeşitli sanat kollarında olduğu gibi cilt sanatı da Osmanlı döneminde en parlak dönemini görmüş ve sanat değeri yüksek eserler meydana getirmişlerdir. Araştırmamız Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine ait Osmanlı dönemi ciltlerinden örnekleri teşkil etmektedir. Türk Cilt Sanatı ile ilgili olan çalışmamız altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde; Giriş ana başlığı altında “Konunun Tanımı, Amacı ve Sınırları”, “Yöntem”, “Konuyla ilgili Literatür”, “Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi” bulunmaktadır. İkinci bölümünde; Türk Cilt Sanatı ana başlığı altında “Cildin Bölümleri”, “Kapağın Bölümleri”, “Ciltte Kullanılan Malzemeler”, “Ciltte Kullanılan Aletler”, “Cilt Çeşitleri”, “Malzemesine Göre”, “Süsleme Tekniğine Göre” anlatılmıştır. Üçüncü bölümünde; “Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine ait Osmanlı Ciltlerinden Örnekler” incelenmiş motif, teknik, süsleme unsurları ele alınmıştır. Dördüncü bölümde “Değerlendirme”, beşinci bölümünde “Karşılaştırma” ve altıncı bölümünde “Sonuç” yer alırken fotoğraf ve çizimlerle çalışma bitirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cilt, Sanat, Osmanlı, Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	Sait SAMAT		
	Student Number	18811801028		
	Department	Sanat Tarihi		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X	
		Doctoral Degree (Ph.D.)		
	Supervisor	Doç. Dr. Erkan AYGÖR		
Title of the Thesis/Dissertation	Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine Ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler			

ABSTRACT

Binding, made of various materials, enables the pages of a book or a magazine to be kept together. Bookbinding, which has an important place in book arts, has been used for centuries. As in various branches of art, the art of bookbinding saw its heyday in the Ottoman period and produced works of high artistic value.

Our research consists of examples of Ottoman period volumes belonging to Bor Halil Nuri Bey District Public Library.

Our study on Turkish Bookbinding Art consists of six chapters. In the first part; Under the main heading of the introduction, there are "Definition, Purpose and Limits of the Subject", "Method", "Literature on the Subject", "Bor Halil Nuri Bey District Public Library". In the second part; Under the main title of Turkish Bookbinding Art, "Parts of the Skin", "Parts of the Cover", "Materials Used in the Binder", "Tools Used in the Binding", "Types of Binding", "According to the Material", "According to the Decoration Technique" are explained. In the third part; "Examples from the Ottoman Period Bindings belonging to the Bor Halil Nuri Bey District Public Library were examined and the motif, technique and ornamental elements were discussed. While "Assessment" in the fourth section, "Comparison" in the fifth section and "Conclusion" in the sixth section, the work was completed with photographs and drawings.

Keywords: Binding, Art, Ottoman, Bor Halil Nuri Bey District Public Library

ÖNSÖZ

Kitap Sanatları içerisinde önemli bir yere sahip olan cilt sanatı yüzyıllarca Türk İslam Sanatları arasında sanat değeri yüksek eserler oluşturmuştur. Son yıllarda cilt ile ilgili yapılan çalışmalarla birazda olsa ilgi artmıştır. Bu sanat alanındaki çalışmalara bir nebze olsun fayda sağlamak amacıyla Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine ait Osmanlı dönemi ciltlerinden bazılarını incelemeye karar verilmiştir.

Araştırmamıza Konya Yazma eserler Bölge Müdürlüğünde bulunan Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonuna ait ciltleri inceleyerek başlanmıştır. Burada 587 adet eser arasından Osmanlı dönemine tarihlenen ciltlerden malzeme, teknik ve süsleme açısından dönemini yansıtan 40 adet esere tez çalışmasında yer verilmiştir.

Çalışmamız “Giriş”, “Türk Cilt Sanatı”, “Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler (Katalog)”, “Değerlendirme”, “Karşılaştırma” ve “Sonuç” olarak altı ana başlıktan oluşmaktadır. Çalışmamız resimler ve çizimlerle de desteklenmiştir.

Çalışmamın konu seçiminde yardımcı olan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Erkan Aygör’e, eserleri inceleme fırsatını veren kütüphane görevlilerine ve aynı zamanda eserleri yakından gözlemlene fırsatını veren, yol gösteren aynı zamanda yardımlarını esirgemeyen kütüphane çalışanlarına, tarihleri olmayan eserlerin tarihlerini bulmak için eserlerin sayfalarını inceleyen ve bazı eserlerin tarihlerini bulmamda yardımcı olan abim Sayın Cafer Karaçivi’ye, her daim arkamda duran maddi manevi yardımlarını esirgemeyen, zor zamanlarda varlığını hissettiren aileme ve araştırma süreci boyunca benimle beraber olan, ciltlerin çizimlerini hazırlayan kardeşim Seyit Ali Samat’a teşekkürlerimi sunarım.

SAİT SAMAT

Konya, 2022

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
ÖNSÖZ	iv
KISALTMALAR	vii
1.GİRİŞ	1
1. 1. Konunun Tanımı, Amacı ve Sınırları.....	1
1. 2. Yöntem.....	2
1.3. Konuyla İlgili Literatür.....	3
1.4. Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi.....	6
2. TÜRK CİLT SANATI	7
2.1. Türk Cilt Sanatının Tarihi.....	8
2. 2. Cildin Bölümleri.....	20
2. 3. Kapağın Bölümleri.....	21
2. 4. Ciltte Kullanılan Malzemeler.....	23
2. 5. Ciltte Kullanılan Aletler.....	23
2. 6. Cildin Çeşitleri.....	25
2. 6. 1. Malzemeye Göre.....	25
2. 6. 2. Süsleme Tekniğine Göre.....	26
3. BOR HALİL NURİ BEY İLÇE HALK KÜTÜPHANESİNE AİT OSMANLI CİLTLERİNDEN ÖRNEKLER / KATALOG	28
4. DEĞERLENDİRME	109
4. 1. Malzeme ve Renk.....	110
4. 2. Teknik.....	110

4. 3. Cildin Bölümleri.....	111
4. 3. 1. Kapaklar.....	111
4. 3. 1. 1. Şemseler.....	111
4. 3. 1. 2. Salbekler.....	112
4. 3. 1. 3. Köşebentler.....	113
4. 3. 1. 4. Cetveller, Zencirekler, Tığlar.....	113
4. 3. 2. Miklep.....	115
4. 3. 3. Sırt.....	116
4. 3. 4. Sertap.....	116
4. 4. Süsleme	117
4. 4. 1. Geometrik Süsleme.....	117
4. 4. 2. Bitkisel Süsleme.....	117
4. 4. 3. Bulut.....	119
5. KARŞILAŞTIRMA.....	120
6. SONUÇ.....	125
BİBLİYOGRAFYA.....	127
RESİMLER LİSTESİ.....	132
RESİMLER.....	137
ÇİZİMLER LİSTESİ.....	219
ÇİZİMLER.....	222
DEĞERLENDİRME TABLOSU.....	278

KISALTMALAR

a. g. e. : Adı geçen eser

a. g. m. : Adı geçen makale

a. g. t. : Adı geçen tez

S. : Sayı

s. : Sayfa

Ed. : Editör

C. : Cilt

T. D. V. : Türk Diyanet Vakfı

Vs. : Vesaire

mm. : Milimetre

cm. : Santimetre

vd. : ve diğerleri

YY. : Yüzyıl

Haz. : Hazırlayan

1. GİRİŞ

1. 1. Konunun Tanımı, Amacı ve Sınırları

Çalışma “Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler” olup, bu ciltlerden 15, 16, 17, 18 ve 19. yüzyıllara tarihlendirdiğimiz 40 adedi incelenmiştir. Kitaplarda Osmanlı dönemine ait pek çok ciltler yer almaktadır. Bu ciltler erken Osmanlı döneminden geç döneme kadar bütün dönemlere ait ciltleri barındırmaktadır. Bu ciltlerden 40 adedi bu tezin konusunu oluşturmaktadır.

Ülkemiz sanat değeri yüksek birçok yazma esere ev sahipliği yapmaktadır. Sanat değeri taşıyan kitapların cilt kapakları yapıldıkları dönemin kültür, bilim ve sanat anlayışına ışık tutmaktadır. Ciltlerin sanat tarihi açısından incelenmesi ve birçok kütüphanede benzer cilt örnekleri ile ilgili yapılan çalışmalara katkı sağlamak amacıyla bu konu araştırma konusu olarak seçilmiştir.

Araştırdığımız koleksiyonda 587 adet eser bulunmaktadır. Çalışma konumuzun alanı durumu iyi olan ve sanat değeri kaybolmamış veya az hasarlı olan Osmanlı dönemine ait olan 40 adet eserle sınırlandırılmıştır. Bu ciltlerin 2 adedi 15. yüzyıla, 27 adedi, 16. yüzyıla, 2 adedi 17. yüzyıla, 5 adedi 18. yüzyıla ve 4 adedi de 19. yüzyıla tarihlendirilmektedir. Katalogda yer alan ciltler yüzyıl, malzeme, renk, teknik ve süsleme bakımından detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi Koleksiyonuna ait ciltlerin daha önce çalışmalar arasında bulunmaması önemli bir eksiklik oluşturmaktadır ve sanatsal değerlerinin önemine binaen çalışılması gerektiğini düşünerek bu eksikliğin giderilmesi çalışılmıştır.

1. 2. Yöntem

Çalışmamıza ilk olarak kaynak taraması yapılarak başlanmıştır. Bu doğrultuda kitap, makale, doktora ve yüksek lisans tezleri, ansiklopedi maddeleri araştırılmış bulgular ve yararlanılan bilgiler dipnot olarak verilmiştir.

Daha sonra kütüphane yetkilileri ile görüşülüp izinler alındıktan sonra eserlerin fotoğrafları dijital ortamdan elde edilmiştir.

Ardından metnin ana hat planı oluşturulmuş olup metinler dipnot, çizim ve fotoğraflarla desteklenmiştir.

Tezimizin metni Giriş, Türk Cilt Sanatı, Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler, Değerlendirme, Karşılaştırma ve Sonuç olarak altı bölümden oluşmaktadır.

Çalışmamızda eserlerin ciltlerin üzerinde bulunan unsurların özelliklerinden cildin tanımı yapılarak tarihlendirilmiştir. Osmanlı dönemi ciltlerimiz 15, 16, 17, 18 ve 19. yüzyıllara ait olup, 16. yüzyıl dönemine ait ciltlerin sayısı daha fazladır.

Katalog bölümünde ciltler kronolojik olarak sıralanmıştır.

İncelenen 40 eser cildin şemse, salbek, miklep, köşebent, cetvel, zencirek ve sertap kısımları detaylı açıklamaları yapılarak, ciltlerin tarihleri ve renk unsurları da belirtilmiştir. Ayrıca ciltlerde kullanılan bitkisel motiflerin çeşitleri de tek tek değerlendirme kısmında açıklanmış olup, dönem özelliklerini yansıttığını da açıkça göstermektedir. Eserlerin çizimlerini photoshop, inkscape ve paintpoint programlarıyla yapan kardeşim Seyit Ali Samat'a teşekkür ediyorum.

1. 3. Konuyla İlgili Literatür

Kitap Sanatları içerisinde önemli bir yeri olan cilt sanatının çalışma alanları diğer süsleme ve mimari alanlarına göre daha azdır. Ancak son yıllarda çalışmaların arttığı gözlenmektedir.

Bu alanda birçok çalışmalar yapmış araştırmacıların bilgilerinden yola çıkarak tezler ve makaleler hazırlanmıştır. Konu ile ilgili gerekli kaynak taraması yapılmış ve bir kısmı açıklanmıştır.

Ahmet Saim Arıtanın **Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslûbunu Taşıyan Cilt Kapaklar,**¹ isimli tezinde cildin tanımını, tarihçesi, yapılışı, çeşitleri, malzemeleri, üslup, teknik ve süslemeler ile ilgili bilgiler verilerek katalog bölümünde bazı şehirlerin kütüphanelerindeki ciltlere örnekler verilmiştir.

İsmet Bin Ark'ın Eski **Kitapçılık Sanatlarımız**² adlı eserinde kitap sanatlarıyla birlikte ciltle ilgili olarak "Türk Kitapçılık Tarihinde Cilt Sanat" başlığı altında cildin tarihi, malzeme, teknik ve süslemeleri ele alınmıştır.

Cilt sanatı üzerine yapılan bir diğer önemli çalışma da Mine Esiner Özen tarafından **Türk Cilt Sanatı**³ adlı çalışmasıdır. Eser üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Klasik doğu ciltlerinin tarihçesi, bölümleri ve çeşitleri anlatılmış, ikinci bölümde Ciltçiler başlığında tanınan cilt ustalarının isimlerini açıklanmış olup üçüncü bölümde ise sözlük kısmında ciltle ilgili teknik terimlere yer verilmiştir.

Ayşe Budak'ın hazırladığı **Konya Mevlâna Müzesi İhtisas Kütüphanesindeki XV- XVI. Yüzyıl Kitap Kapakları**⁴ adlı yüksek lisans tezinde Konya şehrinin tarihçesi ve kültürel değerleri ile Türk cilt sanatı açıklandıktan sonra

¹ A. Saim Arıtan, **Konya Dışındaki Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslûbunu Taşıyan Cild Kapakları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 1992

² İsmet Binark, **Eski Kitapçılık Sanatlarımız**, Ankara, 1975

³ Mine Esiner Özen, **Türk Cilt Sanatı**, 2. Baskı, İstanbul, 2017

⁴ Ayşe Budak, **Konya Mevlana Müzesi İhtisas Kütüphanesi'ndeki XV- XVI. yüzyıl Kitap Kapakları**, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2009

15 ve 16 yüzyıl dönemine ait kitap kapakları incelenmiştir. Bunlar şemse, köşebent, salbek, cetvel, zencirek, sertap, miklep bölümleriyle birlikte üslup ve süsleme başlıkları adı altında toplanmıştır.

Hacer Karan'ın hazırladığı **Konya Mevlâna Müzesi Müzelik Eserler Bölümünde Bulunan Osmanlı Dönemi Ciltleri**⁵ adlı doktora tezinde cilt sanatı hakkında bilgi verildikten sonra Mevlana Müzesindeki Osmanlı dönemi ciltleri ayrıntılı biçimde incelenerek konu hakkında geniş bir değerlendirmeye yer verilmiştir.

Berrin Coşkun **Klasik Türk Kitap Kaplarının Süsleme Özellikleri ve Kâtı Sanatının Bunlar İçindeki Yeri**⁶ adlı yüksek lisans tezinde Klasik Türk cilt sanatının tarihi, malzemeleri, cildin bölümleri ve yapılışı hakkında bilgi verilmiştir. Bunun yanı sıra Kâtı sanatının tanımı, tarihi gelişimleri, sanatkarları, kullanım alanları, araç gereç, teknik ve bezeme başlıkları adı altında açıklanmıştır.

Savaş Maraşlı Amasya **II. Bayezid İl Halk Kütüphanesi'ndeki XV. ve XVI. Yüzyıl Ciltleri**⁷ isimli yüksek lisans tezinde Amasya şehri hakkında bilgiler verilmiş ardında cildin tanımı, tarihçesi, bölümleri açıklandıktan sonra 15. ve 16. yüzyıl dönemine ait bazı kitap kapakları incelenmiştir. Bu ciltler malzeme, şemse, köşebent, miklep, cetvel, sertap vs. başlıkları adı altında detaylı açıklanmıştır.

Fatma Şeyma Boydak'ın **Osmanlı Kitap Kabı Şemselerindeki Serbest Dolantı Bulut Motifi Örnekleri**⁸ adlı makalesinde bulut motifi ile ilgili bilgiler verildikten sonra bulut motifinin çeşitleri açıklanmış, kapak ve miklep şemselerinde yer alan bulut motifleri tablo içerisinde çizimleri yer almış olup ayrıca görsel örneklerle pekiştirilmiştir.

⁵ Hacer Kara, **Konya Mevlana Müzesi Müzelik Eserler Bölümünde Bulunan Osmanlı Dönemi Ciltleri**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Konya, 2015

⁶ Berrin Coşkun, **Klasik Türk Kitap Kaplarının Süsleme Özellikleri ve Kat'ı Sanatının Bunlar İçindeki Yeri**, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004

⁷ Savaş Maraşlı, **Amasya II. Bayezid İl Halk Kütüphanesi'ndeki XV. ve XVI. Yüzyıl Ciltleri**, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2005

⁸ F. Şeyma Boydak, "Osmanlı Kitap Kabı Şemselerindeki Serbest Dolantı Bulut Motifi Örnekleri", **İstem**, Yıl: 15, S. 29, Konya, 2017

Fatma Şeyma Boydak'ın **Fatih Devri Cilt Sanatı**⁹ isimli makalesinde cildin tanımı, cildin bölümleri, cildin çeşitleri hakkında bilgiler verildikten sonra Fatih Sultan Mehmet'in kültür ve sanat ortamı ile ilgili konular anlatılırken Fatih devri cilt sanatı ile alakalı tarihi, tekniği, süslemeleri ve bazı örneklerle erken Osmanlı dönemi ciltlerinden bahsedilmiştir. Araştırılan konuyla ilgili tezler, kitap ve makaleler tez çalışmamızda dipnot olarak kullanılmış sadece bazı örnekler üzerinden konu ile ilgili bir ön hazırlık gösterme amacıyla bilgiler verilmiştir. Geniş kaynaklar için bibliyografya bölümünde yararlandığımız çalışmalar yer almaktadır.

⁹ F. Şeyma Boydak, "Fatih Devri Cilt Sanatı", **V. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi Bildiriler Kitabı III**, Isparta, 2016

1. 4. Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi

Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesi Bor ilçesinin önde gelen şahsiyetlerinden, devlet adamı ve asker Halil Nuri Yurdakul tarafından, Eylül 1932 yılında kurulmuştur.¹⁰ Kütüphanede yaklaşık 4 veya 5 bin ciltlik bir koleksiyon vardır.¹¹ Sonradan yapı Maarif Vekaletine bağışlanmış ve kütüphaneye onun adı verilmiştir.¹² Kütüphanede Atatürk'ün eşyaları sergilenmektedir. Ayrıca konaktaki yaşamı ve kaldığı günler anlatılmaktadır.

Kütüphane olarak kullanılan Bilginler Konağı 2000 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığına Bilginler ailesi tarafından hibe edilmiştir.¹³ Konak Geç Osmanlı mimarisi özellikleri taşımakta olup, 2007 yılında restorasyon çalışmasının ardından zemini ve bodrum katı kütüphane olarak birinci katı ise kültür ve sanat evi olarak hizmet vermektedir.¹⁴

Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesinde toplam 587 adet yazma eser olduğu bilinmektedir.¹⁵ Bu eserlerin tamamı Konya Yazma eserler Bölge Müdürlüğüne yakın dönemde getirilmiştir.¹⁶

Bu ciltlerin katalog bilgileri bulunmamaktadır. Yalnızca demirbaş numaraları ve eserlerin isimleri yer almaktadır. Bunun sebebi olarak da eserlerin başka bir şehir kütüphanesine aktarılmasından dolayı bilgilerin hazır edilememesi düşünülebilir.

2. TÜRK CİLT SANATI

¹⁰ https://cigizanaokulu.meb.k12.tr/icerikler/halil-nuri-bey-ilce-halk-kutuphanesi-gezimiz_8527863.html

¹¹ https://cigizanaokulu.meb.k12.tr/icerikler/halil-nuri-bey-ilce-halk-kutuphanesi-gezimiz_8527863.html

¹² <http://www.eskieserler.net/kutuphanedetayi.php?id=100&kutuphaneturu=5&page=6>

¹³ <https://www.yenihaberden.com/ataturkun-emanetlerinin-bulundugu-konak-tarih-kokuyor-1343103h.htm>

¹⁴ <https://www.yenihaberden.com/ataturkun-emanetlerinin-bulundugu-konak-tarih-kokuyor-1343103h.htm>

¹⁵ Kütüphane görevlilerinden eserlerin sayısı ile ilgili bilgiler bizzat alınmıştır.

¹⁶ Eserlerin buldukları yer hakkında kütüphane yetkililerinden bilgi alınmıştır.

Bir mecmua veya kitabın yapraklarını dağılmadan ve sırası bozulmadan bir arada tutabilmek için yapılan koruyucu kapağa cilt (cilt) denilmekte ve Arapça “deri” anlamına gelen bu ismin, genellikle ciltlerin bu işe en uygun malzeme olan deriden yapılımları sebebiyle verildiği bilinmektedir.¹⁷ Kitap ya da dergi yapraklarının dağılmasını önlemek için yapılmış özel kap.¹⁸ Koruma ve süsleme amaçlı kitap kapları çoğunlukla deriden yapıldığı için cilt adını almıştır.¹⁹ “Cilt” kelimesi, dilimize Arapçadan geçmiştir ve “Deri” demektir.²⁰ Cilt kitabın yapraklarının yıpranmasını önleyen bir koruyucudur.²¹

¹⁷ A. Saim Arıtan, “Ciltçilik”, **T. D. V. , İslam Ansiklopedisi**, C.7, İstanbul, 1993, s. 341

¹⁸ Metin Sözen, Uğur Tanyeli, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 1986, s. 69

¹⁹ Mine Esiner Özen, **a. g. e.**, s. 11

²⁰ Kemal çığ, **Türk Kitap Kapları**, İstanbul, 1971, s. 8

²¹ Zeren Tanındı, “Kitap ve Cildi”, **Osmanlı Uygarlığı**, (Haz: H. İnalçık, G. Renda), C.2, Ankara, 2002, s.841-

2.1. Türk Cilt Sanatının Tarihi

Kâğıdın icadından önce, balmumu levhalar ve papirüs üzerine yazılan yazıların saklanması için, tahta kapaklar kullanıldığı ve bu tahta kapakların iki yanlarından iplerle bağlanmak suretiyle bir çeşit cilt yapıldığı bilinmektedir.²² Daha sonraları parşömenin kullanılmağa başlanması üzerine, parşömenler katlanarak formalar haline getirilmiş ve sonra bunlar dikilerek ciltlenmiştir.²³

Müslümanlara ait günümüze kadar gelmiş fakat yalnızca bir kısmı ulaşmış en eski kitap cildi deriden değil, sedir ağacından yapılmıştır.²⁴ Mısır’ da Tolunoğulları döneminde (dokuzuncu yüzyıl) ait olan cilt, hâlen Berlin.’ deki müzede (Museum für islamische Kunst) bulunmaktadır.²⁵

Cilt olarak kullanılan ahşabın üstü fildişi mozaiği, kemik ve farklı renklerdeki tahta parçaları ile kaplanmıştır.²⁶ Kitap sırtının yüzeyi ise geometrik desenlerdeki kemik mozaiği ile kaplıdır.²⁷

Türk cilt sanatı Uygurlularla başlamıştır.²⁸ Bir Uygur şehri olan Karahoço’ da bulunan ve VIII. asra tarihlenen iki yazma, şimdilik bilinebilen en eski ciltlerdir. VI. ve IX yy. arasına ait olduğu zannedilen ve A. Von le Cog tarafından ortaya çıkarılan bu ciltlerden başka üçüncü bir cilt de gene Karahoço’ da P. K. Koslov tarafından bulunmuştur ve XIII. yüzyıla tarihlenmiştir.²⁹

²² İsmet Binark, **a. g. e.**, s. 1

²³ İsmet Binark, **a. g. e.**, s. 1

²⁴ P. Avşar Karabaş, **Güzel Sanatlarda Örnek Araştırmaları El Kitabı**, Ankara, 2018, s. 22

²⁵ P. Avşar Karabaş, **a. g. e.**, s. 22

²⁶ P. Avşar Karabaş, **a. g. e.**, s. 22

²⁷ P. Avşar Karabaş, **a. g. e.**, s. 22

²⁸ A. Saim Arıtan, **a. g. t.**, s. 2

²⁹ A. Saim Arıtan, **a. g. t.**, s. 2

Kopt ciltlerinde olduğu gibi deriden yapılmış ve bıçakla oyularak geometrik motiflerle süslenmiştir.³⁰ Ayrıca derinin oyulmuş kısımlarının altına altınlanmış deri yapıştırmak suretiyle motiflere çift satırlı ve çift renkli bir derinlik kazandırılmıştır.³¹

XI. yüzyılın sonlarından itibaren Anadolu'ya hâkim olan Selçuklular, Orta Asya cilt sanatı birikimini Anadolu'ya taşımışlar, geliştirmişler, burada XII.-XIII. yüzyılda ve XIV. yüzyıl I. çeyreğinde çok güzel ciltler meydana getirip Türk-İslâm cilt sanatı içerisinde önemli bir yere sahip olmuşlardır.³²

Bu dönem cilt kapakları gerek Türk ciltleri gerekse İslami dönem ciltleriyle pek ayırım gözetmez. Cilt yapıları bölümleri bakımından farklı değilken uygulanan süsleme unsurları bakımından farklılık vardır.

Selçuklu ciltleri kahverenginin çeşitli tonları ve bazen de siyah deridendir.³³ Anadolu Selçuklu ciltleri de diğer İslam ciltlerinde olduğu gibi ciltleri üst ve alt kapaklar, miklep, sertap, sırt ve iç kapaklardan meydana gelmektedir. Şemse yuvarlaktır ve içinde rumi ve geometrik motifler görülür.³⁴ Selçuklu dönemi ciltlerinde köşebent uygulaması bulunmaz ya da daha küçüktür.

Selçuklu ciltlerinin genelde kahve renk ve siyah deriyle kaplanan yüzleri, geçme bant ve noktalarla bezenmiş gösterişsiz şemse veya sıvama geçme bantlarla süslendiği, iç kapakların ise genellikle süslemesiz düz deriden yapıldığı görülür, kızgın derinin bastırılması ile yapılmış motif ve kabartma desenli ciltlerde vardır.³⁵ Ciltlerde yapılan bu süslemelerde genellikle rumilerin fazlaca yer aldığı bitkisel ve geometrik tasarımlı motifler bulunmaktadır. Geometrik süslemeler Herat Tezyinatı adı altında toplanıp bunlar: yatay, dikey, zikzak, eğik, münhani çizgiler, dairelerden oluşan süslemelerdir. Özellikle Selçuklu ve Beylikler dönemi şemselerinde çok kullanılan, başvurulan bir süslemedir.³⁶

³⁰ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"..., s. 551

³¹ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"..., s. 551- 552

³² A. Saim Arıtan, Kur'ân-ı Kerimler Cildleri, *Marife*, Yıl: 10, S. 3, Konya, 2010, s. 331

³³ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 20

³⁴ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 20

³⁵ Berrin Coşkun, a. g. t., s. 26

³⁶ Özcan Yılmaz, *Türk Kitap Sanatında Şemse Motifi*, Ankara, 1990, s.7

Rumi, hayvani şekillerin bezeme mahiyetinde üslûplaştırılmasından meydana gelmiş, Türk tezyinatının en klâsik unsurlarından biridir.³⁷ Selçuklar tarafından da çok kullanılan bir motif olmuştur. Şemselerde arabağı, tepebağı, tepeliği, düğümü, yuvarlak ve gövdeye bitişik noktaları olan etraflıca çizilmiş rumi tezyinat çok kullanılmıştır.³⁸

Klasik Türk süsleme unsurlarından diğer bir motif de hatayidir. Hatayi hayal unsurlarından oluşan çok yapraklı çeşitli biçimleri bünyesinde barındıran bu motif Anadolu Selçuklu dönemi ciltlerinde şemselerde ve diğer kısımlarda görmek mümkün olup her devirde istisnasız kullanılmıştır.

Miklepler daha fazla kapakların unsurlarını barındıran ve genellikle de şemselerdeki motiflerin benzerleri uygulanmıştır. Ayrıca miklepler de hilal ve mühr-i Süleyman kullanılması şemselerde uygulanan unsurlardan ayırır. Ciltlerin sırtları genellikle düz ve sert olmayan tarzlar tercih edilmiştir.

İlk dönem sertablarında tezyinat yoktur. Daha sonraları sade bir bezeme yapılmıştır: Nadiren de yazılı olurlar.³⁹

Selçuklu ciltlerinde iç kapaklar genellikle süslemesiz düz deridir; ortalarında, kızgın demirin bastırılması ile yapılmış, küçük çarkıfelek veya geçme nokta biçiminde motifleri ve hafif kabartma desenlileri de seyrek olarak görülmüştür.⁴⁰

Anadolu Selçuklu ciltlerinde şemse tipolojisi şu şekildedir:

Düz yuvarlak. 4 dilimli yuvarlak, 6 dilimli yuvarlak. 8 dilimli yuvarlak, 10 dilimli yuvarlak, 12 ve daha çok dilimli yuvarlak, düz yuvarlak içinde mühr-i Süleymanlı dilimli yuvarlak içinde mühr-i Süleymanlı sade mühr-i Süleymanlı, Yuvarlak içinde 5- 8- 10- 12 kollu yıldızlı, 6 kapalı kollu yıldızlı, 8 kapalı kollu yıldızlı, merkezi 8- 10 - 12 kollu yıldızlı ve tek veya çok merkezli geometrik zeminli, rümili, hatayili, yuvarlaktan ovale geçişe hazırlıklı, düz- ince oval, dilimli

³⁷ Özcan Yılmaz, **a. g. e.**, s. 7- 8

³⁸ Özcan Yılmaz, **a. g. e.**, s. 8

³⁹ A. Saim Arıtan **a. g. m.**, s. 556

⁴⁰ Mine Esiner Özen **a. g. e.**, s. 21

oval, klasiğe yakın oval, zencir-i saadetli, sekizgen, dikdörtgen.⁴¹ Anadolu Selçuklu dönemi ciltlerinde kullanılan bitkisel motifler gerek hatayi, gerekse rumi motifler sade görünümde dirler.

Türkler diğer sanat kollarında olduğu gibi ciltçilikte de Kur'an yazısını tezyini bir unsur olarak görmüşler, özellikle sülüs, nesih, kûfi yazıları şemselerin içinde, zencireklerde veya doğrudan köşebentlerde, sertap da kapak içlerinde kullanmışlardır.⁴² Bu ana süslemelerin dışında nokta, balık pulu, gamalı haç, çarkıfelek, zincir-i saadet. Hilal, gülce, zikzak, Baklava dilimi, fırfır, güneş kursu gibi çeşitli motifler de görülmektedir.⁴³

Anadolu Selçuklu cilt üslûbu, XIII. yy' ın üçüncü çeyreğinden itibaren Memlûkler, XIV. yy.' dan itibaren de İlhanlılar ve Karamanoğulları başta olmak üzere Anadolu Beylikleri ciltlerinde devam etmiştir.⁴⁴

Karamanlılar eski Selçuklu geleneğinin mirasçısı olarak bazı özellikleri sürdürebilmişler; bazı yenilikleri de üsluplarına katarak Osmanlı üslûbunun bir bakıma hazırlayıcısı veya müjdecisi olmuştur.⁴⁵

Karamanoğulları ciltleri yapılış yeri Konya idi. Bunun sebebi de Selçukluların hükümdarlığı sırasında Konya'da bulunma ve halk ile beraber yaşamalarına bağlıyordu. Bundan dolayı olarak ciltlerinde Selçuklu geleneği göze çarpmaktadır.

Karamanoğlu Cildinin XIV. ve XV. yüzyıllardaki gelişim çizgisi, Türk Cilt Sanatı gelişim çizgisi paralelindedir.⁴⁶ Bu örneklerin dışında da Anadolu Selçuklu çizgisini devam ettiren örnekler muhakkak vardır.⁴⁷

⁴¹ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"...., s. 556

⁴² A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"...., s. 556

⁴³ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"...., s. 556

⁴⁴ Latife Durmuş, **Kütahya Vahid Paşa Yazma Eser Kütüphanesi' nde Bulunan Beylikler Dönemi Cildleri**, Necmeddin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019, s.

⁴⁵ A. Saim Arıtan, "Türk Deri İşlemeciliği Bağlamında Türk Cild Sanatı", **Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi**, Ankara, 2007, s. 133

⁴⁶ A. Saim Arıtan, "Batı Dünyasının Türk Cild Tarihine Bakışı ve Türk Cild Sanatı'nın Tarih İçindeki Gelişimi", **İstem**, Yıl: 8, S. 15, Konya, 2010, s. 182

⁴⁷ A. Saim Arıtan, **a. g. m.**, s. 182

Karamanoğlu Cilt Sanatı, bir yandan Konya Mevlâna Müzesi: 12 ve 13. numaralı Kur'an- ı Kerim'leri gibi muhteşem ve eserler sunarken, bir yandan da Selçuklu geleneğini ayrı güzellikte devam ettiren daha sade eserler de vermişlerdir. (Konya Mevlânâ Müzesi No: 67- 90- 2109 vb.)⁴⁸ Bu dönemin şemse gelişim tarzı Anadolu Selçuklu şemselerinin gelişimini takip etmektedir.⁴⁹ Tıpkı Anadolu Selçuklu ciltlerinde olduğu gibi ön ve arka kapak genellikle farklı karakterde yapılmaktadır.⁵⁰

Bu örneklerde, yuvarlak şemseli, şemse uçları salbekli, tam zeminli geometrik, tam zeminli rumi şemse tarzlarının hepsi görülmektedir.⁵¹ Kapak iç kısımlarında da Anadolu Selçuklu izlerini görülmektedir. Ancak Anadolu Selçuklular' da kalıplar ve deri yekpare olmasına mukabil burada parça (küçük) kalıplar tekrar tekrar basılarak kullanılmıştır.⁵²

Kullanılan motiflerde de yine Anadolu Selçuklu devamı olan (hatayi, penç, rumi ve çeşitli yapraklar) kapaklarda süsleme unsuru olarak uygulanmıştır.

Sonuç olarak Karamanoğulları Beyliği Cilt Sanatı Anadolu Selçuklu ve Osmanlı devleti arasında bir köprü vazifesi görmüştür.

XV. yüzyılda sağlanan kuvvetli istikrar, memleketin iktisadî hayatında, dolayısıyla kültür ve sanat faaliyetlerinde de canlılık yaratmış, bunun sonucu olarak birçok sanat dallarında olduğu gibi, Türk ciltçiliğinde de en güzel eserler meydana getirmiştir.⁵³ Osmanlı ciltlerinin ilk örnekleri Fâtih Sultan Mehmet zamanından kalmaz.⁵⁴ Fâtih devri Türk cildi için bir yükselme çağıdır ve ilk ciltçilik teşkilatı da bu yükselmeye paralel olarak II. Bayezid zamanında kurulmuştur.⁵⁵

Fâtih Saray Nakkaşhanesi'nde erken devirin ilk yarılarında ciltlerde daha çok siyah renkli deri kullanılırken bunun yanında kahverenginin farklı tonları, kırmızı,

⁴⁸ A. Saim Arıtan, **a. g. m.**, s. 183

⁴⁹ A. Saim Arıtan, F. Şeyma Boydak, **a. g. e.**, s. 568

⁵⁰ A. Saim Arıtan, F. Şeyma Boydak, **a. g. e.**, s. 568

⁵¹ A. Saim Arıtan, F. Şeyma Boydak, **a. g. e.**, s. 568

⁵² A. Saim Arıtan, F. Şeyma Boydak, **a. g. e.**, s. 561

⁵³ İsmet Binark, **a. g. e.**, s. 5

⁵⁴ A. Saim Arıtan, "**Ciltçilik**....", s. 556

⁵⁵ A. Saim Arıtan, "**Ciltçilik**"....., s. 556

mor, vişne çürüğü, mavi, vb. renkler kullanılmış, aynı zamanda bazı renkler iç kapakta da uygulanmıştır. Fâtih Sultan Mehmet'in özel kütüphanesi için saray Ser nakkaşı Baba Nakkaş gözetiminde yapılan ciltlerin kapak içlerinde genellikle rumi motifinin tercih edildiği oymalara rastlanmaktadır.⁵⁶ Şemseler dilimli, mekik biçiminde ve salbeklidir.⁵⁷ Şemselerin bir kısmı da yuvarlak olup bunlarda yine dilimli şekildedir. Cildin bölümlerine bitkisel süslemeler uygulanmıştır.

XV. yüzyıl' da Fâtih dönemine ait ciltlerde, hatayi, rumi, bulut motiflerinin kullanıldığını görmekteyiz.⁵⁸ Hatayi motifi bazı örneklerde kapağın tamamını süslemiş görülmektedir. Şemse, salbek ve köşebentler yekparedir; deri ve altındaki murakka oyulmamıştır.⁵⁹ Bu yüzden desenlerin kabartma yüksekliği çok azdır.⁶⁰ Motifler net bir şekilde görülür ve bilinir durumdadır. Örneklerin bazı motif desenlerin etrafına tahrir çekilmiş, bu tahrirler altınla uygulanmıştır. Şemse, köşebent ve salbeklerdeki süslemelerin bazı örnekleri miklep de ve sertabın iç kısımlarında da yer alırlar. İç kapaktaki katı süsler İran ciltlerinde çok ince ve çok renkli, Fâtih devri ciltlerinde ise genellikle daha kalın ve en çok iki renklidir.⁶¹

XV. yüzyılda artık özenli olarak yapılan ciltlerde, özellikle Fâtih Sultan Mehmet'in özel kütüphanesi için saray nakkaş hanesinde naaş üstat Baba Nakkaş'ın gözetiminde yapılan köşeli ve şemseli ciltlerin kapak içlerinde kusursuz güzellikte ve çok zengin rumi çiçekli kompozisyonlar içinde, bugün şaheser olarak niteleyebileceğimiz oymalara rastlıyoruz.⁶² Bunların sağlam ve dayanıklı olmaları için tıraş edilerek kalınlıkları inceltilmiş deriler çifter çifter oyularak zıt renklerde ince tabakalar üzerine gösterişli olmaları amacıyla konmuştur.⁶³ II. Bayezid döneminde klasik deri ciltler yanında iki renkli, küçük kareli veya çubuklu ipek kumaşlardan yapılmış ciltler de görülür.⁶⁴

⁵⁶ F. Şeyma, Boydak, a. g. e., s. 232

⁵⁷ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 21

⁵⁸ Z. Cihan Özsayiner, **Türk Vakıf Hat Sanatları Müzesinde Bulunan Tezhipli Kur' an-ı Kerimler**, Ankara, 1999, s. 17

⁵⁹ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 21

⁶⁰ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 21

⁶¹ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 22

⁶² A. Süheyl Ünver, Gülbün Mesera, **Türk İnce Oyma Sanatı "Kaat' ı"**, Ankara, 1980, s. 19

⁶³ A. Süheyl Ünver, Gülbün Mesera, a. g. e., s. 19

⁶⁴ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 22

XVI. yüzyıl kitap sanatlarının en olgun devridir ve klasik cilt sanatı da bu dönemde mükemmele ulaşmıştır.⁶⁵ Bu dönemde mücellitler klasik gelenekten esinlenmekle beraber yenilik atılımları da yaparlar.⁶⁶ Bu yenilik, şemse ve köşebent içlerini dolduran bezeme tasarımlarında görülür.⁶⁷ Oval, dilimli şemse ve köşebentler içindeki bir yaprak kümesinden veya birkaç saptan çıkan ince dal şemse içinde dağılır, kıvrılır veya kırılarak aşağı uzar.⁶⁸ Bu dallar üzerinde hançeri yapraklar, tomurcuk halinde, açmış veya buket halinde hatayîler sıralanır.⁶⁹ Bordür kısımlarında bulut ile hatayî uygulamalar karşımıza çıkmaktadır.

Şemse, miklep ve köşebent kısımlarında saz üslubu tasarımıyla uygulanmaktadır. Köşebent, çevre suyu (kesme veya yekpare su), zencirek ve cetvel gibi bütün unsurlar cilt üzerinde yerini almıştır.⁷⁰ Malzeme olarak bu dönemde deri en iyi şekilde ve bütün renkler kullanılarak karşımıza çıkar. Alttan ve üstten ayırma şemselerle cilde sade bir güzellik verilmiştir.⁷¹ Bazı örneklerde köşebentlerin arası doldurularak mülemma şemse oluşturulmuştur. Bu dönemde meydana getirilen deri görünümlü kumaş ve kumaş görünümlü deri cilt kapakları özellikle dikkat çekicidir.⁷²

Bu yüzyılda iç kapak süslemeleri daha fazla artmış olup, XV. yüzyılın katı' süslemeleri, incelerken motif zemininde altın yanı sıra renkli deri veya kumaş kullanılarak, XVI. yüzyılda da devam etmiştir.⁷³

Süslemelerde XV. yüzyıl motifleri de kullanılmakla beraber daha çok klasik devrin bütün sanat kollarına hâkim olan stilize nar çiçeği, altılı çiçek, çintemani-bulut ve bilhassa tırtıllı yaprak görülür.⁷⁴

⁶⁵ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 22

⁶⁶ Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi"....., s. 847

⁶⁷ Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi"....., s. 847

⁶⁸ Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi"....., s. 847

⁶⁹ Zeren Tanındı, "Kitap ve Cildi"....., s. 847

⁷⁰ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 22

⁷¹ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"...., s. 557

⁷² A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"...., s. 557

⁷³ Mine Esiner Özen a. g. e., s. 22- 23

⁷⁴ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"...., s. 557

XVII. yüzyılda imparatorluğun duraklamasına paralel biçiminde diğer sanat kollarında da olduğu gibi ciltçilikte de bir duraklama hissedilir.⁷⁵ Teknikte bir değişiklik olmamakla beraber, kompozisyonda ve motiflerin işlenmesinde bariz bir gerileme müşahade edilmektedir.⁷⁶ Birçok kaplardan köşebent ve bordür tezyinatı kalkmış, bunların yerine yan ve tepeleri çıkıntılı mustatil büyük şemseler münferiden tezyinat olarak kullanılmıştır.⁷⁷ Bazılarında da beyzî şemseler yapılmış, dış kenar bordürü yerine kaim olmak üzere kalınca “zencirek” çekilmiştir.⁷⁸ Bu dönem ciltlerinde daha geniş yer bulan bulut motifi şemse, miklep, köşebentlerde farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Ayırma dolantı bulut ve serbest dolantı bulutlar genellikle bu dönem bulut tasarımlı ciltlerin başlıca iki farklı desen kurgusunu meydana getirmişlerdir.⁷⁹ Özellikle kapak ve miklep şemselerinde ayırma dolantı bulutlarla ½ veya ¼ oranında simetrik tasarımlar oluşturulmuştur.⁸⁰ Şemseleri yatay ve dikey biçiminde S şeklinde kıvrımlı olarak alana uygulanmıştır.

Klasik oval şemselerde görülen bulut tasarımların haricinde özellikle XVII. yüzyılın dikdörtgen formdaki şemselerinde de gerek hatayi grubu motifleri ve rûmîlerle gerek sadece bulutun sıvama olarak kullanıldığı farklı tasarımlar görülmektedir.⁸¹ Klâsik kompozisyonu muhafaza edenlerde de salbekler fazlaca büyüyerek XVI. yüzyıldaki zarafetini kaybetmiştir.⁸² Şemselerin bazı örnekleri de dikdörtgen formunda olup klasik devirden eser kalmamıştır. XVII. yüzyıldan kalan örnekler arasında, içlerinde sarı altın yaldızlı (lame) deri parçaları da bulunan çeşitli renkte deri ile ipek, keten kumaş üzerine applike yapılmış bir grup gözden kaçmamaktadır.⁸³

⁷⁵ A. Saim Arıtan, “Ciltçilik”..., s. 557

⁷⁶ Kemal Çığ, a. g. e., s. 17

⁷⁷ Kemal Çığ, a. g. e., s. 17

⁷⁸ Kemal Çığ, a. g. e., s. 17

⁷⁹ F. Şeyma Boydak, a. g. m., s. 130

⁸⁰ F. Şeyma Boydak, a. g. m., s. 130- 131

⁸¹ F. Şeyma Boydak, a. g. m., s. 131

⁸² Kemal Çığ, a. g. e., s. 17

⁸³ H. Örcün Barışta, **Türk El Sanatları**, Ankara, 1998, s. 150

XVII. yüzyılın başında özellikle Sultan I. Ahmet (1603- 17) adına veya onun döneminde hazırlanmış eserlerin deri ciltlerinde görüleceği gibi, kitap ölçülerinin büyük olduğu ve mücellit Abdi ve ekibinin üslup özelliklerini taşıdıkları görülür.⁸⁴

XVIII. yüzyılda Osmanlı imparatorluğunun Batı dünyasına kapılarını açması ile birlikte, her şeyde olduğu gibi süslemecilikte de değişiklikler meydana gelmiş ve Batının oluşturduğu Barok, Ampir ve Rokoko stilleri mahalli karakterlerle karışarak “Türk Rokokosu” adı verilen yeni bir üslubun doğmasına yol açmıştır.⁸⁵

XVIII. yüzyılın ortalarında, ortası şişkin, dar uzun şemse biçimleri yaygınlaşır.⁸⁶ Bu biçimdeki şemse içine aletle sarmal rumîler ve noktaları fırçayla içi çiçekle dolup taşan vazo motifleri yapılır.⁸⁷ Bu dönemin sonlarında kimi ciltlerin dış ve iç kapakları alet ve fırçayla yapılmış ve altınla yaldızlanmış sıvama baklava biçimleriyle bezenirken, kimi ciltlerin de dış kapağı kumaş kaplanmış, iç kapaklarına buketler yapılmıştır.⁸⁸

XVIII. yüzyılın çitlerinde gerek bölümlerinde ve yapılış tarzlarında pek fark yoktur, kendinden önceki geleneği sürdürmüşlerdir. Ön kapak, sırt, arka kapak,

Sertab ve miklep gibi cildi oluşturan bölümler uygulanmaya devam edilmiştir.⁸⁹ Hatta kapak bezeme tasarımlarında şemse, köşebent, bordür ve zencirek gibi bezeme bölümleri de varlığını kendi dönem şartlarıncı korumuştur.⁹⁰

Cilt bezemesinde 18. yüzyıla kadar oldukça stilize kullanılan çiçek ve bitki motiflerinin bu yüzyıl ile birlikte değişime uğradığı görülür.⁹¹ Çiçek ve bitkisel motiflerde renk çeşitliliği oldukça fazla olup gölgelendirmelerle derinlik hissiyatı verilmiştir.⁹² 18. yüzyıl cilt tezyinatlarında Selçuklu döneminde kullanılmaya

⁸⁴ Zeren Tanındı, “**Kitap ve Cildi**”....., s. 861

⁸⁵ Azad Akar, Cahide Keskiner, **Türk Süsleme Sanatlarında Desen Ve Motif**, İstanbul, 1978, s. 21

⁸⁶ Zeren Tanındı, “**Kitap ve Cildi**”....., s. 863

⁸⁷ Zeren Tanındı, “**Kitap ve Cildi**”....., s. 863

⁸⁸ Zeren Tanındı, “**Kitap ve Cildi**”....., s. 863

⁸⁹ Savaş Maraşlı, “18- 19. Yüzyıl Cilt Sanatı: Yeni Formlar Yeni Konular”, **Osmanlı Sanatında Değişim Ve Dönüşüm**, (Ed: Ayşe Budak, Muzaffer Yılmaz), Konya, 2019, s. 247

⁹⁰ Savaş Maraşlı, **18- 19. Yüzyıl Cilt Sanatı** ,..... s.247

⁹¹ Savaş Maraşlı, **18- 19. Yüzyıl Cilt Sanatı** ,..... s.247

⁹² Savaş Maraşlı, **18- 19. Yüzyıl Cilt Sanatı** ,..... s.247

başlanan rumi motifi ve Osmanlı döneminin klasik döneminin vazgeçilmez motifi olan hatayi gruplarını görmekteyiz.

Yeni dönemde bu klasik bezeme motifleri yeni bitkisel süsleme unsurlarıyla harmanlanarak kullanılmış olup hem eski geleneği yaşatıp hem de yeni bir stil yaratma geleneği doğmuştur. Bu dönem natüralist tarzda bitki ve çiçeklerin ortaya çıktığı, farklı tekniklerde farklı malzemeler üzerinde yer aldığı bir dönemdir.⁹³ Tekli çiçeklere ise 18. yüzyılın modası olan Şükûfe nâmelerde sıkça rastlanmaktadır.⁹⁴

Sözlükte “çiçek” anlamına gelen Şükûfe kelimesi tezhip sanatında, XVIII. yüzyılın birinci yarısında Avrupa resim sanatı etkisiyle ortaya çıkan çiçek minyatürleri için kullanılır.⁹⁵

Şukufe tarzı bezeme dini eserler başta olmak üzere padişah için hazırlanan divan, yazma eserler ve padişah resimlerinin bulunduğu albümler, tuğra ve fermanlar, hilye-i nebevi, levha ve marukka'larda, zahirîye, serlevha, unvan ve hatime sayfalarında, koltuklar ve kenar suyu içinde, rugani cilt bezemelerinde, bazen dalında vazoda tek çiçek, bazen buket, bazen de tezhip deseninin içine yerleştirilmiş olarak kullanılmıştır.⁹⁶

18. yüzyıl cilt birçok yeniliği beraberinde getirmiştir. Bu dönemde görülen cildin bezemeleri akantus yapraklarıyla oluşan büyük vazolu çiçekler kapağı kaplarken, bir başka örneği ise ay yıldızlı Türk bayrağı kapağa işlenmiştir. Kafesleme tekniği olarak bilinen zil bahar ciltler bu dönemin farklı bir cilt şekli ortaya çıkmış, bu teknikle yapraklar baklava şekilleri oluşturulur bazı örneklerde içerisine noktalar konularak uygulanır. Önceki ismi rugan olan bir diğer cilt şekli ise lake ciltlerdir.

⁹³ Savaş Maraşlı, **18- 19. Yüzyıl Cilt Sanatı**, s.250

⁹⁴ Savaş Maraşlı, **18- 19. Yüzyıl Cilt Sanatı**, s.251

⁹⁵ İ. Ayan Birol, “ Şükûfe “, **T. D. V., İslam Ansiklopedisi**, C. 39, İstanbul, 2010, s. 258

⁹⁶ İ. Ayan Birol, **a. g. m.**, s.258

Sulu boya ve altın yaldızı, fırça ile tahta, deri ve mukavva gibi maddelere işleyerek üzerine bundan beş bin sene evvelki Eski Mısır'da tahta lâhitler üzerinde tesadüf edilmektedir.⁹⁷

Ali'nin "Rugan" diye tesmiye ettiği ve XVIII inci asırdan sonra da "Edirne Kâri" ismi verilen lake eserler Türkiye'de bilhassa Diyarbakır, Bursa, İstanbul ve Edirne gibi şehirlerde yapılmıştır.⁹⁸ Hatta "Edirne kâri " ismi verilmesine sebep, bu nev'i asarın orada daha fazla ve daha san 'atlı yapılmış olmasından ileri gelir.⁹⁹

Lake cilt sanatı kısa zamanda parlak bir gelişme ile çok renkli olarak uygulanmıştır.¹⁰⁰ Topkapı Sarayı Müzesi'nde Sultan Mehmet Muhsin Bahadır Han adına 1496 tarihli Heşti Behişt 'in lâke kapağı siyah üzerine turuncu ve san yer yer sedef süslemeli olarak salbekli şemsede çiçekli bir ağaçla üstünde kuşlar, yanlarda ch'i-linler, dibinde tavşan salbeklerde çift balıklar, köşebentlerde alev saçan ejderlerle inanılmaz bir güzelliكتedir.¹⁰¹

Dönemin önemli yenilikleri arasında bulunan başka bir cilt çeşitti ise yek şah tekniğidir. Yek şah tekniğinde ise, altı sürülmüş deri yek şah demiri kakmak suretiyle süslenmektedir.¹⁰² Böyle ciltlere yek şah cilt denir ve motifleri, klasik şemseli ciltlerin stilize rûmî ve hatayî motifleridir.¹⁰³

Genel olarak klasik devir cilt kapaklarında esas şema olan şemse ve köşebentler önemini korumuş, stilize süslemelerin yerine realist çiçek ve yapraklar yapılmış, bazen de bunun aksi örnekler meydana getirilmiştir.¹⁰⁴

XIX. yüzyıl ise yeni teknik ve motif arayışlarıyla klâsik ciltle bağın koptuğu dönemdir.¹⁰⁵ XIX. yüzyılda klâsik tarz deri kapak yapımı çok kötü örneklerle devam ederken XVIII. yüzyılın yek şah ve barok- rokoko ciltleri daha fazla rağbet

⁹⁷ Kemal Çığ, "Türk Kitap Kapları", **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 1, S. 4, Ankara, 1952, s. 105

⁹⁸ Kemal Çığ, **a. g. m.**, s. 105

⁹⁹ Kemal Çığ, **a. g. m.**, s. 105

¹⁰⁰ Oktay Aslanapa, "Orta Asya'da Cild Sanatı", **Erdem**, C. 7, S. 20, Ankara, 1991, s. 510

¹⁰¹ Oktay Aslanapa, **a. g. m.**, s. 510

¹⁰² Mine Esiner Özen **a. g. e.**, s. 24

¹⁰³ Mine Esiner Özen **a. g. e.**, s. 24

¹⁰⁴ A. Saim Arıtan, "**Ciltçilik**"..., s. 557

¹⁰⁵ A. Saim Arıtan, "**Türk Deri İşlemciliği**",.....s. 134

görmüştür.¹⁰⁶ Cilt kapaklarındaki süslemeler bazen eski Türk motifleriyle yapılmış, çoğunlukla da Alman ve Fransız ciltlerinin etkisinde kalınmıştır.¹⁰⁷

Bu dönem de farklı gruplarla oluşturulan ciltler dikkat çeker. Bunlardan ilki: Selçuklu geleneği olan rumi ve hatayi motifleriyle oluşturulan bezemeler bunlar artık dikdörtgen formlu şemselerin içerisine uygulanmıştır.

Diğeri: teknik olarak eski geleneği sürdürürken motif bakımında yenilikçi olmalarıdır. Bu grup şemse ve salbek ve diğer kısımlara yeni tarzda oluşturulan çiçek motifleriyle bezenmiş.

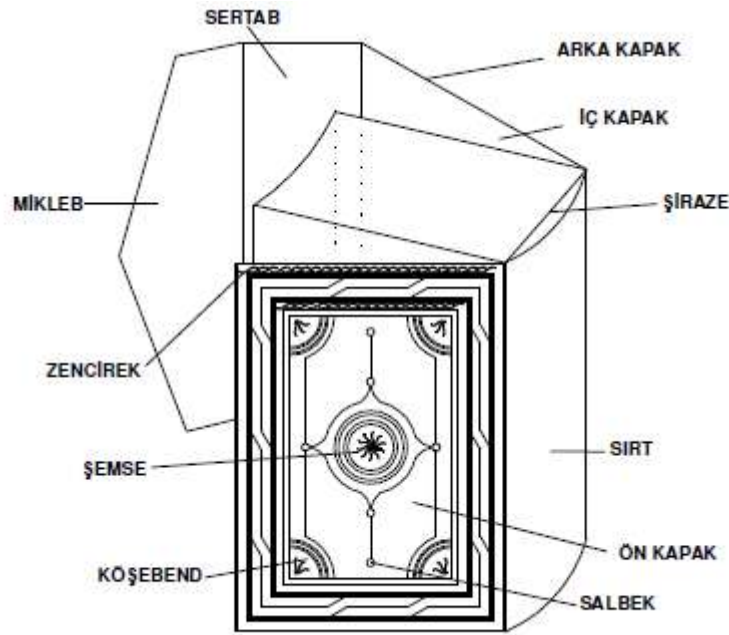
Son grup ise: artık tamamen yenilikçi olarak devam ciltler bulunur. Kapak ortalarına yapılan şemselerde ve kullanılan tekniklerden vazgeçilip, artık daha serbest motiflerle kaplı bir kapak ve bu tezyinatlar da altın sürülerek yapılmış yeni tarzlar karşımıza çıkmaktadır. XX. yüzyıl daha çok Alman ve Fransız ciltlerinin tesirinde kaldığı, bazen Türk motiflerinin de kullanıldığı ve herhangi bir üslup ve ekole bağlılığın görülmediği çöküş dönemidir. XXI. yüzyıl Türk cildinin yaşatılma çabalarının sürdürüldüğü bir dönem olup henüz yeni bir üslup ortaya koyamamıştır.¹⁰⁸ Ancak Selçuklu cildi çalışmalarında Ahmet Saim Arıtan ve Ayşe Betül Oral, Klasik Osmanlı çalışmalarında ise günümüzün büyük ustası İslam Seçen ve onun yetiştirdiği M. Ali Kunduracıoğlu'nu görmekteyiz.

2. 2. Cildin Bölümleri:

¹⁰⁶ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"..., s. 557

¹⁰⁷ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"..., s. 557

¹⁰⁸ A. Saim Arıtan, "Türk Deri İşlemeciliği",.....s. 134

(Arife Edis, s.21)

Kapaklar: Kitabın alt ve üst kısmını örten bölümlere kapak denir.¹⁰⁹ Bu kapaklara üst kapak alt kapak olarak da kullanılmaktadır. Anadolu Selçuklu ciltlerinde ön ve arka kapakların çoğu kez birbirinden farklı süslendiği görülmektedir.¹¹⁰ Osmanlı dönemi ciltlerinde ise erken dönemde birbirinden farklı tasarımlar görülürken klasik devirde bu gelenek terk edilmiştir.

Sırt: Kitabı arka kısmını örter, ayrıca bu kısım sade ve düzdür.

Sertap: Sertap miklebin kapağa bağlandığı yerdir.¹¹¹ Bu kısım aynı zamanda miklebe hareket edebilme imkânı sağlar. Bu bölümde süsleme unsuru olarak yazı da kullanılmış olup, önceki devir ciltlerinde sade yapılırken sonraki dönemlerde çokça rastlanır.¹¹²

¹⁰⁹ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 39

¹¹⁰ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 39

¹¹¹ Berrin Coşkun, **a. g. t.**, s. 31

¹¹² Berrin Coşkun, **a. g. t.**, s. 31

Miklep: Sol kapak üzerinde olup ucu genellikle üç köşelidir, bu kısım kitabın sayfaları arasına girer.¹¹³

Muhat ve Dudak Payı: Sırt ile kapaklar arasında, kapakların rahat açılmasını sağlamak için bırakılan boşluğa **muhat** payı denir.¹¹⁴ Kapak ile sertap, sertap ile miklebi birbirine bağlayan, mukavvasız deriye **dudak** denir.¹¹⁵

2.3. Kapağın Bölümleri

Şemse: Adı Arapça şemsten (güneş) gelen şemse cilt, tezhip, minyatür, çini, porselen, cam, halı, kumaş, oymacılık, mala kari, Edirne kâri, gibi sanatlarda ve mimaride çokça kullanılan yuvarlak ve beyzi (elips) bir motiftir.¹¹⁶ Şemselerde biçim bakımından farklılıklar bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu ciltleri daha fazla geometrik tasarımlı, yuvarlak şemse formu ile karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca değişik formlarda oval, çokgen şemselere de rastlanmaktadır.

Klasik Osmanlı dönemi ciltlerinde oval ve salbek formu ciltler daha fazla kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra klasik dönemin motifleri olan; hatayi, rumi, ortabağ, penç vs. kullanılmıştır. 17. ve 18. yüzyıllarda şemseler dikdörtgen formu olurken motiflerde de klasik dönemin süslemelerinde ilaveten yek şah tarzı ve çiçekli süslemeler yaygınlaşmıştır.

19. yüzyıldan itibaren ise artık tamamen süsleme tarzı değişmiş, klasik motiflerin yerini barok- rokoko tarzı iri çiçekler almıştır. Bununla birlikte altınla boyama yaygınlaşmıştır.

¹¹³ Savaş Maraşlı, **a. g. t.**, s. 57

¹¹⁴ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 40

¹¹⁵ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 40

¹¹⁶ Nebi Bozkurt, "Şemse", **T. D. V, İslam Ansiklopedisi**, C. 38, İstanbul, 2010, s. 518

Salbek: Şemselerin alt ve üstlerine eklenen tezyini bir üsluptur.¹¹⁷ Şemseye bitişik olarak yapıldığı gibi, ayrı olarak da yapılmıştır.¹¹⁸ Beylikler ile erken Osmanlı döneminde, yuvarlaktan oval şemseye geçişte kullanılmıştır.¹¹⁹

Köşebent: Kapağın köşelerine ve ortasına yapılan bezeme terkiibine, köşelerde bulunanlara köşe bezemesi, köşe çiçeği, köşebent, kapak ortasında yer alan şemse diye adlandırılmaktadır.¹²⁰

Cetvel: Kapakların iç ve dış yüzlerini dört taraftan çevreleyen çizgiye cetvel denir.¹²¹

Zencirek: Kitap kapağının etrafını çevreleyen zencirekler, bir motifin zincir gibi birbirine eklenmesinden dolayı bu ismi almıştır.¹²² Zencirekler genellikle 5- 6 mm' den başlayarak 15 mm. genişliğine kadar ulaşırlar.¹²³ Geç dönemde zencirekler genişleyerek bordüre ulaşır.¹²⁴

Bordür- Pafta: Kapakların dış kenarlarını, şemse ve köşebentlerini çevreleyen çerçeve veya **pervaza** bordür denir.¹²⁵ Bazı bordürlerin üzerinde bulunan yuvarlak ve beyzî parçalara **kartuş- pafta** denilmektedir.¹²⁶

2.4. Ciltte Kullanılan Malzemeler

¹¹⁷ A. Saim Arıtan, **a. g. t.** s.52

¹¹⁸ A. Saim Arıtan, **a. g. t.** s.52

¹¹⁹ A. Saim Arıtan, **a. g. t.** s.52

¹²⁰ Ayşe Budak, **a. g. t.**, s. 15

¹²¹ Savaş Maraşlı, **a. g. t.**, s. 58

¹²² A. Saim Arıtan, "Anadolu Selçuklu ve Bu Üslûbu Taşıyan Cildler de Zencirek Tipolojisi Denemesi", **İstem**, Yıl; 1, S. 1, Konya, 2003, s. 84

¹²³ A. Saim Arıtan, **a. g. m.**, s. 84

¹²⁴ A. Saim Arıtan, **a. g. m.**, s. 84

¹²⁵ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 42

¹²⁶ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 42- 43

Deri: Batı Türkçesi'nde deri şeklinde telaffuz edilen kelimenin aslı **teri/tiri'**dir.¹²⁷ Cilt kapaklarında koyun (meşin) keçi (sahtiyan) ve ceylan (rak) derisi kullanılmıştır.¹²⁸

Murakka' Mukavva: Lügat manasıyla “kuvvetlendirilmiş” demektir.¹²⁹ Kâğıdın bilinmediği zamanlarda ve ilk İslam ciltlerinde deri ince tahta plakalar üzerine kaplanmıştır.¹³⁰

İplik: Kitabın formlarını birbirine tutturmak için; kâğıdın da âherli rengine uydurarak sarı renkli ipler iplikler kullanılmıştır.¹³¹

Altın: Altın, Anadolu Selçuklu eserleri başta olmak üzere Orta çağ İslam ciltlerinde kullanılan önemli bir süsleme malzemesidir.¹³² Anadolu Selçuklu ciltlerinde altın daha çok kakma tekniğinde kullanılmıştır.¹³³ Son dönem Selçuklu ciltlerinde kakma noktalarla birlikte cetvel ve tahrirlerde de altın suyu (sürme altın) kullanılmıştır.¹³⁴ Daha sonraki dönemlerde zeminin tamamı altın sürülürken sonraları altın yapıştırma tekniği kullanılmıştır.

2. 5. Ciltte Kullanılan Aletler

Kalıplar: Motiflerin deri üzerine kabartma olarak çıkmasını sağlayan alete kalıp denilmektedir.¹³⁵ Tahta ve maden kalıplar deri üzerine basıldığında deriye zarar verdiği için çok tercih edilmemiştir. Genellikle sertleştirilmiş deri kalıplar kullanılmıştır.¹³⁶ Kalıplar içerisinde en çok tercih edilen deri ise deve derisi kalıbı olmuştur.

¹²⁷ Nebi Bozkurt, “Deri”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 9, İstanbul, 1994, s. 174

¹²⁸ A. Saim Arıtan, **a. g. t.**, s. 53

¹²⁹ Betül Şahin, **Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ndeki Halil Hamit Paşa Koleksiyonu'na Ait Osmanlı Cildleri'nden Bazı Örnekler**, Necmeddin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013, s. 38

¹³⁰ Betül Şahin, **a. g. t.**, s. 38

¹³¹ A. Saim Arıtan, **a. g. t.**, s. 54

¹³² Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 36

¹³³ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 36

¹³⁴ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 36

¹³⁵ Ayşe Budak, **a. g. t.**, s. 17

¹³⁶ Ayşe Budak, **a. g. t.**, s. 17

Istaka: Hayvan kemiğinden yapılan ıstakalar, 10- 15 cm boyunda, 2 cm. eninde, 2- 3 mm. Kalınlığında olup, uçları sivridir.¹³⁷ Derinin kapaklara yapıştırılması, sırtının yapıştırılması, zeminin pürüzlerinin giderilmesi, üstüne yapıştırıcı madde sürülmüş malzemelerin bir yüzeye düzgünce yapıştırılmasında kullanılan bir alettir.¹³⁸

Falçata: Deri, kâğıt, mukavva gibi malzemelerin kesilmesinde, tıraşlanmasında ve cilt yapımının daha pek çok aşamasında kullanılan, sert çelikten üretilmiş, çeşitli boy ve kalınlıktaki kesici aletlerdir.¹³⁹

Bıçkı: Meşini tıraşlamada kullanılan balta biçimindeki alettir.¹⁴⁰ Bıçkılarının uçları köreldikçe somaki adı verilen mermer üzerine bilerek uçları keskinleştirilirlerdi.¹⁴¹

Mengene: Sözlük anlamı olarak mengene; bir kol yardımıyla sahip olduğu iki çeneyi birbirine yaklaştırabilen, çeneleri arasına konulan nesne üzerinde işlem yapabilmemiz için sıkıştırmaya yarayan alete denir.¹⁴²

Istampa: İçinde, mühür, damga ve kaşe gibi şeyleri üzerine bastırarak mürekkeplemeye yarayan mürekkepli çuha veya sünger bulunan kutu.¹⁴³

Mühre: Aslı Farsça olan mühre kelimesi Arapçaya mührak olarak geçmiştir. Kâğıtlar pürüzlerini gidermek, onları parlatmak ve kullanılır hale getirmek amacıyla mührelenirdi.¹⁴⁴

2.6. Cildin Çeşitleri

2. 6. 1. Malzemeye Göre

¹³⁷ Hacer Kara, **a. g. t.** , s. 37

¹³⁸ Hacer Kara, **a. g. t.** , s. 37

¹³⁹ Hacer Kara, **a. g. t.** , s. 37

¹⁴⁰ Ayşe Budak, **a. g. t.** , s. 18

¹⁴¹ Ayşe Budak, **a. g. t.** , s. 18

¹⁴² <https://www.hidkom.com/mengene-nedir-mengene-cesitleri-nelerdir/>

¹⁴³ : <https://www.lafsozluk.com/2013/08/istampa-nedir-ne-demektir-ne-ise-yarar.html>

¹⁴⁴ Uğur Derman, “Mühre”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 31, İstanbul, s. 527

Deri Cilt: Ciltçilikte en fazla kullanılan malzeme, deridir. Ciltte meşin (koyun), sahtiyen (keçi) ve rak (ceylan) derileri daha fazla kullanılmıştır. Siyah, kırmızı, bordo ve kahverengi tonlarını bu derilerde görmektedir.

Kumaş Cilt: Mukavva üzerine keten, ipekli ve kadife kumaş kaplanarak yapılan ciltlerdir.¹⁴⁵ İlk örneklerini XV. yüzyılda görülen mukavva üzerine kumaşlı kaplı ciltleri XVI. yüzyılda daha güzel örneklerini vermiştir.¹⁴⁶ Düz ya da desenli ipekli kumaşlar, deri ciltlerin iç kapak yüzlerini kaplamak için de kullanılmıştır.¹⁴⁷

Ebrulu Cilt: Bu ciltlerde kumaş cilt gibi çârkûşe tekniğinde yapılabilmektedir.¹⁴⁸ Kapak dışında, iç kapaklarda, yan kâğıtlarda, miklepte ve mahfazada ebrû kullanılmaktadır.¹⁴⁹

Murassa Cilt: İnci, yakut, elmas gibi kıymetli taşlarla yapılan süsleme işleminin adıdır ve yalnızca kitap kaplarına değil başka pek çok kullanım eşyası üzerine de uygulanmıştır.¹⁵⁰

Lake Cilt: Sulu boya ve altın yaldızı, fırça ile tahta, deri ve mukavva gibi maddelere işleyerek üzerine vernik çekilmek suretiyle yapılan “Lake” eserlerin en eski örneklerine, bundan beş bin sene evvelki Eski Mısırda tahta lâhitler üzerinde tesadüf edilmektedir.¹⁵¹ Sulu boya ile yapılan nakışların bozulmaması için, bir sıvıda eritilen bir nevi reçine, boyalar üzerine kaplanmıştır.¹⁵² Bu, suda erimeyen ve suda bozulabilecek altınlı ve sulu boyalı kap nakışları üzerine, korumak amacıyla sürülen bir verniktir.¹⁵³

2. 6. 2. Süsleme Tekniğine Göre

¹⁴⁵ Arife Edis, **Tire Necip Paşa Kütüphanesi’ndeki Cild Örnekleri**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006, s. 32

¹⁴⁶ Arife Edis, **a. g. t.**, s. 32

¹⁴⁷ Arife Edis, **a. g. t.**, s. 32

¹⁴⁸ Şerife Y. Tanyel, **Konya Yusuf Ağa Kütüphanesi’nde Bulunan Yazma Eserlerdeki Ebrû Çeşitleri**, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007, s. 46

¹⁴⁹ Şerife Y. Tanyel, **a. g. t.**, s. 46

¹⁵⁰ Ayşe T. Celasin, “Osmanlı Yazma Eserlerinde Murassa (Mücevherli) Kitap Kapları”, **Art- e Sanat Dergisi**, C. 12, S. 13, Isparta, 2019, s. 224

¹⁵¹ Kemal Çığ, **a. g. m.**, s. 105

¹⁵² Mine E. Özen, **Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü**, İstanbul, 1985, s. 42

¹⁵³ Mine E. Özen, **a. g. e.**, s. 42

Soğuk Şemse Cilt: Hazırlanan şemse kalıbının yıldız kullanılmadan doğrudan doğruya cildin üzerine basılması şeklinde uygulanmaktadır.¹⁵⁴ İslam ciltlerinde erken Osmanlı dönemime kadar çok kullanılan bir teknik olmuştur. Bu teknikte şemselerin içindeki süsleme motifleri altın kullanılmadan derinin kendi renginde bırakılmıştır.

Altın Ayırma Şemseli Cilt: Kapaklarda kalıplarda oluşturulan desende, desenin zeminini altınlandığı ciltlerdir.¹⁵⁵

Üstten Ayırma Şemseli Cilt: Kapaklarda kalıpla oluşturulan desende, desenin altınlandığı ciltlerdir.¹⁵⁶

Mülemma Tekniği: Hem zeminin, hem motiflerin altına boyanarak süslendiği tekniktir.¹⁵⁷ Ayrıca motiflerde ve zeninde farklı renkler uygulanabilir.

Mülevven Şemseli Cilt: Şemse köşebent ve diğer bezemeler kapakta kullanılan esas deriden başka renkte bir deri ile kaplanır.¹⁵⁸

Kâti Şemseli Cilt: Sözlükte kesmek anlamına gelen katı (kât'ı) kâğıt ve deri üzerine çizilmiş yazı, motif yahut bir şekli oyup çıkararak bir başka kâğıt ya da deriye yapıştırmak suretiyle gerçekleştirilen bir sanatın adıdır.¹⁵⁹ Kâti' sanatında renkli, aharlı, ebrulu, genellikle de mühreli ne çok ince ne çok kalın olan kâğıtlar kullanılır.¹⁶⁰

Zil-bahar Şemseli Cilt: Adını XVIII. yüzyılın sonunda ve özellikle XIX. yüzyılda görülen ve halk arasında "kafes şemse" de denilen bir süsleme türünden

¹⁵⁴ Ebru Alparslan, Türk Cilt Sanatında "Soğuk Şemse" Tekniği ve Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi'nde Bulunan "Soğuk Şemse" Ciltler Üzerine Bir Araştırma **Ulakbilge Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 6, S. 21, Kayseri, s. 196- 197

¹⁵⁵ İslam Seçen, "Cilt", (Ed: Meyçem Ezengin vd.), **Ardında İz Birakanlar Geleneksel Türk Sanatları**, 2018, s. 68- 69

¹⁵⁶ İslam Seçen, **a. g. e.**, s. 68- 69

¹⁵⁷ Hatice, G. Coşar, **İstanbul Köprülü Kütüphanesi Fazıl Ahmet Paşa Koleksiyonu'nda Bulunan Osmanlı Dönemi Ciltleri**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019, s.19

¹⁵⁸ A. Saim Arıtan, "Ciltçilik"..., s. 552

¹⁵⁹ Filiz Çağman, "Kati", **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 25, Ankara, 2002, s. 32

¹⁶⁰ Filiz Çağman, **a. g. m.**, s. 32

almıştır.¹⁶¹ Üzerine ezme altınla, fırça kullanılarak geometrik çizgiler çizilmiş, keşişen hatlar arasına yıldız ve noktalar konulmuş deri ciltlere verilen isimdir.

Yazma ve Yek-şah Şemseli Cilt: “Yazma şemse deri cilt kapaklarının üzerine sıvama varak altın ya da ezme altın yıldız sürülmesi” suretiyle yapılan ve Türk cilt sanatında uygulanan bir şemse süsleme tekniğidir.¹⁶² Bu tür şemselerde fırça ile sürüldükleri için zamanla sürtünmeden dolayı yıpranmışlardır. Yek şah şemseli cilt yek şah adı verilen ucu sivri metal bir aletle motifler oyularak yapılmaktadır.¹⁶³

Zerdûzi ve Simduzi Şemseli Cilt: Deri ciltlerin üzerine fırçayla ya da kalıpla süslemeler olduğu gibi kumaşla da cilt kapakları yapılmaktadır. Bunlar altın ve gümüş ipliklerle işlenmiştir. Altın iplikle yapılan işlemeli ciltlere zerdûz, gümüşle yapılanlara ise simdûz denir. Kumaş ve kadife üzerine işlemeli ciltler de yapılmıştır.¹⁶⁴

Lake Cilt: Mukavva, deri ve tahta üzerine çeşitli boylarla ve altınla yapılan nakışları bir çeşit vernikle kaplayarak meydana getirilen eserlere rugani veya lake adı verilmektedir.¹⁶⁵

¹⁶¹ Betül Şahin, **a. g. t.**, s. 31

¹⁶² Ebru Alparslan, “Türk Cilt Sanatında “Yazma Şemse” Tekniği Ve Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesi’nde Bulunan Yazma Şemse Cilt Örneklerinin İncelenmesi”, **Kalemişi**, C. 6, s. 11, Kayseri, 2018, s. 73

¹⁶³ Mesudiye Sarıgöl, **Manisa Yazma Eserler Kütüphanesi’ndeki XVI. yüzyıl Kur’an- ı Kerim Cildlerindeki Motiflerin Farklı Yüzeylerdeki Kullanımı**, Süleyman Demirel Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2017, s. 24

¹⁶⁴ Arife Edis, **a. g. t.**, s. 31

¹⁶⁵ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 46

3. BOR HALİL NURİ BEY İLÇE HALK KÜTÜPHANESİNE AİT OSMANLI DÖNEMİ CİLTLERİNDEN ÖRNEKLER/ KATALOG

Örnek No: 1

Eserin Adı: Buhârî Şerif

Resim No: 1-2

Çizim No: 1-2

Demirbaş No: 1695

Yazarın Adı: İmam Buhârî

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 15. YY

Malzeme ve Renk: Bordo ve Kırmızı deri

Dış Kapak Ölçüsü: 275 × 190 mm

Cildin Tanımı: Cildin kapakları farklı şekilde tezyin edilmiştir. Cildin ön kapağı bordo deri malzemeye yapılırken arka kapağı kırmızı deri ile yapılmıştır. Ciltte kapak kenarlarını çevreleyen cetveller ve zencirekler, köşelerde üçgen köşebentler ve kapak ortasında da oval bir şemse yer almaktadır.

Kapak kenarlarını dıştan dört sıra soğuk cetvellerle ve bir sırada soğuk zencirekle çerçevelenmiştir. Köşebentler iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen soğuk kısa çizgilerin üçgen alanlar sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Cildin salbeği bulunmamaktadır.

Kapak ortasında yer alan şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemsede süslemeler $\frac{1}{4}$ simetrik olarak yerleştirilmiştir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemsede iki ucuna birer büyük hatayi motifi yer almakta olup, bu hatayilerin etrafına ve yanlarına ince dallarla birbirine bağlanan küçük hatayı çiçekleriyle kompozisyon oluşturulmuştur.

Cildin miklep kısmının detay fotoğrafı yoktur.¹⁶⁶

Cildin konulduğu kutu kırmızı deri ile yapılmıştır. Kutunun kenarları altın cetveller ve kalın altın zencirekle çerçevelenmiştir. Zencireğin dışındaki cetvellerin sayısı değişkenlik gösterirken zencireğin iç kısmı iki altın cetvelle çerçevelenmiştir.

Kutunun köşelerine dört altın nokta yerleştirilmiştir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser İmam Buhârî tarafından yazılmıştır. Hattatı yoktur. Kesin tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hadis kitabı olan eser Arapça olarak yazılmıştır.

Cildin ön ve arka kapakları farklı şekilde tezyin edilmiştir. Cildin ön kapağı bordo deri malzemeyle yapılırken arka kapağı kırmızı deri ile yapılmıştır.

Cilt şemse yüzeyindeki motifler ve geometrik geçmeli zencireğinden dolayı 15. yüzyıl sonlarında yapılmış olmalıdır. Ancak içine konulduğu mahfaza 18-19. yüzyıla tarihlendirilebilir. Ciltte büyük bir onarım izleri bulunmamaktadır. Ön kapakta ve arka kapakta yer yer çiziklerin yanı sıra kararmalar oluşmuştur.

Örnek No: 2

¹⁶⁶Cildin miklebi vardır. Ancak kitabın arasında olduğu için özellikleri hakkında bir bilgimiz bulunmamaktadır.

Eserin Adı: Hazenet- El Fetâvâ

Resim No: 3-4

Çizim No: 3

Demirbaş No: 1725

Yazarın Adı: Muhammed Efendi

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: H / 889 M / 1485

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: H / 889 M / 1485

Malzeme ve Renk: Bordo deri

Dış Kapak Ölçüsü: 260 × 170 mm

Cildin Tanımı: Cilt bordo deri malzemeye yapılmıştır. Kapak kenarlarının üst ve alt kısmı beş sıra soğuk cetvelle, sol kenarı üç soğuk cetvelle çerçevelenmiş olup, sağ kenarı farklı bir malzemeye onarıldığı için kapak cetvelleri bulunmamaktadır.

Köşebent uygulaması iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen soğuk kısa çizgilerle üçgen alanlar yapılarak sağlanmıştır. Ancak sağ taraftaki köşebentler de yine onarım nedeniyle bulunmamaktadır.

Kapak ortasında yer alan salbeksiz şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval biçimdedir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemsenin etrafı bir sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir. Şemse yüzeyinde süslemeler yatay ve dikey eksende yerleştirilmiştir. Şemse yüzeyinin ortasına yatay ve dikey eksende simetrik olarak yerleştirilen dört adet hatayi motifi ve aralarına da iki yapraklı rumiler yerleştirilmiştir. Ayrıca şemsenin kenarlarından şemse uçlarına kadar ince dalların

taşıdığı hatayilerle süsleme kompozisyonu tamamlanmıştır. Cildin miklep uygulaması bulunmamaktadır. Sırtı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser ketebe kaydına göre Muhammed Efendi tarafından H / 889 M / 1485 tarihinde yazılmıştır.¹⁶⁷ Hattatı yoktur. Fıkıh konulu olan eser Arapça olarak yazılmıştır. Motif özelliklerine göre cilt muhtemelen eserin yazıldığı tarihlerde yapılmıştır.

Bordo deri malzemeyle yapılmış olup, kapağın sağ kenarı krem renkli bir malzemeyle onarılmıştır. Ayrıca onarılan kısmın altında kalan cetveller ve köşebentleri diğer kenarlarından anlayabiliriz. Bu onarılan malzemenin sağ üst köşesinde eserin demirbaş numarası bulunmaktadır.

Şemse etrafının ağaran cildin yer yer çizikler ve kararmalar olan yerlere rastlanılmaktadır.

Örnek No: 3

¹⁶⁷ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Eserin Adı: İman ve İslâm

Resim No: 5-7

Çizim No: 4

Demirbaş No: 46

Yazar Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16 YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi Deri

Dış Kapak Ölçüsü: 140 × 95 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi renkte ve deri malzeme kullanılarak yapılmıştır. Kapak ortasında oval ve dilimli bir şemse bulunmaktadır. Şemsenin etrafı iki sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup yine etrafına altın tığlar çekilmiştir.

Gömme tekniğiyle yapılan şemse de içerisi altın renkte uygulanıp, motifler derinin renginde bırakılarak alttan ayırma tekniğiyle süslenmiştir. Şemse yüzeyinde süslemeler yatay eksende uygulanmıştır.

Şemse içerisinde dolanan ince dallar ve taşıdıkları hatayiler, goncalar ve hançeri yapraklarla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. İç kapaklarda yalnızca sağ sayfa ebrulu bir kâğıtla kaplanmıştır.

Cilt kapağında salbek uygulaması ve köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Miklep ve sertap kısımları kopmuş veya çıkarılmış olduğundan bulunmamaktadır. Sırt düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin adı İslam ve İmandır. Kahverengi ve deri malzemedendir yapılmıştır. Yazarı ve kebbe tarihi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cildin şemse formu ve motifler incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Ciltte detaylı bir onarım bulunmazken yer yer beyaz kâğıtla yapıştırılmıştır. Ayrıca kapakta çizikler, çatlaklar ve yer yer yırtıklar oluşmuştur.

Örnek No: 4

Eserin Adı: Fezâil-i Cihâd

Resim No: 8-9

Çizim No: 5

Demirbaş No: 94

Yazarın Adı: Hatibzâde Muhyiddin Efendi

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16 YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi Deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 130 mm

Cildin Tanımı: Cildin kapakları kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Gömme tekniğiyle yapılan ciltte süslemeler alttan ayırma tekniğiyle süslenmiştir. Kapak ortasında yer alan salbeksiz şemse dilimli ve oval bir formdadır. Şemse yüzeyi altınla boyanmış, motifler derinin renginde bırakılarak alttan ayırma tekniği uygulanmıştır.

Şemse yüzeyinde yer alan kompozisyonda kıvrım dalların taşıdığı hatayiler ve hatayi biçiminde yapılmış güller, çiçeklerle, tek yapraklı ve saz üslubunda olan hançeri yapraklarla bezeme oluşturulmuştur. Kapakta salbek ve köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Sırt kısmı düz ve süslemesiz olan cildin miklep ve sertap bölümleri varmış ancak kopmuştur.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Hatibzâde Muhyiddin Efendi¹⁶⁸ tarafından 16. yüzyılda yazılmıştır. Hattatı yoktur. Kapaklar kahverengi ve deri malzemedan yapılmıştır.

Motif özelliklerine göre cilt muhtemelen eserin yazıldığı tarihlerde yapılmıştır. Eserde detaylı bir onarım bulunmazken sağ kısım ve şemsenin üst bölümünde sade kâğıtla onarılmış olup, sağ üst köşedeki kâğıtta demirbaş numarası belirtilmiştir.

¹⁶⁸ M. Yaşar, Kandemir, “Fezâil”, T. D. V. İ. A., C. 12, İstanbul, 1995, s. 530

Örnek No: 5

Eserin Adı: Hasan Çelebi Âlâ El Telsih

Resim No: 10-11

Çizim No: 6

Demirbaş No: 183

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kırmızı deri

Dış Kapak Ölçüsü: 220 × 160 mm

Cildin Tanımı: Cildin dış kapakları kırmızı deri malzemeye yapılmıştır. Kapağın yan kenarları on sıra soğuk cetvelle çerçevenilmiş olup, cetvellerin ortasında bir adet soğuk zencirek yer almaktadır. Üst ve alt kısım ise beş soğuk cetvelle çerçevenmiştir.

Kapağın ortasında yer alan oval şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, mülevven tekniğiyle süslenmiştir. Şemse ve motiflerde siyah deri kullanılmıştır. Şemse yüzeyindeki motifler yatay ve dikey ekseninde oluşturulmuştur.

Şemse uçlarında yer alan hatayi motifleri ve bunların ortasında da beş yapraklı penç motifi bulunmaktadır. Şemsenin yan kısımlarında yer alan çiçek motifleri ve aralara sarkan ince dallar ve yapraklarla bezeme oluşturulmuştur.

Salbekler şemsede olduğu gibi siyah deri malzemeyle yer alan mülevven tekniğiyle süsleme yapılmıştır. Salbekler dilimli palmet biçiminde ve içerisinde birer hatayi motifi yer almaktadır.

Ciltte köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Ayrıca cildin miklep kısmı kopmuştur. Sırt düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Kırmızı deri malzemeyle yapılmıştır. Cilt Beyza Çakır'ın Yüksek lisans tezinde yer alan 16. numaralı¹⁶⁹ örnekte olduğu gibi 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilmekte, gömme tekniğinde yapılan şemseler dilimli ve oval bir biçimde olmaları, şemse ortasında yer alan iri kenger yaprakları ve etrafında hatayiler ve saz yapraklarıyla süslenmeleri bakımından benzerlik taşımaktadır.

Cildin herhangi bir yerinde onarım izleri yoktur. Kapak uçlarında yırtılmalar ve yer yer lekelenme dışında büyük bir bölümü günümüze iyi durumda ulaşmıştır.

¹⁶⁹ Beyza Çakır, a. g. t., s. 55- 56

Örnek No: 6

Eserin Adı: Durr ûl- Mûhtâr

Resim No: 12-13

Çizim No: 7

Demirbaş No: 236

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16 YY

Malzeme ve Renk: Kırmızı deri

Dış Kapak Ölçüsü: 220 × 170 mm

Cildin Tanımı: Cilt kırmızı deri malzemeyle yapılmıştır. Kapaklar dıştan beş sıra soğuk cetvelle çerçevenmiştir. Kapağın ortasında yer alan şemse dilimli ve oval bir forma sahiptir. Dıştan iki sıra soğuk cetvelle tahrirlenen şemse gömme tekniğiyle yapılmış ve şemsede siyah deri kullanılarak mülevven tekniği ile süsleme yapılmıştır.

Kapak şemsenin dört tarafının soğuk cetvellerle çerçevenmesi ile farklı bir görünüm elde edilmiştir.

Şemse yüzeyi dikey ekseninde yapılan bitkisel motiflerle oluşturulmuştur. İnce dalların düzenli aralıklarla ve sırası ile taşıdığı hatayiler, goncalar, çiçekler ve yüzey aralarına hançeri yapraklar ve yapraklarla bitkisel kompozisyon oluşturulmuştur.

Ciltte salbek unsuru bulunmaz iken şemse uçlarına birer altı noktadan oluşan motifler yerleştirilmiştir. Köşebentler, köşelere yerleştirilmiş çiçek motifi biçiminde altı noktadan oluşan birer motiflerle oluşturulmuştur.

Cildin miklebi kopmuştur. Sırt düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi bilinmemektedir. Hattatı yoktur. Cilt kırmızı deri malzemeyle yapılmıştır. Ciltte kullanılan motiflerin kompozisyon özelliği bakımından incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Daha önce hiç onarım yapılmamış olan cildin sırt kısmı ve kapak uçlarında yırtılma ve dökülmeler meydana gelmiştir. Ayrıca kapak ortalarında yer yer kararmalar ve çizikler görülmektedir.

Örnek No: 7

Eserin Adı: Dürerü'l- Hukkâm

Resim No: 14-16

Çizim No: 8

Demirbaş No: 238

Yazarın Adı: Hoca Emin Efendizade

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 285 × 170 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedan yapılmıştır. Kapak dıştan iki sıra altın cetvel ve ortasında yer alan altın zencirekle çerçevenmiştir. Ayrıca kapağın sırt kısmı onarım yapıldığından dolayı cetveller gözükmektedir.

Kapak ortasında yer alan şemse dilimli ve oval formda olup, dilim aralarına altın tığlar çekilmiştir. Gömme tekniğinde yapılan şemse ve salbekler alttan ayırma tekniğiyle süslenmiş, dıştan iki sıra altın cetvelle tahrirlenmiştir.

Şemse yüzeyi altınla kaplanmış, motifler ise derinin renginde bırakılarak alttan ayırma tekniğinde süslenmiştir. Şemse yüzeylerinde ağırlıklı olarak ayırma dolantı bulut motifi tüm şemse yüzeyini kaplarken bunun yanında çiçek motifleri, ince dallar ve yapraklarda görülmektedir.

Salbekler beş dilimli palmet biçiminde olup, dilimlidir. İki sıra altın cetvelle tahrirlenen salbeklerde dilim aralarına altın tığlar çekilmiştir. Şemse ile birbirine bağlı olan salbekler de yine alttan ayırma tekniği ile yapılmıştır.

Salbeklerin içerisine merkezde bir hatayi motifi bulunup etrafına rumiler ve ince bulut uçlarıyla sarmıştır.

Ciltte miklebi kopmuş olup, köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Sırtı düz ve süslemesizdir. Kapağın iç kısmı ebrulu kâğıtla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Hoca Emin Efendizade¹⁷⁰ tarafından yazılmıştır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedan yapılmıştır. Cildin şemse formu ve şemse içerisindeki süsleme özellikleri incelendiğinde cilt 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin sağ kısmının bir bölümü sade kâğıtla onarılmış, diğer bölgelerde çizikler ve renk solması meydana gelmiştir.

¹⁷⁰ <https://kidega.com/yazar/hoca-emin-efendizade-ali-haydar-efendi-176410/>

Örnek No: 8

Eserin Adı: Hidâye

Resim No: 17-19

Çizim No: 9

Demirbaş No: 265

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Siyah deri

Dış Kapak Ölçüsü: 235 × 155 mm

Cildin Tanımı: Cilt siyah deri malzemeye yapılmıştır. Kapaklar dıştan iki sıra altın cetvel ve bir sırada altın zencirekle çerçevelenmiştir. Kapak ortasında yer alan salbeksiz şemse dilimli ve oval bir şekilde olup, şemse uçlarına altın tığlar uzatılmıştır.

Dıştan iki sıra altın cetvelle tahrirlenen şemse de dilim aralarına altın tığlar çekilmiştir. Gömme tekniğiyle yapılan şemse yüzeyi derinin kendi rengi olur iken motifler altın renkle yapılarak üstten ayırma tekniği ile süslenmiştir. Şemse içerisinde motifler dikey eksende yerleştirilmiştir.

Şemsenin ortasına iri bir kenger yaprağı motifi yerleştirilmiş etrafına da saz üslubu biçiminde yapraklar ve hatayiler ile süslenmiştir. Cildin miklebi kopmuş olup,

köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Sırt düz ve süslemesizdir. İç kapaklarda sol kısım bordo deri ile sağ kısım da yazılı kâğıtla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi bilinmemektedir. Hattatı yoktur. Cilt siyah deri malzemeyle yapılmıştır.

Cilt Savaş Maraşlı'nın yüksek lisans tezinde yer alan 6. numaralı ¹⁷¹ örneği ile şemselerin dilimli ve oval olması bakımından ve bitkisel motiflerin kompozisyonu açısından 16. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Eser daha önce hiçbir onarım geçirmemiştir. Sırt kısmının bir bölümünde yırtılan ciltte yer yer çizikler ve lekelenmeler oluşmuştur.

¹⁷¹ Savaş Maraşlı, **a. g. t.**, s. 76

Örnek No: 9

Eserin Adı: El- Vikâye

Resim No: 20-21

Çizim No: 10-11

Demirbaş No: 279

Yazarın Adı: Burhanüşşeria Mahmut b. Sadrüşşeria El- Evvel

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 335 × 235 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedan yapılmıştır. Kapakların alt kısmı dıştan altı sıra soğuk cetvelle çerçevesizken diğer kenarları yıprandığı için cetvellerin bir kısmı belli değildir.

Köşebentler soğuk kısa tığlar çekilerek üçgen şekillerle sağlanmıştır. Gömme tekniğinde yapılan salbeksiz soğuk şemse dilimli ve oval bir formdadır. Dıştan iki sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir.

Şemse yüzeyinde yer alan kompozisyonda kıvrım dalların taşıdığı hatayiler ve hatayi biçiminde yapılmış güller, çiçeklerle, tek yapraklı ve saz üslubunda olan hançeri yapraklarla bezeme oluşturulmuştur.

Miklebin üçgen kısmı iki sıra soğuk cetvelle çerçevenir iken üst ve alt kısımlar dört sıra soğuk cetvelle çerçevenmiştir. Ayrıca köşelere kısa soğuk çizgilerle üçgen alanlar oluşturulmuştur.

Miklebin uç kısmında yer alan soğuk şemse dilimli ve daire bir şekildedir. Miklep içerisindeki süslemeler ön kapak şemse süslemelerin ½ sini oluşturmaktadır. Miklebin ucuna soğuk uzun bir tığ çekilmiştir.

Sertap süslemesiz olmakla beraber büyük bir kısmı yıpranmıştır. Sırt düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Burhanüşşeria Mahmut b. Sadrüşşeria El- Evvel ¹⁷² tarafından 16. yüzyılda yazılmıştır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedir yapılmıştır. Cilt bitkisel süsleme özellikleriyle 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin üst ve alt kenarlarına onarım yapılsa da yine de onarılan bölümlerde zamanla yıpranmıştır. Kapak ortasında ciddi kararmalar ve lekelenmeler oluşmuştur.

¹⁷² Ö. Faruk Atan, “Hicrî VII. Yüzyıl Fakihlerinden Burhânüşşerîa'nın Vikâye Adlı Eseri”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 25, Bursa,(2016/2), s. 128

Örnek No: 10

Eserin Adı: Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye

Resim No: 22-23

Çizim No: 12-13

Demirbaş No: 284

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 370 × 255 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemenen yapılmıştır. Kapaklar dıştan dört sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Gömme tekniğinde şemse dilimli ve oval bir şekildedir.

Dıştan iki sıra soğuk cetvelle tahrirlenen şemsede motifler soğuk şemse tekniği ile süslenmiştir. Şemse yüzeyinde yer alan kompozisyonda kıvrım dalların taşıdığı hatayiler ve hatayi biçiminde yapılmış güller, çiçeklerle, tek yapraklı ve saz üslubunda olan hançeri yapraklarla bezeme oluşturulmuştur.

Salbekler dilimli palmet biçimindedir. Salbekler ve motifler soğuk şemse tekniğinde yapılmıştır. Salbeklerin içerisinde birer farklı tarzda yapılmış hatayi motifleri yer almaktadır.

Salbeklerin uçlarından uzunca soğuk tığlar yerleştirilmiştir. Ciltte köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Miklep ön kapakla aynı renge sahip olup, her kenarı iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir.

Miklep şemsesi bu ciltte farklı bir kompozisyonda yer almıştır. Miklebin üçgen ucuna daire formuna yakın dilimli bir hatayı tarzında bitkisel bir motif yerleştirilmiştir.

Sertap dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sırt düz ve süslemesizdir. İç kapaklarda her iki sayfa ebrulu kâğıtla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedir yapılmıştır. Cildin şemse formu motiflerin süsleme özellikleri incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Ciltte onarım izleri görülmemektedir. Ön kapakta, sertap'ta ve miklepte çizikler oluşurken bazı bölgelerde lekelenmeler vardır. İç kapaklardaki ebrulu kâğıtlar daha iyi durumdadır.

Örnek No: 11

Eserin Adı: Hâşîyei Âhi Çelebi

Resim No: 24-25

Çizim No: 14

Demirbaş No: 361

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Bordo deri

Dış Kapak Ölçüsü: 270 × 180 mm

Cildin Tanımı: Cilt bordo deri malzemedan yapılmıştır. Kapaklar dıştan üç sıra altın cetvelle çerçevelemiştir. Gömme tekniğinde yapılan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemse uçlarına altın tığlar çekilmiştir.

Şemse dıştan iki sıra altın cetvelle tahrirdenmiş olup, motifler soğuk şemse tekniği ile süslenmiştir. Şemse içerisinde kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, penç, ince dallar arasında bulunan kısa yapraklar ve saz üslubunda olan hançeri yapraklar yoğun olarak kullanılarak, motif kompozisyonu oluşturulmuştur.

Köşebentler iç kısımdaki cetvellere paralel çizilmiş altın cetvellerden üçgen şeklinde yüzeyler düzenlenmiştir. Ciltte miklebi kopmuştur. Sırtı düz ve

süslemesizdir. İç kapaklarda sağ kısım taraklı ebru kâğıtla kaplanırken sol kısımda yazılı bir metnin olduğu sayfa bulunmaktadır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt bordo deri malzemeden yapılmıştır.

Cildin bitkisel motiflerin kompozisyon özellikleri bakımından 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin sağ kenarı farklı renkte bir malzemeyle onarılmıştır. Sırt kısmında büyük bir yırtık oluşmuştur. Genellikle kararmaların olduğu ciltte çizikler ve lekelenme de görülmektedir.

Örnek No: 12

Eserin Adı: Mûhtâr Al Sîhan

Resim No: 26-27

Çizim No: 15

Demirbaş No: 368

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 285 × 180 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Kapaklar aynı şekilde yapılmıştır. Dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevelemiştir. Köşebent uygulaması bulunmayan ciltte kapak ortasında salbekli bir şemse yer almaktadır.

Gömme tekniğinde yapılan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir. Tek sıra soğuk cetvelle tahrirlenen şemsede motifler soğuk şemse tekniği ile süslenmiştir. Şemse yüzeyi kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, penç, ince dallar arasında bulunan kısa yapraklar ve saz üslubunda olan hançeri yapraklar ile bitkisel kompozisyon oluşturulmuştur.

Salbekler şemse ile orantılı büyüklüktedir. Şemse ile birbirine bağlı olmayan salbekler beş dilimli palmet şeklinde yapılmış olup, yüzeylerinde birer hatayi motifi yer almaktadır.

Miklebi kopmuştur. Sırt düz ve süslemesizdir. İç kapaklarda sol kısım ebrulu kâğıtla sağ kısım ise yazılı metnin olduğu sayfayla kaplanmıştır.

Tarhlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi bilinmemektedir. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedden yapılmıştır.

Cildin şemse içerisinde yer alan bitkisel süslemeler incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin sırt kısmı ve ön tarafa sarkan bir kısmı kırmızı deri ile onarılmıştır. Şemsenin alt bölgesinde ufak bir yıpranma oluşmuştur. Bu ciltte de diğer örneklerde olduğu gibi yer yer lekelenme ve çizikler bulunmaktadır.

Örnek No: 13

Eserin Adı: Fetâvâ

Resim No: 28-29

Çizim No: 16

Demirbaş No: 1468

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Bordo deri

Dış Kapak Ölçüsü: 225 × 150 mm

Cildin Tanımı: Cilt bordo deri malzemedendir yapılmıştır. Kapaklar dıştan beş sıra soğuk cetvel ve ortasında ise bir sıra soğuk zencirek ile çerçevelenmiştir. Cildin sol kenarı yıprandığı için cetveller ve zencirekler kaybolmuştur.

Cilt kapağın ortasında dilimli ve oval biçimli bir şemse yer almaktadır. Dilim aralarına soğuk noktalar yerleştirilmiştir. Soğuk kalıp baskı tekniği ile yapılan şemsenin etrafı iki sıra soğuk cetvel ile tahrirlenmiştir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinde motifler dikey ekseninde yapılmıştır.

Şemse yüzeyini dolduran kıvrım dallar ve bunların taşıdığı hatayi motifleri, saz üslubu yaprakları ve goncaların oluşturduğu bezeme kompozisyonu bulunmaktadır.

Salbek uygulaması bulunmayan ciltte şemse uçlarına soğuk bir tığ ve tığın iki ucuna ve iki kenarına soğuk noktalar yerleştirilmiştir. Cildin miklebi kopmuştur.

Köşebent uygulaması bulunmayan cildin sırt kısmı düz ve süslemesizdir. İç kapakların sağ kısmı bordo deri ile kaplanmış olup, hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sol kısım ise yazılı bir sayfa ile kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt bordo deri malzemedir yapılmıştır. Cildin bitkisel motif süsleme özellikleri klasik dönemin motifleri olduğu için cildin 16.yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin herhangi bir yerinde onarım bulunmamaktadır. Cildin ön kapak bölümünün sol kısmı büyük oranda hasar gören deri malzeme, cetvelleri ve zencirek motiflerini kaybetmiştir. Bazı yerlerde de soyulmuş ve çizikler meydana gelmiştir. Cildin sol üst köşesinde demirbaş numarası yer almaktadır.

Örnek No: 14

Eserin Adı: Hırz Âl Semetin Lîl Hûsn Âl

Resim No: 30-31

Çizim No: 17

Demirbaş No: 1543

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 225 × 150 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedendir yapılmıştır. Kapaklar dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Kapak ortasında salbekli bir şemse ve üçgen köşebentler bulunmaktadır.

Gömme tekniğinde yapılan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemsenin etrafı dıştan bir sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinde hatayiler, yapraklar, saz üslubundaki yapraklar ve goncalarla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Salbekler şemsenin etrafındaki soğuk cetvellerle bağlanmıştır. Beş dilimli palmet biçimindeki salbeklerin içerisinde birer iri hatayı motifleri yer almaktadır.

Köşebentler köşelere çekilen kısa ve kalın soğuk cetvellerden elde edilmiş üçgenlerle sağlanmıştır.

Miklep uygulaması kopmuş olan cildin sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedir yapılmıştır. Cildin bitkisel motiflerin kompozisyon özellikleri incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin sırt kısmının alt tarafı aynı deriyle onarılmış fakat zamanla o bölgede yıpranmıştır. Genellikle kapak kenarlarında ve şemse etrafında soyulan deriler ve aynı zamanda çizikler meydana gelmiştir.

Kenar kısımlarda oluşan yıpranmalar cetvellerin bir kısmının silinmesine neden olmuştur.

Örnek No: 15

Eserin Adı: Hatâi Hâşiyeyî Mûhtasar

Resim No: 32-33

Çizim No: 18

Demirbaş No: 1595

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Bordo deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 110 mm

Cildin Tanımı: Cilt bordo renkli deri malzemeye yapılmıştır. Kapaklar dıştan iki sıra altın cetveller ve ortasında da altın bir zencirek ile çerçevelenmiştir. Kapak ortasında yer alan şemse dilimli ve oval bir biçimde olup, etrafı bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiştir.

Gömme tekniğinde yapılan şemsenin dilim aralarına altın tığlar ve altın noktalar konulmuştur. Mülemma tekniği ile süslenen şemsenin ortasına iri bir kenger yaprağı motifi yerleştirilmiş etrafına da saz üslubu biçiminde saz yaprakları ve hatayiler ile kompozisyon tamamlanmıştır. Salbek bulunmayan ciltte şemse uçlarına altın tığlar ve noktalar yerleştirilmiştir.

Köşebent uygulaması bulunmaz iken kapağın dört kenarının ortasına birer altın nokta konumlandırılmıştır. Cildin sırtı düz ve süslemesizdir. Cildin miklebi kopmuştur.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Arapça yazılan eserin cildi bordo renkli deri malzeme ile yapılmıştır.

Ciltte kullanılan motif bezeme kompozisyonu bakımından 16. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin sırt kısmında birden fazla yerde kâğıtla onarım yapılmıştır. Cildin büyük bir bölümü iyi durumda olmasına rağmen üst bölgelerde lekelenmeler meydana gelmiştir.

Örnek No: 16

Eserin Adı: Feth Âl Râhim

Resim No: 34

Çizim No: 19

Demirbaş No: 1619

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 220 × 150 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Cilt kapaklarının kenarları dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Kapak ortasında yer alan şemse dilimli ve oval biçimlidir.

Soğuk kalıp baskı tekniğiyle yapılan ve soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemsenin etrafı bir sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir. Şemsede motifler dikey ekseninde yerleştirilmiştir. Şemse yüzeyinde yer alan ince dalların taşıdığı hatayiler, goncalar, yapraklar ve hançeri yaprakların oluşmasıyla süsleme kompozisyonu tamamlanmıştır.

Köşebent uygulaması olarak iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çekilen kısa soğuk çizgilerle üçgen alanlar sağlanarak gerçekleştirilmiştir.

Salbek uygulaması bulunmayan cildin, sırt kısmı düz ve süslemesizdir. Cildin miklebi kopmuş olup, iç kapakları sade ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Ciltte şemse içerisinde kullanılan motiflerin oluşturduğu süsleme özellikleri incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin herhangi bir yerinde onarım bulunmamaktadır. Cildin sırt kısmının alt ucunda aşırı derecede yırtık bulunmaktadır.

Ayrıca ön kapakta lekelenme, kararma ve çiziklerin fazlalığı gözden kaçmamaktadır.

Örnek No: 17

Eserin Adı: El- Furûklil Kerâbisî

Resim No: 35-36

Çizim No: 20

Demirbaş No: 1643

Yazarın Adı: Ebu Muzaffer Esad bin Muhammed bin Hasan Hüseyin Ennişaburi el Kerabisi

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Açık kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 145 mm

Cildin Tanımı: Cilt açık kahverengi deri malzemedен yapılmıştır. Cilt kapaklarının kenarları dıştan üç sıra soğuk cetveller ve bir sırada soğuk zencirekle çerçevelenmiştir.

Kapak ortasında yer alan gömme tekniği ile yapılan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinde, motifler dikey ekseninde yerleştirilmiştir. Şemse etrafı tek sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir.

Şemse yüzeyini ince kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, pençler ile dalların taşıdığı yapraklar, rumiler ve hançeri yapraklarla oluşturulan süsleme kompozisyonu yer almaktadır.

Köşebentler en içerdeki cetvellerin köşelerine çekilen tek sıra soğuk çizgilerden oluşan üçgen alanlarla sağlanmıştır. Bu üçgen alanların iç kısmına bir adet dış tarafına da iki adet soğuk noktalar yerleştirilmiştir. Cildin miklebi vardır.¹⁷³

Cildin salbek uygulaması bulunmamakta olup, sırt kısmı düz ve süslemesizdir. Ayrıca cildin sağ üst köşebendinde eserin demirbaş numarası belirtilmiştir.

İç kapaklarda sağ sayfa ebrulu kâğıtla kaplanırken sol sayfa sade yazılı bir beyaz kâğıtla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser El Furuklil Kerabisi¹⁷⁴ tarafından yazılmış olup, tarihi ile ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Eser furuk ilmi konusu ile alakalı olmakla birlikte Arapça olarak yazılmıştır.

Cilt kahverengi deri malzemedden yapılmıştır. Ciltte kullanılan teknikler ve bitkisel süsleme özellikleri incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir. Cildin miklebi kapağın içinde olduğu için özellikleri hakkında tespit yapılamamıştır.

Cildin herhangi bir yerinde onarım bulunmamaktadır. Ön kapak bölgesinde yer yer kararma ve ağarmaların yanında çizikler oluşmuştur. Cildin demirbaş numarası kapağın sağ üst köşebendinde yer almaktadır.

Örnek No: 18

¹⁷³ Cildin miklebi kitabın arasında olduğu için tam olarak bir şey söylemek mümkün değildir.

¹⁷⁴ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Eserin Adı: El İşhâh Vâl Nazâir

Resim No: 37

Çizim No: 21

Demirbaş No: 1644

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 200 × 155 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedен yapılmıştır. Kapak kenarları dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevlenmiştir. Kapak ortasında yer alan şemse soğuk kalıp baskı tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval bir biçimdedir.

Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinin ortasına iri bir hatayi motifi yerleştirilmiş etrafına da saz üslubu biçiminde hatayiler ve saz yaprakları ile kompozisyon tamamlanmıştır.

Salbekler şemseden biraz geride olup, yedi dilimli palmet biçimindedir. Salbek içerisinde iri birer palmet motifi yerleştirilmiş, yanlarında da kıvrım dallar yer almaktadır.

Köşebentler iç taraftaki cetvellerin köşelerine çizilen kısa soğuk çizgilerle üçgen alanlar sağlanarak gerçekleştirilmiştir. Miklep uygulaması vardır¹⁷⁵, sırtı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedendir yapılmıştır. Cildin motif kompozisyon özelliği incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin herhangi bir yerinde onarım bulunmamaktadır.

Cildin sırt kısmının alt ucunda ve üst ucunda yer yer de sayfa uçlarında yırtıklar meydana gelmiştir. Ön kapakta genellikle şemse ve salbek etrafında ağarmalar olurken bazı bölgelerde de kararmalar oluşmuştur. Cildin sağ üst köşesinde demirbaş numarası bulunmaktadır.

¹⁷⁵ Cildin miklep kısmı kitabın arasında olduğu için tam olarak görünmemektedir.

Örnek No: 19

Eserin Adı: Mûltekâ El Ebhûr

Resim No: 38-39

Çizim No: 22-23

Demirbaş No: 1646

Yazarın Adı: İbrahim Halebi

Hattatı: ———

Ketebe Tarihi: H / 923 H / 1518

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Koyu kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 140 mm

Cildin Tanımı: Cilt koyu kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır. Kapak kenarları izlerden anlaşıldığına göre iki sıra soğuk cetvellerden ve bir sırada da altın zencirekle çerçevelemiştir.

Kapak ortasında yer alan şemse dikdörtgen biçimli olup, gömme tekniğinde yapılmıştır. Şemselerin formu ortası dışarı yöne bombeli olup hem şemse uçları hem de bombeli kısımlar dilimlidir. Şemse yüzeyi dikey ve yatay ekseninde motiflerin düzenlemesiyle oluşmuştur.

Şemsenin dikey eksenlerinde kıvrım dalların taşıdığı çiçek motifleri yarı kapalı form oluşturarak arasına da iri birer hatayı motifi yerleştirilmiştir. Yatay ekseninde karşılıklı simetri olarak yer alan lotuslar ve bunların üzerinde yapraklar yer

alırken kollarının etrafında ise hatayi motifleri yer almaktadır. Motifler soğuk şemse tekniğiyle süslenmiştir.

Miklebin üçgen kenarı iki sıra altın cetvelle çerçevelenmiştir. Miklep kenarı ise iki sıra altın cetvelle ve bir sırada altın zencirekle çerçevelenmiştir. Miklep şemsesi gömme tekniğinde yapılmış olup, daire formu ve dilimlidir.

Dilim aralarında altın tığlar yer alan şemsenin etrafı iki sıra altın cetvelle tahrirlenmiştir. Şemse yüzeyi ince dalların taşıdığı hatayiler ve yaprak motifleriyle süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Ayrıca miklep kenarı aynı deri ile onarım yapılmıştır.

Sertap izlerden anlaşıldığına göre iki sıra altın cetvelle çerçevelenmiş olup, düz ve süslemesizdir. Köşebent uygulaması bulunmayan ciltte sırt kısmı düz ve süslemesizdir. İç kapaklarda sağ sayfanın bir bölümü ebrulu kâğıtla sol sayfa yazılı bir kâğıtla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser İbrahim Halebi¹⁷⁶ tarafından H / 923 H / 1518 tarihinde yazılmıştır. Hattatı yoktur. Fıkıh konulu eser Arapça olarak yazılmıştır. Cilt koyu kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır.

Cilt ketebe tarihine ait olduğu söylenebilir. Cildin ön kapağının tüm kenarları ve miklebin kenarları aynı deri malzemeyle onarılmış olup, cetveller ve zencirekler bu nedenle kaybolmuştur. Şemse etrafı ağarmışken yer yer de çizikler oluşmuştur.

¹⁷⁶ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Örnek No: 20

Eserin Adı: El Mûbeyyîn ve Muyâssâl

Resim No: 40-41

Çizim No: 24

Demirbaş No: 1602

Yazarın Adı: İbni Cemaâ

Hattatı: ———

Ketebe Tarihi: H/ 981 M/ 1574

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Koyu yeşil deri

Dış Kapak Ölçüsü: 215 × 160 mm

Cildin Tanımı: Deri malzemeyle yapılan ciltte yeşilin farklı bir tonu kullanılmıştır. Kapak ortasında yer alan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir. Kırmızı deri kullanılarak mülevven tekniği ile yapılmıştır.

Şemse yüzeyine hâkim olan ayırma dolantı bulut motifi simetri ekseninde uygulanmıştır. Bulut aralarında bulunan kıvrım dalların taşıdığı hatayı, dalların uçlarında bulunan penç ve yapraklarla şemse uçlarına kadar uzanan bir bezeme yer almaktadır. Köşebent uygulaması bulunmayan cildin sırtı düz ve süslemesizdir. Cildin miklebi vardır.¹⁷⁷

¹⁷⁷ Cildin miklebi kitabın arasında olduğu için gözükmemektedir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser İbni Cema¹⁷⁸ tarafından H/ 981 M/ 1574 tarihinde yazılmıştır. Hattatı yoktur. Edebiyat kaideleri konulu eser Arapça olarak yazılmıştır. Ciltte kullanılan motif ve teknik özellikleri incelendiğinde cildin 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin sırtı ve sağ kenarı beyaz bir bezle onarılmış olup, üzerinde de demirbaş numarası bulunmaktadır. Ön kapakta büyük oranda kararma ve lekelenme meydana gelen cildin bazı bölgelerde çürümeler oluşmuştur.

¹⁷⁸ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Örnek No: 21

Eserin Adı: Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil

Resim No: 42-43

Çizim No: 25-26

Demirbaş No: 1649

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Siyah deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 135 mm

Cildin Tanımı: Cildin kapakları dıştan üç sıra soğuk cetvel ve bir sırada soğuk zencirekle çerçevelenmiştir. Gömme tekniğinde yapılan şemse ve salbekler mülevven tekniği ile süslenmiştir.

Mülevvenlik bordo deri ile sağlanmıştır. Şemse dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemse yüzeyinde yer alan kompozisyonda kıvrım dalların taşıdığı hatayiler ve hatayi biçiminde yapılmış güller, çiçekler ve tek yapraklardan oluşan bitkisel bezeme kompozisyonuna yer verilmiştir.

Salbekler şemse ile soğuk tığlarla bağlanmıştır. Salbekler dilimli palmet biçiminde olup, içerisinde birer hatayi motifi yer almaktadır. Ayrıca salbek uçlarından kenar cetvellerine kadar uzunca soğuk tığlar uzatılmıştır.

Köşebent uygulaması bulunmamaktadır. Miklebin her iki kenarı yatay ve dikey eksende iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Miklep şemsesi bulunmamaktadır.

Sertab'ın önden görünümü bulunmadığı için tespiti yapılamamıştır. İç kapaklar kâğıtla kaplanmış olup, süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt siyah deri malzemeyle yapılmıştır. Cilt şemse formu ve motiflerin özellikleri bakımından 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin sırt kısmı ve ön kapağa sarkan kenarı gri renkli deri malzemeyle onarılmıştır. Onarılan bölgenin altında kalan cetveller ve zencirekler görünmemektedir. Miklep şemsesi bulunmamaktadır.

Genel olarak ön kapakta çizikler ve ağarmaların yanı sıra cilt iyi durundadır. Ayrıca cildin sağ üst köşesinde demirbaş numarası yer almaktadır.

Örnek No: 22

Eserin Adı: Menâkıbûl Ensar

Resim No: 44-45

Çizim No: 27-28

Demirbaş No: 1651

Yazarın Adı: İmamı Buhari

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 260 × 180 mm

Cildin Tanımı: Dış kapakları kahverengi deri malzemeye yapılan cildin, kapak ortasında salbeksiz şemse ve kenarlarda cetveller yer almaktadır. Cildin kapakları aynı şekilde tezyin edilmiştir.

Cildin kapak kenarları iki sıra soğuk cetvelle çerçevenmiştir. Köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Kapak ortasında yer alan şemse soğuk kalıp baskı tekniğinde olup, dilimli ve oval biçimdedir. Dilim aralarında soğuk tığları olan şemsenin etrafı iki sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir. Şemsede mülevven ve alttan ayırma tekniği uygulanmıştır. Mülevvenlik bordo renkli deri malzemeye sağlanmıştır.

Şemsenin orta kısmına yüzeyi geniş bir kenger yaprağı konulmuş, kenar kısımlarına ise saz üslubunda yapraklar, hatayi ve saz yaprakları ile süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Miklep kenarları üç sıra soğuk cetvelle çerçevenirken üçgen kenarları ise bir sıra soğuk cetvelle çerçevenmiştir. Soğuk kalıp baskı tekniğinde yapılan miklep şemsesi daire formlu ve dilimlidir.

Mülevven tekniği uygulanan şemsenin etrafı iki sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiş olup, dilim aralarına soğuk tığlar çekilmiştir. Şemse yüzeyi kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, goncalar ve saz üslubunda yapraklar yer almaktadır.

Sertap dikey ekseninde iki sıra soğuk cetvelle çerçevenilmiş olup, süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sırt düz ve süslemesizdir. İç kapaklar boş beyaz sayfayla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser İmam Buhârî¹⁷⁹ tarafından yazılmıştır. Hattatı yoktur. Eserin tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ensar'ın Menkıbeleri adlı konusunu içeren eser Arapça olarak yazılmıştır.

Cildin şemse formu ve şemse içerisindeki motiflerin süsleme kompozisyon özellikleri incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin sırtı, sertabı ve kapağın kenar uçları yırtılmıştır. Ayrıca ön kapakta çizikler ve kararmalar oluşmuştur. Kapağın sağ üst köşesinde cildin demirbaş numarası yer almaktadır.

Örnek No: 23

¹⁷⁹ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Eserin Adı: Buhârî Nisfû Evvel

Resim No: 46-47

Çizim No: 29-30

Demirbaş No: 1655

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Siyah deri

Dış Kapak Ölçüsü: 260 × 180 mm

Cildin Tanımı: Cilt siyah deri malzeme ile yapılmıştır. Kapaklar dıştan iki sıra altın cetvel ve geçmelerden oluşan geometrik altın bir zencirekle çerçevenmiştir. Ayrıca kapak ortasında salbekli şemse ve üçgen alanlardan oluşan köşebentler yer almaktadır.

Şemse, yuvarlak bir biçimde olup, iki sıra soğuk, bir sıra altın ve bir sırada kalın geçmelerden oluşan zencirekle tahrirlenmiştir. Şemse yüzeyi küçük aletler kullanılarak geometrik motiflerle süslenmiştir. Motiflerin üzeri altınla boyanmıştır.

Salbekler şemsenin dış tarafındaki altın cetvelleri ile bağlanarak bu cetvellerden birer beş dilimli palmet motifi yapılmıştır. Ayrıca bu palmet motifleri altınla yapılmıştır. Köşebentler iç taraftaki cetvellerin köşelerine çizilen kısa altın çizgilerden üçgen alanlar sağlayarak gerçekleştirilmiştir. Bu üçgen alanların içerisine şemsede olduğu gibi geometrik geçmelerden oluşan kompozisyonla doldurulmuştur.

Yalnız bu köşebentlerden sadece sol üst köşedeki kalmıştır. Diğerleri silinmiş veya onarılan bezin altında kalmış olması tahmin edilmektedir.

Miklebin üst ve üçgen kenarı iki sıra altın cetvel ve bir sırada altın zencirekle çerçevenmiştir. Miklep köşebendi ön kapak köşebendi ile aynı özelliktedir. Miklepte kapaklardakine benzer daire formu bir şemse bulunmaktadır.

Sertap düz ve süslemesiz olarak yapılmıştır. İç kapaklarda sol kısım kahverengi bir sayfa ile sağ kısım beyaz bir sayfa ile kaplanmıştır. Sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Bu ciltte Osmanlı döneminde çok fazla rastlanılmayan daha çok Selçuklu ve Beylikler döneminde karşılaşılan bir örnek olduğunu görmekteyiz. Ancak kullanılan teknik ve üslupların Osmanlı dönemi nadir örneklerden olabileceğini göstermektedir.

Cilt Savaş Maraşlı'nın araştırmasında yer alan örnek numarası 10¹⁸⁰ olan eseri ile malzeme, teknik ve süsleme bakımında benzerlik taşımaktadır. Bu yüzden cilt 16. yüzyıla tarihlendirilebilir. Cildin sırt kısmının derisi tamamen kopmuş olup, ön kapağın sağ kenarı beyaz bir bezle onarılmıştır. Onarılan bez de yıpranmaya yüz tutmuştur. Sağ kenardaki cetveller ve zencirekler bezin altında kalmıştır.

Köşebent uygulamaların bir tanesi hariç diğerleri onarılan yerin altında kalırken bazıları silinmiştir. Ön kapakta ağarmalar ve çiziklerin yanı sıra çatlaklıklar da oluşmuştur.

¹⁸⁰ Savaş Maraşlı, a. g. t., s. 84

Örnek No: 24

Eserin Adı: Tarîkâti Muhammediye

Resim No: 48-49

Çizim No: 31-32

Demirbaş No: 1675

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 245 × 150 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Kapak kenarları dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevlenmiştir. Kapak ortasında yer alan şemse soğuk baskı tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval biçimdedir. Şemse etrafı bir sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir. Şemsede motifler soğuk şemse tekniğiyle süslenmiştir.

Şemse yüzeyinde hâkim olan ayırma dolantı bulut motifi orta bağ oluşumunu sağlarken uçları ile tüm yüzeye uzanmış, ince dalların taşıdığı hatayi motifleri, penç ve yaprak bezemeleriyle bitkisel bir kompozisyon sağlanmıştır.

Salbekler şemse ile soğuk bir tıgla bağlandığı anlaşılmaktadır. Salbekler dilimli palmet biçiminde olup, içlerinde birer hatayi motifi yer almaktadır. Köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Miklebin tüm kenarları tek sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Miklep şemsesi daire ve dilimli şekilde olmakla beraber ön kapak şemsenin ½ sini oluşturmaktadır.

Sertap kenarları dikey ekseninde birer sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiş olup, herhangi bir süsleme unsuru bulunmamaktadır. İç kapaklar sade ve süslemesizdir. Cildin sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedden yapılmıştır. Cildin motiflerdeki bezeme ve teknik unsurları incelendiğinde 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin kapak uçlarına mesafeli olarak iki adet küçük kâğıt yapıştırılmış, bunun dışında herhangi bir onarım bulunmamaktadır. Sertap alt kısmı yırtılan cildin ön kapağında da alt bölümü ağardığı için cetvellerin bir kısmı kaybolmuştur. Genellikle kapakta çizikler ve kararmalar bulunmaktadır.

Örnek No: 25

Eserin Adı: Sâdr Âl Şeria

Resim No: 50

Çizim No: 33

Demirbaş No: 1686

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 260 × 175 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedен yapılmıştır. Cildin kenarlarında cetveller köşelerde köşebent ve ortada ise salbeksiz oval bir şemse yer almaktadır. Cildin kapak kenarları dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevenmiştir.

Kapak ortasında yer alan şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemse yüzeyinde kıvrım dalların taşıdığı hatayi motifleri, saz üslubu taşıyan hançeri yapraklar, çiçek ve yaprakların kullanılmasıyla bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. Şemsenin zemininde ve motiflerde altın kullanılmamış, soğuk şemse tekniğiyle süslenmiştir.

İç kısımda yer alan soğuk cetvellerin köşelerine çekilen soğuk kısa çizgilerle üçgen alanlar sağlanarak köşebent oluşturulmaya çalışılmıştır. Cildin miklebi

vardır.¹⁸¹ Cildin sırt kısmı düz ve süslemesizdir. Ayrıca sırtın alt ucu derin bir şekilde yırtılmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır.

Cildin şemse formu ve şemse yüzeyinde yer alan bitkisel bezeme kompozisyonu göz önüne alındığında cildin 16. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cilt kapağının sağ kenarının aynı renk deri parçalarıyla onarıldığı belli olmaktadır. Cilt sırtının alt ucu derin bir şekilde yırtılmıştır. Ayrıca cildin sırtına yapıştırılan beyaz kâğıtta eserin demirbaş numarası yazmaktadır. Ön kapakta genellikle çizikler ve ağarmaların çokluğu dikkat çekmektedir.

¹⁸¹ Cildin miklep bölümü kitabı arasında olduğu için görünmemektedir.

Örnek No: 26

Eserin Adı: Tefsiri Ebûs- suûd

Resim No: 51-52

Çizim No: 34

Demirbaş No: 1700

Yazarın Adı: Ebûs- suûd

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Açık kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 270 × 170 mm

Cildin Tanımı: Cilt açık kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır. İzlerden belli olduğu kadar kapak kenarlarında altın cetveller ve altın zencirek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak kapak kenarlarının bir kısmı siyah deri ile onarıldığı için cetveller ve zencirekler kaybolmuştur. Köşebent uygulaması iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen soğuk kısa çizgilerle üçgen alanlar yapılarak sağlanmıştır.

Kapak ortasında yer alan salbekli şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval biçimdedir. Şemsenin etrafı bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş ve dilim aralarına izlerden anlaşıldığına göre altın tığlar çekilmiştir. Şemse yüzeyindeki süslemeler dikey ekseninde gerçekleştirilmiş ve alttan ayırma tekniği ile süslenmiştir. Şemse yüzeyindeki bezeme saz üslubunda olan kompozisyonların tüm yüzeyi dolanan kıvrımlı ince dalların taşıdığı hatayiler, goncalar ve saz yaprakları oluşturmaktadır.

Salbekler şemse ile bağılı değildir. Yedi dilimli palmet biçiminde olan salbeklerin etrafı bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup, dilim arlarına ve uçlarına altın tığlar çekilmiştir. Salbeklerin yüzeyinde birer iri hatayı motifleri yer almaktadır.

İç kapaklarda yalnızca sol sayfa bordo deri ile kaplanmıştır. Bu kısım tek sıra altın cetvelle çerçevelenmiş olup, ortasına iki sıralı altınla yapılan beş yapraklı bir çiçek motifi yerleştirilmiş, etrafına da kıvrım dalların taşıdığı rumilerle bir kompozisyon oluşturulmuştur. Miklep uygulaması varmış ancak kopmuştur. Cildin sırtı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Ebûs- suûd¹⁸² tarafından yazılmıştır. Hattatı yoktur. Eserin tarihi hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Tefsir konulu olan eser Arapça olarak yazılmıştır. Cilt açık kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır.

Cildin klasik bitkisel süsleme kompozisyonu göz önüne alındığında 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir. Cildin kenar uçları siyah deri malzemeyle onarılmıştır. Bu yüzden kapaktaki cetvel ve zencirekler kaybolmuştur.

Ön kapakta çiziklerin yanı sıra soyulma ve lekelenmeler çokça karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kapağın sağ üst köşesinde eserin demirbaş numarası yer almaktadır.

Örnek No: 27

¹⁸² Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Eserin Adı: Usûlü Fıkıh

Resim No: 53-54

Çizim No: 35-36

Demirbaş No: 1718

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16.YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 175 × 130 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedен yapılmıştır. Cildin kapak kenarları iki sıra soğuk cetvellerle çerçevlenmiştir. Ancak kenarların bazılarında silinmiştir. Köşebent uygulaması iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen soğuk kısa çizgilerle üçgen alanlar yapılarak sağlanmıştır.

Kapak ortasında yer alan şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemsede süslemeler dikey eksende yerleştirilmiştir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen salbeksiz şemse yüzeyinde saz üslubundaki kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, goncalar ve yapraklarla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Miklep kenarları iki sıra soğuk cetvelle çerçevlenmiştir. Ön kapakta olduğu gibi köşebent uygulaması iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen soğuk kısa çizgilerle üçgen alanlar yapılarak sağlanmıştır. Miklep şemsesi daire formlu ve dilimlidir.

Miklep yüzeyinde etrafı kıvrım dallarıyla oluşan

daire formun içine iri bir hatayı tarzı çiçek yerleştirilmiştir. İç kapaklarda yalnızca sol sayfa ebrulu kâğıtla kaplanmıştır.

Sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır.

Ciltte kullanılan motiflerin süsleme kompozisyonu ve kullanılan teknikler bakımından cildin 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir. Ciltte herhangi bir onarıma rastlanılmamaktadır.

Sırt kısmı ve ön kapakta soyulmalar dışında alt kısımlarda lekelenme ve çizikler meydana gelmiştir. Cildin demirbaş numarası kapağın sağ üst köşesinde yer almaktadır.

Örnek No: 28

Eserin Adı: Fıkıhtan Hülesâ

Resim No: 55-56

Çizim No: 37-38

Demirbaş No: 1724

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Siyah deri

Dış Kapak Ölçüsü: 260 × 170 mm

Cildin Tanımı: Cilt siyah deri malzemedan yapılmıştır. Cilt kenarları aynı deri ile onarıldığı için cetveller görülmemektedir. Ciltte herhangi bir özellikte köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Kapak ortasında yer alan salbekli şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve ovaldir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinde motifler dikey ekseninde yerleştirilmiştir.

Şemse içerisinde, şemse yüzeyini dolduran kıvrım dallar ve bunların taşıdığı hatayı motifleri, saz üslubu yaprakları ve goncaların oluşturduğu bezeme kompozisyonu bulunmaktadır.

Salbekler şemse ile orta bağ ile bağlanmış olup, dilimli palmet biçimindedir. Soğuk teknikle süslenen şemse yüzeyinde iri birer hatayı motifi yer almaktadır.

Miklep kenarları ve üçgen kenarı iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Miklep köşebendi dört soğuk noktaların oluşturduğu form yer almaktadır. Miklep şemsesi bulunmamakta olup, şemsenin konumlandırılacağı yerlere ve karşısına köşebentte olduğu gibi dört soğuk nokta ile süsleme kompozisyonu yapılmıştır.

Sertap dikey ekseninde kenarları iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Sertap'ın üst ve alt ucuna birer, ortaya ise karşılıklı iki adet dört soğuk noktadan oluşan kompozisyonlar yer almaktadır.

İç kapakların içerisi boş sayfalarla kaplanmış olup, süsleme unsuru bulunmamaktadır. Sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt siyah deri malzemeyle yapılmıştır.

Cildin şemse yüzeyindeki saz üslubu süsleme kompozisyonundan yola çıkarak cildin 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir. Cildin kenar kısımları aynı deri ile onarılmıştır. Bu nedenle cildin cetvelleri kaybolmuştur. Ön kapakta fazlaca ağarma ve çizikler meydana gelmiştir.

Örnek No: 29

Eserin Adı: Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme

Resim No: 57-58

Çizim No: 39-40

Demirbaş No: 1740

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 16. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 200 × 150 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Cildin kapak kenarları beş sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Köşebent uygulaması iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen soğuk kısa çizgilerle üçgen alanlar yapılarak sağlanmıştır.

Kapak ortasında yer alan şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve oval bir biçimdedir. Motifler yüzeye hem dikey hem yatay ekseninde yerleştirilmiştir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinde saz üslubunda kıvrım dalların tüm alana yayılması ve yayılan dallar arasında goncalar ve ince dallı yapraklarla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Şemsenin dört tarafından kapak kenarlarına kadar soğuk tığlar çekilmiştir.

Miklep kenarı beş sıra soğuk cetvelle çerçevenirken üçgen kenarı kaybolan izlerle beraber üç soğuk cetvelle çerçevenmiştir. Miklep şemsesi ovale yakın olup, dilimli bir şekildedir. Şemse yüzeyi yatay ve dikey ekseninde yerleştirilen simetrik açılı oluşturulan rumiler iki sıra halinde karşılıklı olarak konumlandırılmıştır.

Sertap kenarları dikey ekseninde iki sıra soğuk cetvelle çerçevenmiş olup, düz ve süslemesizdir. İç kapaklar boş sayfayla kaplanmış ve süslemesiz olarak bırakılmıştır. Cildin sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır.

Cildin özellikleri Ayşe Budak'ın yüksek lisans tezinde 46. numaralı¹⁸³ örnekte karşımıza çıkmaktadır. Dilimli ve soğuk şemse tekniğinde bitkisel motif süslemeleri bakımından aynıdır. Ayrıca bitkisel motif süslemeleri açısından 16. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Cildin ön kapakta çizikler ve lekelenmeler oluşmuştur. Sırt kısmında yırtıkları olan cildin sağ üst köşesinde eserin demirbaş numarası yer almaktadır.

¹⁸³ Ayşe Budak, **a. g. t.**, s. 113

Örnek No: 30

Eserin Adı: Kitabî Neşri Kırâât

Resim No: 59-60

Çizim No: 41

Demirbaş No: 1366

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 17. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 210 × 120 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Kapaklar, izlerden belli olduğu kadarıyla iki sıra altın cetvel ve bir sıra altın zencirekle çerçevelemiştir. Gömme tekniğinde yapılan şemse dilimli ve oval bir şekildedir.

Dilim aralarına altın tığlar ve altın noktalar konulan şemsenin etrafı iki sıra altın cetvelle tahrirlenmiştir. Şemse içerisinde bütün alana hâkim olan simetri bir ayırma dolantı bulut motifi ve bulutların arasında hatayiler, goncalar ve yaprak motifleriyle soğuk şemse tekniği ile yapılan bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Salbek bulunmayan ciltte şemse uçlarına üç altın nokta ve altın tığlar çekilerek farklı bir uygulama elde edilmiştir.

Miklep kısmı vardır.¹⁸⁴ Sırt kısmı düz ve süslemesizdir. İç kapaklar sade sayfalarla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazar ismi ve tarihi bilinmemektedir. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedendir.

Cildin şemse formu ve motiflerin süsleme kompozisyonu bakımından 17. yüzyıl dönemine ait olduğu düşünülebilir.

Cilt sırtının alt kısmı beyaz kâğıtla onarılmıştır. Ayrıca aynı bölgede ufak yırtıklar oluşmuştur. Ön kapakta yoğun olarak ağarmalar ve lekelenmeler olmuştur. Cildin sağ üst köşede eserin demirbaş numarasını belirten bir kâğıt yapıştırılmıştır.

¹⁸⁴ Cildin miklep kısmı vardır ancak kitabın arasında olduğu için görünmemektedir.

Örnek No: 31

Eserin Adı: Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz

Resim No: 61-63

Çizim No: 42

Demirbaş No: 1460

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 17. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 140 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedendir yapılmıştır. Kapaklar dıştan iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir. Cilt kapağının ortasında yer alan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir.

Şemsenin etrafı bir sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiştir. Gömme tekniğinde yapılan şemsenin yüzeyi altınla motifler derinin renginde bırakılarak alttan ayırma tekniği ile süslenmiştir.

Şemse yüzeyi “S” kıvrımları ile serbest dolantı yapan bulut motifi bütün yüzeye hâkim olmuş, aralarında ince dallar ve yapraklardan oluşan kompozisyona yer verilmiştir.

Salbekler beş dilimli palmet biçiminde olup, içerisinde birer hatayi motifi yer almaktadır. Şemse ile soğuk tığlarla bağlanan salbeklerin etrafı bir sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiş olup, alttan ayırma tekniği ile süslenmiştir.

Cildin miklep uygulaması bulunmaktadır.¹⁸⁵ Sırtı düz ve süslemesizdir. İç kapaklarda yalnızca sağ kısım ebrulu kâğıtla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eseri yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemedir yapılmıştır. Cildin şemse formu ve içerisindeki süsleme kompozisyon özellikleri incelendiğinde 17. yüzyıl dönemine ait olduğu düşünülebilir.

Cildin yalnızca sırt kısmının bir bölümünde onarım kâğıtla yapılmıştır. Cildin ön kapağında çok fazla çizik ve lekelenmelerin yanında şemse yüzeyi ve motiflerde fazlaca yıpranmıştır.

¹⁸⁵ Cildin miklep bölümü kitabın arasında olduğu için görünmemektedir.

Örnek No: 32

Eserin Adı: İnsân-ı Kâmil

Resim No: 64-65

Çizim No: 43-44

Demirbaş No: 98

Yazarın Adı: Abdülkerim Çili

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: H/ 1170 M/1758

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 18 YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 150 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemedendir yapılmıştır. Kapaklar dıştan dört sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiş olup ortasında soğuk zencirek sırası bulunmaktadır. Kapağın ortasında salbekli şemse ve köşebent uygulamaları yer almaktadır.

Gömme tekniğinde yapılan soğuk şemseler dilimli ve oval olup, iki sıra altın cetvelle tahrirlenmiştir. Şemse yüzeyinin tamamını kaplayan serbest dolantı bulut motifi ile süslenmiştir. Bulut motifleri birçok kolları ile birbirlerine orta bağlarla dolanmış olup, çiçek motifleri, ince dallar ve yapraklarda görülmektedir.

Dilimli palmet biçimli salbekler dıştan iki sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiş olup, içerisinde birer soğuk teknik süslemeli iri hatayiler yer almaktadır.

Miklep kapak renginde olup dikey ekseninde altı sıra yatay ekseninde dört sıra soğuk cetvelle tahrirlenmiş, ortasında da soğuk sıra zencirek motifi yer almaktadır. Miklep şemsesi miklep ortasında yer almakta ve yuvarlak formda yapılmıştır. Dilimli soğuk şemsenin içerisinde de soğuk serbest dolantı bulut motifi yer almaktadır.

Miklep köşeleri üç sıra soğuk cetvelle basit üçgenlerle oluşturulmuştur. Sertap dikey ekseninde ve yatay ekseninde üçer sıra soğuk cetvelle çerçevelemiş olup, üst ve alt kısımda küçük kare bölümler elde edilmiştir. Süsleme yapılmamış sade bırakılmıştır.

Ön kapakta köşebent uygulaması üçer sıra soğuk cetvelle basit üçgen biçiminde yapılmıştır. Sırt düz ve sade olarak uygulanmıştır. İç kapaklar sade beyaz kâğıtlarla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Abdülkerim Çili¹⁸⁶ tarafından Hicri 1170 / Miladi 1758 yılında yazmıştır. Hattatı yoktur. Kapaklar kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır. Cildin ketebe tarihinden yola çıkarak cildin 18. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin bölgelerinde yer yer lekelenme ve yırtıklar oluşmuştur. Cildin herhangi bir bölümünde onarım yapılmamıştır.

¹⁸⁶ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Örnek No: 33

Eserin Adı: Delâilü'l Hayrât

Resim No: 66-68

Çizim No: 45-46

Demirbaş No: 1436

Yazarın Adı: Faslı Şeyh Muhammed bin Süleyman El Cezuli

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: M/ 1465

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 18. YY

Malzeme ve Renk: Siyah deri

Dış Kapak Ölçüsü: 180 × 115 mm

Cildin Tanımı: Cildin dış kapakları siyah deri malzemedan yapılmıştır. Cildin ortasında salbekli oval ve dilimli bir şemse, köşelerde köşebentler ve altın zencirekler ile cetveller yer almaktadır. Dış kapaklar aynı şekilde tezyin edilmiştir.

Şemsede, salbeklerde ve köşebentlerde mülevven ve alttan ayırma tekniği uygulanmıştır. Mülevven tekniği bordo deri ile sağlanmıştır. Cildin kenarları üç sıra altın cetvel ve ortasında geniş sarmal bir altın zencirek ile çerçevelenmiştir. Bu zencireklerden sağ taraftaki kısım onarıldığından bir bölümü görünmemektedir.

Cildin ortasında yer alan gömme tekniği ile yapılan şemseler dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemsenin etrafı bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup, dilim aralarına altın tığlar ve altın noktalar yerleştirilmiştir. Mülevven ve alttan ayırma tekniği ile süslenen şemselerin yüzeyindeki süslemeler dikey ekseninde yapılmıştır. Şemse

yüzeyinde ince kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, goncalar ve saz yapraklarıyla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Salbekler şemse ile orantılı boyutta olup, altın nokta ile bağlanmıştır. Beş dilimli palmet biçiminde olan salbeklerin içerisinde birer hatayi motifi yer almaktadır. Şemsede olduğu gibi salbeklerin etrafı da bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup, dilim aralarına altın tığlar ve noktalar yerleştirilmiştir.

Köşebentlerin formu iç bükey ve dış bükey kavisli bir şekilde yapılmıştır. Şemsede kullanılan süsleme kompozisyonu burada da yer almaktadır. İnce kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, goncalar ve saz üslubunda yapılmış yapraklarla süslenmiştir. Ayrıca köşebentlerin etrafına bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş ve dilim aralarına altın tığlar ve noktalar konulmuştur. Bunun yanı sıra cildin tüm orta kenarlarına üç altın nokta yerleştirilmiştir.

Miklep dış kapaklarda uygulanan süslemelerin ½ uygulanmış ancak buradaki şemse daire formu ve dilimlidir. Miklebin üçgen kısımlarına iki sıra altın cetvelle çerçevenmiştir.

Sertap üç sıra altın cetvelle dikey ekseninde çerçevenmiş olup, alt kısmının bir bölümü yırtılmıştır. Sırt bölümü düz ve süslemesizdir.

İç kapaklar gri ve pembe ebrulu kâğıt ile kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Faslı Şeyh Muhammed bin Süleyman El Cezuli¹⁸⁷ tarafından 1465 yılında yazılmıştır. Hattatı yoktur. Cilt siyah deri malzemedir yapılmıştır. Ciltte aşırı kullanılan altın tığlar ve altın noktalar bakımından incelendiğinde 18. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin sırt kısmı başka bir malzemeyle onarılmıştır. Bazı bölgelerde çiziklerin dışında iyi durumda olan cildin sağ üst köşede demirbaş numarası yazmaktadır.

¹⁸⁷ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Örnek No: 34

Eserin Adı: Bostân Şerhî

Resim No: 69-70

Çizim No: 47-48

Demirbaş No: 1446

Yazarın Adı: Şeyh Muhammed bin Abdurrahman El Hemedani

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: H / 981 M / 1574

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 18. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 175 × 115 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Ciltte salbeksiz şemse, altın cetveller ve zencirekler yer almaktadır. Şemse mülevven tekniği ve üstten ayırma tekniği ile süslenmiştir. Mülevvenlik açık kahverengi deri ile sağlanmıştır. Cildin kenarları iki sıra altın cetvel ve ortasına da kalın altın sarmal zencirekle çerçevelemiştir.

Cilt kapağının ortasında yer alan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir. Şemsenin etrafı bir sıra soğuk ve bir sırada altın cetvelle tahrirlenmiştir. Dilim aralarına altın tığlar ve altın noktalar yerleştirilmiştir.

Gömme tekniğinde yapılan şemsede süslemeler mülevven ve üstten ayırma tekniği ile sağlanmıştır. Şemse yüzeyinde süslemeler ¼ simetrik olarak uygulanmıştır. Yatay eksene karşılıklı olarak yerleştirilen ince yaprak motiflerinden

üst yaprakları kısa alt yaprakları daha uzun olarak yapılmıştır. Bu yaprakların arasına hatayi tarzı çiçekler yer almaktadır. Dikey ekseninde yer alan üç hatayi tarzı çiçek ve ortadaki çiçeğin iki yanlarında uzun yapraklar bulunurken diğer çiçeklerin etrafına kıvrım yapraklardan oluşan kompozisyon ile süsleme tamamlanmıştır. Salbeklerin yerine şemsenin iki ucuna dört altın nokta ve bunların üzerine de altın tığlar çekilmiştir.

Köşebentler yerine her köşede birer altın nokta ve altın tığlar yer almaktadır. Ayrıca tüm kenar ortalarına üç altın nokta ve altın tığlar yerleştirilmiştir.

Miklep siyah deri ile yapılmış olup üçgen kenarları iki altın cetvelle çerçevelenirken miklep kenarı iki altın cetvel ortasına sarmal kalın altın zencirek ile çerçevelenmiştir. Miklep şemsesi dilimli ve daire biçimlidir. Bir sıra soğuk ve bir sıra altın cetvelle tahrirlenen şemsede dilim aralarına altın tığlar çekilmiştir.

Miklepte şemse yüzeyi kıvrım dalların taşıdığı hatayi tarzı çiçekler, yapraklar ve hançeri yapraklarla süslenmiştir. Miklep şemsesinin ucuna üç altın nokta konulur iken köşelerde birer altın nokta yerleştirilmiştir.

Sertap ön kapak deriyle aynı renkte olup, dikey ekseninde her iki kenarı altın cetvelle çerçevelenmiştir. Sertap ta kompozisyonlar sırasıyla üst ve alt kısmı altın cetvelle yay şeklinde formun içerisine ve uçlarına altın nokta konulmuştur. Daha sonra bunların önüne altı noktadan oluşan çiçek motifleri yapılmış olup, etrafına da altın tığlar çekilmiştir. Bunların önüne de yatay ekseninde iki sıra altın cetvel çekilip buradan altın cetvelle her iki yöne V şeklinde yayların arasına ve uçlarına altın noktalar yerleştirilmiştir.

Sırt düz ve süslemesizdir. İç kapaklarda sol sayfa ebrulu kâğıtla sağ sayfa sade bir kâğıtla kaplanmıştır.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Şeyh Muhammed bin Abdurrahman El Hemedani¹⁸⁸ tarafından H /981 M / 1574 tarihinde yazılmıştır. Hattatı yoktur. Eserin dili Arapça olarak yazılmıştır. Cilt kahverengi deri malzemedden yapılmıştır. Cildin altın tığların ve köşe noktaların altınla sağlanması ve fazlaca olması nedeniyle cildin 18. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin hiçbir tarafında onarım bulunmamakta ve sırt kısmının uçları kopuk, aynı zamanda da ön kapakta yer yer çizikler ve lekelenme oluşmuştur.

¹⁸⁸ Eserin son sayfalarında yazarın ismine ulaşılmıştır.

Örnek No: 35

Eserin Adı: Feth Âl Mûbin Lî Şerh

Resim No: 71-72

Çizim No: 49

Demirbaş No: 1530

Yazarın Adı: İbni Hacer El Heytemi

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: H / 1199 M/ 1785

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 18. YY

Malzeme ve Renk: Açık kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 220 × 170 mm

Cildin Tanımı: Cilt açık kahverengi deri malzemedan yapılmıştır. Kapak kenarları beş sıra soğuk cetveller ve ortasında geniş soğuk bir zencirekle çerçevenmiştir. Kapak ortasında yer alan şemse soğuk baskı tekniği ile yapılmış, dilimli ve oval bir biçimdedir.

Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemsede süslemeler dikey ekseninde gerçekleştirilmiştir. Şemse yüzeyi ince kıvrım dalların hâkim olduğu, kollarıyla tüm alana yayılan dallar ve yaprakların arasında yer alan hatayi tarzı çiçek ve goncalarla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Cildin miklep bölümü vardır.¹⁸⁹ Sertap görüldüğü kadarı ile dikey ekseninde dört sıra yatay ekseninde iki sıra soğuk cetvelle ve ortasında ise geniş soğuk yuvarlak

¹⁸⁹ Cildin miklep bölümü kitabın arasında olduğu için gözükmemektedir.

zencirekler yer almaktadır. Köşebent uygulaması bulunmayan cildin sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Feth Al Mübin Li Şerh¹⁹⁰ tarafından H / 1199 M/ 1785 tarihinde yazılmıştır. Hattatı yoktur. Hadisi Şerif konulu olan eser Arapça olarak yazılmıştır. Cilt açık kahverengi deri malzemeden yapılmıştır.

Cilt ketebe tarihinden yola çıkarak 18. yüzyıl olarak düşünülebilir. Cildin herhangi bir bölümünde onarım yapılmamıştır.

Ön kapak kısmında çok fazla çizikler soyulmalar meydana gelmiştir. Ayrıca yer yer cetveller ve zencirekleri de silinmiştir.

¹⁹⁰ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Örnek No: 36

Eserin Adı: Hâlebeî Kebîr

Resim No: 73-74

Çizim No: 50-51

Demirbaş No: 1720

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 18. YY

Malzeme ve Renk: Kahverengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 295 × 200 mm

Cildin Tanımı: Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmıştır. Kapak kenarları siyah deriden onarıldığı için cetveller yer almamaktadır. Ancak alt kısmının bir bölümünde izlerden anlaşıldığına göre iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenmiştir.

Kapak ortasında yer alan şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, dilimli ve ovaldir. Şemse içerisinde süslemeler dikey ekseninde gerçekleştirilmiştir. Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinde saz üslubunda yapılmış kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, pençler, goncalar ve yapraklarla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Salbekler şemse ile orantılı büyüklükte olup, şemse ile birbirine bağlı değildir. Dilimli palmet biçiminde olan salbeklerin içerisinde birer hatayi motifi yer almaktadır. Cildin köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Miklep kenarı üç sıra soğuk cetvellerle çerçevenirken üçgen kenarı tek sıra soğuk cetvelle çerçevenmiştir. Miklep şemsesi daire formlu olup, dilimlidir. Şemse yüzeyinde kıvrım dalların taşıdığı goncalar, pençler ve yapraklarla süsleme kompozisyonu tamamlanmıştır.

Miklep köşeleri farklı bir deri ile onarılmış olup, köşebent uygulaması bulunmamaktadır.

Sertap düz ve süslemesiz olmakla beraber çok fazla soyulma ve yırtıklar meydana gelmiştir. İç kapaklar boş sayfalarla kaplanmış olup, herhangi bir süsleme unsuruna rastlanılmamıştır.

Cildin sırt kısmı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır. Hattatı yoktur. Cilt kahverengi deri malzemeyle yapılmıştır.

Cildin şemse yüzeyindeki motiflerin büyük olması, uzun yapraklı dallar göz önüne alındığında cilt 18. yüzyıl dönemine tarihlendirilebilir.

Ön kapak kenarları siyah deriden onarılmıştır. Bu onarımlar nedeniyle cetveller yer almamaktadır. Miklep köşeleri ve sertapın bir kısmı siyah deri malzemeyle onarılmıştır. Cildin ön kapağında aşırı kararmalar ve çizikler oluşmuş olup, sağ üst köşesinde eserin demirbaş numarası yer almaktadır.

Örnek No: 37

Eserin Adı: Kur'an-ı Kerim

Resim No: 75

Çizim No: 52

Demirbaş No: 1434

Yazarın Adı: ?

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 19. YY

Malzeme ve Renk: Kırmızı deri

Dış Kapak Ölçüsü: 170 × 115 mm

Cildin Tanımı: Cildin dış kapakları kırmızı deriden yapılarak hem mülevven hem mülemma tekniğinde süslenmiştir. Kapaklar dıştan iki sıra altın cetvel ve ortasında yer alan altın kalın sarmal bir zencirekle çerçevelenmiştir.

Mülevven tekniği sarı deriyle sağlanmıştır. Kapak ortasında salbeksiz oval ve dilimli bir şemse, kapak kenarlarında sarmal biçimde zencirekler ve köşelerde köşebentler bulunmaktadır.

Cilt kapağının ortasında yer alan şemse mülevven tekniğinde olup, dilimli ve oval bir biçimdedir. Yapıştırma tekniği ile yapılan şemse yüzeyi ince kıvrım dalların taşıdığı çiçekler ve yapraklarla bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Şemse etrafı bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup, etrafına altın tuğlar ve altın noktalar yerleştirilmiştir.

Klasik bir salbek'i olmayan ciltte salbeklerin konulacağı yerlere altı yapraklı çiçek motifi konulmuştur. Ayrıca kapakların yan üst ve alt kenar ortalarına da altın noktalarla süslenmiştir.

Köşebent uygulaması iç ve dış bükey kavisli olarak yer almaktadır. Köşebentlerin içerisi uzun ince kıvrım dalların taşıdığı çiçek ve yaprak motifleriyle süslenmiştir.

Köşebentlerin etrafına bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup, aralarına altın tığlar çekilmiştir. Miklep uygulaması kopmuş olan cildin sırtı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eserin yazarı ve tarihi hakkında bilgi yoktur. Hattatı yoktur. Cilt kırmızı deri malzemeyle yapılmıştır. Cildin çok fazla altın kullanımı ve ciltteki süsleme özellikleri incelendiğinde 19. yüzyıl dönemine ait olduğu düşünülebilir.

Cildin büyük bir bölümü günümüze kadar iyi durumda gelmiştir. Ancak yer yer ufak çizikler bulunmaktadır. Kapağın sağ üst köşebendinin üzerinde demirbaş numarası belirtilmiştir.

Örnek No: 38

Eserin Adı: Et-Tarîkatü'l- Muhammediye

Resim No: 76-77

Çizim No: 53

Demirbaş No: 1571

Yazarın Adı: İmamı Birgivi

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: ?

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: 19. YY

Malzeme ve Renk: Vişne rengi deri

Dış Kapak Ölçüsü: 205 × 150 mm

Cildin Tanımı: Cilt vişne rengi deri malzemeye yapılmıştır. Kapaklar dıştan üç sıra soğuk cetvellerle çerçevelenmiştir. Kapak ortasında yer alan gömme tekniğinde yapılan şemse dilimli ve oval bir biçimdedir.

Soğuk şemse tekniğiyle süslenen şemse yüzeyinde dikey ekseninde gerçekleştirilen motifler arasında hatayiler, yapraklar, ince dallar arasındaki penç motifleri ve hançeri yapraklarla süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Salbek'in yerine şemsenin dört tarafından iki sıra altın tığlar uzatılarak bu tığların aralarına ikişerli, üçerli olarak farklı tarzda altın çiçek motifleri yerleştirilmiştir.

Köşebentler en iç taraftaki cetvellerin köşelerine bitişik atılan iki sıra soğuk çizgilerle üçgen alanlar oluşturularak sağlanmıştır. Oluşan üçgenlerin içerisine üçer, dış tarafına da birer altın çiçek motifi yerleştirilmiştir. Cildin miklebi vardır.¹⁹¹

Ayrıca kapakların her iki kenarında iki sıralı halde üçer gruplu altın çiçek motifi yer almaktadır. Cildin sırtı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser İmamı Birgivi¹⁹² tarafından yazılmıştır. Hattatı yoktur. Eserin tarihi hakkında hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Din, ahlak ve tasavvuf konulu olan eser Arapça olarak yazılmıştır.

Cilt vişne deri malzemeyle yapılmıştır. Ön kapakta şemse etrafında altınla yapılan çiçek motifi ve tığların fazla kullanılması açısından incelendiğinde 19. yüzyıl dönemine ait olduğu söylenebilir.

Cildin izlerden anlaşıldığına göre sırt kısmı başka bir malzemeyle onarılmıştır. Bunun yanı sıra ön kapakta yer yer çizikler ve deri dökülmesi oluşmuştur. Cilt kapağının sağ üst köşesinde eserin demirbaş numarası yer almaktadır.

Örnek No: 39

¹⁹¹ Cildin miklebi kitabın arasında olduğu için görünmemektedir.

¹⁹² Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Eserin Adı: Ferâiz

Resim No: 78-80

Çizim No: 54-55

Demirbaş No: 3134

Yazarın Adı: Muhammed bin Hace El Bari

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: H / 1231 M / 1816

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: H / 1231 M / 1816

Malzeme ve Renk: Kırmızı deri

Dış Kapak Ölçüsü: 230 × 170 mm

Cildin Tanımı: Cilt kırmızı deri malzemeyle yapılmıştır. Cildin kapak kenarları dört sıra soğuk cetvelle ve bir sırada soğuk zencirek ile çerçevelenmiştir. Köşebent uygulaması iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen iki sıra soğuk çizgilerle üçgen alanlar yapılarak sağlanmıştır. Bu üçgen alanların içerisine birer soğuk teknikle yapılan çiçek motifi yerleştirilmiştir.

Kapak ortasında yer alan salbeksiz şemse gömme tekniğinde yapılmış olup, oval ve dilimlidir. Mülemma tekniği ile süslenen şemsede süslemeler dikey ekseninde yerleştirilmiştir. Şemse yüzeyi saz üslubunda kıvrım dalların taşıdığı hatayiler, goncalar ve yapraklarla bitkisel süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur.

Şemsenin iki ucuna kapak kenarlarına kadar iki sıra soğuk tığlar uzatılmıştır. Ayrıca kapakların tüm kenar ortalarına üç adet soğuk teknikle yapılan çiçek motifleri yer almaktadır.

Miklep kenarları sayısı belli olmayan cetvellerle çerçevenirken üçgen kenarı üç sıra soğuk cetvelle çerçevenmiştir. Ön kapakta olduğu gibi köşebent uygulaması iç kısımdaki cetvellerin köşelerine çizilen iki sıra soğuk çizgilerle üçgen alanlar yapılarak sağlanmıştır. Bu üçgen alanların içerisine birer soğuk teknikle yapılan çiçek motifi yerleştirilmiştir.

Miklep şemsesi daire formulu olup, dilimlidir. Şemse yüzeyindeki süslemeler ön kapak şemsenin ½ sini oluşturmaktadır. Miklebin karşısına diğer kapaklarda olduğu gibi üç adet soğuk çiçekler konulmuştur.

Sertap kapak deri renginden biraz farklı olmakla beraber herhangi bir yerinde süsleme unsuru bulunmamaktadır. İç kapaklar boş sayfalarla kaplanmış olup, süsleme bulunmamaktadır. Cildin sırtı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Muhammed bin Hace El Bari¹⁹³ tarafından H / 1231 M / 1816 tarihinde yazılmıştır. Hattatı yoktur. Feraiz halesinde konulu olan eser Arapça olarak yazılmıştır. Cilt ketebe tarihinden yola çıkarak 19. yüzyıl olarak düşünülebilir. Ancak motif ve kompozisyon bakımından klasik dönem izlerini taşımaktadır.

Ciltte onarım izleri bulunmamaktadır. Sırt kısmında yapıştırılmış olan beyaz kâğıt onarım amacı olmadığı tahmin edilmektedir. Sertab'ın üst kısmı dışında ağır bir yıpranma olmamıştır. Genellikle iyi durumda olan cildin ön kapaktaki cetveller ve zencirekleri biraz silinmiş olup, yer yer çizikler ve lekelenmeler oluşmuştur.

¹⁹³ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

Örnek No: 40

Eserin Adı: Neticet Âl Fetâvâ

Resim No: 81-83

Çizim No: 56

Demirbaş No: 1682

Yazarın Adı: Eş Şeyh Mustafa El Keddusi

Hattatı: —

Ketebe Tarihi: H / 1233 M / 1818

Bulunduğu Yer: Konya Yazma Eserler Bölge Müdürlüğü

Cildin Tarihi: H / 1233 M / 1818

Malzeme ve Renk: Siyah deri

Dış Kapak Ölçüsü: 240 × 155 mm

Cildin Tanımı: Cilt siyah deri malzeme ile yapılmıştır. Kapaklar dıştan iki sıra altın cetvel ve bir sırada kalın altın zencirekle çerçevelemiştir. Kapak ortasında yer alan soğuk kalıp baskı tekniği ile yapılan şemse dikdörtgen biçimli olup, şemselerin formu ortası dışarı yöne bombelidir.

Hem şemse uçları hem de bombeli kısımlar dilimlidir. Şemse etrafı bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup, dilim aralarına altın tığlar ve altın noktalar yerleştirilmiştir. Mülemma tekniği uygulanan şemsede süslemeler yatay ve dikey eksende yerleştirilmiştir.

Şemsenin yatay eksenine karşılıklı simetrik olarak yerleştirilen kabartma ayırma dolantı bulut motifi hâkim olmuştur. Merkezde yer alan bulutların arasında iki adet kabartma iri hatayiler yer almaktadır. Şemsenin uç kısmında yer alan yarım

bulut motiflerinin etrafında da hatayiler, hatayi tarzı çiçekler ve ince dallarla kompozisyon tamamlanmıştır.

Salbekler şemse ile orantılı büyüklükte olup, şemse ile altın nokta vasıtasıyla orta bağ oluşturmuştur. Etrafı bir sıra altın cetvelle tahrirlenmiş olup, dilim aralarına ve salbek uçlarına altın tığlar ve altın nokta yerleştirilmiştir. Salbekler dilimli palmet biçiminde olup içerisinde kabartma hatayi motifleri yer almaktadır.

Kapağın köşelerine birer altın tığ ve altın nokta yerleştirilerek köşebent uygulaması sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca kapakların tüm kenar ortalarına da üç altın nokta ve her noktaya birer tığ yerleştirilerek süsleme kompozisyonu elde edilmiştir. Cildin miklep kısmı bulunmaktadır.¹⁹⁴

Cildin arka kapağı ebrulu kâğıtla kaplanmış olup, alt ve üst kenarı ise kırmızı deri ile onarılmıştır. Sırtı düz ve süslemesizdir.

Tarihlendirme ve Bugünkü Durumu: Eser Eş Şeyh Mustafa El Keddusi¹⁹⁵ tarafından H / 1233 M / 1818 tarihinde yazılmıştır. Hattatı yoktur. Fıkıh konulu olan eser Osmanlıca olarak yazılmıştır. Cilt siyah deri malzemedan yapılmıştır.

Cilt kitabın yazıldığı 19. yüzyıla tarihlendirilebilir. Cildin arka kapağı ön kapağından farklı şekilde tezyin edilmiştir. Ebrulu kâğıtla kaplanan arka kapağın alt ve üst kenarları kırmızı deri ile onarılmıştır. Arka kapakta cildin demirbaş numarası belirtilmiştir. Büyük oranda iyi durumda olan ciltte yer yer çizikler ve ağarmalar olmuştur.

¹⁹⁴ Cildin miklebi kitabın arasında olduğu için görünmemektedir.

¹⁹⁵ Eserin son sayfaları incelenerek yazar ismine ulaşılmıştır.

4. DEĞERLENDİRME

Çalışmanın bu kısmında “Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine Ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler”, “Malzeme ve Renk”, “Teknik”, “Cildin Bölümleri” ve “Süsleme” başlıkları altında ayrıntılı biçimde incelenmiştir. Son sayfalarda ise değerlendirme tablosu oluşturulmuş olup tabloda ciltlerin detaylı özellikleri yer almaktadır.

Yaptığımız araştırmalarda incelediğimiz 40 adet cildin iki adedi 15. yüzyıl, yirmi yedi adedi 16. yüzyıl, iki adedi 17. yüzyıl, beş adedi 18. yüzyıl, dört adedi 19. yüzyıl dönemine tarihlendirilmektedir.

İncelediğimiz 40 eserin 9 adedinin tarihi varken 31 adedinin tarihleri bulunmamaktadır. Tarihleri olan ciltlerden bir adedi 15. yüzyıl, iki adedi 16. yüzyıl, dört adedi 18. yüzyıl, iki adedi de 19. yüzyıl dönemine aittir. Ayrıca bu tarihlendirilmeler eserlerin arka sayfasında yer alan bilgilerden yola çıkılarak yapılmıştır.

Her eserin arka sayfasında yazar ve tarihle ilgili bilgiler yoktur. Tarih bilgisi olmayan ciltlerin tarihlendirilmesi için ciltlerle ilgili yapılan çalışmalarda benzer örnekler tespit edilip, tarihlendirilmesi yapılmıştır. Çalışmamızda yer alan eserlerin on yedi adedinin yazar isimleri vardır. Ancak yirmi üç adedinin yazar bilgisine rastlanılmamıştır.

4.1. Malzeme ve Renk

İncelediğimiz eserlerin hepsi deri malzemeden yapılmıştır. İç kapaklarda yalnızca örnek nu: 8 ve 26 olan ciltlerin sol iç kapağı bordo deri ile kaplanmış olup, örnek nu: 13 olan cildin ise sağ iç sayfası bordo deri ile kaplanmıştır.

Renk unsurunu ele aldığımızda çalıştığımız 40 eserin yirmi üç adedi (örnek nu: 3, 4, 7, 9, 10, 12, 14, 16, 17, 18, 19, 22, 24, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36) kahverengi tonları, altı adedi (örnek nu: 8, 21, 23, 28, 33, 40) siyah, dört adedi (örnek nu: 5, 6, 37, 39) kırmızı, dört adedi (örnek nu: 2, 11, 13, 15) bordo, bir adedi (örnek nu: 20) koyu yeşil, bir adedi (örnek nu: 38) vişne rengi, bir adedi ise (örnek nu: 1) ön kapağı bordo arka kapağı kırmızı olarak yapılmıştır.

4. 2. Teknik

Eserlerde motiflerin uygulanış yöntemi bakımından teknikler incelendiğinde; otuz adedi (örnek nu: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 19, 21, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 36, 38, 39) gömme tekniği, yedi adedi (örnek nu: 13, 16, 18, 22, 24, 35, 40) soğuk kalıp baskı tekniği, bir adedi (örnek nu: 37) yapıştırma tekniği, bir adedi de (örnek nu: 20) mülevven tekniği ile yapılmıştır.

Eserlerin süsleme tekniği bakımından incelendiğinde; yedi adedi (örnek nu: 3, 4, 7, 22, 26, 31, 33,) alttan ayırma tekniği, yirmi iki adedi (örnek nu: 1, 2, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 35, 36, 38) soğuk şemse tekniği, iki adedi (örnek nu: 8, 34) üstten ayırma tekniği, dört adedi (örnek nu: 15, 37, 39, 40) mülemma tekniği, yedi adedi ise (örnek nu: 5, 6, 21, 22, 33, 34, 37) mülevven tekniği ile süslenmiştir. Mülevven tekniği iki örnekte diğer süsleme teknikleri ile beraber kullanılmıştır.

4. 3. Cildin Bölümleri

4. 3. 1. Kapaklar

İncelediğimiz kırk cildin otuz sekiz adedini ön dış kapağı oluştururken, bir adedinin (örnek nu: 40) arka kapağı ebrulu kâğıtla kaplanmış diğerinde ise (örnek nu: 1) arka kapağı kırmızı deri ile kaplanmış olup, şemsesi bulunmamaktadır. Yalnızca altın cetvel ve altın sarmal zencirekle çerçevelemiştir.

Ciltlerin on altı adedinin iç kapakları yoktur. Ciltlerin on üç adedinin (örnek nu: 3, 9, 21, 22, 23, 24, 28, 29, 30, 32, 36, 39, 40) iç kapakları boş sade bir kâğıtla kaplanmış olup, süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Ciltlerin bir adedinde (örnek nu: 10) iç sayfaların her iki yüzü de ebrulu kâğıtla kaplanmış, diğer bir örnekte (örnek nu: 33) iç sayfaların biri pembe renkli ebrulu kâğıtla diğer sayfası gri renkli ebrulu kâğıtla kaplanmıştır. Ciltlerden yedi adedinin ise (örnek nu: 7, 11, 12, 17, 19, 27, 31) yalnızca bir sayfası ebrulu kâğıtla kaplanmıştır. Ayrıca bu sade olan kısımlarda bazen yazılı bilgilerin olduğu durumlarda olabilmektedir.

4. 3. 1. 1. Şemseler

Çalışmamızda yer alan 40 eserinde şemsesi bulunmaktadır. Bu şemselerden iki adedi (örnek nu: 19 ve 40) dikdörtgen biçimli ve dışa yöne bombeli şeklindedir, bir adedi (örnek nu: 23) yuvarlak formlu, bir adedi (örnek nu: 5) yalnızca oval olup, diğerlerin hepsi oval biçimli ve dilimlidir.

Genel süsleme karakteri itibariyle, 7 adedi bulut motiflerinin hâkim olduğu kompozisyonlardır. Bunlardan bir adedi (örnek nu: 32) yalnızca ayırma dolantı bulut motifinin orta bağ oluşturarak süslenmiştir. 6 adedi (örnek nu: 7, 30, 31, 20, 24, 40) bulutlu- nebati şemselidir. Bulutlu- nebati olanlarda; ayırma dolantı bulut, “s” kıvrımlı bulut ve simetri olarak düzenlenen ayırma dolantı bulut motifi, hatayiler, pençler, goncalar ve yapraklar bulunmaktadır. Diğer 32 adet örnekte hepsi nebati süslemelerdir. Nebati örnekler içerisinde yer alan ciltlerden 3 adedi kenger yapraklı

merkezli, diğerleri hatayiler, goncalar, saz üslubundaki dallar, rumiler, lotuslar ve yapraklar oluşturmaktadır.

Kalan 1 örnekte ise şemse yuvarlak formda olup, içerisi geometrik geçmelerden oluşan kompozisyonla yapılmıştır.

Ciltlerin 15 adedinin miklebi (örnek nu: 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 26, 37) bulunmamaktadır. Bunlardan örnek nu: 2 ve 3 olanlar hariç diğerlerin miklepleri kopmuştur.

Cilt örneklerinin 25 adedinde (örnek nu: 1, 9, 10, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40) miklep vardır. Ancak bu örneklerden (örnek nu: 1, 17, 18, 20, 25, 30, 31, 35, 38, 40) on adedinin miklebi kitabın arasında olup, görünmemektedir. Biri (örnek nu: 28) miklep şemsesi yoktur. Bütün örneklerin miklep şemseleri oval ve dilimli iken sadece bir adedi (örnek nu: 29) ovale yakın bir tarzda yapılmıştır.

4.3.1.2. Salbekler

İncelenen ciltlerde salbek bölümleri genellikle şemsedeki yapılış ve süsleniş yöntemleri bakımından birbirlerinin tekrarı olarak tasarlanmıştır. İncelediğimiz ciltlerden 24 adedinin (örnek nu: 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 11, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 30, 34, 35, 37, 38, 39) salbekleri yoktur.

Araştırılan ciltlerden 16 adedinin (örnek nu: 5, 7, 10, 12, 14, 18, 21, 23, 24, 26, 28, 31, 32, 33, 36, 40) salbek unsurları bulunmaktadır.

Bu örneklerden bir adedi (örnek nu: 5) üç dilimli palmet şeklinde olup, içerisinde hatayi motiflerine yer verilmiştir.

Diğer iki örnekler (örnek nu: 18, 26) yedi dilimli palmet biçiminde olup, içerisinde hatayi motifleri yerleştirilmiştir. Kalan örnekler ise beş dilimli palmet biçiminde olup, yine içerisinde hatayi motifleri görölmektedir.

4. 3. 1. 3. Köşebentler

Çalışmamızda yer alan 40 eserden 19 adedinin (örnek nu: 3, 4, 5, 7, 8, 10, 11, 12, 13, 15, 19, 20, 21, 24, 28, 30, 31, 35, 36) köşebent uygulaması yoktur.

Çalışmamızdaki ciltlerin 21 adedinin köşebent uygulaması tespit edilmiştir. Bunlardan 16 adedinin (örnek nu: 1, 2, 9, 14, 16, 17, 18, 23, 25, 26, 27, 29, 32, 38, 39) köşebendi iç kısımda yer alan cetvellerin köşelerine kısa çizgilerle oluşturulan üçgen alanlarla sağlanmış olup, bazı örneklerde bu üçgen alanların içerisi çiçek veya noktalarla süslenmiştir.

Diğer iki örnekler (örnek nu: 33 ve 37) köşebentlerin formu iç bükey ve dış bükey kavisli bir şekilde yapılmıştır. Şemsede kullanılan süsleme kompozisyonu burada da yer almıştır.

Diğer örneklerden ikisinde (örnek nu: 34 ve 40) her köşeye birer altın nokta ve tığlar yerleştirilerek sağlanırken birinde ise (örnek nu: 6) her köşeye altı noktadan oluşan çiçek motifleriyle köşebent uygulaması elde edilmiştir.

4. 3. 1. 4. Cetveller, Zencirekler, Tığlar

Çalışmamızda yer alan ciltlerin yalnızca beş örnekte (örnek nu: 3, 4, 20, 28, 36) cetvel çerçeve görülmez. Bu cetveller soğuk veya altın olup, en az iki en fazlada sekiz sıra cetvelle çerçevelenmiştir.

İki sıra cetvel kullanımı on dokuz örnekte (örnek nu: 7, 8, 9, 12, 14, 15, 16, 18, 19, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 31, 34, 37, 40) yer almaktadır. Bu örneklerin on adedinde (örnek nu: 3, 7, 8, 15, 23, 30, 33, 34, 37, 40) altın cetvel kullanılmıştır.

Üç sıra cetvel kullanımı beş örnekte (örnek nu: 11, 17, 21, 33, 38) yer almaktadır. Bu örneklerden (11 ve 33) örnek numaralı eserlerde altın cetvel kullanılmıştır.

Dört sıra cetvel çerçeve kullanımı üç örnekte (örnek nu: 1, 10, 39) yer almaktadır. Bu örneklerin hepsinde soğuk cetvel çerçeve kullanılmıştır.

Beş sıra cetvel kullanımı altı örnekte (örnek nu: 2, 6, 13, 29, 32, 35) yer almaktadır. Bu örneklerin hepsinde soğuk cetveller kullanılmıştır. Bir örnekte ise (örnek nu: 26) cetvel sayısı bilinmemektedir. Sekiz sıra soğuk cetvel kullanımı yalnızca 5. örnek numaralıda yer almaktadır.

Zencirekler çalışma örneklerimizde soğuk veya yaldızlı çeşitleri bulunmaktadır. Bu zencirekler form itibariyle sarmal veya düğümlü olarak bulunmakta ayrıca kalın veya ince biçiminde yer almaktadır.

Ciltlerin on sekiz adedinde (örnek nu: 2, 3, 4, 6, 9, 11, 12, 16, 18, 20, 22, 24, 25, 27, 28, 31, 36, 38) zencirek uygulaması yoktur.

Ciltlerin on iki adedinde (örnek nu: 1, 5, 10, 13, 14, 17, 19, 21, 29, 32, 35, 39) soğuk zencirekle çevrilmiştir. Ciltlerin on adedinde (örnek nu: 7, 8, 15, 23, 26, 30, 33, 34, 37, 40) altın cetvel çekilmiştir. Bu örneklerden 33, 34, 37 ve 40 numaralı ciltlerin zencirekleri kalın sarmal biçimde uygulanmıştır.

Ciltlerde kullanılan tığlar şemse dilim aralarına, salbeklerin aralarına, miklep şemselerinde ve bazen de iç bükey dış bükey formlu köşebent dilim aralarında kullanılmıştır. Bu tığlar altın veya soğuk teknikle yapılmıştır.

Çalışmamızda yer alan ciltlerin yirmi sekiz adedinde (örnek nu: 1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 31, 32, 35, 36, 38, 39) tığ kullanılmamıştır. Bu tığlardan yalnızca 22 örnek numaralı cildin ön kapak şemse ve miklep şemse dilim aralarında yer alan tığlar soğuk teknikle yapılır iken diğer ciltlerde altın tığlar kullanılmıştır. Çalışmamızda yer alan ciltlerin tığları iki örnekte (örnek nu: 33 ve 37) şemseler dışında köşelerde yer alan iç bükey dış bükey formunda yapılan köşebentlerin dilim aralarına altın tığlar çekilmiştir.

Tığlar dört örnekte (örnek nu: 8, 11, 15, 30) sadece şemse dilim aralarına, üç örnekte (örnek nu: 22, 33, 34) ön kapak şemse, salbek ve miklep şemse dilim aralarına, üç örnekte de (örnek nu: 7, 26, 40) şemse ve salbek dilim aralarına altın tığlar yerleştirilmiştir.

4. 3. 2. Miklep

Miklepler ciltte en süslü olan yerlerdendir. Bu kısımlar kapakların içerisinde iyi korunabilmekte ve süslemeler net bir biçimde seçilebilmektedir. İncelediğimiz eserlerin miklepleri genellikle ön kapak şemse süslemelerin ½ sini oluşturmaktadır.

Araştırılan ciltlerin yirmi beş adedinin (örnek nu: 1, 9, 10, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40) miklebi vardır. Ancak bu örneklerden (örnek nu: 1, 17, 18, 20, 25, 30, 31, 35, 38, 40) on adedinin miklebi kitabın arasında olup, görünmemektedir. Mikleplerde de ön kapaktaki gibi ciltlerin kenarları soğuk veya altın cetvel ve zencireklerle çerçevelenmektedir.

Miklebi bulunan on beş cilt örneklerinin hepsinde cetveller bulunmaktadır. Bu cetvellerin on bir adedi (örnek nu: 9, 10, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 32, 36, 39) soğuk teknikle yapılır iken dört adedi (örnek nu: 19, 23, 33, 34) altın kullanılarak yapılmıştır.

Dokuz adet miklep örneğinde (örnek nu: 9, 10, 21, 22, 24, 27, 28, 29, 36) zencirek uygulaması yoktur. 32 ve 39 numaralı örneklerin zencirekleri soğuk teknikle yapılmıştır. 33 ve 34 numaralı örnekler kalın sarmal altın zencirekle, 19 ve 23 numaralı örnekler de ince altın zencirekle çevrilmiştir.

21 ve 28 numaralı örneklerde miklep şemsesi bulunmamaktadır. 10. numaralı örneğin miklep şemsesi hatayi motifi biçiminde yapılmıştır. 23. numaralı örneğin miklep şemsesi daire biçimli olup, içerisi geometrik geçmelerden oluşan form biçimindedir. 29. numaralı örneğin miklep şemsesi ovale yakın bir formda, diğer örnekler ise daire biçimli ve dilimli olarak yer almaktadır. Bazı ciltlerin miklep köşebentleri de bulunmaktadır.

Bunlardan bir adedi (örnek nu: 33) iç bükey dış bükey formunda, dört adedi (örnek nu: 9, 23, 27, 32) iç kısımda yer alan cetvellerin köşelerine çekilen kısa çizgilerle üçgen alan oluşturularak köşebentler elde edilmiştir. 34. numaralı örneğin miklep köşelerine birer altın nokta konurken 28. numaralı örneğin miklep köşelerine dörder soğuk nokta ile yapılan farklı bir köşebent kompozisyonu oluşturulmuştur.

4.3.3. Sırt

Ciltlerin tamamı süslemesizdir. Ayrıca sırt kısımlarında üst, alt ve bazı yerlerinde yırtılmalar, çizikler oluşmuş bunların bazıları kendi veya başka renkte kâğıt veya deri ile tamir edilmiştir.

4.3.4. Sertap

Çalışmamızda yer alan ciltlerden yalnızca on üç adedinin sertap bölümü bulunmaktadır. Bunlardan dört adedi (örnek nu: 9, 23, 36, 39) sade olup, hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır.

Sertapların altı adedi (örnek nu: 10, 22, 24, 28, 29, 32) bazıları ikişerli, bazıları üçerli soğuk cetvellerle çerçevelenmiş olup, üzerinde hiçbir süsleme unsuru bulunmamaktadır. Ancak 28. örnek numaralı cildin sertabında kenarları dikey ekseninde iki sıra soğuk cetvelle çerçevelenip, alt ve üst kısma dört soğuk noktadan oluşan bir motif konurken orta kısma çift dört soğuk nokta karşılıklı yerleştirilmiştir. İki örnekte (örnek nu: 19 ve 33) sırasıyla üç ve iki sıra altın cetvelle çerçevelenmiş olup, herhangi bir süsleme uygulaması bulunmamaktadır. Sertaplar arasında en yoğun süsleme 34. örnek numaralı ciltte yer almaktadır. Sertap ön kapak deriyle aynı renkte olup, dikey ekseninde her iki kenarı altın cetvelle çerçevelenmiştir. Sertap ta kompozisyonlar sırasıyla üst ve alt kısmı altın cetvelle yay şeklinde formun içerisine ve uçlarına altın nokta konulmuştur. Daha sonra bunların önüne altı noktadan oluşan çiçek motifleri yapılmış olup, etrafına da altın tığlar çekilmiştir. Bunların önüne de yatay ekseninde iki sıra altın cetvel çekilip buradan altın cetvelle her iki yöne “V” şeklinde yayların arasına ve uçlarına altın noktalar yerleştirilmiştir.

4. 4. Süsleme

4. 4. 1. Geometrik Süsleme

Araştırmamızda yer alan ciltlerin 19 ve 40 numaralı örneklerinde kapak ortasında yer alan şemse dikdörtgen biçimli olup, şemselerin formu ortası dışarı yöne bombeli olmakla beraber hem şemse uçları hem de bombeli kısımlar dilimlidir. Şemse yüzeyi dikey ve yatay ekseninde motiflerin düzenlemesiyle oluşmuştur.

23. örnek numaralı ciltte geometrik bezeme kapak ortasında ve miklep şemsesinde görülmektedir. Soğuk baskı tekniği ile yapılan şemse, yuvarlak bir biçimde olup, iki sıra soğuk, bir sıra altın ve bir sırada kalın geçmelerden oluşan zencirekle tahrirlenmiştir. Üstten ayırma tekniği ile süslenen şemse yüzeyinde geometrik geçmelerle doldurulmuş bir kompozisyona yer verilmiştir. Zemini derinin renginde olan cildin geometrik geçmelerden oluşan kompozisyonu altınla boyanmıştır. Değerlendirme kısmında belirtilen zencireklerle ilgili bilgide ciltlerin zencirekleri de bir nevi geometrik tasarıma aittir. Gerek sarmal biçiminde gerek düğümlü formlu olan zencirekler kalın veya ince, soğuk ya da altınla yapılmış örneklere sahiptir.

4. 4. 2. Bitkisel Süsleme

Bitkisel süslemelerin oluşturduğu motifler “hatayi¹⁹⁶- rumi¹⁹⁷- palmet¹⁹⁸- saz üslubu”¹⁹⁹ başlıkları adı altında incelenmiştir. Bu süslemeler ciltlerin hepsinde ön kapakta bulunmaktadır.

¹⁹⁶ Hatayiler silitize edilmiş çiçek ve yapraklardan oluşan desenlerdir. Şemse, bordür ve alınlıklarda özellikle rumilerle beraber görülür.

¹⁹⁷ Ruminin anlamı Anadolu demektir. Birçok bitkisel motife benzetilmiş ancak kesinlikle bitkisel olmadığı yapılan çalışmalarla ortaya konmuştur. Rumi üsluplarının birçok çeşitleri vardır.

¹⁹⁸ Palmiye yaprağı biçiminde üslublaştırılmış motif, bezeme. Ciltlerde özellikle salbek içerisinde iri bir motif olarak yer alır. Üç dilimli, beş dilimli ve yedi dilimli olarak çeşitleri vardır.

¹⁹⁹ 16. yüzyılda yaygınlaşan ince uzun, sivri yapraklar biçiminde altınla ya da siyah mürekkeple yapılan bezeme tarzıdır. Şemse içerisinde diğer bitkisel motiflerle beraber yer alır.

Hatayi- Rumi- Palmet- Saz Üslubu

Çalışmamızda yer alan örneklerde hatayi, rumi, lotus ve palmet motifleri dördü bir arada kullanımı bulunmamaktadır. Bunun dışında en fazla üç motifin bir arada kullanımı 19. örnek numaralı ciltte yer almaktadır. Bu örnekte şemsenin dikey eksenlerinde kıvrım dalların taşıdığı çiçek motifleri yarı kapalı form oluşturarak arasına da iri birer hatayi motifi yerleştirilmiştir. Yatay ekseninde karşılıklı simetri olarak yer alan lotuslar ve bunların üzerinde yapraklar yer alırken kollarının etrafında ise hatayi motifleri yer almaktadır. Motifler soğuk teknikle süslenmiştir.

Rumi motifi yalnızca iki örnekte (örnek nu: 2 ve 17) karşımıza çıkmaktadır. Bu örneklerden 17. örnek numaralı cildin kompozisyonunda genellikle ince kıvrımlı dalların uçlarında veya arasında kullanılırken bazen de hatayi motiflerinin arasında yapraklarla yer almaktadır. 2. örnek numaralı ciltte ise şemse yüzeyinde süslemeler yatay ve dikey ekseninde yerleştirilmiştir. Şemse yüzeyinin ortasına yatay ve dikey ekseninde simetrik olarak yerleştirilen dört adet hatayi motifi ve aralarına da iki yapraklı rumiler yerleştirilmiştir.

Hatayi motifi ciltte yer alan şemse ve salbeklerde en çok kullanılan süsleme motifidir. Hatayiler altı örnek dışında (örnek nu: 7, 23, 29, 32, 37, 38) hepsinde kullanılmıştır. Genellikle ince kıvrımlı dalların taşıdığı hatayilerde, ince yapraklar, saz üslubunda oluşmuş hançere yaprakları ve penç motifleriyle oluşturulmuş kompozisyonda daha çok yer almaktadır. Bunun dışında 5. örnek numaralı ciltte hatayiler şemse uçlarına alınmış yanlarında ise ince dallar ve çiçek motifleri bulunmaktadır. 8, 15, 22 numaralı örneklerde şemse ortasında yer alan iri bir kenger yaprağı, 18. örnekte ise iri bir hatayi motifi olup, etrafında da saz yaprakları ve hatayilerle süslenmiştir. 20, 30, 40 örnek numaralı ciltlerde şemse yüzeyine hâkim olan ayırma dolantı bulut motifi simetri ekseninde uygulanmıştır. Bulut aralarında bulunan kıvrım dalların taşıdığı hatayi, dalların uçlarında bulunan penç ve yapraklarla şemse uçlarına kadar uzanan bir bezeme yer almaktadır. 34. örnek numaralı ciltte yapraklar arasında ve etrafında irili ufaklı hatayiler bulunmaktadır.

19. örnek numaralı ciltte kıvrım dalların taşıdığı çiçekler arasında iri birer hatayı motifi yerleştirilmiştir. 1. örnek numaralı ciltte soğuk teknikle süslenen şemsede iki ucuna birer büyük hatayı motifi yer almakta olup, bu hatayilerin etrafına ve yanlarına ince dallarla birbirine bağlanan küçük hatayı çiçekleriyle çarkıfelek kompozisyonu oluşturulmuştur. Son olarak 2. örnek numaralı ciltte ise şemse yüzeyinde süslemeler yatay ve dikey ekseninde yerleştirilmiştir. Şemse yüzeyinin ortasına yatay ve dikey ekseninde simetrik olarak yerleştirilen dört adet hatayı motifi ve aralarına da iki yapraklı rumiler yerleştirilmiştir.

Saz üslubu yapraklar cilt sanatında özellikle 16. yy itibaren çokça kullanılan bir motiftir²⁰⁰. İnce uzun kıvrımlı yaprakları olan saz üslubu yaprağa hançere yaprağı da denilmektedir. Bu yapraklar genellikle şemse içerisinde dikey veya yatay ekseninde hatayı motifleriyle ve dallarıyla çeşitli üslupta çiçek motiflerini barındırmaktadır.

Saz üslubu on beş örnekte (örnek nu: 1, 2, 5, 7, 19, 20, 23, 24, 30, 31, 32, 34, 35, 37, 40) kullanılmamıştır. Diğer kullanılan ciltlerde tarihleri şu şekildedir: 3, 16 ve 29. örnek numaralı ciltler 16. yy, 39. örnek numaralı cilt ise 19. yy dönemine tarihlendirilmektedir.

4. 4. 3. Bulut

Osmanlı döneminde en erken 15. ve 16. yy da görülmeye başlanan bulut motifi çeşitli biçimlerde yer almaktadır. Çalışmamızda yer alan bulut motifi farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır. Bunlar “S” formunda serbest dolantı bulut motifi ile desenlerin arasında yer almaktadır. Bir diğer şekli yatay ve dikey ekseninde simetrik olarak ayırma dolantı bulut motifi ile desenleri kollarının içinde ve dışında kullanılmıştır. Çalışmamızda altı adet (örnek nu: 7, 20, 30, 31, 32, 40) bulut motifi içeren cilt yer almaktadır.

Bunlardan iki adedi (örnek nu: 7 ve 32) şemse yüzeylerinde ağırlıklı olarak ayırma dolantı bulut motifi tüm şemse yüzeyini kaplarken bunun yanında çiçek

²⁰⁰ 16. yüzyılda yaygınlaşan ince uzun, sivri yapraklar biçiminde altınla ya da siyah mürekkeple yapılan bezeme tarzıdır. Şemse içerisinde diğer bitkisel motiflerle beraber yer alır. Farklı uzunlukları bulunan motifin hançere yaprağı çeşidi daha sık karşımıza çıkmaktadır.

motifleri, ince dallar ve yapraklarda görülmektedir. 7. örnek numaralı cilt 16. yy 32. örnek numaralı cilt ise 18.yy dönemine aittir.

Bir adedi (örnek nu: 31) şemse yüzeyi “S” kıvrımları ile serbest dolantı yapan bulut motifi bütün yüzeye hâkim olmuş, aralarında ince dallar ve yapraklardan oluşan kompozisyona yer verilmiştir. Bu örnek 17. yy dönemine tarihlendirilmektedir.

Üç adet örnek ise (örnek nu: 20, 30, 40) Şemse içerisinde bütün alana hâkim olan simetri bir ayırma dolantı bulut motifi ve bulutların arasında hatayiler, goncalar ve yaprak motifleriyle soğuk baskı tekniği ile yapılan bezeme kompozisyonu oluşturulmuştur. 40. örnek numaralı ciltte biraz farklı olarak şemsenin yatay eksenine karşılıklı simetrik olarak yerleştirilen kabartma ayırma dolantı bulut motifi hâkim olmuştur. Merkezde yer alan bulutların arasında iki adet kabartma iri hatayiler yer almaktadır. Şemsenin uç kısmında yer alan yarım bulut motiflerinin etrafında da hatayiler, hatayi tarzı çiçekler ve ince dallarla kompozisyon tamamlanmıştır. Bu örneklerden 20. örnek numaralı cilt 16. yy, 30. örnek numaralı cilt 17. yy ve 40. örnek numaralı cilt ise 19. yy dönemine tarihlendirilmektedir.

5. KARŞILAŞTIRMA

11, 12, 14, 27, 28. örnek numaralı ciltler Ebru Alparslan’ın “Türk süsleme motiflerinden hatayi motifinin incelenmesi ve yazma eser ciltlerinde bulunan hatayi şemseler” adlı makalesinde yer alan 12. fotoğrafta²⁰¹ bulunan eserde 16. yy dönemine ait olmaları, yapılış ve süsleme teknikleri bakımından aynı olmaları, dilimli ve oval bir şemsenin yer alması dolayısıyla, ayrıca örneklerde benzer bitkisel kompozisyonları bakımından benzerlik göstermektedir.

3. örnek numaralı eser Beyza Çakır’ın yüksek lisans tezinde 19 eser numaralı örneğinde yer alan eserle birlikte tarihleri farklı olsa da, yapılış ve süsleme teknikleri

²⁰¹ Ebru Alparslan, “Türk Süsleme Motiflerinden “Hatai” Motifinin İncelenmesi ve Yazma Eser Ciltlerinde Bulunan “Hatai Şemseler”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.9, S. 42, Kayseri, 2016, s. 872

bakımından aynı olmaları, dilimli ve oval bir şemsenin yer alması dolayısıyla, ayrıca örneklerde benzer bitkisel kompozisyonları bakımından benzerlik göstermektedir.²⁰²

Ayrıca 35 örnek numaralı eser 18. yy, 39 örnek numaralı eserde 19.yy dönemine tarihlendirilmekte olup, diğer taraftan şemse formu ve özellikle bitkisel süsleme kompozisyonu bakımından benzer özellikler taşımaktadır.

9, 21 ve 25. örneklerde yer alan ciltler Ayşe Budak'ın yüksek lisans tezinde yer alan 52. numaralı²⁰³ örneğindeki eserle 16. yy özelliklerine sahip olup, oval ve dilimli şemseler gömme tekniğinde yapılmış ve bitkisel motiflerle süslenmiştir.

4, 5, 10, 13, 17 ve 36. örnek numaralı ciltler Savaş Maraşlı'nın yüksek lisans tezinde yer alan 6. numaralı²⁰⁴ örneği ile şemselerin dilimli ve oval olması ancak 5. örnek numaralı eser dilimli değildir. Ayrıca örnekler 36. örnek dışında 16. yy tarihine rastlanırken ciltler bitkisel motiflerle bezenmiştir.

20, 24, 30 ve 40. örnek numaralı eserler Arife Edisin yüksek lisans tezinde yer alan 13. numaralı²⁰⁵ örneği ile şemse içerisinde yer alan ayırma dolantı bulut motifi ve aralarında yer alan bitkisel kompozisyonu bakımından benzemektedir.

Ancak 40. örnek numaralı ciltte farklı olarak merkezde yer alan bulutların arasında iki adet kabartma iri hatayiler yer almaktadır. Şemsenin uç kısmında yer alan yarım bulut motiflerinin etrafında da hatayiler, hatayı tarzı çiçekler ve ince dallarla kompozisyon tamamlanmıştır.

31. örnek numaralı cilt Hacer Karanın doktora tezinde yer alan 38. eser numaralı²⁰⁶ eseri ile kıyaslarsak her iki örnekte de gömme tekniğinde yapılan dilimli ve salbekli şemseler bulunup içerisinde S kıvrımı yapan dolantı bulut motifi ve aralarında da bitkisel motifler yer almaktadır.

²⁰² Beyza Çakır, **Bahkesir Mutasarrıf Ömer Ali Beyza Eserler Kütüphanesi'nde Bulunan Osmanlı Dönemi Ciltleri**, Konya, 2019, s. 61- 62

²⁰³ Ayşe Budak, **a. g. t.**, s. 121- 122

²⁰⁴ Savaş Maraşlı, **a. g. t.**, s. 76

²⁰⁵ Arife Edis, **a. g. t.**, s. 80- 81

²⁰⁶ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 179, 180- 225

18 ve 22 örnek numaralı ciltler Savaş Maraşlı'nın yüksek lisans tezinde yer alan 50 ve 57. numaralı²⁰⁷ örneklerinde olduğu gibi kahverengi olması, 16. yy özelliklerini taşımakta, şemseler dilimli ve oval biçimli olup, soğuk teknikle yapılmıştır. Ayrıca şemse ortasında 18 örnek numaralı şemsede hatayı olup, diğerlerinde iri bir kenger yaprağı etrafında da hatayiler ve saz üslubu biçiminde hançeri yapraklarla bitkisel kompozisyonlar oluşturulmuştur.

8 ve 15. örnek numaralı örnekler Beyza Çakır'ın Yüksek lisans tezinde yer alan 16. numaralı²⁰⁸ eserlerde olduğu gibi 16. yy dönemine tarihlendirilmekte, gömme tekniğinde yapılan şemseler dilimli ve oval bir biçimde olmaları, şemse ortasında yer alan iri kenger yaprakları ve etrafında hatayiler ve saz yapraklarıyla süslenmeleri bakımından benzerlik taşımaktadır.

29. örnek numaralı cilt özellikleri Ayşe Budak'ın yüksek lisans tezinde 46. numaralı²⁰⁹ örnekte karşımıza çıkmaktadır. Dilimli ve soğuk şemse tekniğinde bitkisel motif süslemeleri bakımından aynıdır. Ayrıca 6. örnek numaralı cilt farklı olarak diğerleri gibi kahverengi değil, kırmızı deri ile yapılmış olup, diğer özellikleri ile benzer nitelikler taşımaktadır.

16. örnek numaralı cilt Hacer Karan'ın doktora tezinde yer alan 70. eser numaralı²¹⁰ cilt ile şemseler süsleme tekniğine göre soğuk şemse tekniğiyle süslenmiştir. Her iki ciltte dilimli ve oval bir şemse bulunup içerisi dikey eksenle bitkisel motiflerden oluşan kompozisyona yer verilmiştir. Ayrıca her iki örneğin iç kapaklarından biri ebrulu kâğıtla kaplanmıştır.

23. örnek numaralı cilt Savaş Maraşlı'nın yüksek lisans tezinde yer alan 11. numaralı²¹¹ örneğindeki cilt gibi 16. yy dönemine ait olması, şemse formunun daire biçimli geometrik geçmelerle yapılışı bakımından aynı özelliklere sahiptir.

²⁰⁷ Savaş Maraşlı, **a. g. t.**, s. 137 ve 147

²⁰⁸ Beyza Çakır, **a. g. t.**, s. 55- 56

²⁰⁹ Ayşe Budak, **a. g. t.**, s. 113

²¹⁰ Hacer Kara, **a. g. t.**, 244- 245

²¹¹ Savaş Maraşlı, **a. g. t.**, s. 86

26. örnek numaralı cilt Aslıhan Arslan'ın yüksek lisans tezinde yer alan 11. eser numaralı²¹² ciltte farklı dönem olsalar da, şemse ve salbek formları, gömme tekniği ile yapılan şemseler ve şemselerin alttan ayırma tekniği ile süslenmesi bakımından benzer özellikler taşımaktadır. Ayrıca şemse içerisinde yapılan bitkisel süslemelerin dikey eksenli ve bitkisel kompozisyonların benzerliği söz konusudur.

37. örnek numaralı cilt Hacer Karanın doktora tezinde yer alan eser numarası 120²¹³ olan ciltle her iki örneğinde 19. yy dönemine ait olması, cildin yapılış ve süsleme teknikleri aynı olması ve kapağın çoğunda altın kullanılması benzer özelliklerindedir. Ayrıca şemse ve köşebentlerde bitkisel süslemelerde benzer nitelikler taşımaktadır.

33. örnek numaralı cilt Betül Şahin'in yüksek lisans tezinde yer alan 15 numaralı²¹⁴ eseri ile ilişkilendirdiğimizde ikisi de farklı dönemlere tarihlendirilse de şemselerin dilimli ve oval biçimde olması, şemselerin yapılış ve süsleme teknikleri açısından benzerlik taşımaktadır. Ayrıca şemse yüzeylerinde benzer bitkisel süsleme kompozisyonu yer almaktadır. Bunun yanı sıra salbek, köşebent, cetvel ve zencirek uygulamaları da aynı özellikleri taşımaktadır.

2. örnek numaralı cilt Ayşe Budak'ın yüksek lisans tezinde yer alan 4 numaralı²¹⁵ örnekte ki gibi şemseler dilimli ve oval bir biçimdedir. Soğuk teknikle süslenen şemse yüzeyinde yatay ve dikey eksenle yer alan hatayiler ve hatayiler arasında yer alan ince dallar ile rumilerle benzer kompozisyonlar yer almaktadır.

7 ve 32. örnek numaralı ciltler farklı kaynaklarda benzer örneklerine rastlanılmamış olup, bu iki örnek tarihleri bakımından ve süsleme teknikleri bakımından ayrılırken motif ve şemse formu ve stili bakımından benzer özellikler taşımaktadır.

²¹² Aslıhan Arslan, **Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hamidiye Koleksiyonu'nda Bulunan Mülevven Tekniğindeki Ciltler**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021, s. 38

²¹³ Hacer Kara, **a. g. t.**, s. 367- 368

²¹⁴ Betül Şahin, **a. g. t.**, s. 70- 71

²¹⁵ Ayşe Budak, **a. g. t.**, s. 36

34. örnek numaralı cilt birebir aynı özellikleri olan başka bir ciltle karşılaşılmamıştır Cilt kahverengi deri malzemeden yapılmış olup ciltte şemsel dilimli ve oval bir biçimde ve 18. yy dönemine aittir. Şemse yüzeyi yatay ve dikey ekseninde hatayiler, lotus ve dallardan oluşan bitkisel kompozisyonla süslenmiştir.

38. örnek numaralı cilt 19. yy dönemine ait olması, şemse dilimli ve oval bir biçimde olup, içerisi klasik bitkisel motiflerle soğuk teknikle süslenmiş benzer özelliklerine rastlanılmamış, olup farkı şemsenin dört bir tarafına uzun tığlar çekilmiş ve bu tığların etrafına çiçek motifleri yerleştirilmiştir.

1 ve 19. örnek numaralı ciltlerin benzer örneklerine rastlanılmamıştır. Bu örnekler 16. yy dönemine ait ve soğuk teknikle süslenmişlerdir. 19. örnek numaralı cilt dikdörtgen formlu, dilimli şemse içerisinde yatay ve dikey ekseninde bitkisel motiflerle kompozisyon oluştururken 1. örnek numaralı ciltte yalnızca irili ufaklı hatayi motifleri ile farklı bir kompozisyon oluşturulmuştur.

6. SONUÇ

“Bor Halil Nuri Bey İlçe Halk Kütüphanesine Ait Osmanlı Dönemi Ciltlerinden Örnekler” isimli çalışmamızda ciltlerin tarihleri, malzeme ve renk, süsleme unsurları detaylı bir biçimde açıklanmıştır.

İncelediğimiz 40 eserin iki adedi 15. yy dönemine, yirmi yedi adedi 16. yy dönemine, iki adedi 17. yy dönemine, beş adedi 18. yy dönemine ve dört adedi de 19. yy dönemine tarihlendirilmektedir. Ciltlerin tamamı deri malzemeden yapılmıştır. Genellikle kapaklarda çizikler, lekelenmeler, kararmalar ve bazı yerlerinde yırtılmalar meydana gelmiştir. Bazı örneklerin onarımları ön kapak ve sırt kısımlarında olup, miklep ve sertap onarımları nadir görülmektedir.

Ciltlerin yirmi üç adedi kahverengi ve tonları, dört adet kırmızı, dört adet bordo, bir adet vişne, bir adet koyu yeşil, bir adet de ön kapak bordo arka kapak kırmızı renkleri kullanılmıştır.

Şemselerin yapılış tekniğine göre yapılan eserlerden otuz adedi gömme tekniği, bir adedi mülevven tekniği, bir adedi yapıştırma tekniği, yedi adedi soğuk kalıp baskı tekniği ile yapılmıştır.

Şemsedeki motiflerin süsleme tekniğine göre olanlar, yedi adedi alttan ayırma tekniği, yirmi iki adedi soğuk şemse tekniği, iki adedi üstten ayırma tekniği, dört adedi mülemma tekniği ve yedi adedi de mülevven tekniği ile süsleme kompozisyonu oluşturulmuştur. Bazı örneklerde iki teknik bir arada kullanılmıştır.

Şemse formları genellikle dilimli ve oval bir yapıya hakimdir. Yalnızca üç örnek farklı tasarımda yapılmıştır. Bunlardan iki adedi dikdörtgen biçimli bombeli ve dilimlidir. Diğerleri ise yuvarlak biçimli olup, geometrik tasarımlıdır. Şemselerin dilim

aralarına bazı örneklerde altın tığla, bazı örneklerinde soğuk tığlar uygulanırken bazı örneklerde de tığlar kullanılmamıştır.

Salbek uygulaması genellikle dilimli palmet şeklinde olup, içerisinde birer hatayi motifi yer almaktadır. Bazı örneklerde de şemsedeki kompozisyonların aynısı gözlenmektedir.

Ciltlerin on beş adedinin miklebi kopmuş veya hiç bulunmamış olmasından dolayı bulunmamaktadır. Ayrıca on adet cildin miklebi kitabın arasında kaldığı için görünmemektedir. Genellikle miklep şemseleri daire formu ve dilimli bir biçimdedir. Yalnızca iki adedinin şemsesi bulunmamakta olup, bir adedinin de şemsesi ovale yakındır.

İç kapaklar bazı örneklerde mevcuttur. Bu örneklerden on iki adedi boş sayfalardan oluşmaktadır. Dokuz adedinin yalnızca bir tarafı ebrulu kâğıtla kaplanmıştır. Üç adedinde yalnız bir tarafı deri ile kaplanmıştır.

Osmanlı dönemi ciltlerinde kapak kenarlarını çerçeveleyen cetvel ve zencirekler de incelediğimiz örneklerde yer almaktadır. Cetveller bazen bir sıra, bazen iki sıra, bazen üç sıra bazen de daha çok sıra ile çerçevelemiştir. Bu cetveller bazı örneklerde altın ya da soğuk cetvellerle yapılmıştır.

Zencirekler de bazen yıldızlı bazen soğuk olarak karşımıza çıkar ve genellikle cetvellerin arasında yer almaktadır.

Köşebent uygulaması olmayan on dokuz eser bulunmaktadır. En çok karşılaştığımız köşebent uygulaması on altı adetle basit üçgen alanlarla oluşturulan köşebentlerdir. İki adet eserde iç bükey dış bükeylerin oluşturduğu köşebentler olup, üç adette altın nokta veya noktalarla oluşturulan çiçeklerdir.

Süsleme kompozisyonu geometrik süsleme ve bitkisel süsleme ile sağlanmıştır. Geometrik süslemede yalnızca bir eserde şemsesi daire formu olup, içerisi geometrik geçmelerden oluşmaktadır. Diğer örneklerde bitkisel süsleme kompozisyonu ile oluşturulmuştur. Genellikle hatayi, rumi, palmet, penç, gonca, saz

üslubu, ince dallar ve bulut motifleriyle benzer desenler oluşturulmuş olup, üç adet eserde şemse yüzeyinde iri kenger yaprakları yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA

AKAR, Azade-, KESKİNER, Cahide, **Türk Süsleme Sanatlarında Desen ve Motif**, İstanbul, 1978

ALPARSLAN, Ebru “Türk Süsleme Motiflerinden “Hatai” Motifinin İncelenmesi ve Yazma Eser Ciltlerinde Bulunan “Hatai Şemseler”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, C. 9, S. 42, Kayseri, 2016, s. 862-874

_____, “Türk Cilt Sanatında “ Yazma Şemse” Tekniği ve Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesinde Bulunan “Yazma Şemse” Cilt Örneklerinin İncelenmesi”, **Kalem işi**, C. 4, S. 11, Kayseri, 2018, s. 71- 87

_____, “Türk Cilt Sanatında “ Soğuk Şemse” Tekniği ve Kayseri Raşit Efendi Yazma Eser Kütüphanesinde Bulunan “Soğuk Şemse” Ciltler Üzerine Bir Araştırma”, **Ulak bilge**, C. 6, S. 11, s. 193- 206

ARITAN, Ahmet Saim, **Konya Dışı Müze ve Kütüphanelerde Bulunan Selçuklu ve Selçuklu Üslubunu Taşıyan Cilt Kapakları**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Konya, 1992

_____, “Ciltçilik”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 7, İstanbul, 1993, s. 551- 557

_____,”Anadolu Selçuklu ve bu Üslûbu Taşıyan Ciltlerde Zencirek Tipolojisi Denemesi”, **İstem**, S.1, Konya, 2003, s. 85-102

_____,”Türk Deri İşlemciliği Bağlamında Türk Cilt Sanatı”, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, **38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Afrika Çalışmaları Kongresi)**, **Bildiriler**, C.1, Ankara, 2008, s. 121-136

_____ , ”Batı Dünyasının Türk Cilt Tarihine Bakışı ve Türk Cilt Sanatının Tarih İçindeki Gelişimi”, **İstem**, S. 15, Konya, 2010, s. 169-192

_____,”Kur’an-ı Kerim Ciltleri”, **Maarife**, S. 3, Konya, 2011, s. 327-364

_____ , Karamanoğulları **Beyliği Bildiri Kitabı**, C. 1, Necmeddin Erbakan Üniversitesi, Konya, 2016, s. 558- 607 “Karamanoğulları Kitap Sanatları: Cilt ve Tezhip”, (Ed.: Mehmet Şeker, vd.), Uluslararası **Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu – II – Karamanoğulları**

ARSLAN, Aslıhan, **Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi Hamidiye Koleksiyonu’nda Bulunan Mülevven Tekniğindeki Ciltler**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2021

ASLANAPA, Oktay, “Orta Asya’da Cilt Sanatı”, **Erdem**, C. 7, S. 20, Ankara, 1991, s. 505- 516

ATAN, Ö. Faruk, “Hicrî VII. Yüzyıl Fakihlerinden Burhânüşşerîa’nın Vikâye Adlı Eseri **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, 25, Bursa,(2016/2), s. 128

BARIŞTA, H. Örcün, **Türk El Sanatları**, Ankara, 1998

BİNARK, İsmet, **Eski Kitapçılık Sanatlarımız**, Ankara, 1975

BİROL,”Şukufe”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 39, İstanbul, 2010, s. 258-259

BOYDAK, F. Şeyma, “Osmanlı Kitap Kabı Şemselerindeki Serbest Dolantı Bulut Motifi Örnekleri”, **İstem**, S. 29, 2017, s. 125- 142

_____ , “Fatih Devri Cilt Sanatı”, **V. Türkiye Lisansüstü Çalışmalar Kongresi**, Isparta, 2016, s. 223- 236

BOZKURT, Nebi, “Deri”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 9, İstanbul, 1994, s. 174- 175

_____, “Şemse”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 38, İstanbul, 2010, s. 518

BUDAK, Ayşe, **Konya Mevlâna Müzesi İhtisas Kütüphanesindeki XV-XVI. Yüzyıl Kitap Kapları**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2009

CELASIN, A. Tanrıöver, “Osmanlı Yazma Eserlerinde Murassa (Mücevherli) Kitap Kapları”, **Art- e Sanat Dergisi**, C. 12, S. 23, Isparta, 2019, s. 223- 237

COŞAR, H. Gül, **İstanbul Köprülü Kütüphanesi Fazıl Ahmet Paşa Koleksiyonu’nda Bulunan Osmanlı Dönemi Ciltleri**, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019

COŞKUN, Berrin, **Klasik Türk Kaplarının Süsleme Özellikleri ve Kât’ı Sanatının Bunlar İçerisindeki Yeri**, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2004

ÇAĞMAN, “Kât’ı”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, C. 25, Ankara, 2002, s. 32- 35

ÇAKIR, Beyza, **Balıkesir Mutasarrıf Ömer Ali Bey Yazma Eserler Kütüphanesi’nde Bulunan Osmanlı Dönemi Ciltleri**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019

ÇİĞ, Kemal, “Türk Kitap Kapları”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, C. 1, S. 4, Ankara, 1952, s. 105- 131

ÇİĞ, Kemal, **Türk Kitap Kapları**, İstanbul, 1971

DERMAN, Uğur, “Mühre”, **T. D. V. İslam Ansiklopedisi**, İstanbul, C. 31, s.527

DURMUŞ, Latife, **Kütahya Vahit Paşa Yazma Eser Kütüphanesinde Bulunan Beylikler Dönemi Ciltleri**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2019

EDİS, Arife, **Tire Necip Paşa Kütüphanesindeki Cilt Örnekleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2006

KANDEMİR, M. Yaşar, “Fezâil”, **T. D. V. İ. A.**, C. 12, İstanbul, 1995, s. 530

KARA, Hacer, **Konya Mevlâna Müzesi Müzelik Eserler Bölümünde Bulunan Osmanlı Dönemi Ciltleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora tezi, Konya, 2015

KARABAŞ, P. Avşar, **Güzel Sanatlarda Örnek Araştırmalar El Kitabı**, Ankara, 2018

MARAŞLI, Savaş, **Amasya II. Beyazıt İl Halk Kütüphanesindeki XV. Ve XVI. Yüzyıl Ciltleri**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri, 2005

_____, “18- 19. Yüzyıl Cilt Sanatı: Yeni Formlar Yeni Konular”, (Ed.: Ayşe Budak, Muzaffer Yılmaz), Osmanlı **Sanatında Değişim ve Dönüşüm**, Konya, 2019, s. 241- 272

ÖZCAN, Yılmaz, **Şemse Motifi**, Ankara, 1990

ÖZEN, M. Esiner, **Türk Cilt Sanatı**, 2. Baskı, İstanbul, 2017

_____, **Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü**, İstanbul, 1985

ÖZSAYINER, Z. Cihan, **Tezhipli Kur’ an-ı Kerimler**, Ankara, 1999

SARIGÖL, Mesude, **Manisa Yazma Eserler Kütüphanesindeki XVI. Yüzyıl Kur' an-ı Kerim Ciltlerindeki Motiflerin Farklı Yüzeylerdeki Kullanımı**, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2017

SEÇEN, İslam, “Cilt”, (Ed.: Meyçem Ezengin vd.), **Ardında İz Bırakanlar Geleneksel El Sanatları**, İstanbul, 2018, s. 59- 74

SÖZEN, Metin, TANYELİ, Uğur, **Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, 2001

ŞAHİN, Betül, **Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesindeki Halil Hamid Paşa Koleksiyonuna Ait Osmanlı Ciltlerinden Bazı Örnekler**, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2013

TANINDI, Zeren, “Kitap ve Cildi”, **Osmanlı Uygarlığı**, (Haz: H. İnalçık- G. Renda), C. 2, Ankara, 2002, s. 841- 863

TANYEL, Şerife, **Konya Yusuf Ağa Kütüphanesinde Bulunan Yazma Eserlerdeki Ebru Çeşitleri**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2007

ÜNVER, A. Süheyl, MESERA, Gülbün, **Türk İnce Oyma Sanatı “Kaaf’ ı”**, Ankara, 1980

İnternet Kaynakları

<https://www.hidkom.com/mengene-nedir-mengene-cesitleri-nelerdir/>

<https://www.lafsozluk.com/2013/08/istampa-nedir-ne-demektir-ne-ise-yarar.html>

https://cigizanaokulu.meb.k12.tr/icerikler/halil-nuri-bey-ilce-halk-kutuphanesi-gezimiz_8527863.html

<http://www.eskieserler.net/kutuphanedetayi.php?id=100&kutuphaneturu=5&page=6>

<https://www.yenihaberden.com/ataturkun-emanetlerinin-bulundugu-konak-tarih-kokuyor-1343103h.htm>

<https://kidega.com/yazar/hoca-emin-efendizade-ali-haydar-efendi-176410/>

RESİMLER LİSTESİ

- Resim: 1 Örnek No: 1 Buhârî Şerif ön kapak
- Resim: 2 Örnek No: 1 Buhârî Şerif arka kapak
- Resim: 3 Örnek No: 2 Hazenet- El Fetâvâ ön kapak
- Resim: 4 Örnek No: 2 Hazenet- El Fetâvâ ön kapak şemsesi
- Resim: 5 Örnek No: 3 İman ve İslâm ön kapak
- Resim: 6 Örnek No: 3 İman ve İslâm ön kapak şemsesi
- Resim: 7 Örnek No: 3 İman ve İslâm iç kapaklar
- Resim: 8 Örnek No: 4 Fezâil-i Cihâd ön kapak
- Resim: 9 Örnek No: 4 Fezâil-i Cihâd ön kapak şemsesi
- Resim: 10 Örnek No: 5 Hasan Çelebi Alâ El Telsih ön kapak
- Resim: 11 Örnek No: 5 Hasan Çelebi Alâ El Telsih ön kapak şemsesi
- Resim: 12 Örnek No: 6 Durr ûl- Mûhtâr ön kapak
- Resim: 13 Örnek No: 6 Durr ûl- Mûhtâr ön kapak şemsesi
- Resim: 14 Örnek No: 7 Dürerü'l- Hukkâm ön kapak
- Resim: 15 Örnek No: 7 Dürerü'l- Hukkâm ön kapak şemsesi
- Resim: 16 Örnek No: 7 Dürerü'l- Hukkâm iç kapaklar
- Resim: 17 Örnek No: 8 Hidâye ön kapak
- Resim: 18 Örnek No: 8 Hidâye ön kapak şemsesi
- Resim: 19 Örnek No: 8 Hidâye iç kapaklar

Resim: 20 Örnek No: 9 El- Vikâye ön kapak

Resim: 21 Örnek No: 9 El- Vikâye dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 22 Örnek No: 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye ön kapak

Resim: 23 Örnek No: 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 24 Örnek No: 11 Hâşîyei Âhi Çelebi ön kapak

Resim: 25 Örnek No: 11 Hâşîyei Âhi Çelebi iç kapaklar

Resim: 26 Örnek No: 12 Mûhtâr Al Sîhan ön kapak

Resim: 27 Örnek No: 12 Mûhtâr Al Sîhan iç kapaklar

Resim: 28 Örnek No: 13 Fetâvâ ön kapak

Resim: 29 Örnek No: 13 Fetâvâ iç kapaklar

Resim: 30 Örnek No: 14 Hırz Âl Semetin Lîl Hûsn Âl ön kapak

Resim: 31 Örnek No: 14 Hırz ÂL Semetin Lîl Hûsn Âl ön kapak şemsesi

Resim: 32 Örnek No: 15 Hatâi Hâşîyeî Mûhtasar ön kapak

Resim: 33 Örnek No: 15 Hatâi Hâşîyeî Mûhtasar ön kapak şemsesi

Resim: 34 Örnek No: 16 Feth Al Rehim ön kapak

Resim: 35 Örnek No: 17 El Furûklil Kerâbisî ön kapak

Resim: 36 Örnek No: 17 El Furûklil Kerâbisî iç kapaklar

Resim: 37 Örnek No: 18 El İşhâh Vâl Nazâir ön kapak

Resim: 38 Örnek No: 19 Mûlteka El Ebhûr ön kapak

Resim: 39 Örnek No: 19 Mûlteka El Ebhûr dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 40 Örnek No: 20 El Mûbeyyîn ve Muyâssâl Fî Şerh ön kapak

Resim: 41 Örnek No: 20 El Mûbeyyîn ve Muyâssâl Fî Şerh ön kapak şemsesi

Resim: 42 Örnek No: 21 Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil ön kapak

Resim: 43 Örnek No: 21 Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 44 Örnek No: 22 Menâkıbûl Ensar ön kapak

Resim: 45 Örnek No: 22 Menâkıbûl Ensar dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 46 Örnek No: 23 Buhârî Nisfû Evvel ön kapak

Resim: 47 Örnek No: 23 Buhârî Nisfû Evvel dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 48 Örnek No: 24 Tarîkâti Muhammediye ön kapak

Resim: 49 Örnek No: 24 Tarîkâti Muhammediye dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 50 Örnek No: 25 Sâdr Âl Şeria ön kapak

Resim: 51 Örnek No: 26 Tefsiri Ebûs suûd ön kapak

Resim: 52 Örnek No: 26 Tefsiri Ebûs suûd iç kapaklar

Resim: 53 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh ön kapak

Resim: 54 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh dış miklep ve iç kapaklar

Resim: 55 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ ön kapak

Resim: 56 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 57 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme ön kapak

Resim: 58 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme dış miklep, sertap ve iç kapaklar

- Resim: 59 Örnek No:30 Kitabî Neşri Kıraât ön kapak
- Resim: 60 Örnek No: 30 Kitabî Neşri Kıraât iç kapaklar
- Resim: 61 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz ön kapak
- Resim: 62 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz ön kapak şemsesi
- Resim: 63 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz iç kapaklar
- Resim: 64 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil ön kapak
- Resim: 65 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil dış miklep, sertap ve iç kapalar
- Resim: 66 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât ön kapak
- Resim: 67 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât arka kapak, dış miklep ve sertap
- Resim: 68 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât iç kapaklar
- Resim: 69 Örnek No: 34 Bostân Şerhî ön kapak
- Resim: 70 Örnek No: 34 Bostân Şerhî dış miklep, sertap ve iç kapaklar
- Resim: 71 Örnek No: 35 Feth Âl Mûbin Lî Şerh ön kapak
- Resim: 72 Örnek No: 35 Feth Âl Mûbin Lî Şerh ön kapak şemsesi
- Resim: 73 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr ön kapak
- Resim: 74 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr dış miklep, sertap ve iç kapaklar
- Resim: 75 Örnek No: 37 Kur'an-ı Kerim ön kapak
- Resim: 76 Örnek No: 38 Et-Tarîkatü'l- Muhammediye ön kapak
- Resim: 77 Örnek No: 38 Et-tarîkatü'l- Muhammediye ön kapak şemsesi
- Resim: 78 Örnek No: 39 Ferâiz ön kapak

Resim: 79 Örnek No: 39 Ferâiz ön kapak şemsesi

Resim: 80 Örnek No: 39 Ferâiz dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 81 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ ön kapak

Resim: 82 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ ön kapak şemsesi

Resim 83 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ arka kapak

RESİMLER

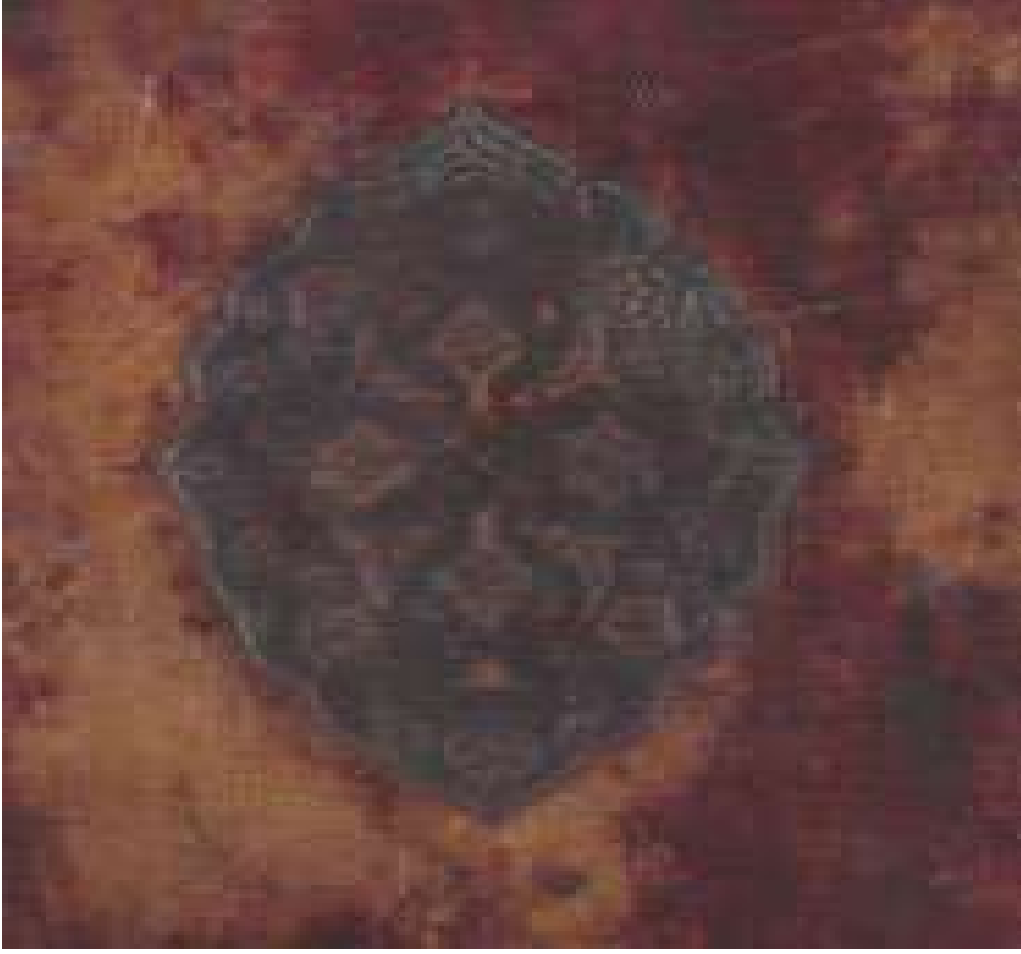
Resim: 1 Örnek No: 1 Buhârî Şerif ön kapak

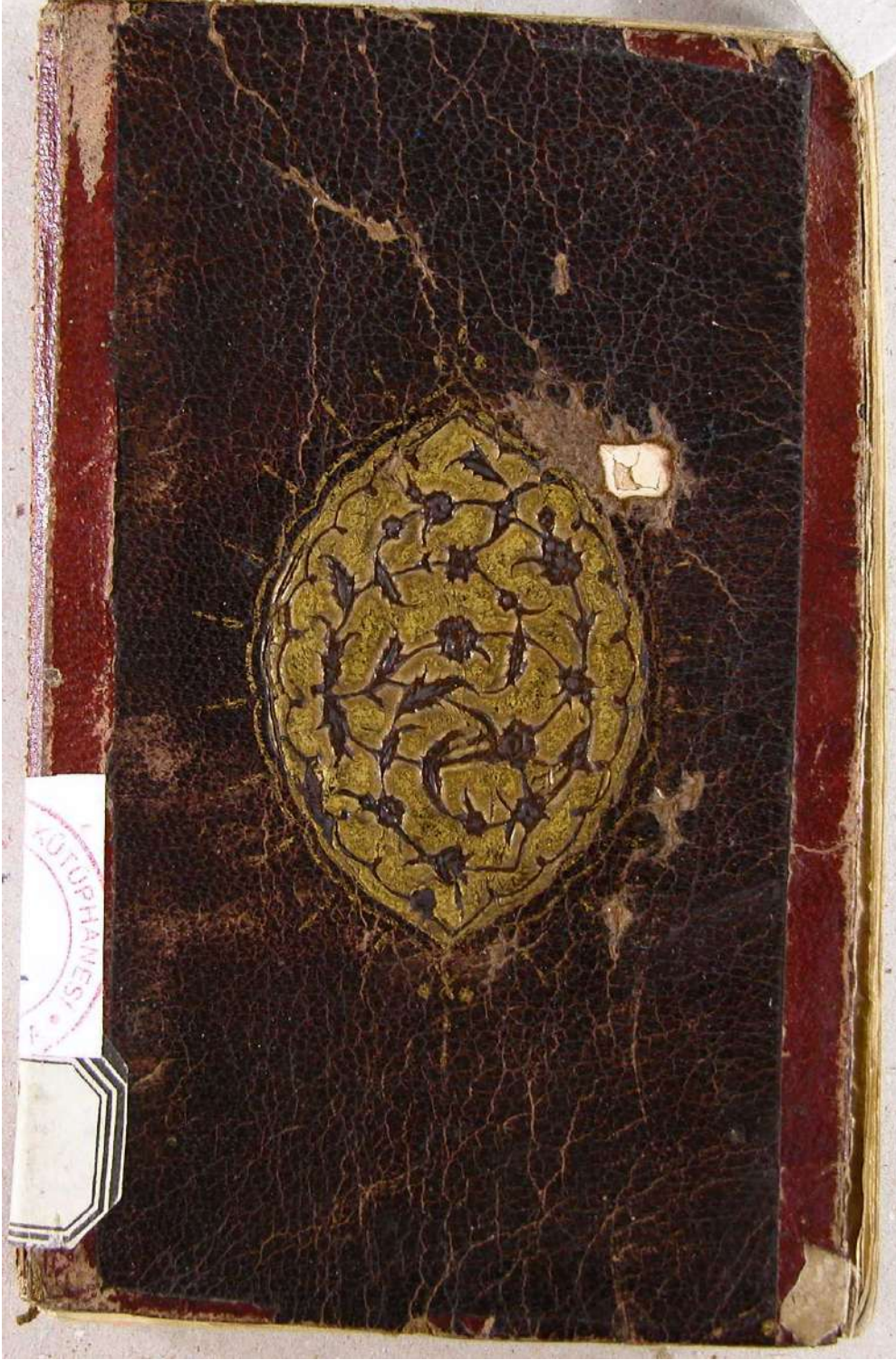
Resim: 2 Örnek No: 1 Buhârî Şerif kutusu

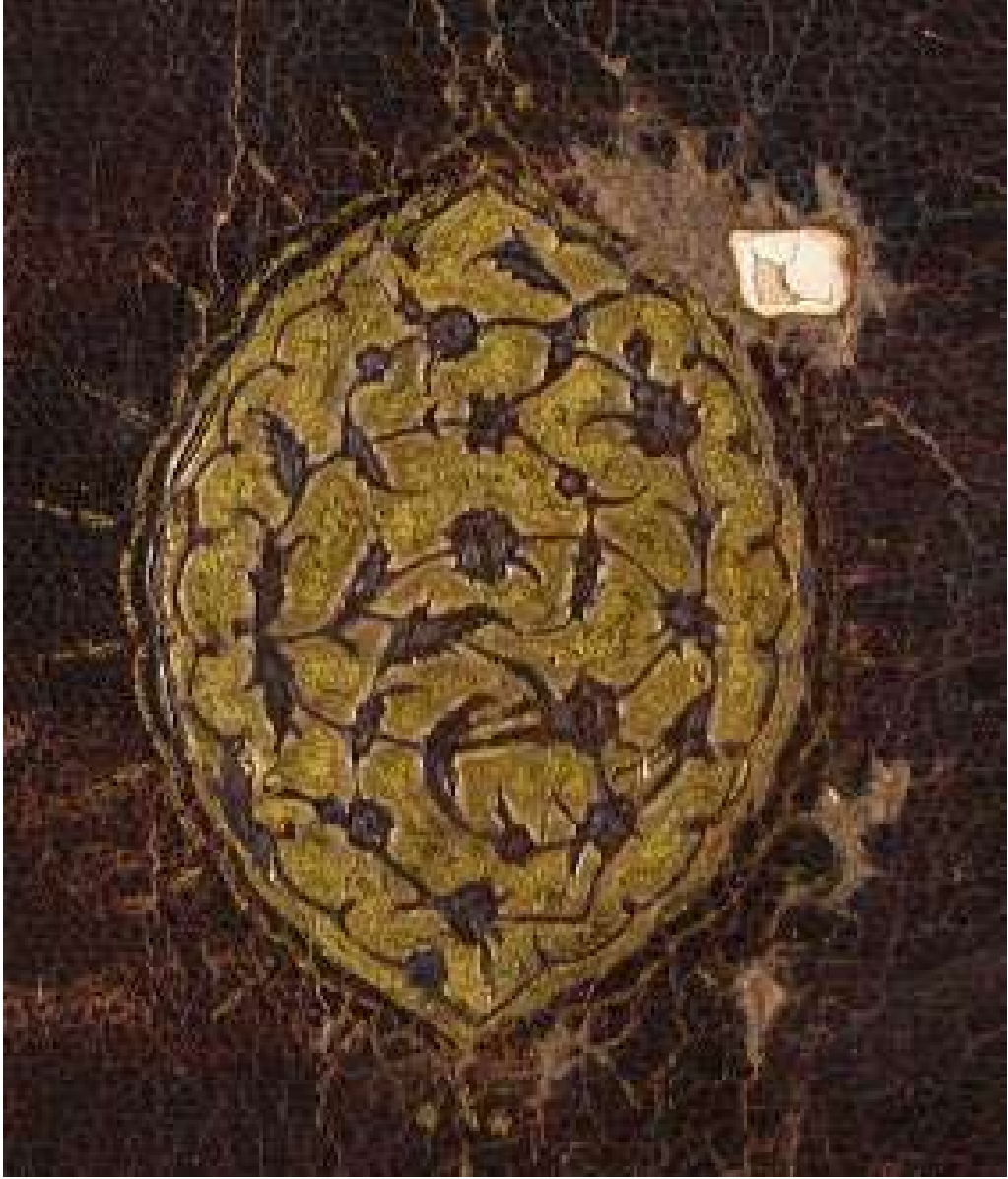
Resim: 3 Örnek No: 2 Hazenet- El Fetâvâ ön kapak

Resim: 4 Örnek No: 2 Hazenet- El Fetâvâ ön kapak şemsesi

Resim 5 Örnek No: 3 İman ve İslâm ön kapak

Resim: 6 Örnek No: 3 İman ve İslâm ön kapak şemsesi

Resim: 7 Örnek No: 3 İman ve İslâm iç kapaklar

Resim: 8 Örnek No: 4 Fezâil-i Cihâd ön kapak

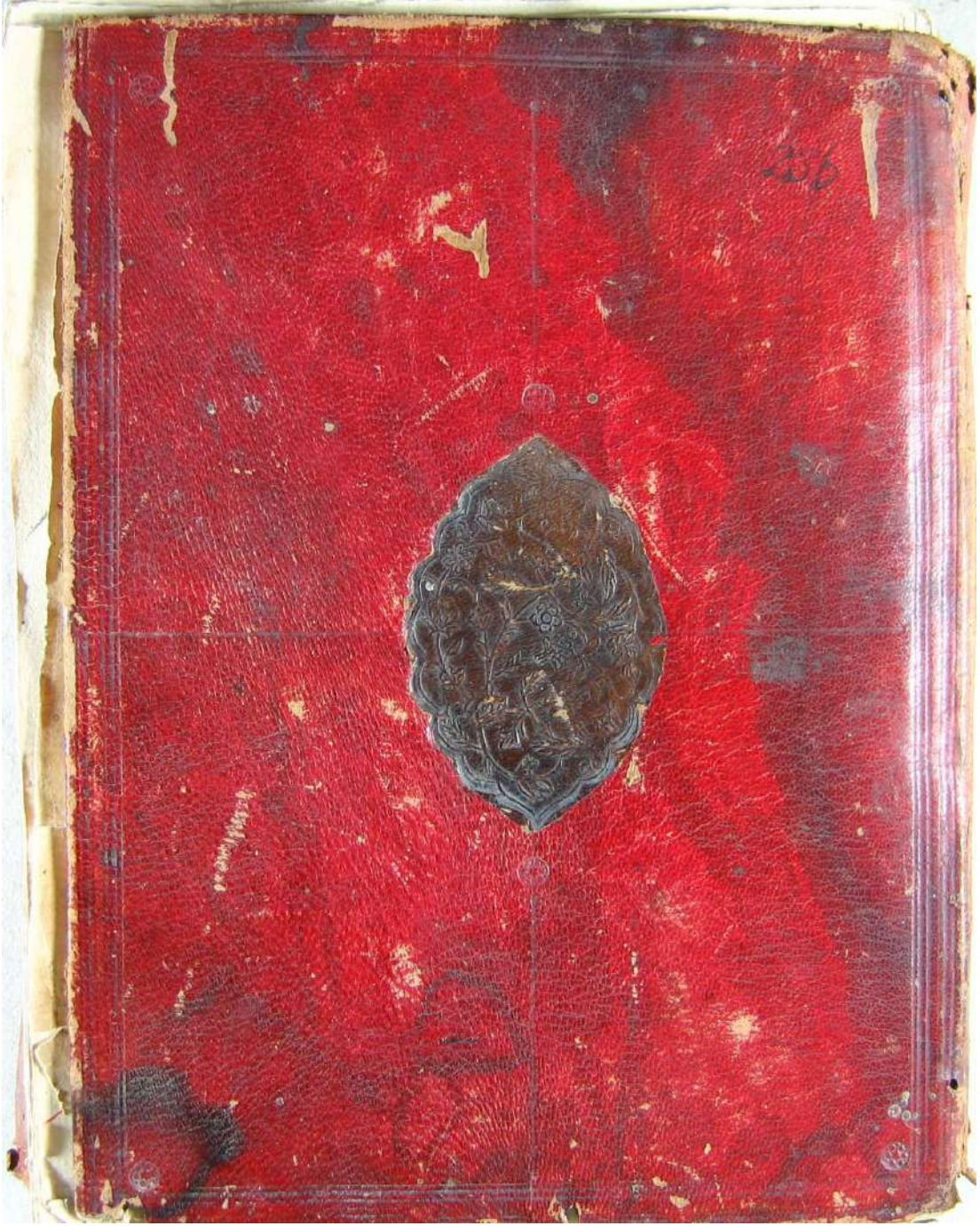
Resim: 9 Örnek No: 4 Fezâil-i Cihâd ön kapak şemsesi

Resim: 10 Örnek No: 5 Hasan Çelebi Alâ El Telsih ön kapak

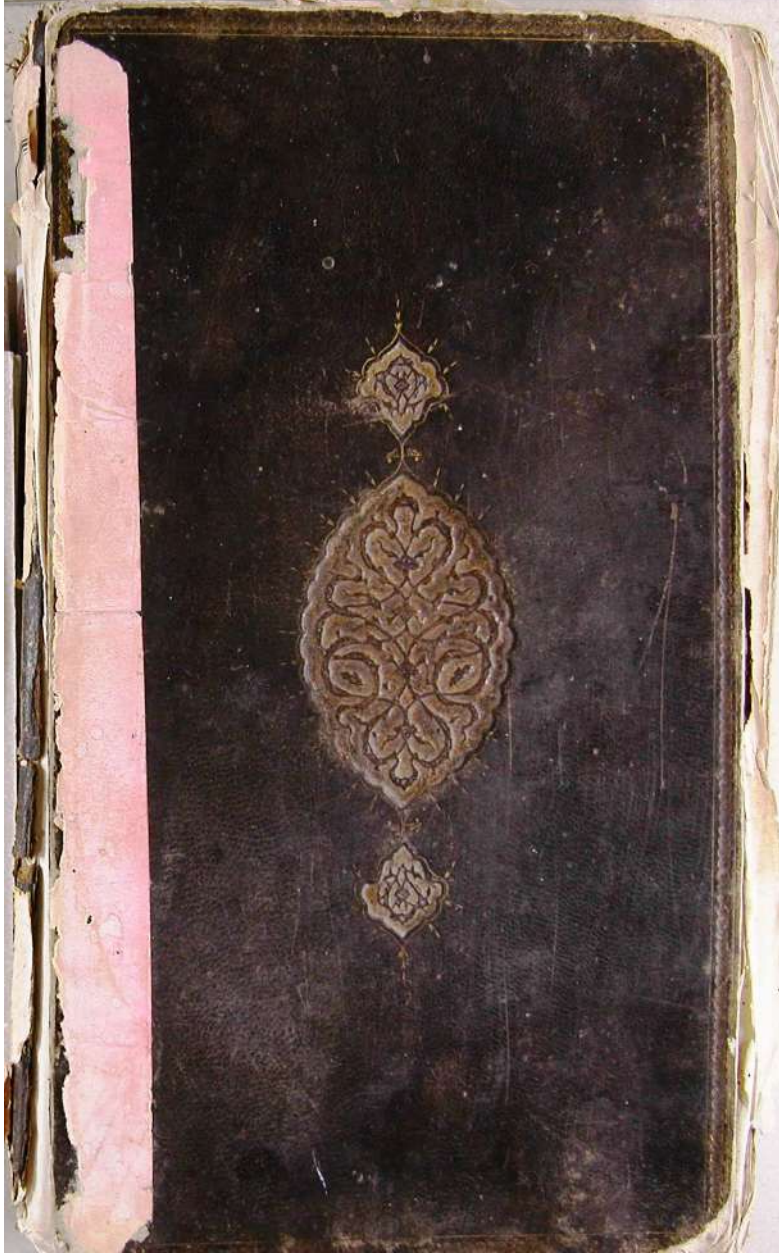
Resim: 11 Örnek No: 5 Hasan Çelebi Alâ El Telsih ön kapak şemsesi

Resim: 12 Örnek No: 6 Durr ûl- Mûhtâr ön kapak

Resim: 13 Örnek No: 6 Durr ûl- Mûhtâr ön kapak şemsesi

Resim: 14 Örnek No 7 Dürerü'l- Hukkâm ön kapak

Resim: 15 Örnek No 7 Dürerü'l- Hukkâm ön kapak şemsesi

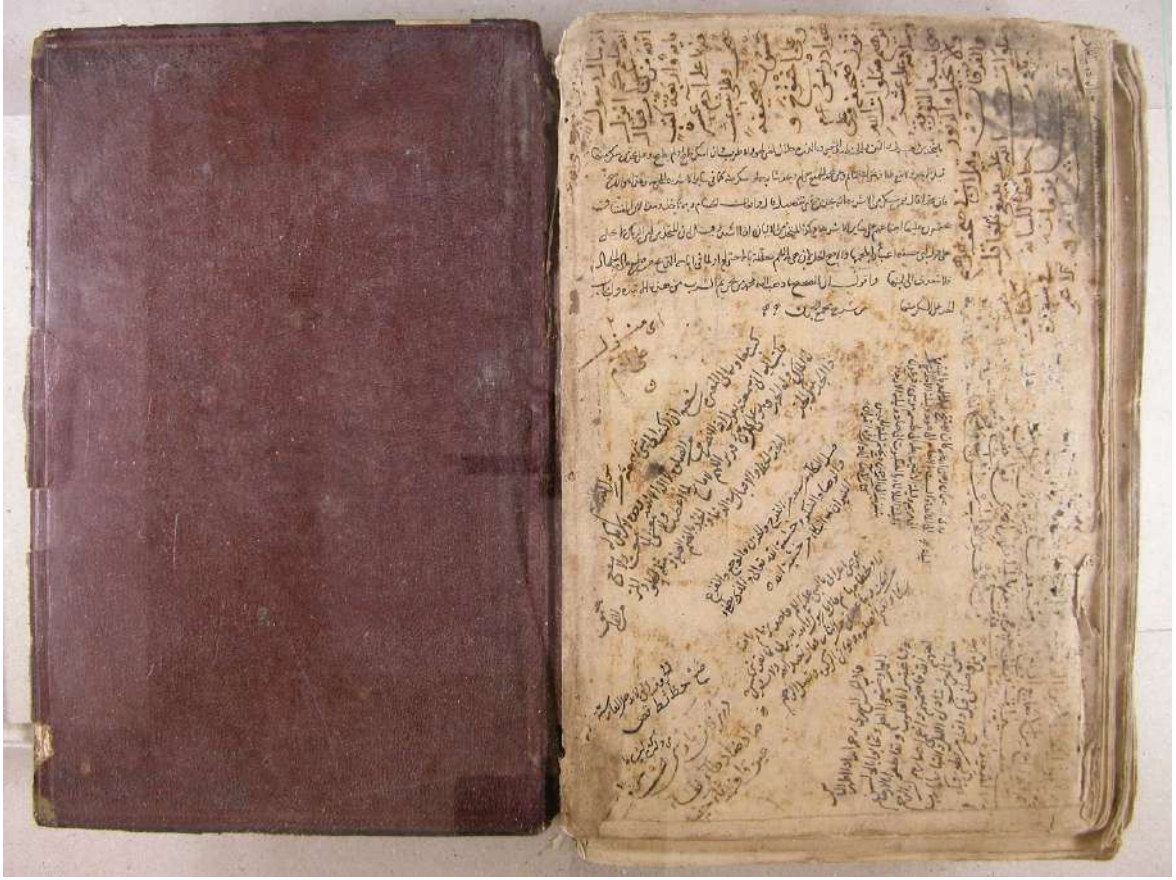
Resim: 16 Örnek No 7 Dürerü'l- Hukkâm iç kapaklar

Resim: 17 Örnek No: 8 Hidâye ön kapak

Resim: 18 Örnek No: 8 Hidâye ön kapak şemsesi

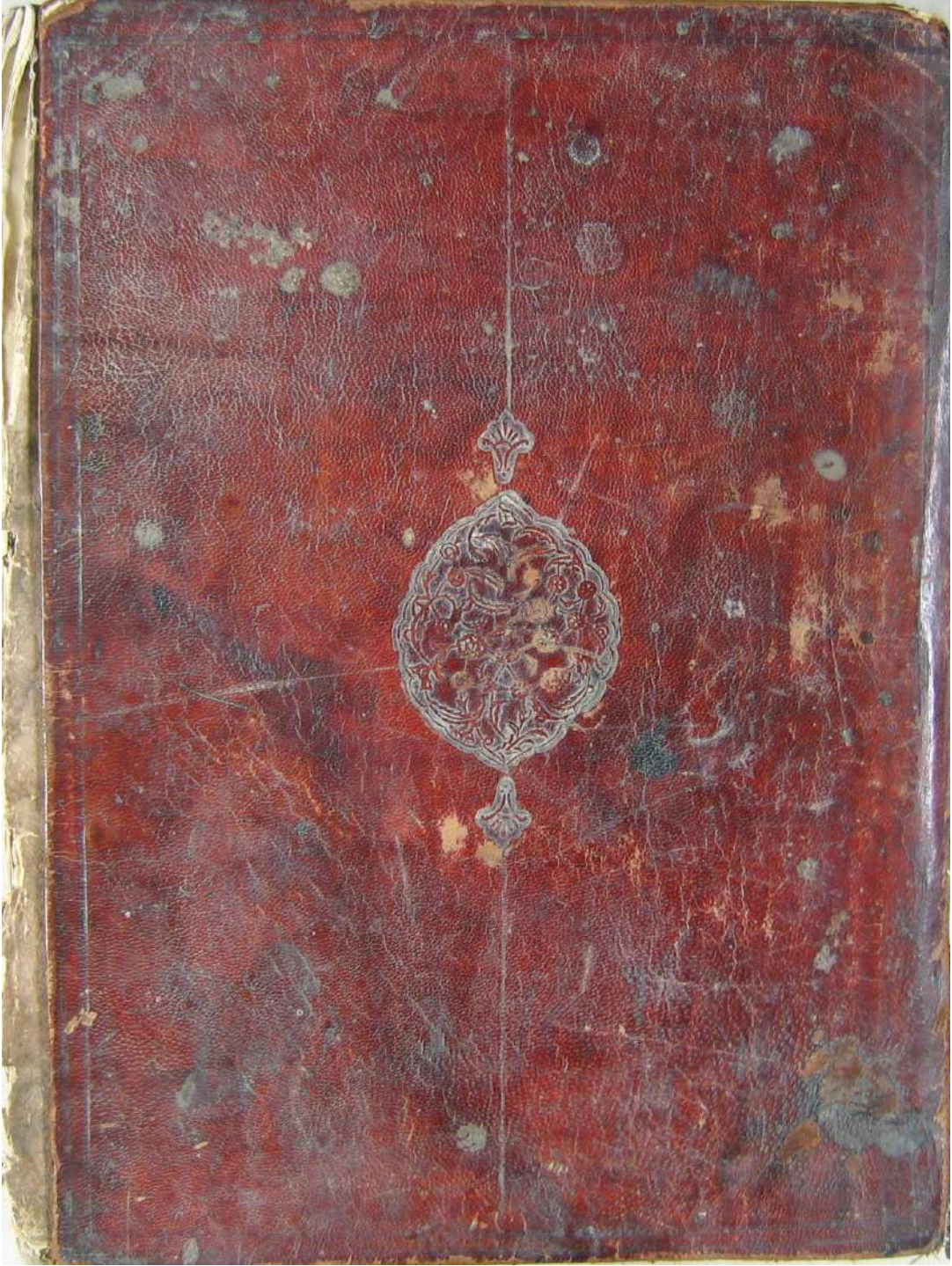
Resim: 19 Örnek No: 8 Hidâye iç kapaklar

Resim: 20 Örnek No: 9 El- Vikâye ön kapak

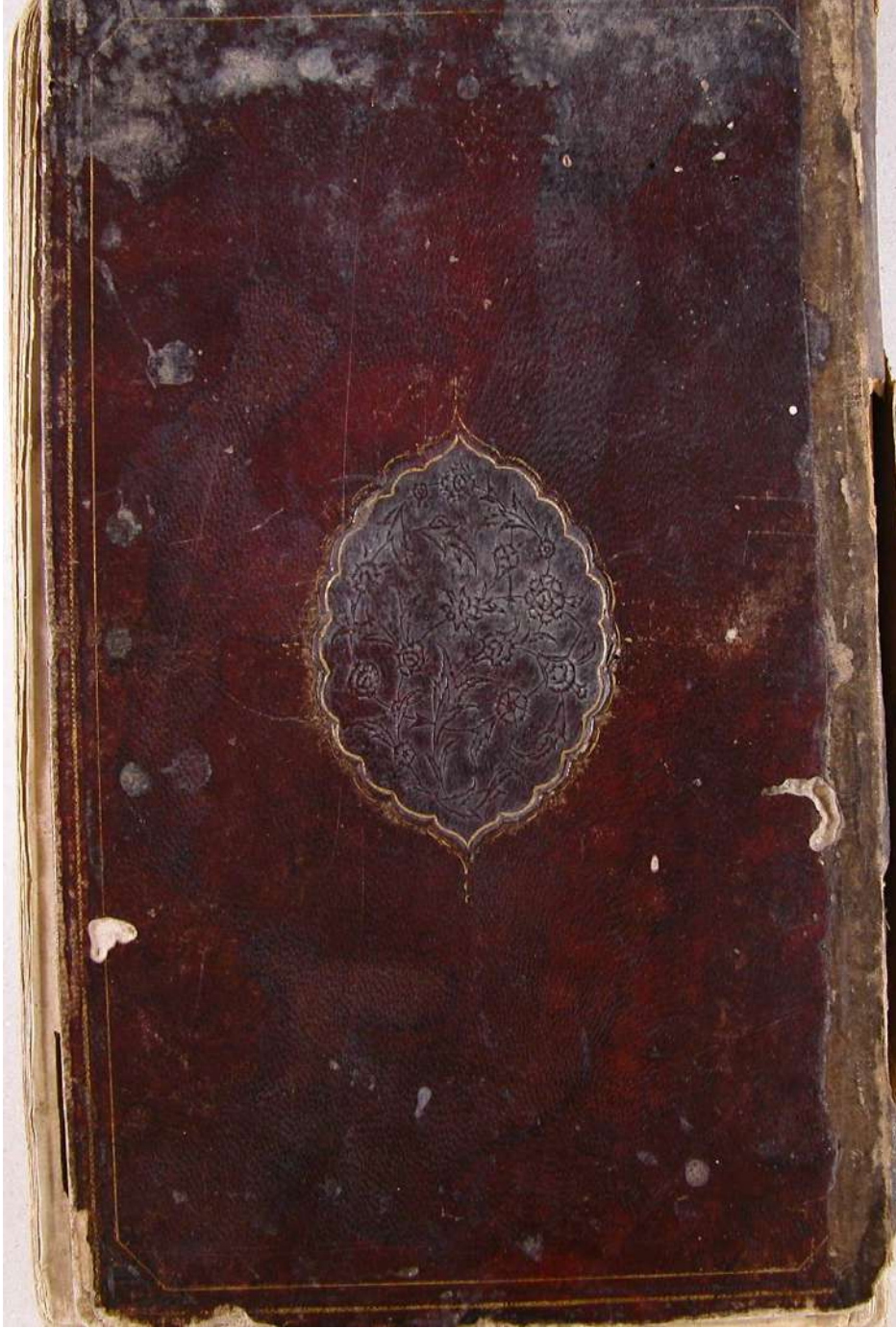
Resim: 21 Örnek No: 9 El- Vikâye dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 22 Örnek No: 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye ön kapak

Resim: 23 Örnek No: 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 24 Örnek No: 11 Hâşîyei Âhi Çelebi ön kapak

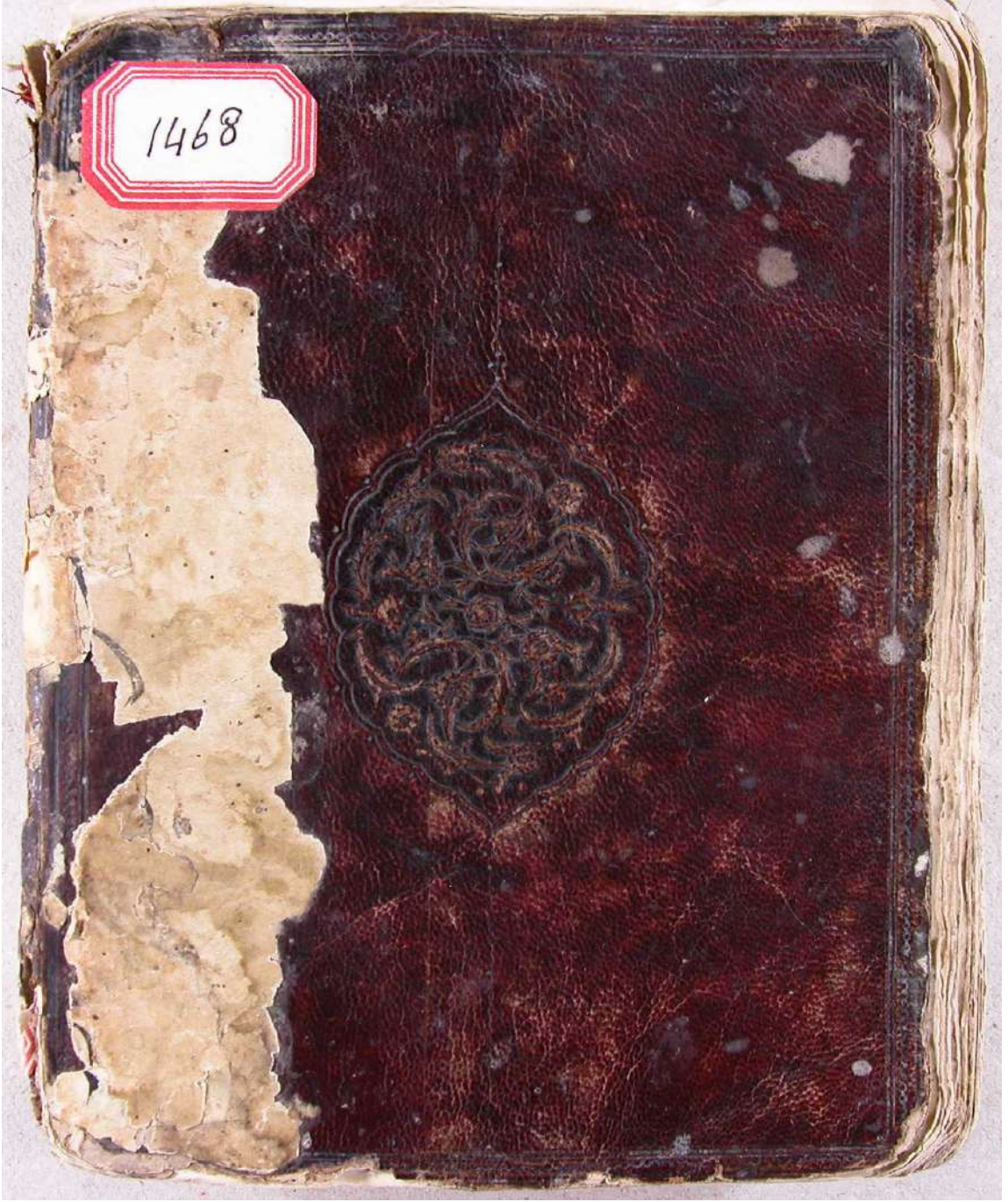
Resim: 25 Örnek No: 11 Hâşîyei Âhi Çelebi iç kapaklar

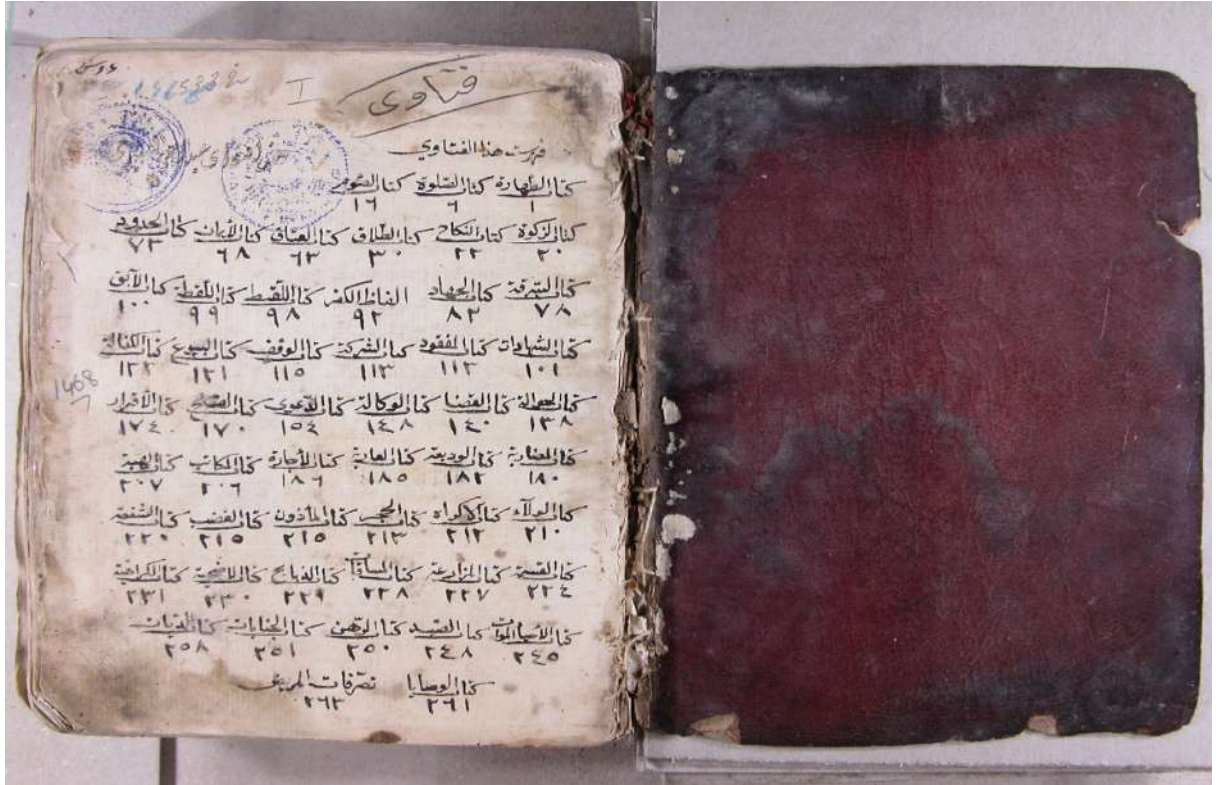
Resim: 26 Örnek No: 12 Mûhtâr Al Sihan ön kapak

Resim: 27 Örnek No: 12 Mühtâr Al Sîhan iç kapaklar

Resim: 28 Örnek No: 13 Fetâvâ ön kapak

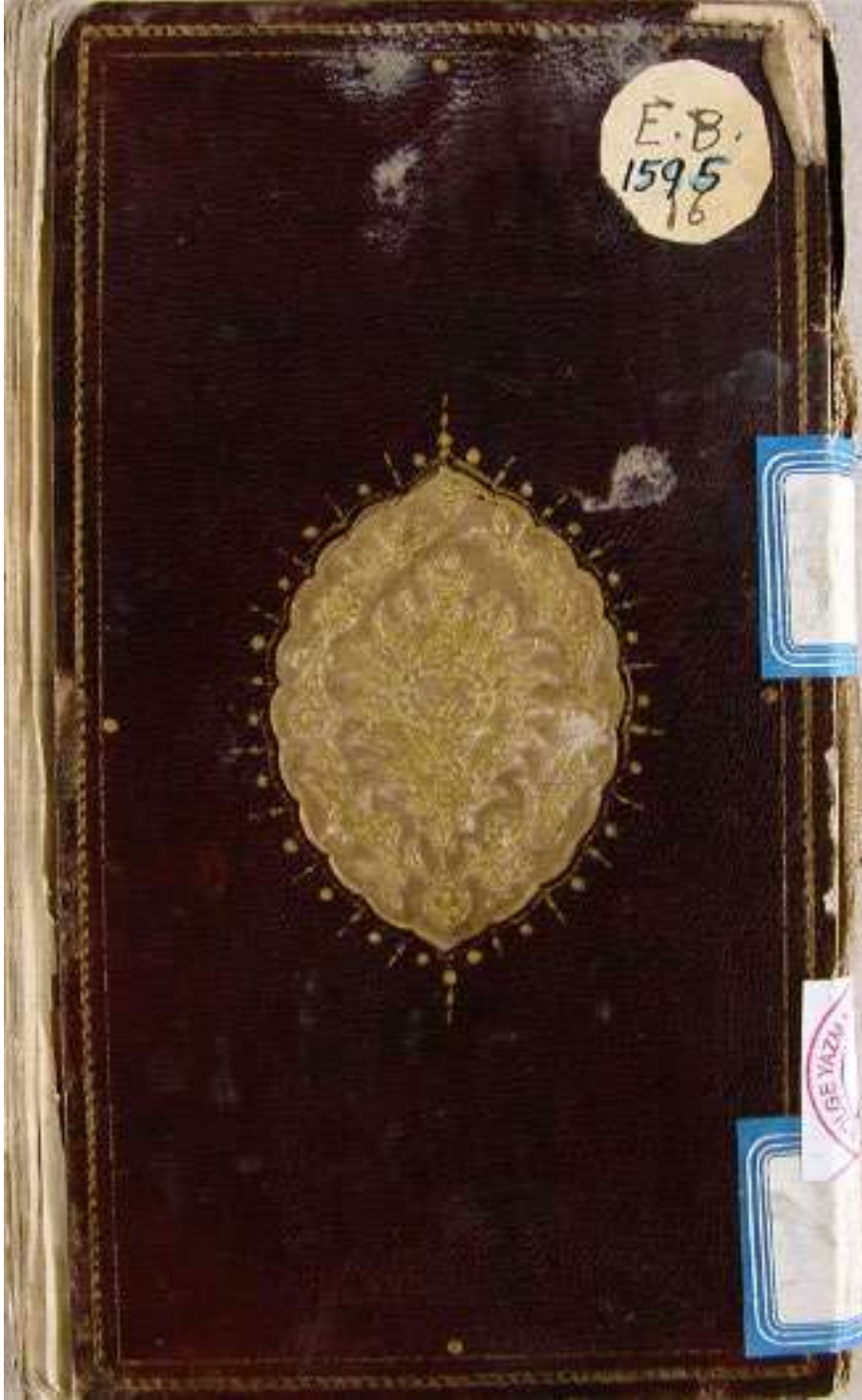
Resim: 29 Örnek No: 13 Fetâvâ iç kapaklar

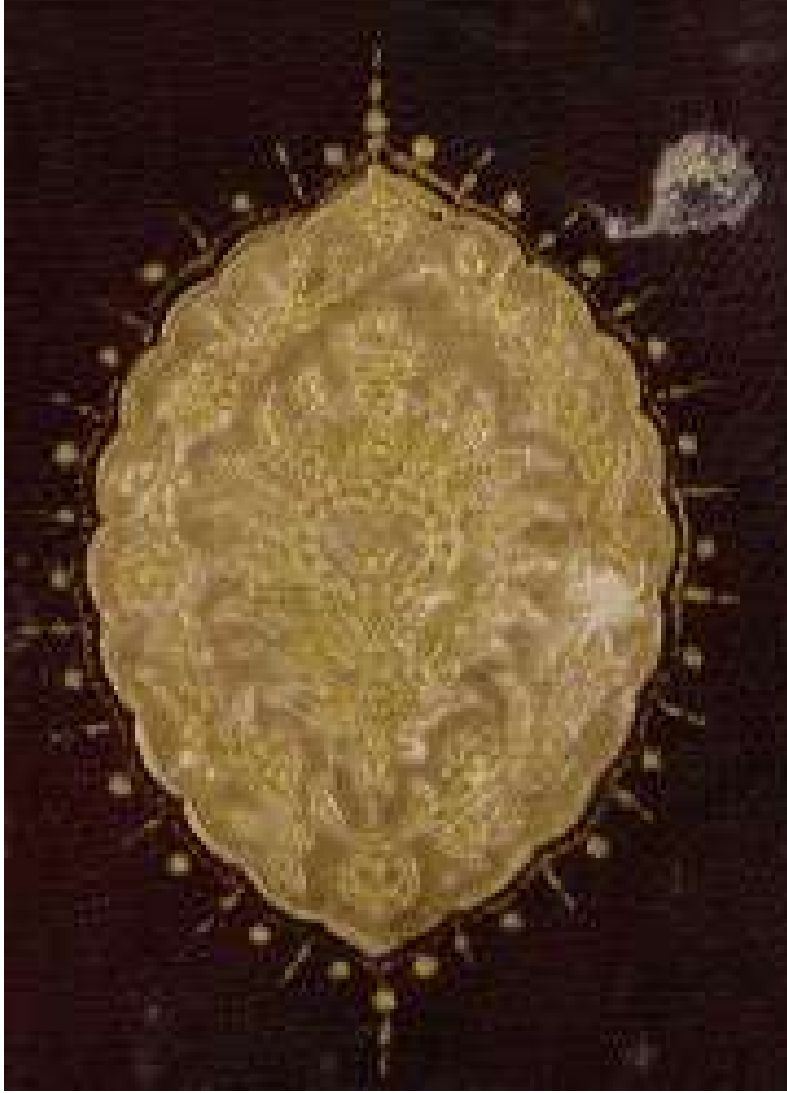
Resim: 30 Örnek No: 14 Hırz Âl Semetin Lîl Hûsn Âl Al ön kapak

Resim: 31 Örnek No: 14 Hırz Âl Semetin Lîl Hûsn Âl ön kapak şemsesi

Resim: 32 Örnek No: 15 Hatâi Hâşiyefi Mûhtasar ön kapak

Resim: 33 Örnek No: 15 Hatâi Hâşiyê Mûhtasar ön kapak şemsesi

Resim: 34 Örnek No: 16 Feth Âl Rehim ön kapak

Resim: 35 Örnek No: 17 El Furûklil Kerâbisî ön kapak

Resim: 36 Örnek No: 17 El Furûklil Kerâbisî iç kapaklar

Resim: 37 Örnek No: 18 El İshâh Vâl Nazâir ön kapak

Resim: 38 Örnek No: 19 Mültekâ El Ebhûr ön kapak

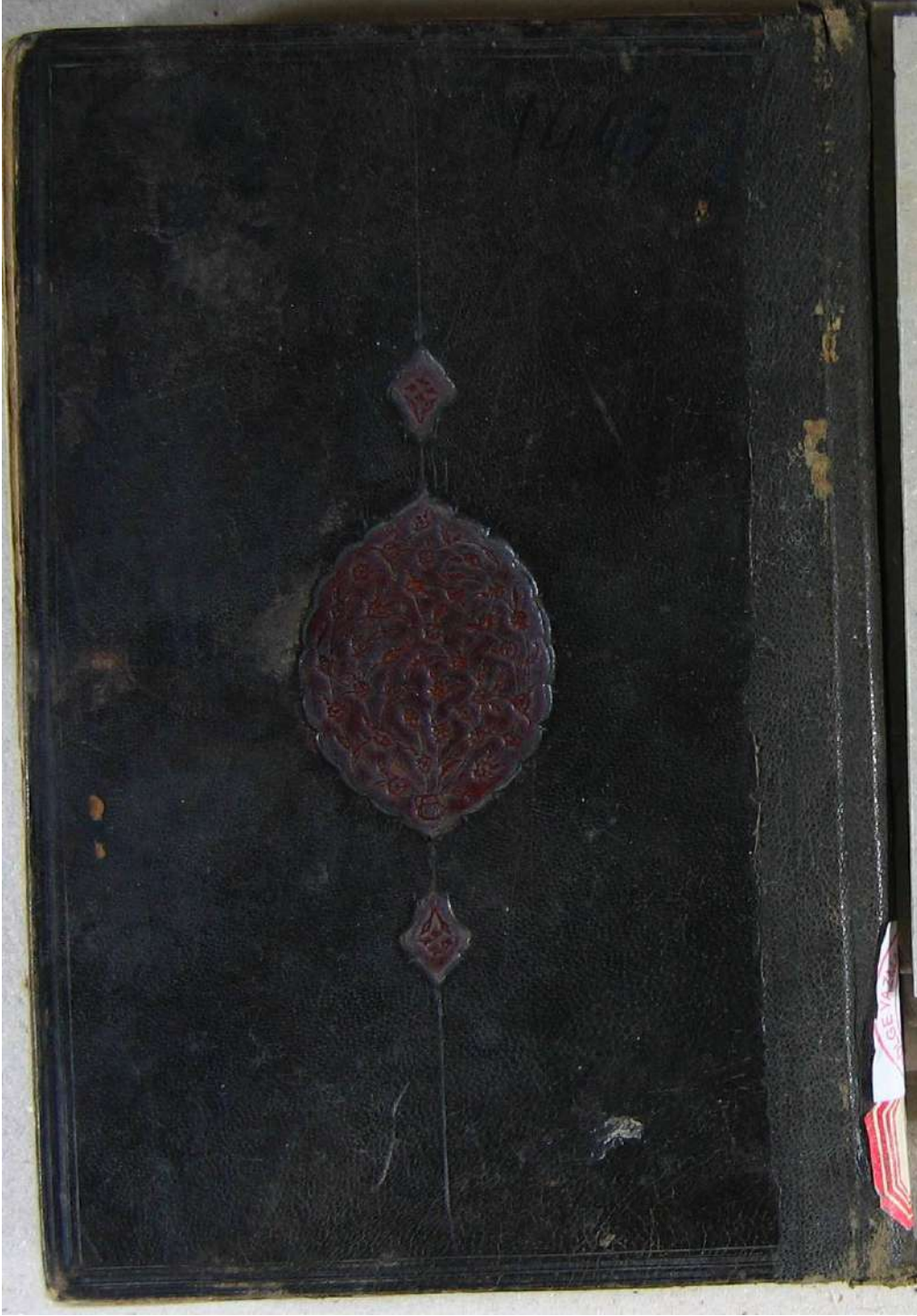
Resim: 39 Örnek No: 19 Mültekâ El Ebhûr dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 40 Örnek No: 20 El Mûbeyyîn ve Muyâssâl Fî Şerh ön kapak

Resim. 41 Örnek No: 20 El Mûbeyyîn ve Muyâssâl Fî Şerh ön kapak şemsesi

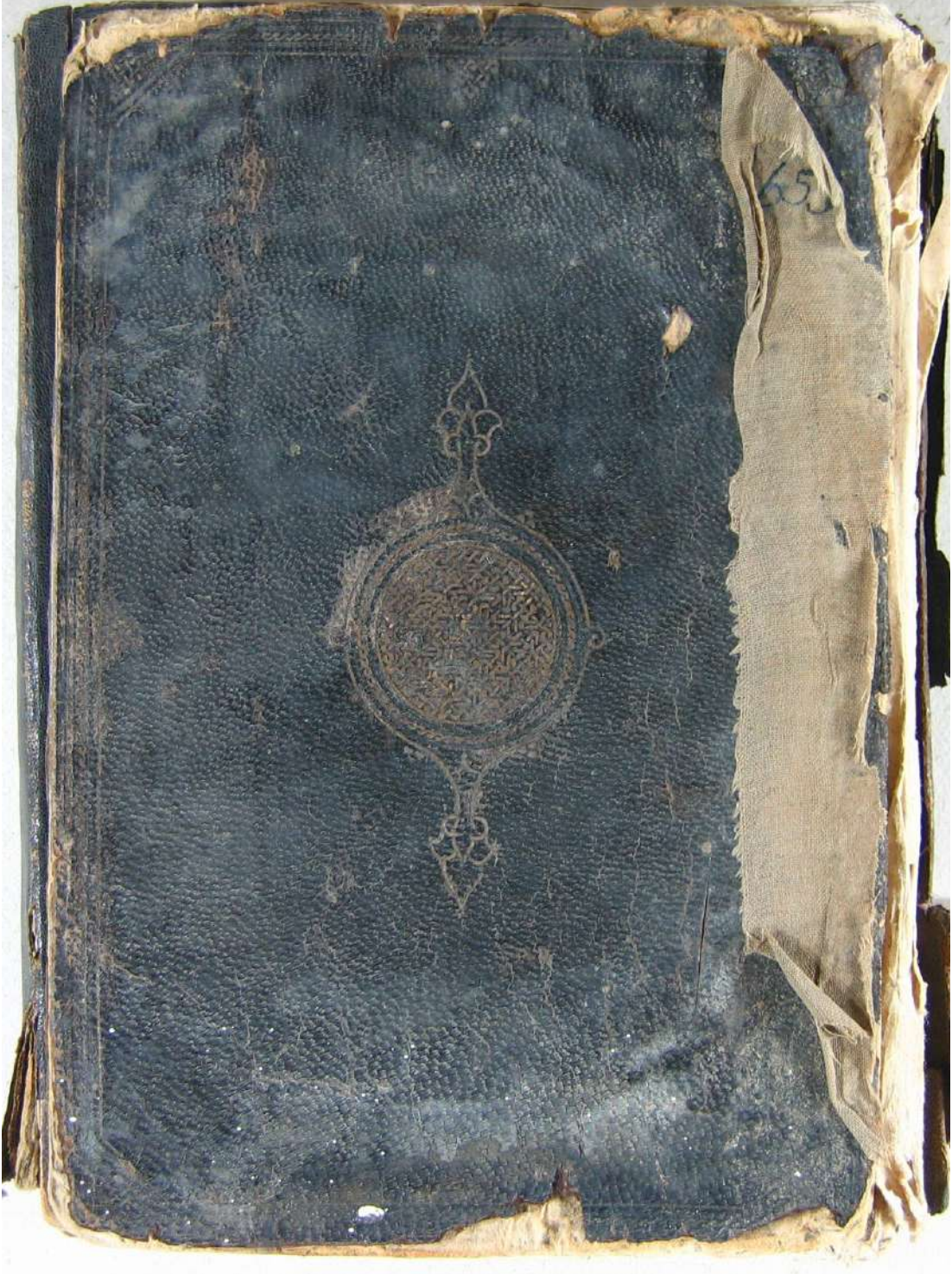
Resim: 42 Örnek No: 21 Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil ön kapak

Resim: 44 Örnek No: 22 Menâkibûl Ensar ön kapak

Resim: 45 Örnek No: 22 Menâkıbûl Ensar dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 46 Örnek No: 23 Buhârî Nisfû Evvel ön kapak

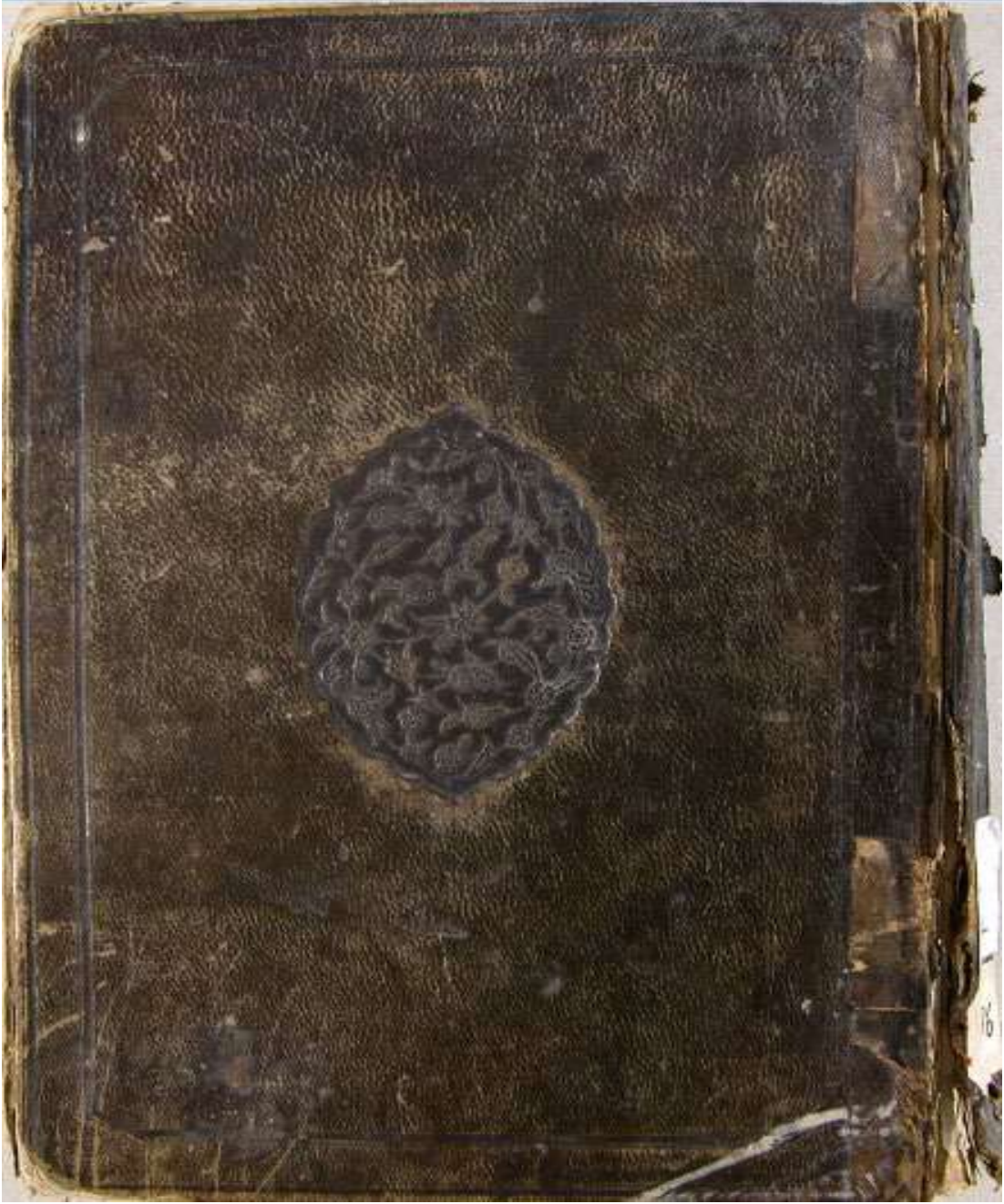
Resim: 47 Örnek No: 23 Buhârî Nisfû Evvel dış miklep, sertap ve iç kapaklar

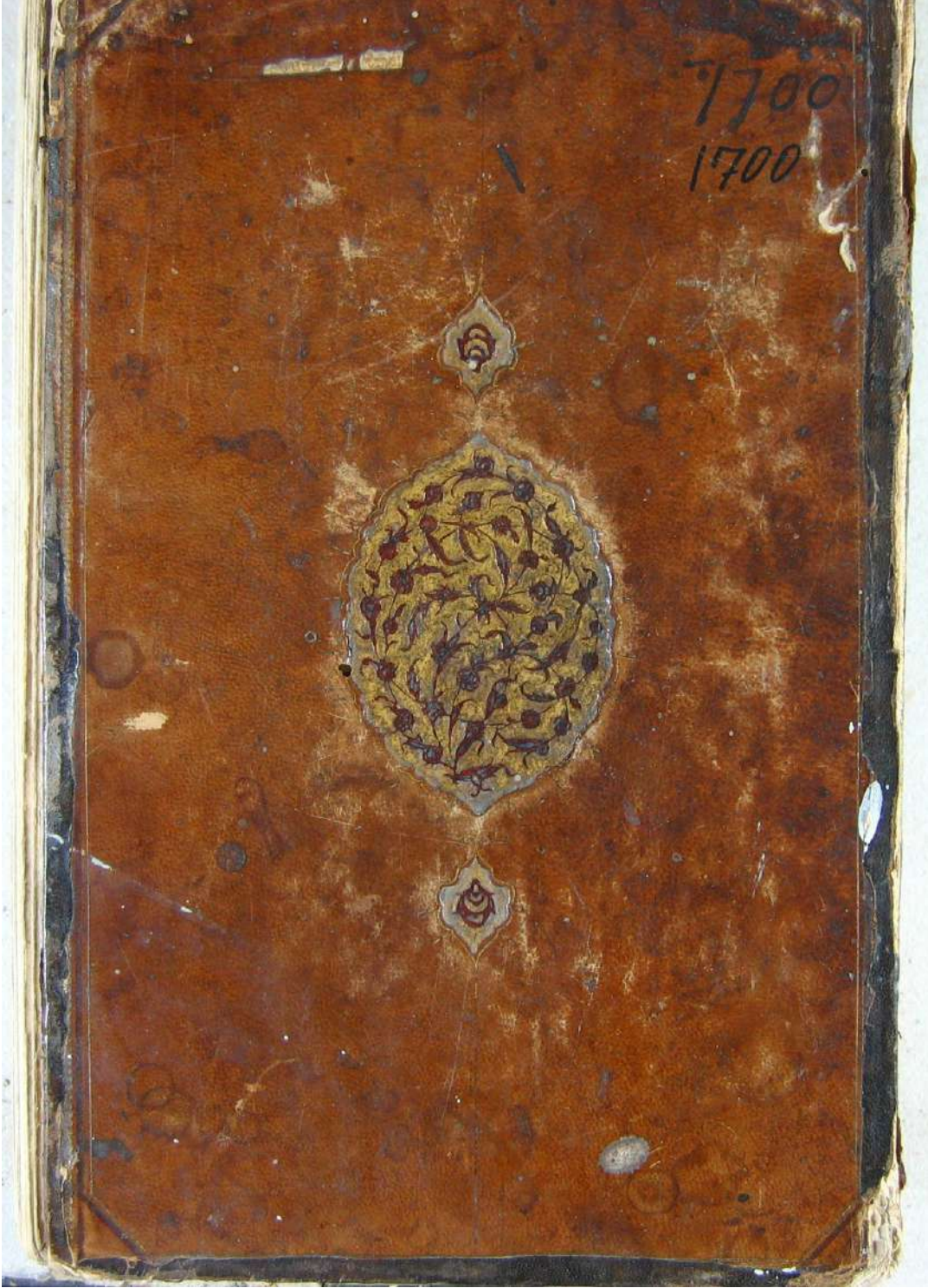
Resim: 48 Örnek No: 24 Tarîkâti Muhammediye ön kapak

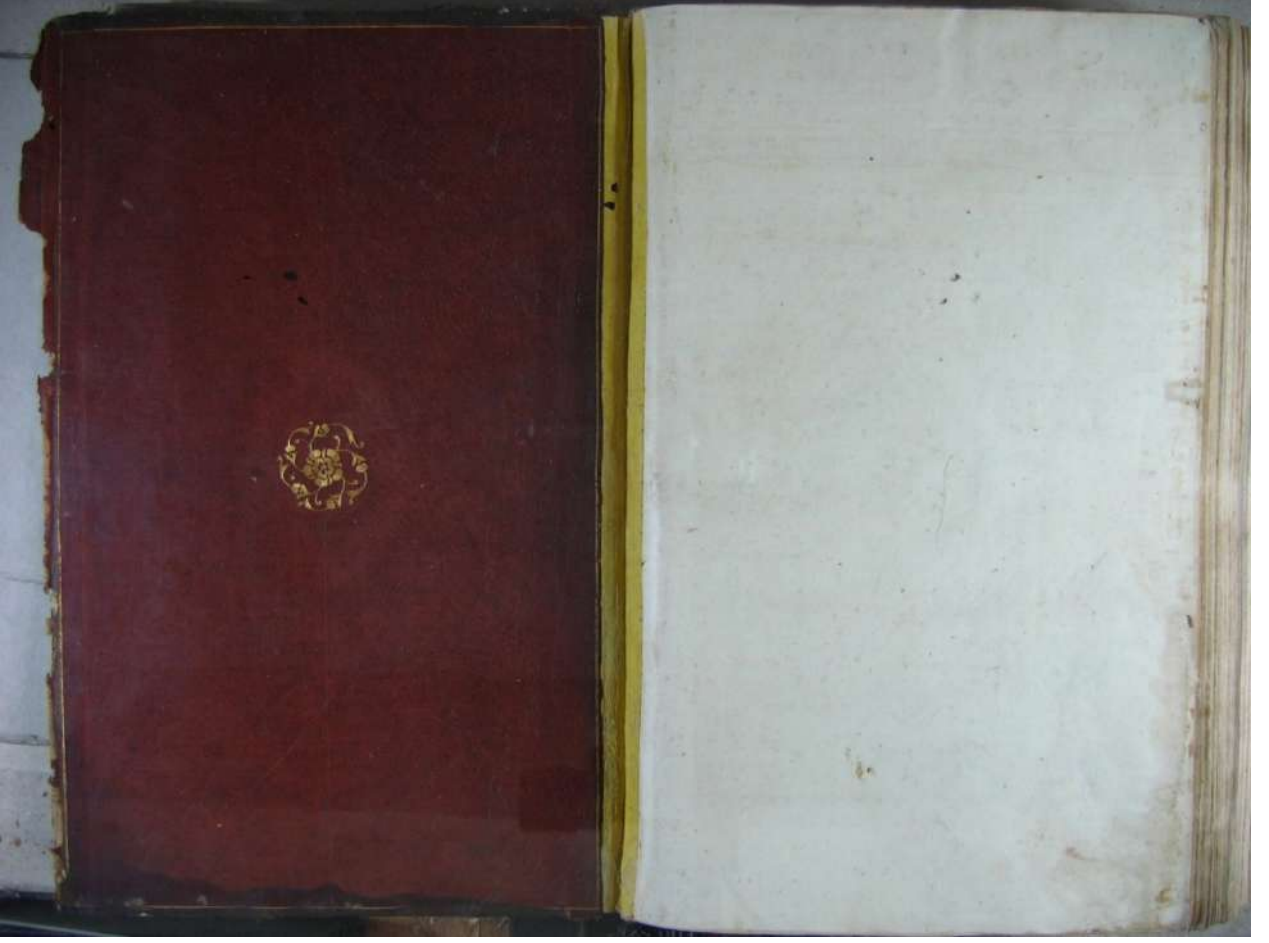
Resim: 49 Örnek No:24 Tarîkâti Muhammediye dış miklep, sertap ve iç kapaklar

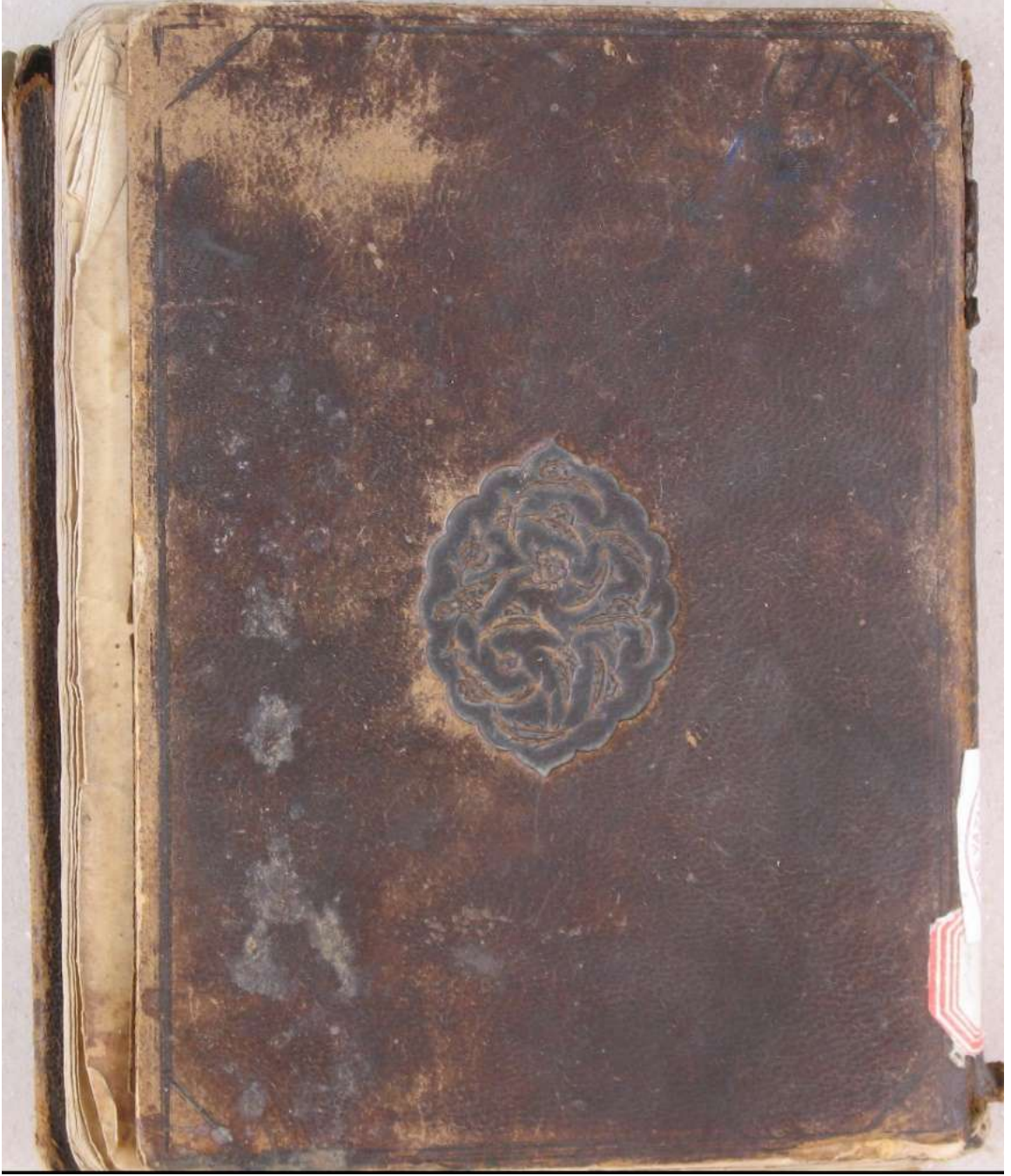
Resim: 50 Örnek No: 25 Sâdr Âl Şeriâ ön kapak

Resim: 51 Örnek No: 26 Tefsiri Ebûs suûd ön kapak

Resim: 52 Örnek No: 26 Tefsiri Ebûs suûd iç kapaklar

Resim: 53 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh ön kapak

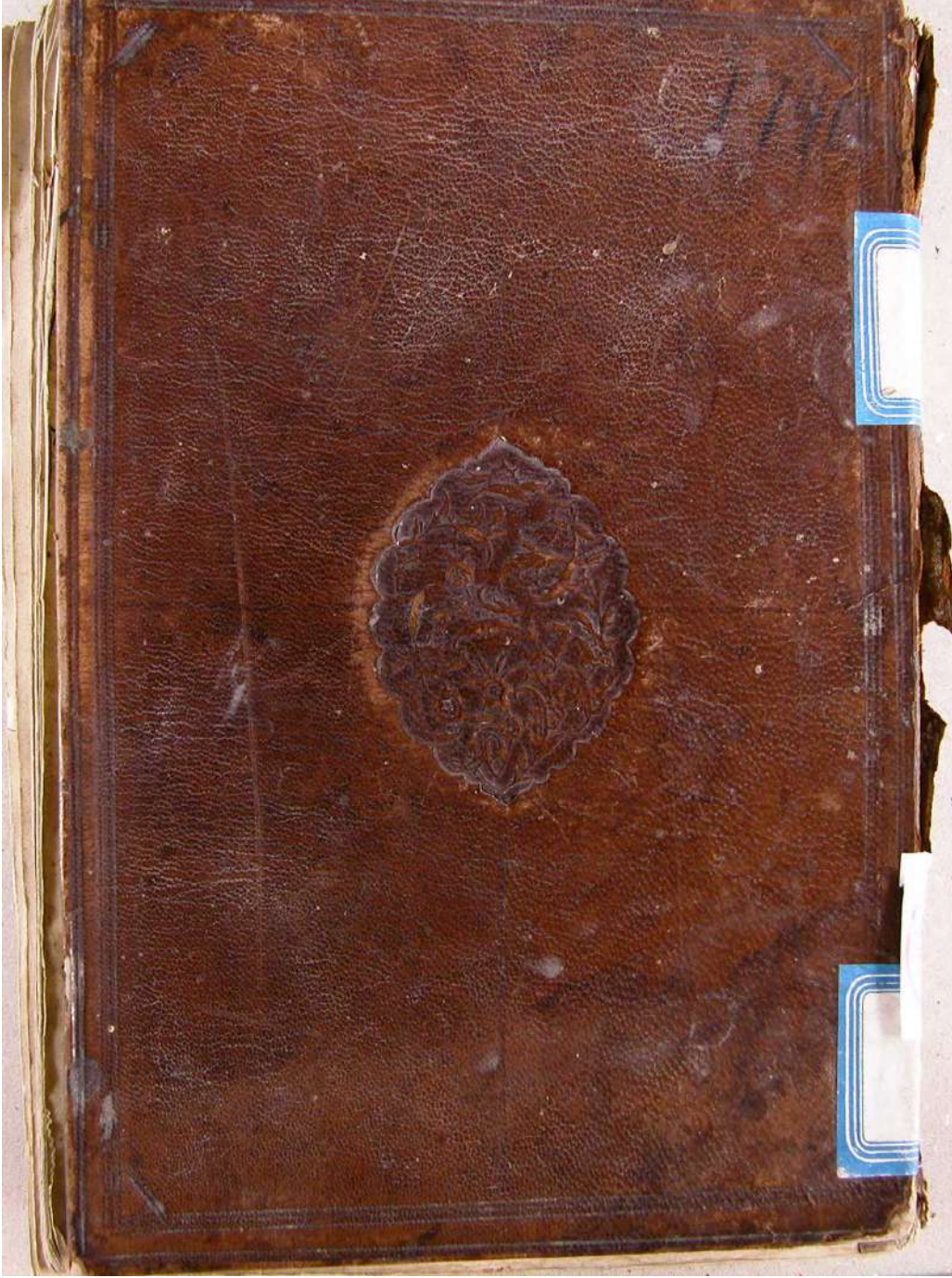
Resim: 54 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh dış miklep ve iç kapaklar

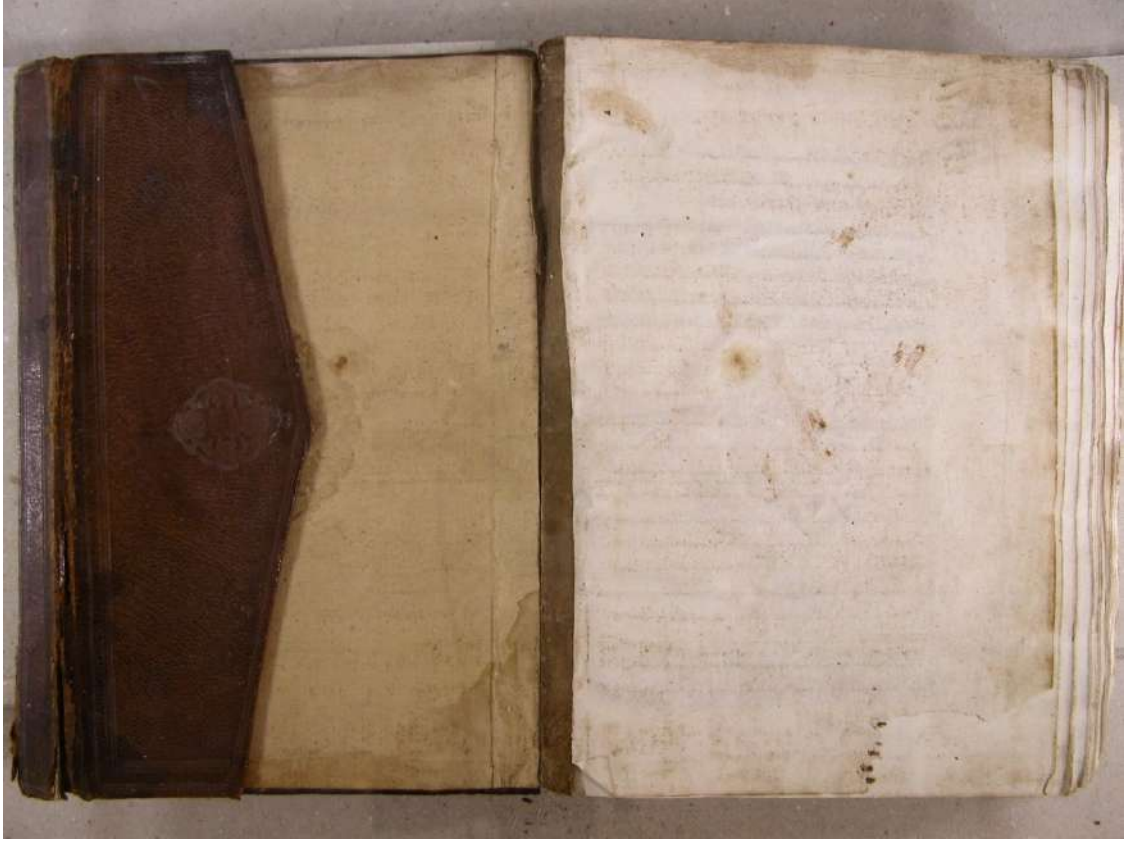
Resim: 55 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ ön kapak

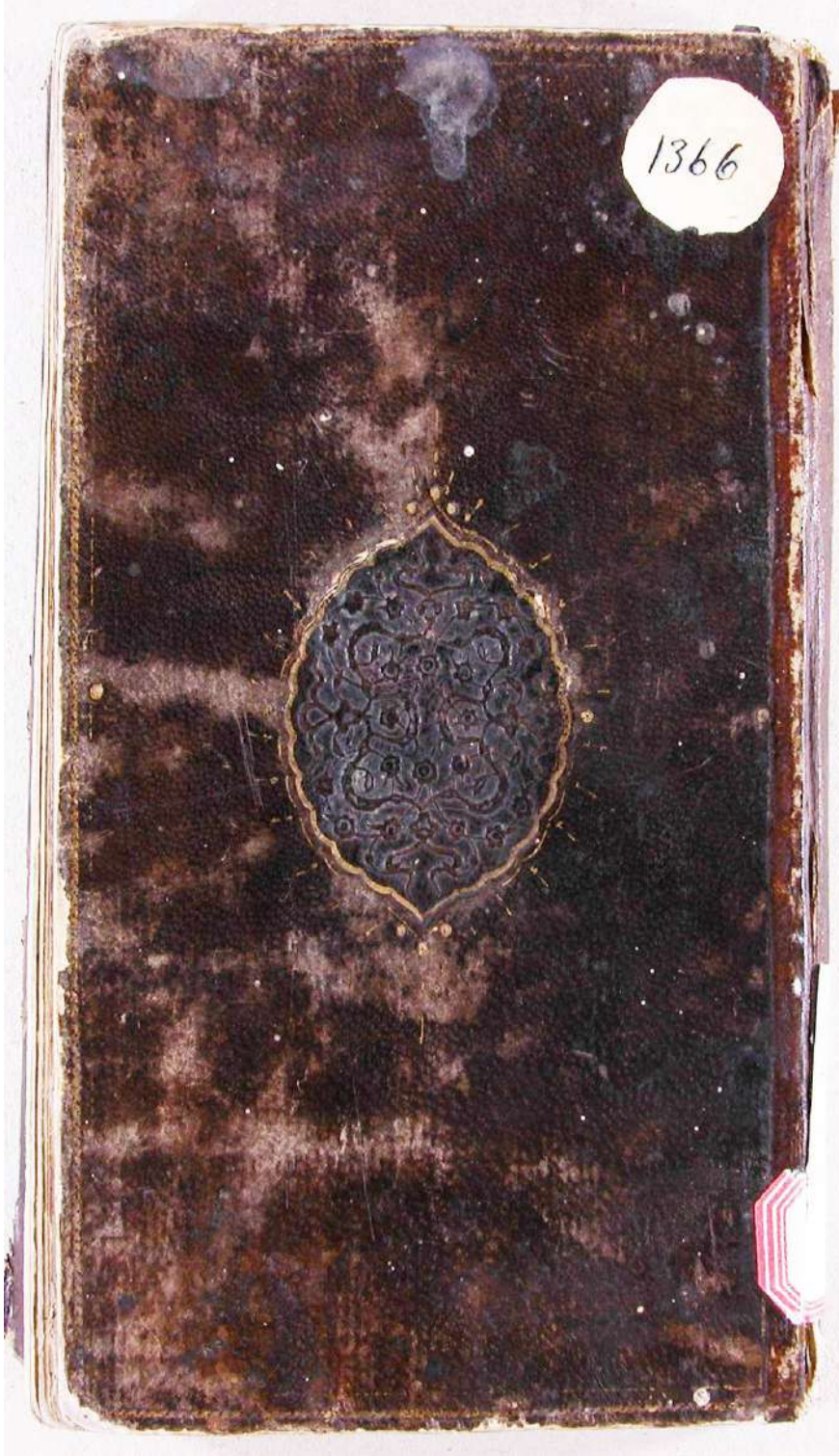
Resim: 56 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 57 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme ön kapak

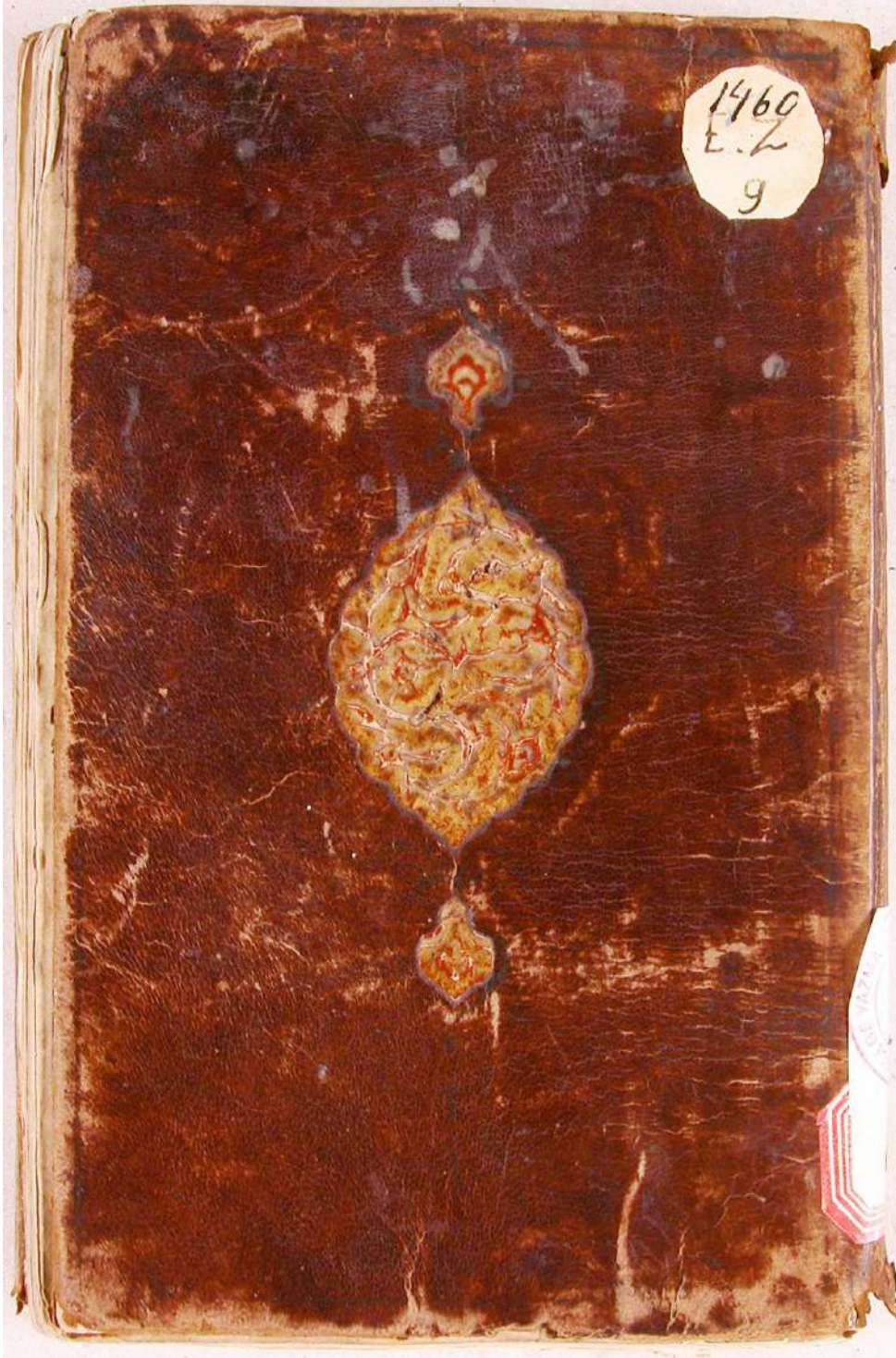
Resim:58 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 59 Örnek No: 30 Kitabî Neşri Kırâât ön kapak

Resim: 60 Örnek No: 30 Kitabî Neşri Kıraât iç kapaklar

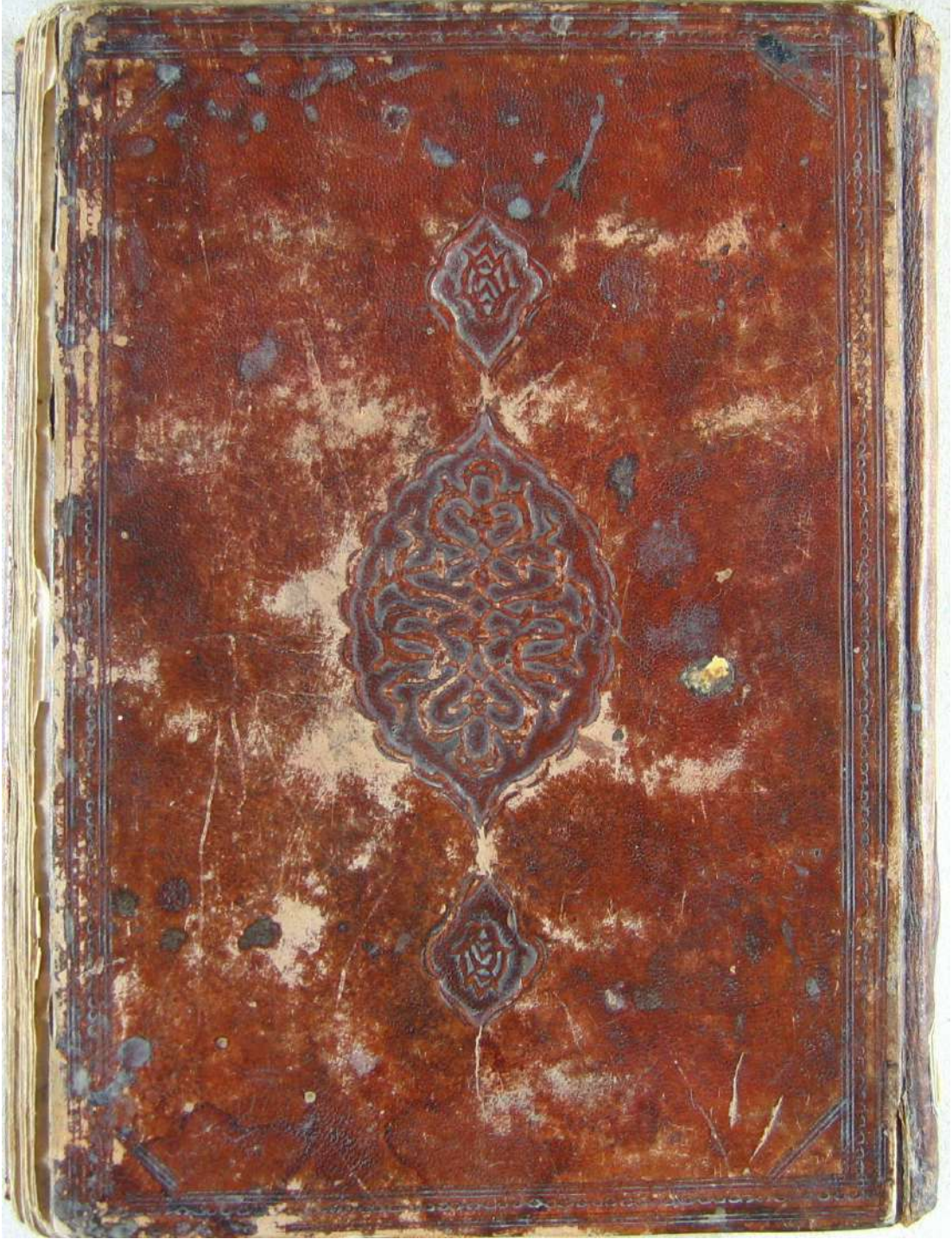
Resim: 61 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz ön kapak

Resim: 62 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz ön kapak şemsesi

Resim: 63 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz iç kapaklar

Resim: 64 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil ön kapak

Resim: 65 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil dış miklep, sertap ve iç kapalar

Resim: 66 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât ön kapak

Resim: 67 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât dış miklep ve sertap

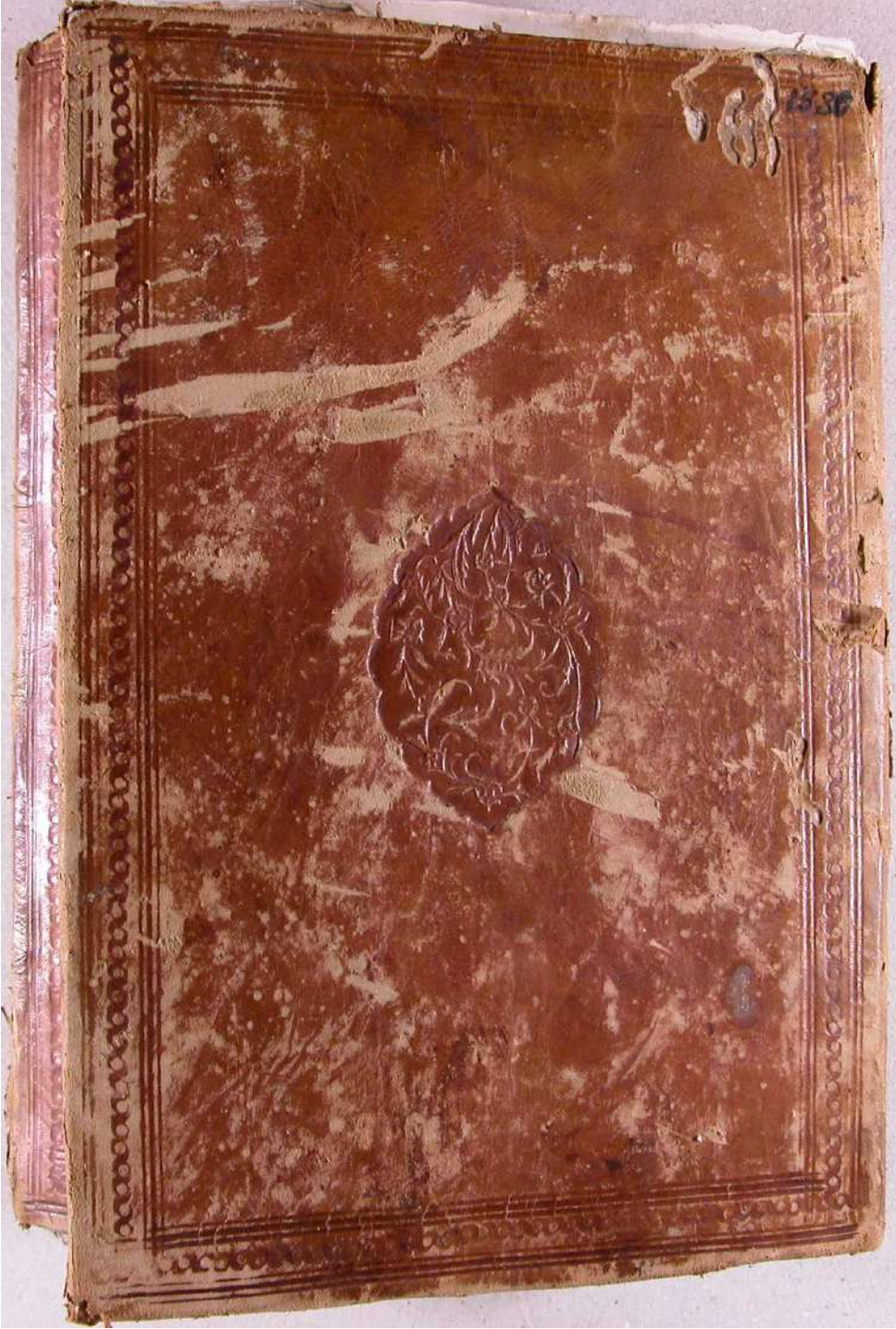
Resim: 68 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât iç kapaklar

Resim: 69 Örnek No: 34 Bostân Şerhî ön kapak

Resim: 70 Örnek No: 34 Bostân Şerhî dış miklep, sertap ve iç kapaklar

Resim: 71 Örnek No: 35 Feth Âl Mûbin Lî Şerh ön kapak

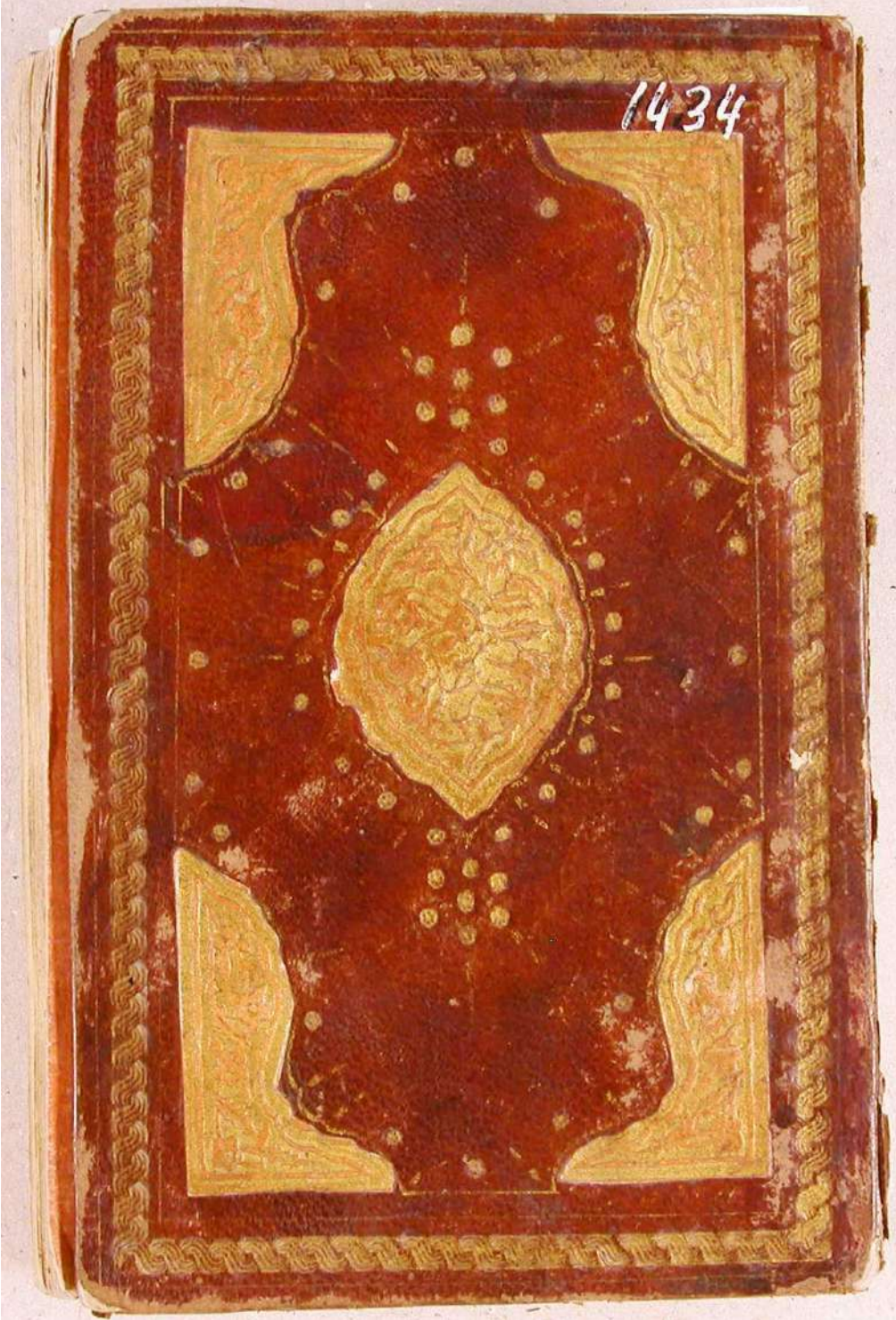
Resim: 72 Örnek No: 35 Feth Âl Mûbin Lî Şerh ön kapak şemsesi

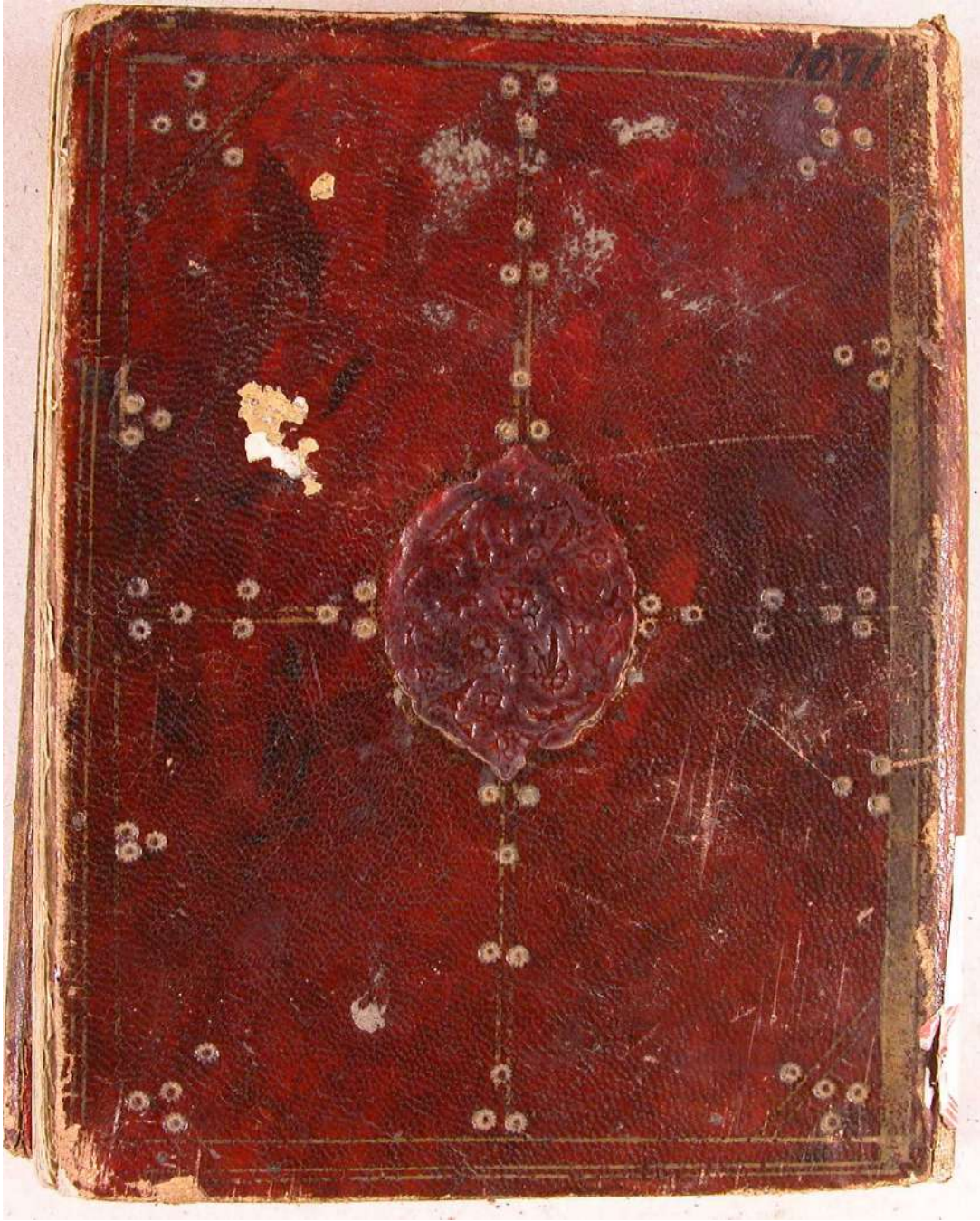
Resim: 73 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr ön kapak

Resim: 74 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr dış miklep, sertap ve iç kapaklar

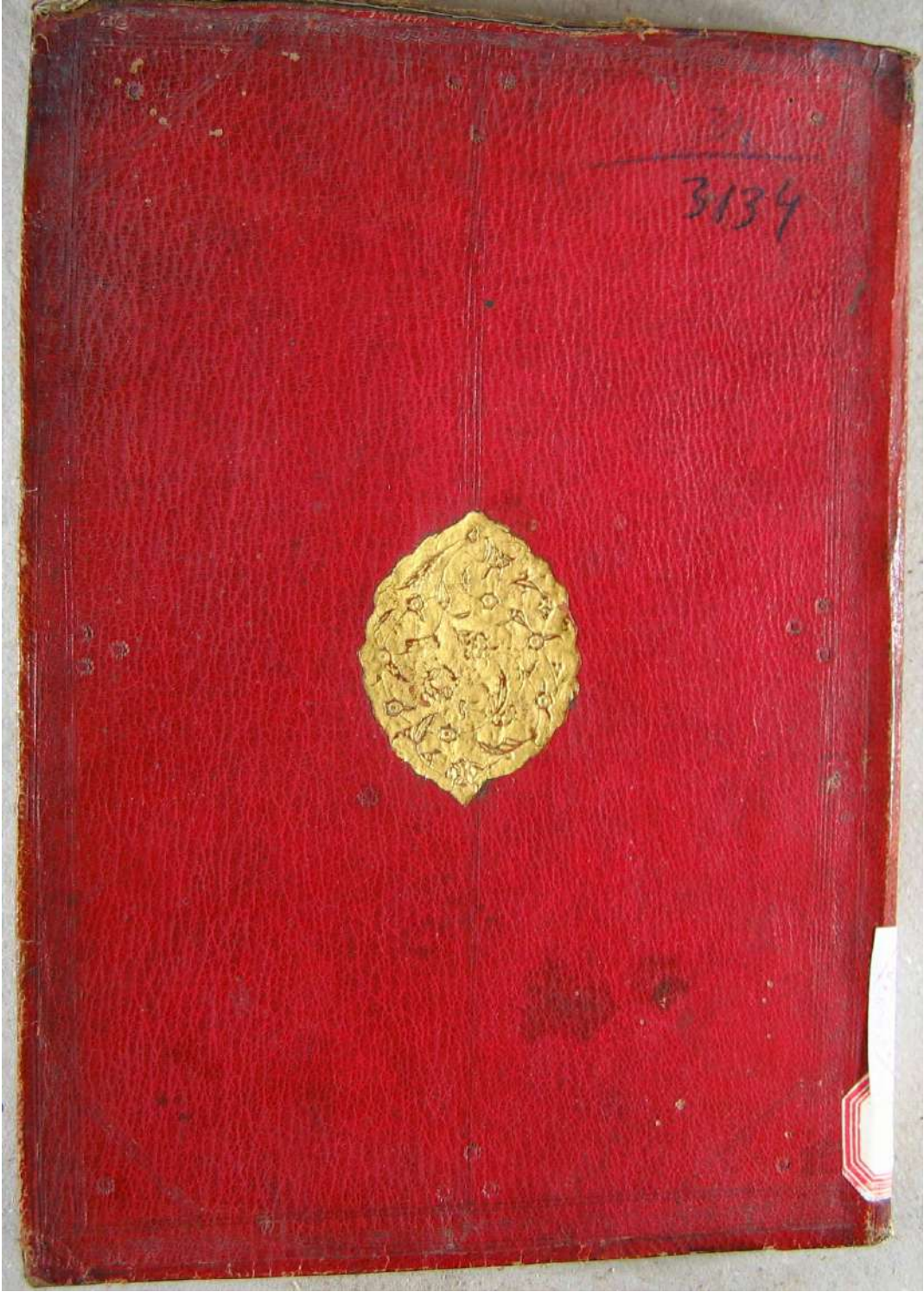
Resim: 75 Örnek No: 37 Kur'an-ı Kerim ön kapak

Resim: 76 Örnek No: 38 Et-Tarîkatü'l- Muhammediye ön kapak

Resim: 77 Örnek No: 38 Et-Tarîkatü'l- Muhammediye ön kapak şemsesi

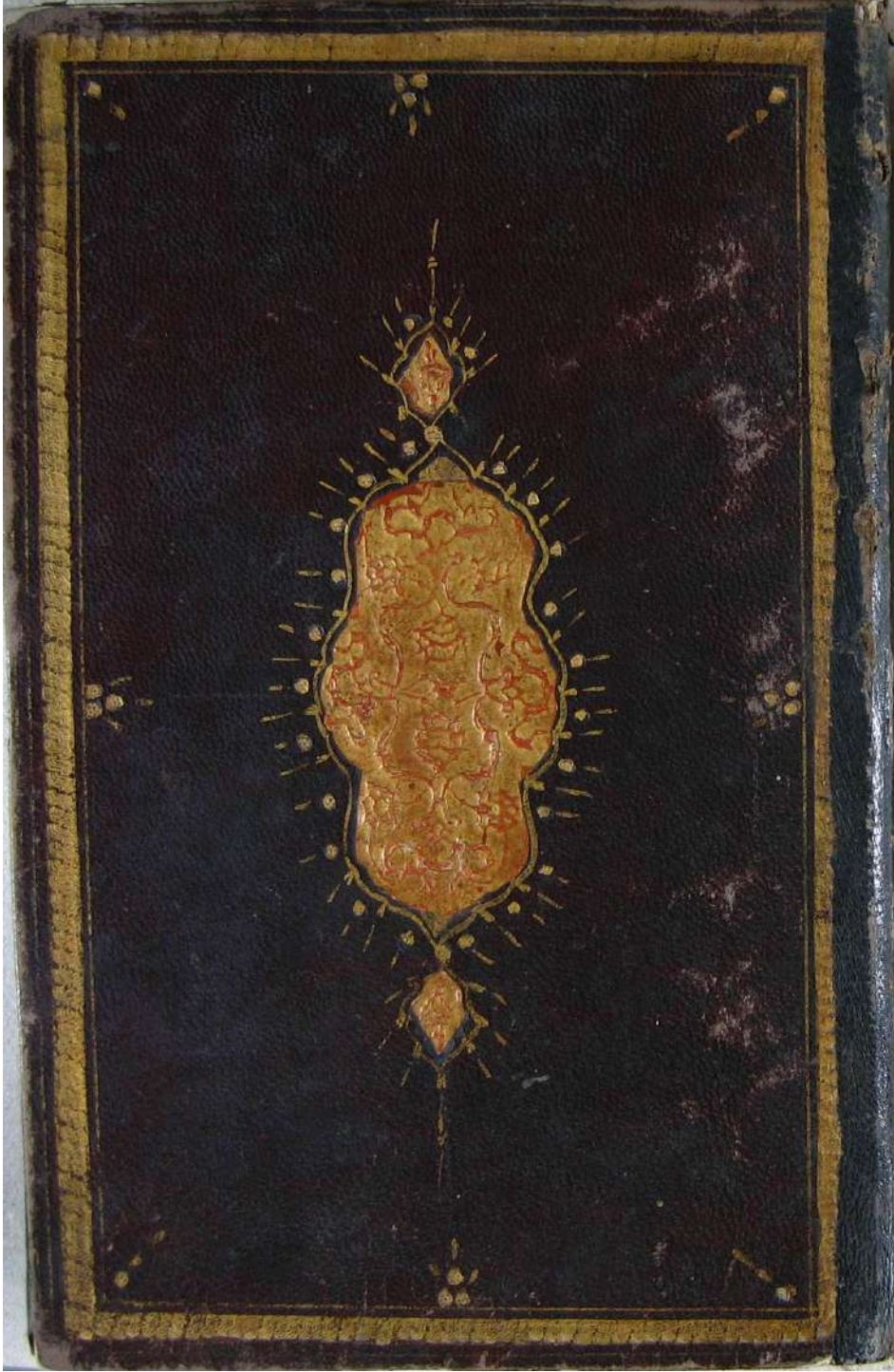
Resim: 78 Örnek No: 39 Ferâiz ön kapak

Resim: 79 Örnek No: 39 Ferâiz ön kapak şemsesi

Resim 80 Örnek No: 39 Ferâiz dış miklep, sertap ve iç kapak

Resim: 81 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ ön kapak

Resim: 82 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ ön kapak şemsesi

Resim: 83 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ arka

ÇİZİMLER LİSTESİ

- Çizim: 1 Örnek No: 1 Buhârî Şerif ön kapak
- Çizim: 2 Örnek No:1 Buhârî Şerif arka kapak
- Çizim: 3 Örnek No: 2 Hazenet- El Fetâvâ ön kapak
- Çizim: 4 Örnek No: 3 İman ve İslâm ön kapak
- Çizim: 5 Örnek No: 4 Fezâil-i Cihâd ön kapak
- Çizim: 6 Örnek No: 5 Hasan Çelebi Alâ El Telsih ön kapak
- Çizim: 7 Örnek No: 6 Durr ül- Mûhtâr ön kapak
- Çizim: 8 Örnek No: 7 Dürerü'l- Hukkâm ön kapak
- Çizim: 9 Örnek No: 8 Hidâye ön kapak
- Çizim: 10 Örnek No: 9 El- Vikâye ön kapak
- Çizim: 11 Örnek No: 9 El- Vikâye ön dış miklep ve sertap
- Çizim: 12 Örnek No: 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye ön kapak
- Çizim: 13 Örnek No: 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye dış miklep ve sertap
- Çizim: 14 Örnek No: 11 Hâşîyei Âhi Çelebi ön kapak
- Çizim: 15 Örnek No: 12 Mûhtâr Al Sîhan ön kapak
- Çizim: 16 Örnek No: 13 Fetâvâ ön kapak
- Çizim: 17 Örnek No: 14 Hırz Âl Semetin Lîl Hûsn Âl ön kapak
- Çizim: 18 Örnek No: 15 Hatâi Hâşîyeî Mûhtasar ön kapak
- Çizim: 19 Örnek No: 16 Feth Âl Rehim ön kapak

Çizim: 20 Örnek No: 17 El Furûklil Kerâbisî ön kapak

Çizim: 21 Örnek No: 18 El İshâh Vâl Nazâir ön kapak

Çizim: 22 Örnek No: 19 Mûltekâ El Ebhûr ön kapak

Çizim: 23 Örnek No: 19 Mûltekâ El Ebhûr dış miklep ve sertap

Çizim: 24 Örnek No: 20 El Mûbeyyîn ve Muyâssâl Fî Şerh ön kapak

Çizim: 25 Örnek No: 21 Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil ön kapak

Çizim: 26 Örnek No: 21 Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil dış miklep ve sertap

Çizim: 27 Örnek No: 22 Menâkîbûl Ensar ön kapak

Çizim: 28 Örnek No: 22 Menâkîbûl Ensar dış miklep ve sertap

Çizim: 29 Örnek No: 23 Buhârî Nisfû Evvel ön kapak

Çizim: 30 Örnek No: 23 Buhârî Nisfû Evvel dış miklep ve sertap

Çizim: 31 Örnek No: 24 Tarîkâti Muhammediye ön kapak

Çizim: 32 Örnek No: 24 Tarîkâti Muhammediye dış miklep ve sertap

Çizim: 33 Örnek No: 25 Sâdr Âl Şeria ön kapak

Çizim: 34 Örnek No: 26 Tefsiri Ebûs suûd ön kapak

Çizim: 35 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh ön kapak

Çizim: 36 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh dış miklep ve sertap

Çizim: 37 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ ön kapak

Çizim: 38 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ dış miklep ve sertap

Çizim: 39 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme ön kapak

Çizim: 40 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme dış miklep ve sertap

Çizim: 41 Örnek No: 30 Kitabî Neşri Kiraât ön kapak

Çizim: 42 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz ön kapak

Çizim: 43 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil ön kapak

Çizim: 44 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil dış miklep ve sertap

Çizim: 45 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât ön kapak

Çizim: 46 Örnek No:33 Delâilü'l Hayrât dış miklep ve sertap

Çizim: 47 Örnek No: 34 Bostân Şerhî ön kapak

Çizim: 48 Örnek No: 34 Bostân Şerhî dış miklep ve sertap

Çizim: 49 Örnek No: 35 Feth Âl Mûbin Lî Şerh ön kapak

Çizim: 50 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr ön kapak

Çizim: 51 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr dış miklep ve sertap

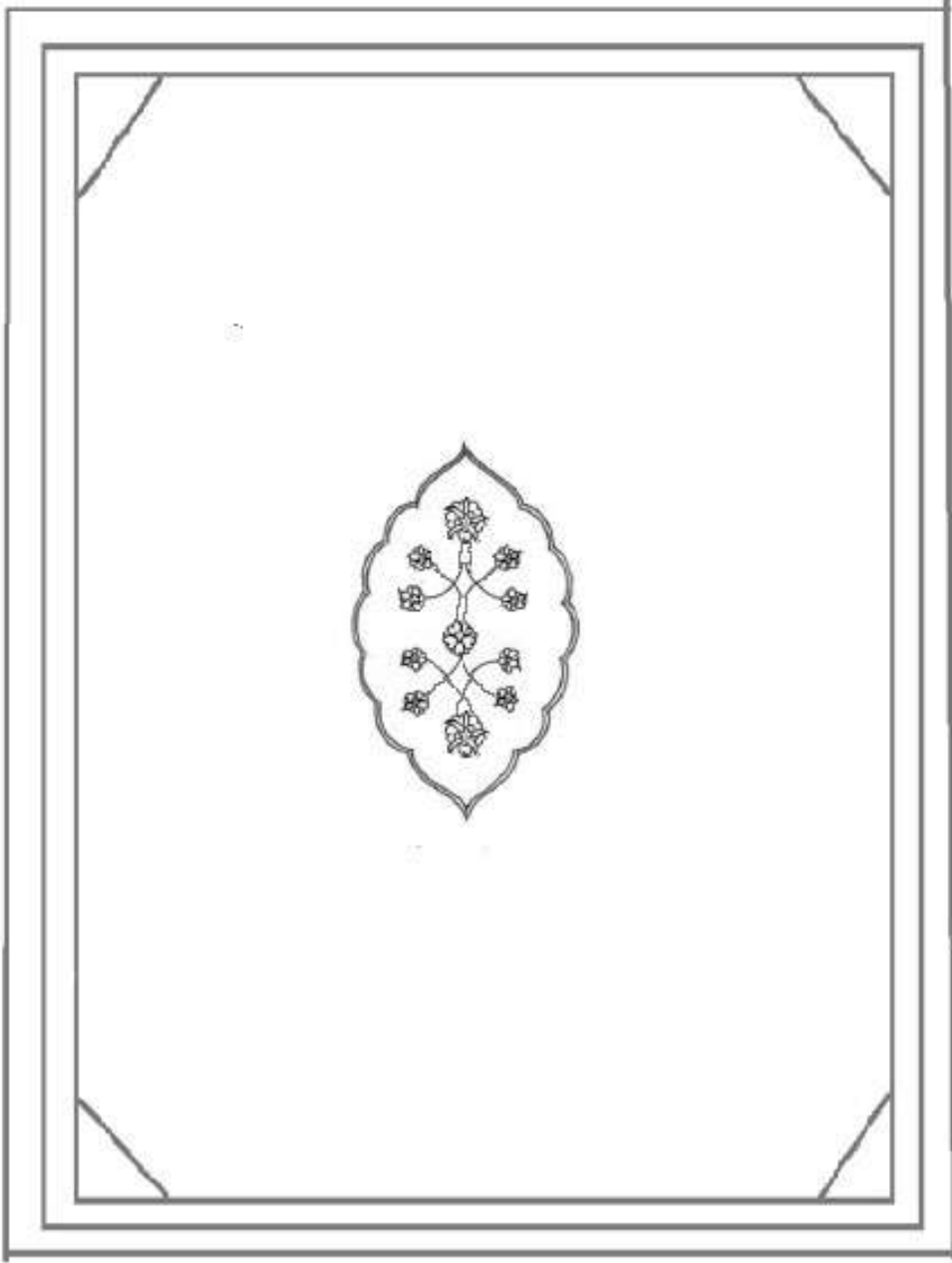
Çizim: 52 Örnek No: 37 Kur'an-ı Kerim ön kapak

Çizim: 53 Örnek No: 38 Et-Tarîkatü'l- Muhammediye ön kapak

Çizim: 54 Örnek No:39 Ferâiz ön kapak

Çizim: 55 Örnek No: 39 Ferâiz dış miklep ve sertap

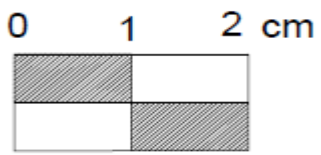
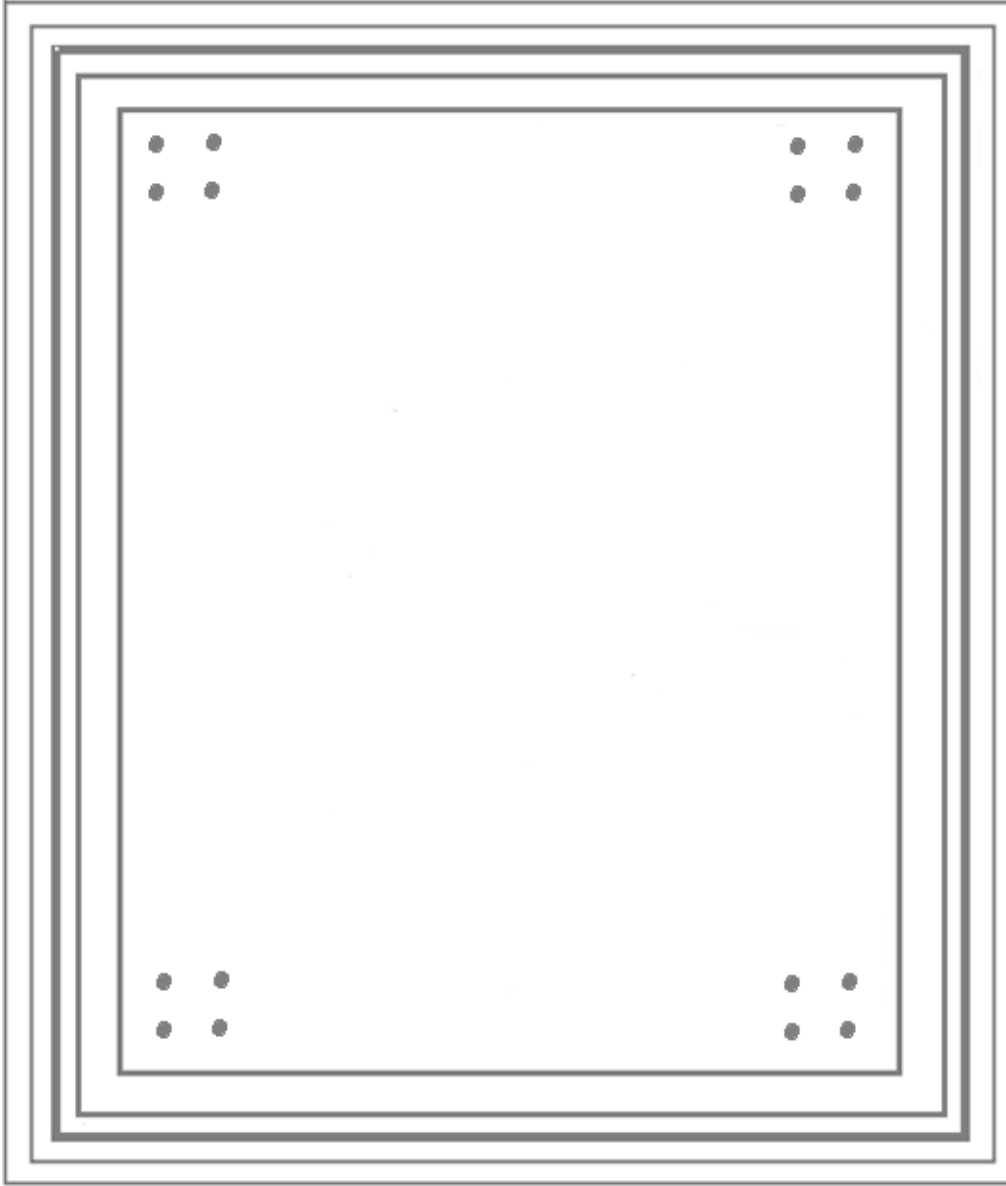
Çizim: 56 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ ön kapak

ÇİZİMLER

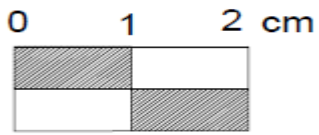
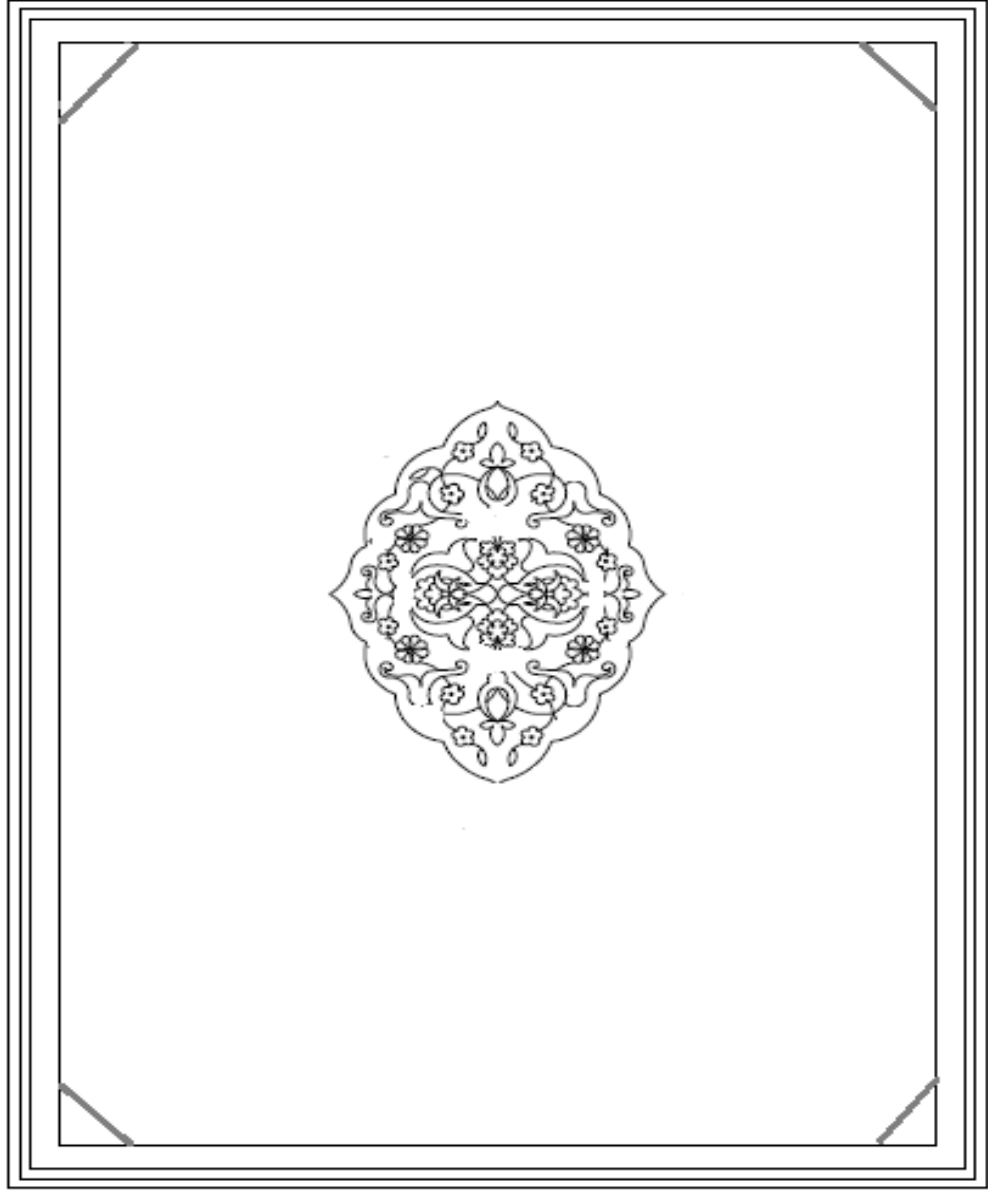
0 1 2 cm

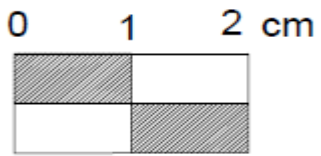
Çizim: 1 Örnek No: 1 Buhârî Şerif ön kapak

Çizim: 2 Örnek No: 1 Buhârî Şerif Cilt Kutusu

Çizim: 3 Örnek No: 2 Hazenet- El Fetâvâ ön kapak

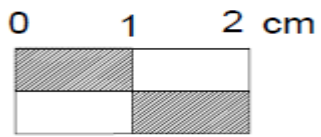
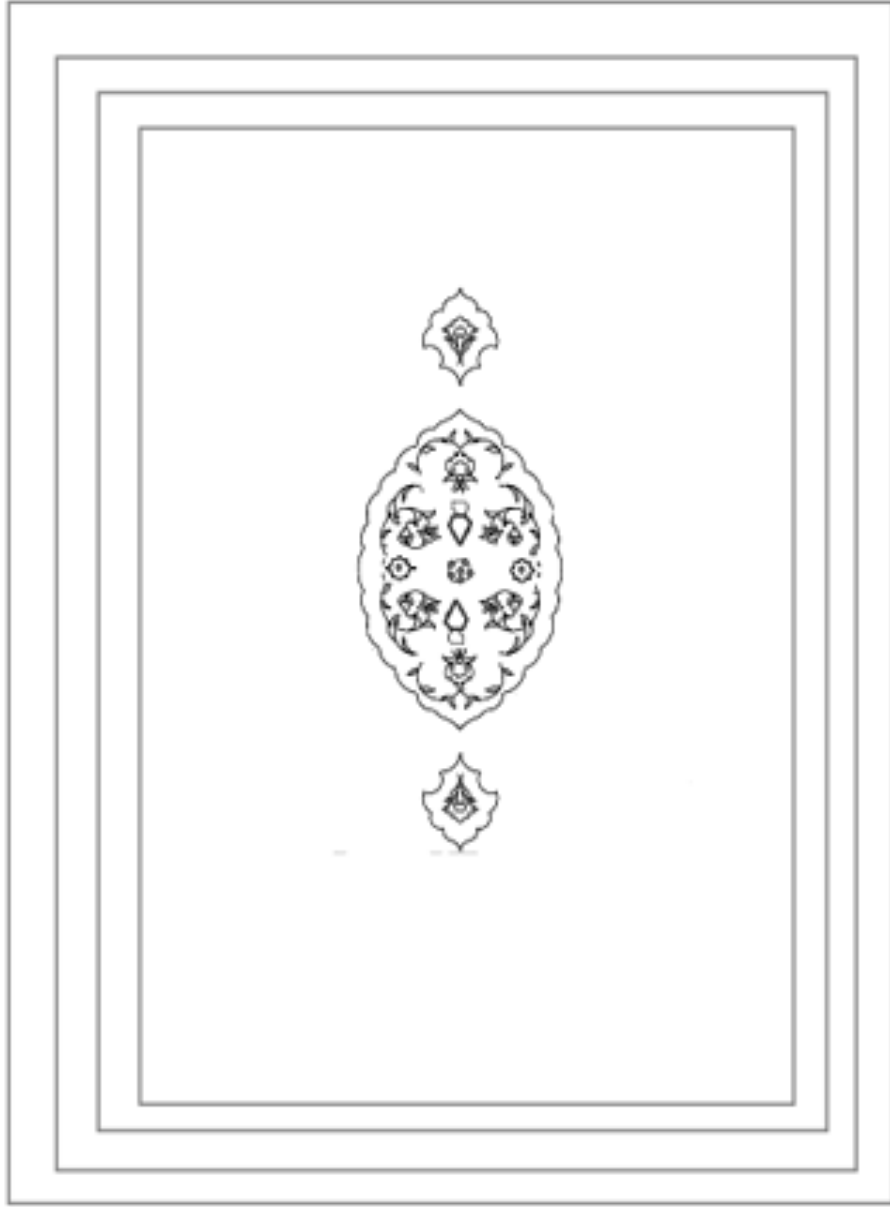
Çizim: 4 Örnek No: 3 İman ve İslâm ön kapak

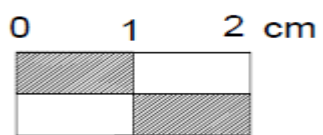
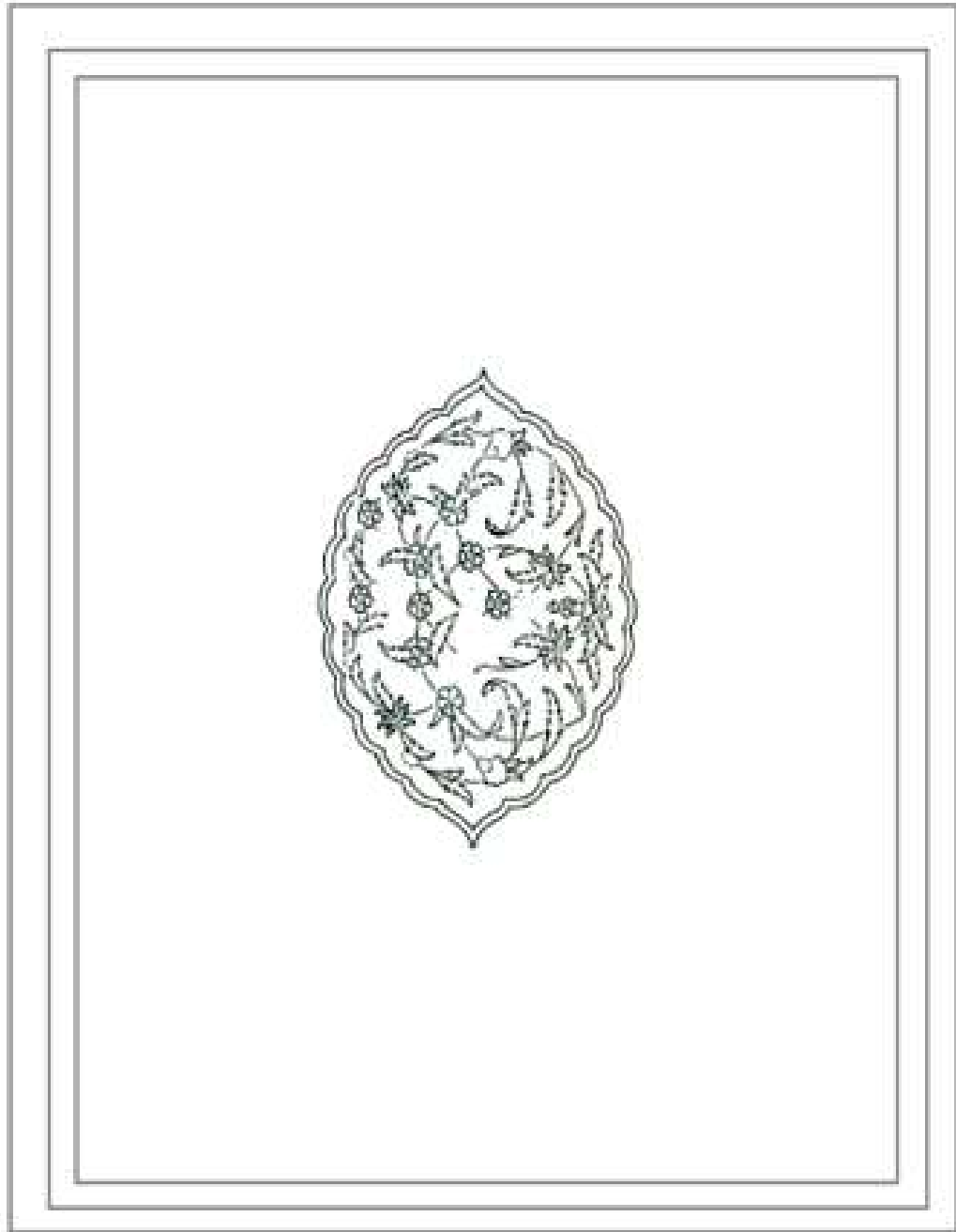
0 1 2 cm

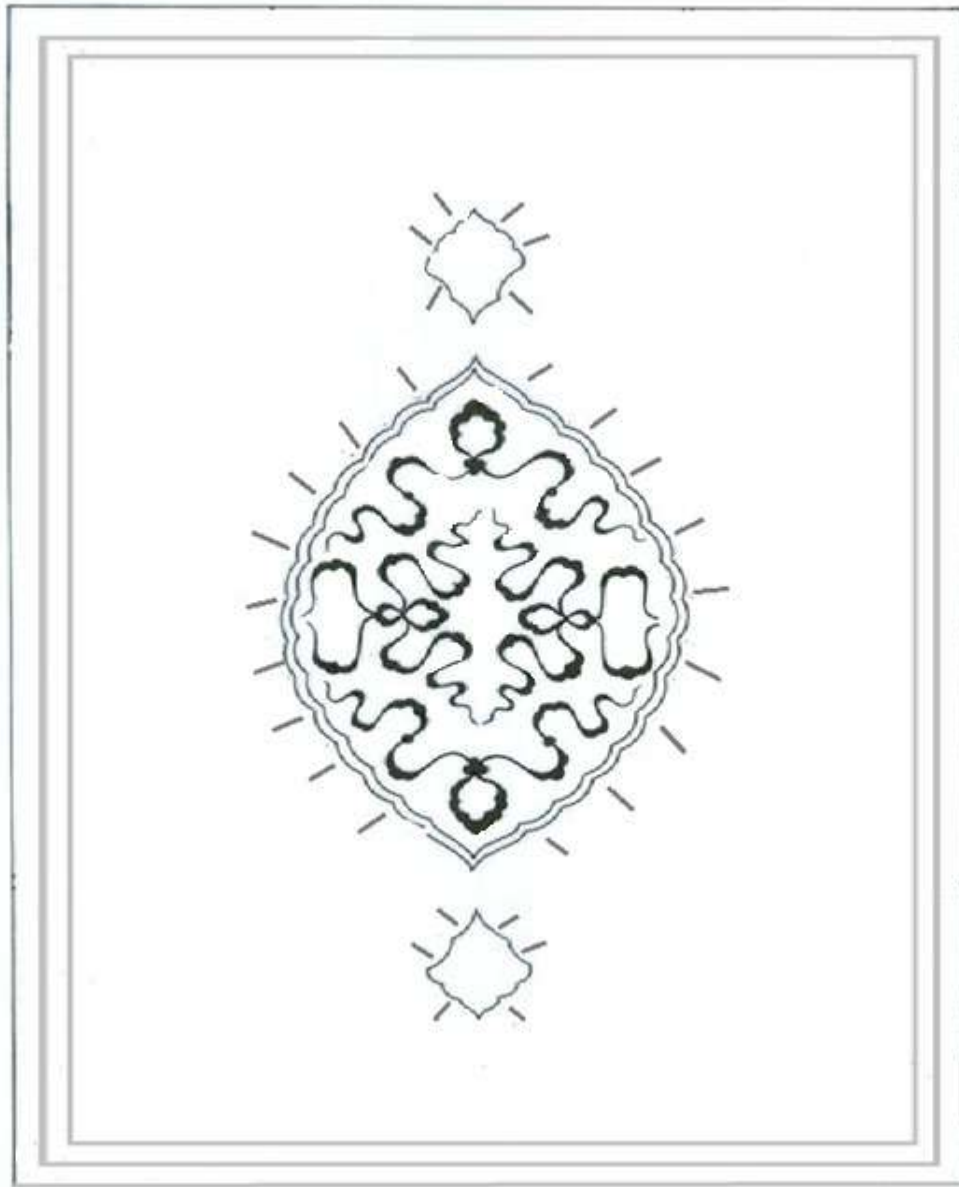
Çizim: 5 Örnek No 4 Fezâil-i Cihâd ön kapak

Çizim: 6 Örnek No: 5 Hasan Çelebi Alâ El Telsih ön kapak

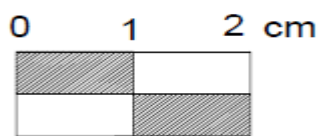
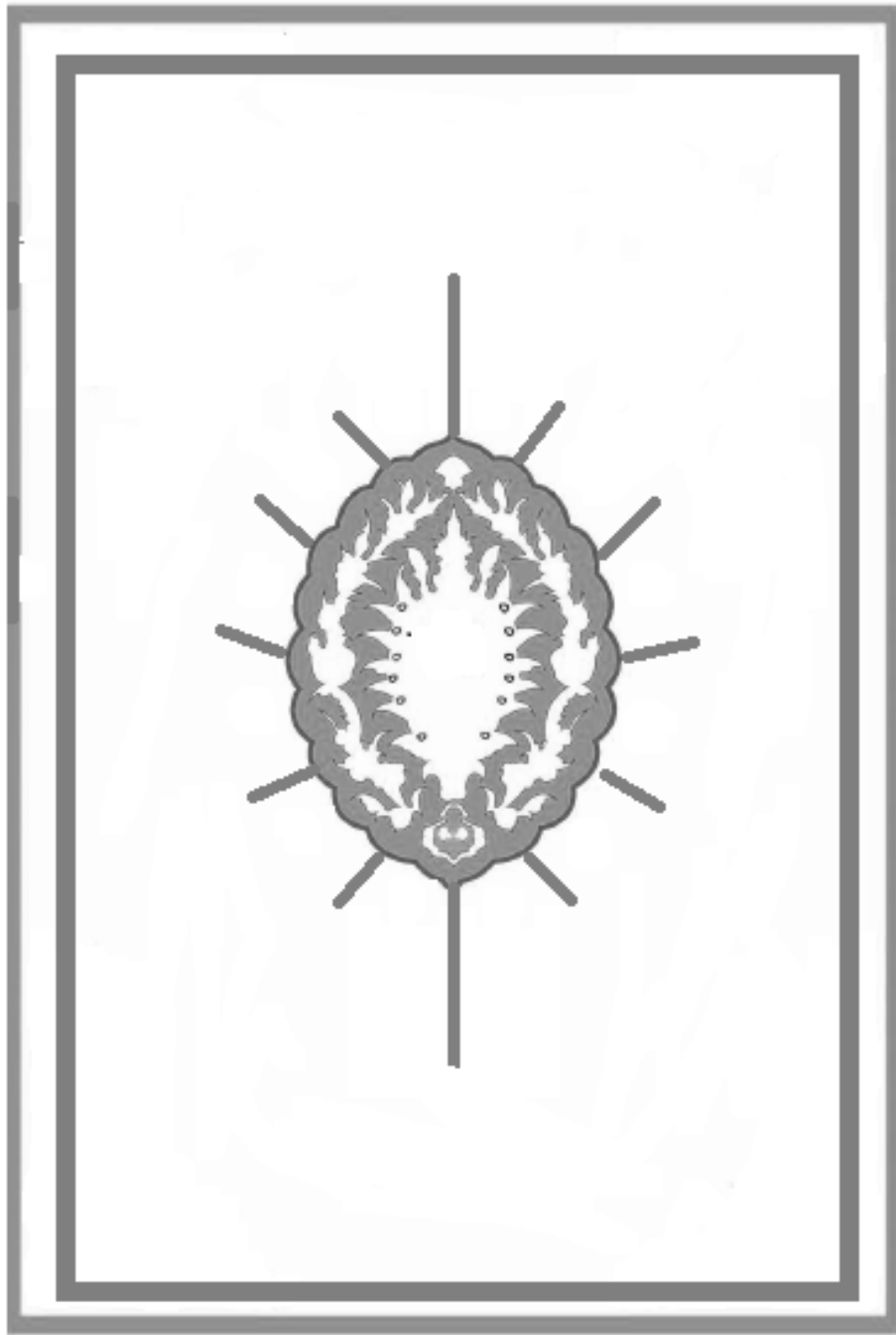
Çizim: 7 Örnek No: 6 Durr ûl- Mûhtâr ön kapak

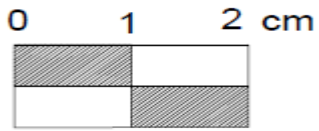
0 1 2 cm

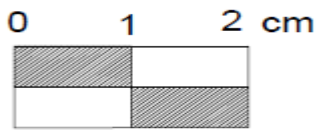
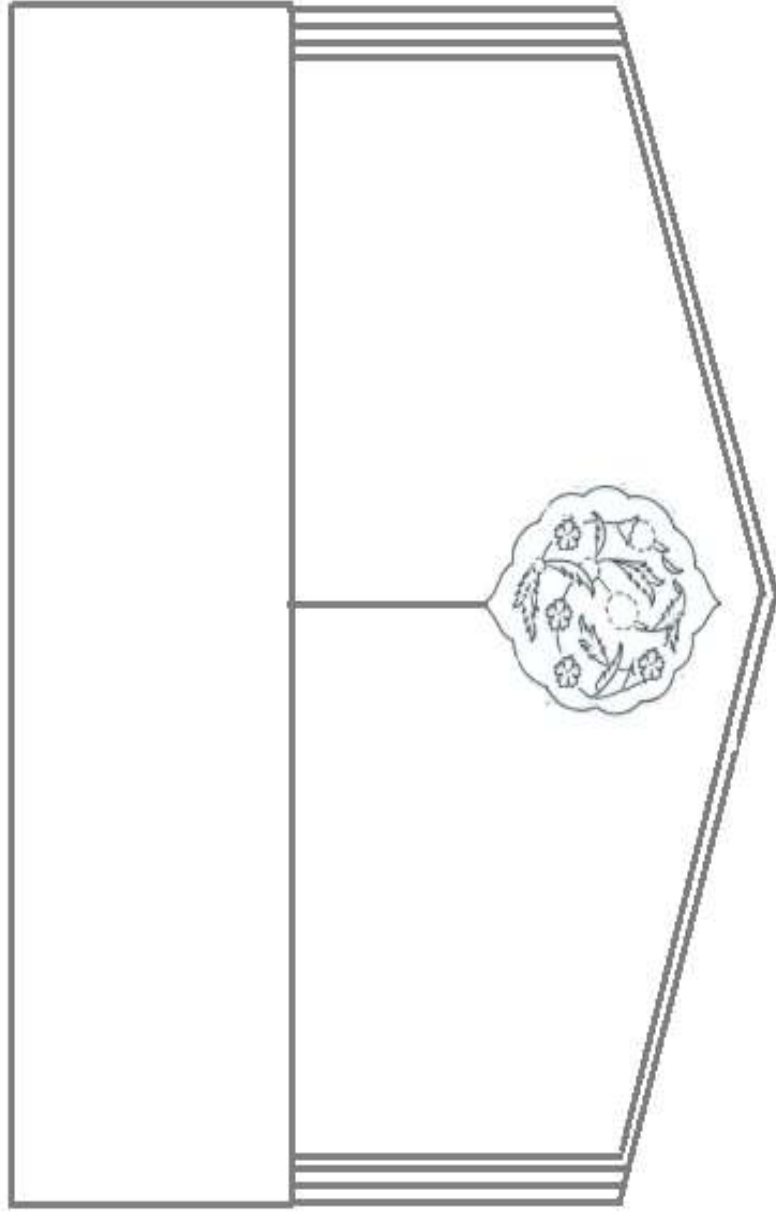
Çizim: 8 Örnek No: 7 Dürerü'l- Hukkâm ön kapak

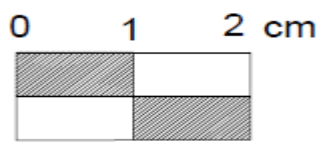
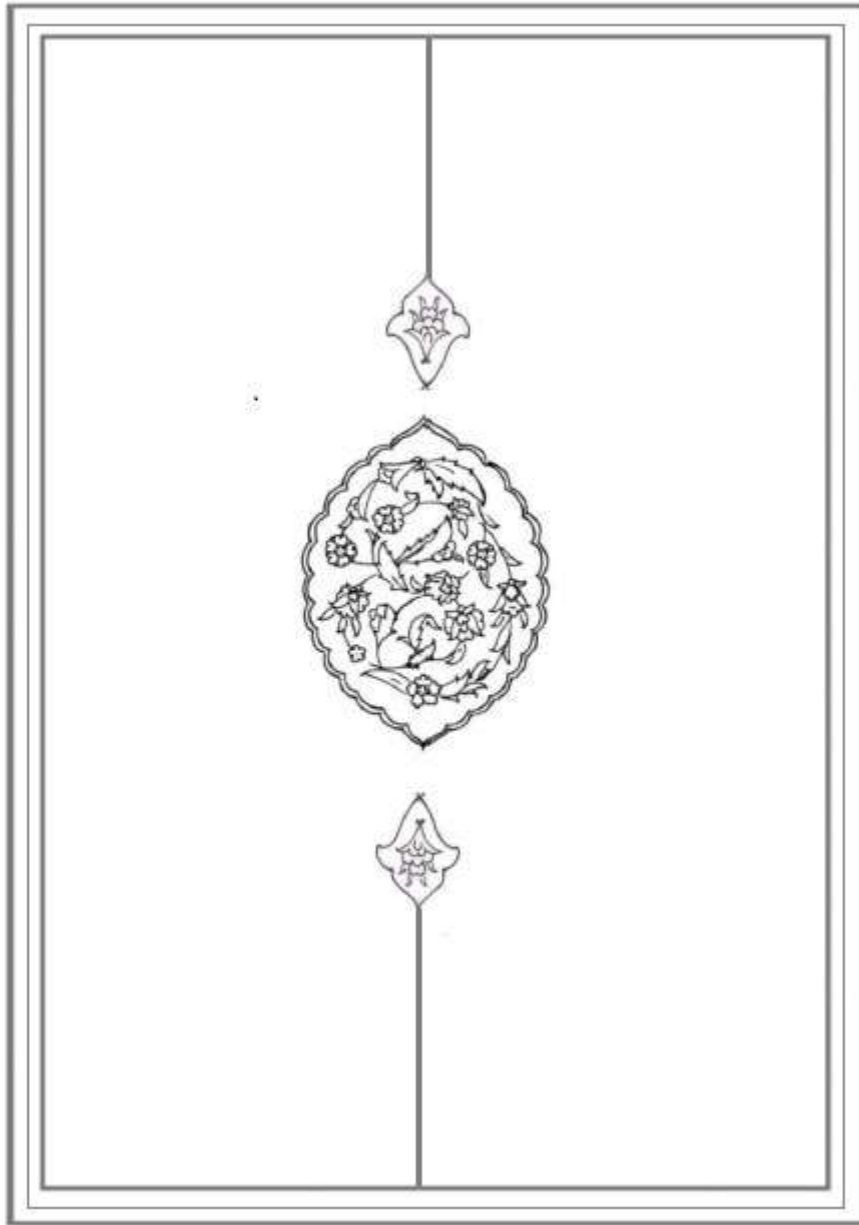
Çizim: 9 Örnek No 8 Hidâye ön kapak

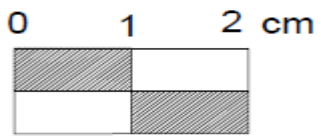
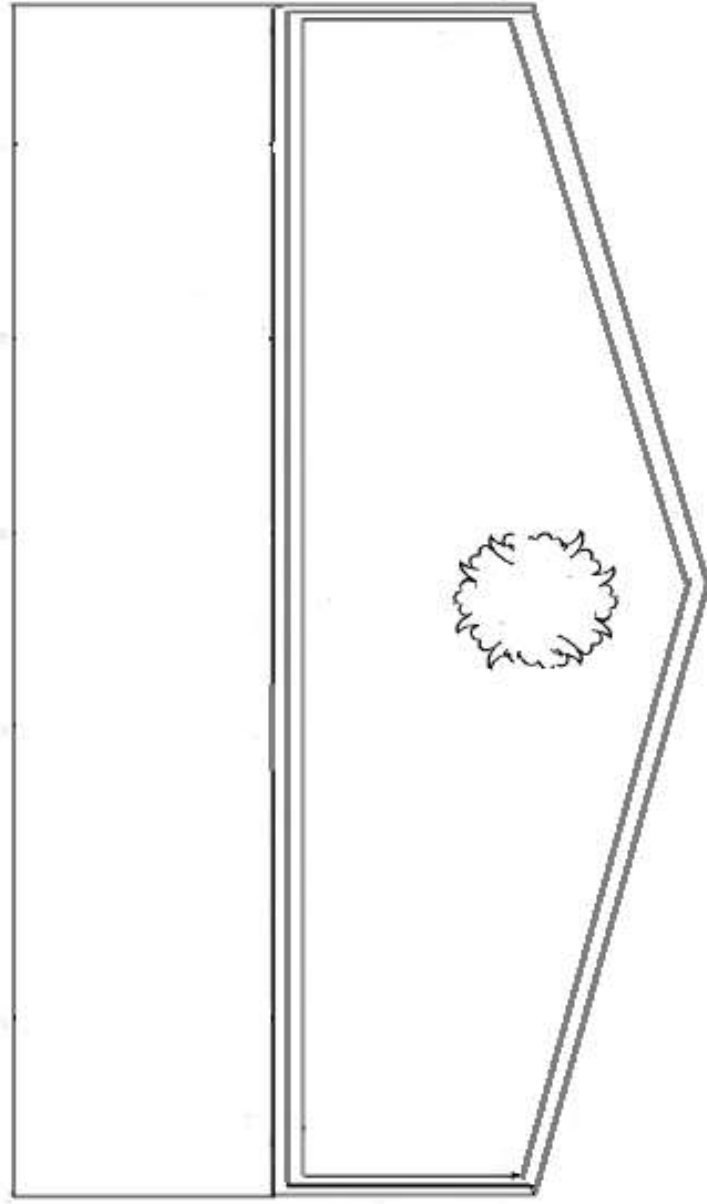
Çizim: 10 Örnek No 9 El- Vikâye ön kapak

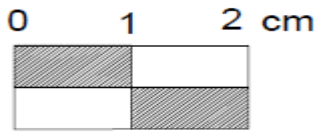
Çizim: 11 Örnek No 9 El- Vikâye dış miklep ve sertap

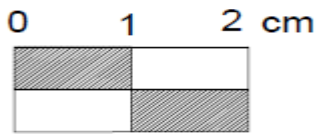
Çizim: 12 Örnek No 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye ön kapak

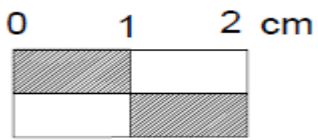
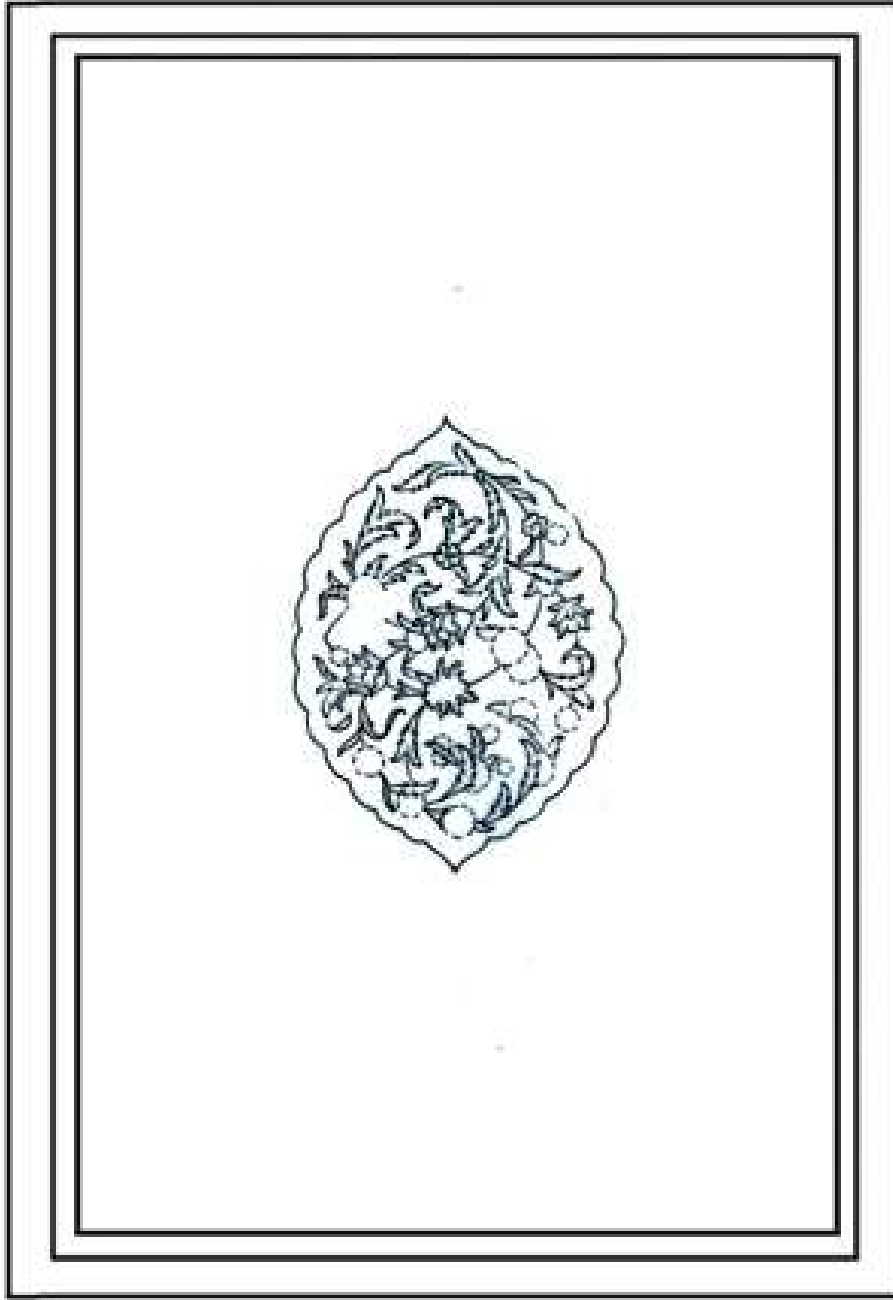
Çizim: 13 Örnek No 10 Cevherîye- î Behîyei Ahmedîye dış miklep ve sertap

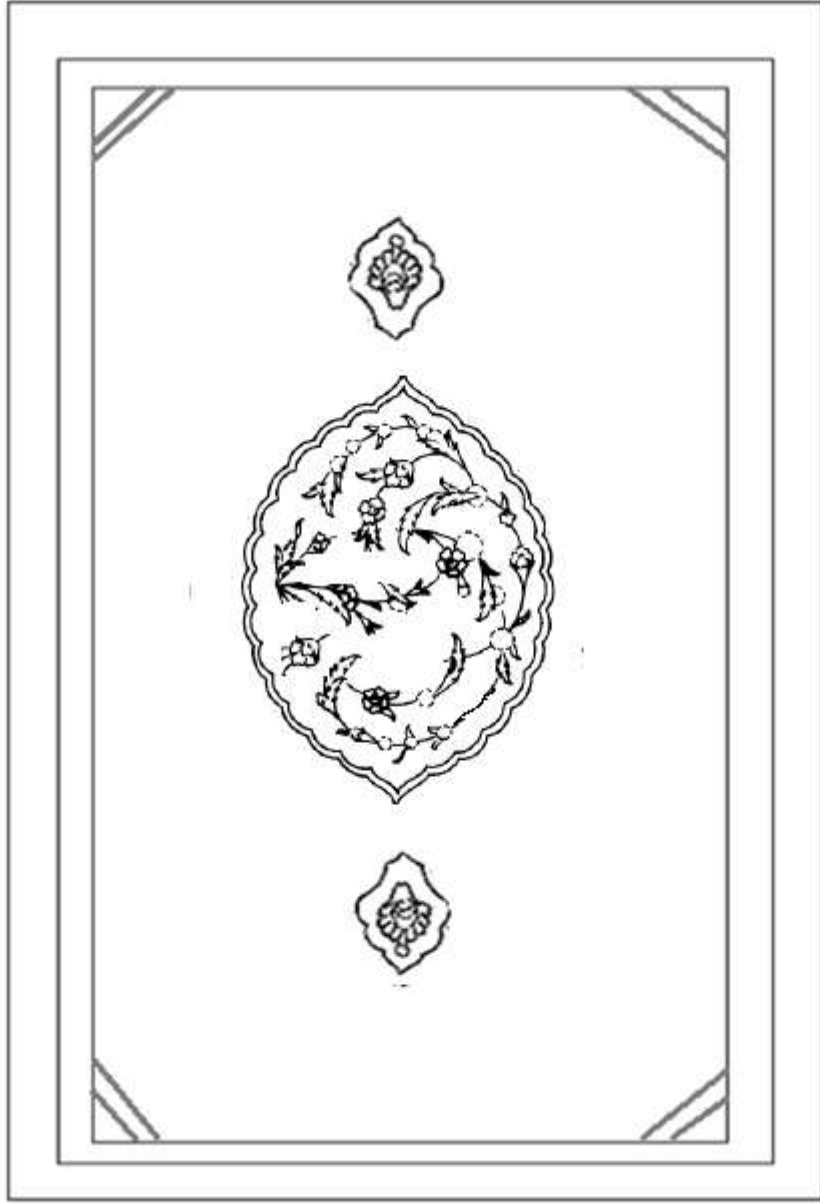
Çizim: 14 Örnek No 11 Hâşîyei Âhi Çelebi ön kapak

Çizim: 15 Örnek No 12 Mûhtâr Al Sîhan ön kapak

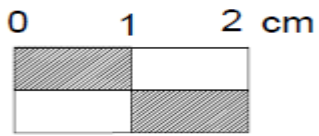
Çizim: 16 Örnek No: 13 Fetâvâ ön kapak

0 1 2 cm

Çizim: 17 Örnek No. 14 Hırz Âl Semetin Lîl Hûsn Âl ön kapak

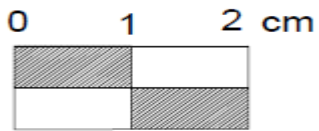
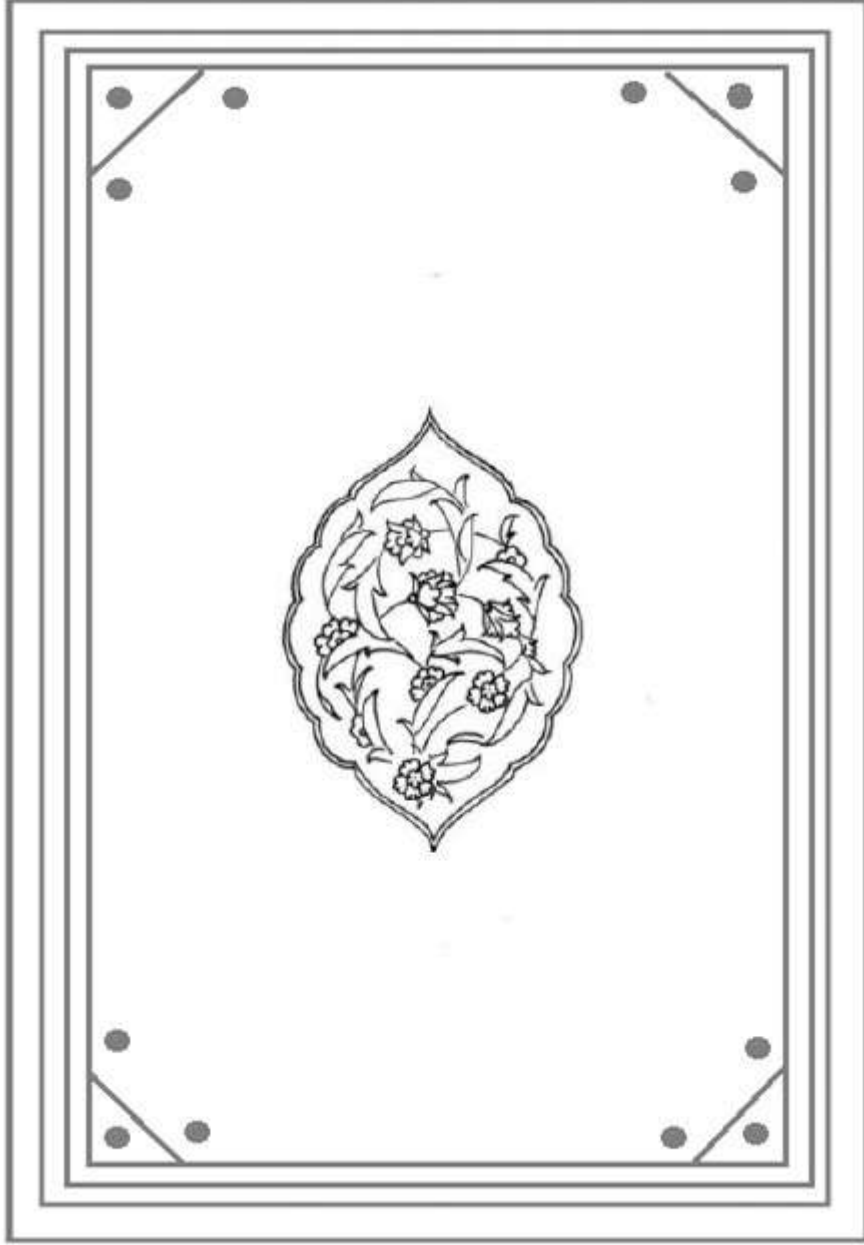
Çizim: 18 Örnek No: 15 Hatâi Hâşiyelî Mûhtasar ön kapak

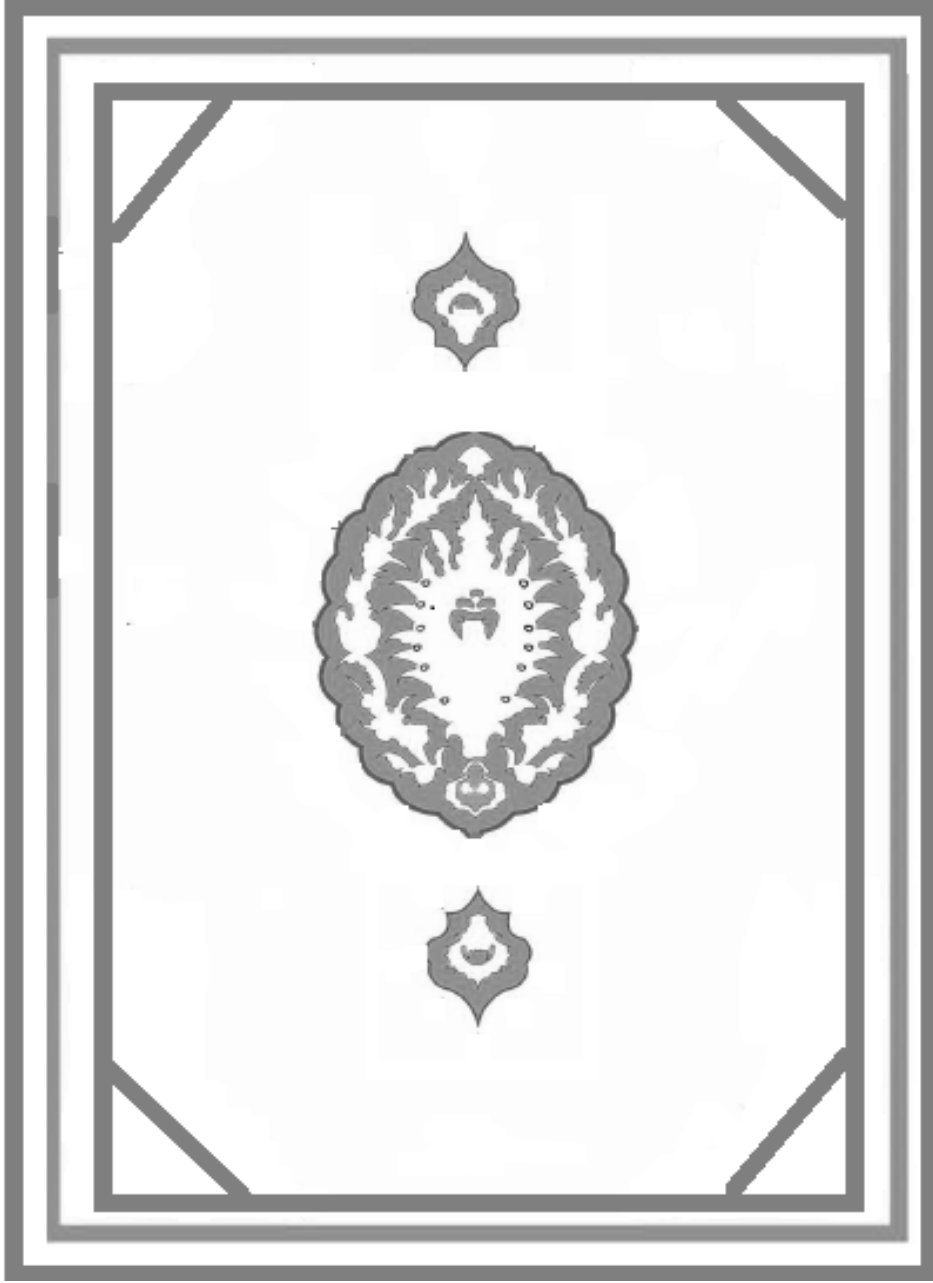
0 1 2 cm

Çizim: 19 Örnek No. 16 Feth Âl Rehim ön kapak

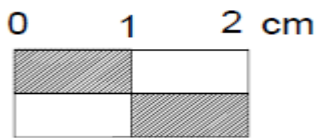
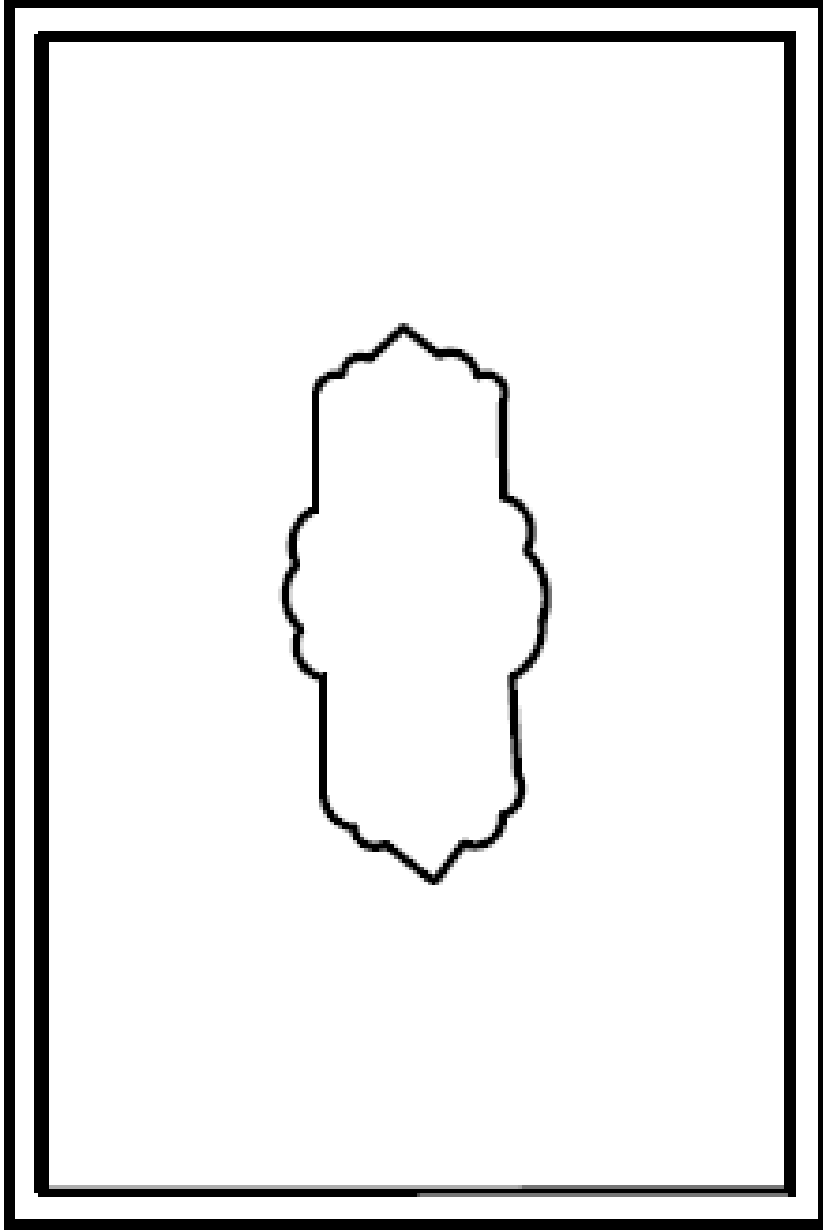
Çizim: 20 Örnek No: 17 El Furûklil Kerâbisî ön kapak

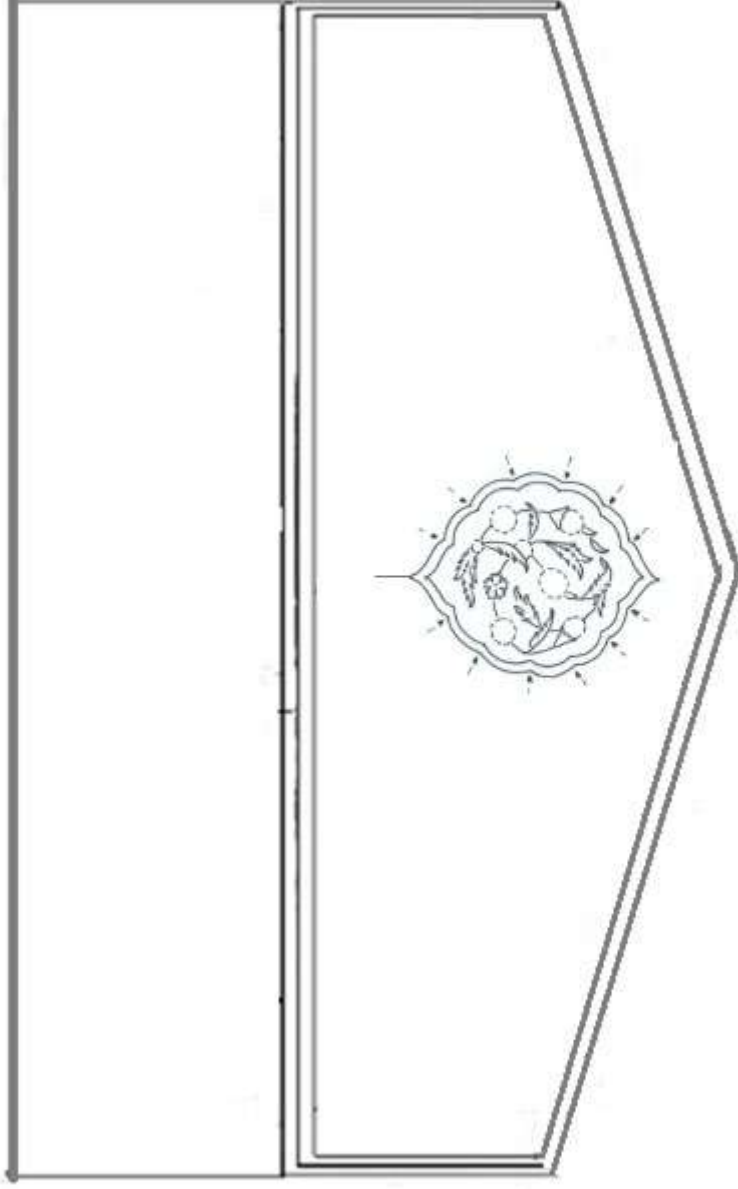
0 1 2 cm

Çizim: 21 Örnek No:18 El İshâh Vâl Nazâir ön kapak

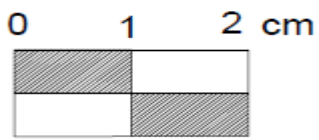
Çizim: 22 Örnek No: 19 Mûltekâ El Ebhûr ön kapak

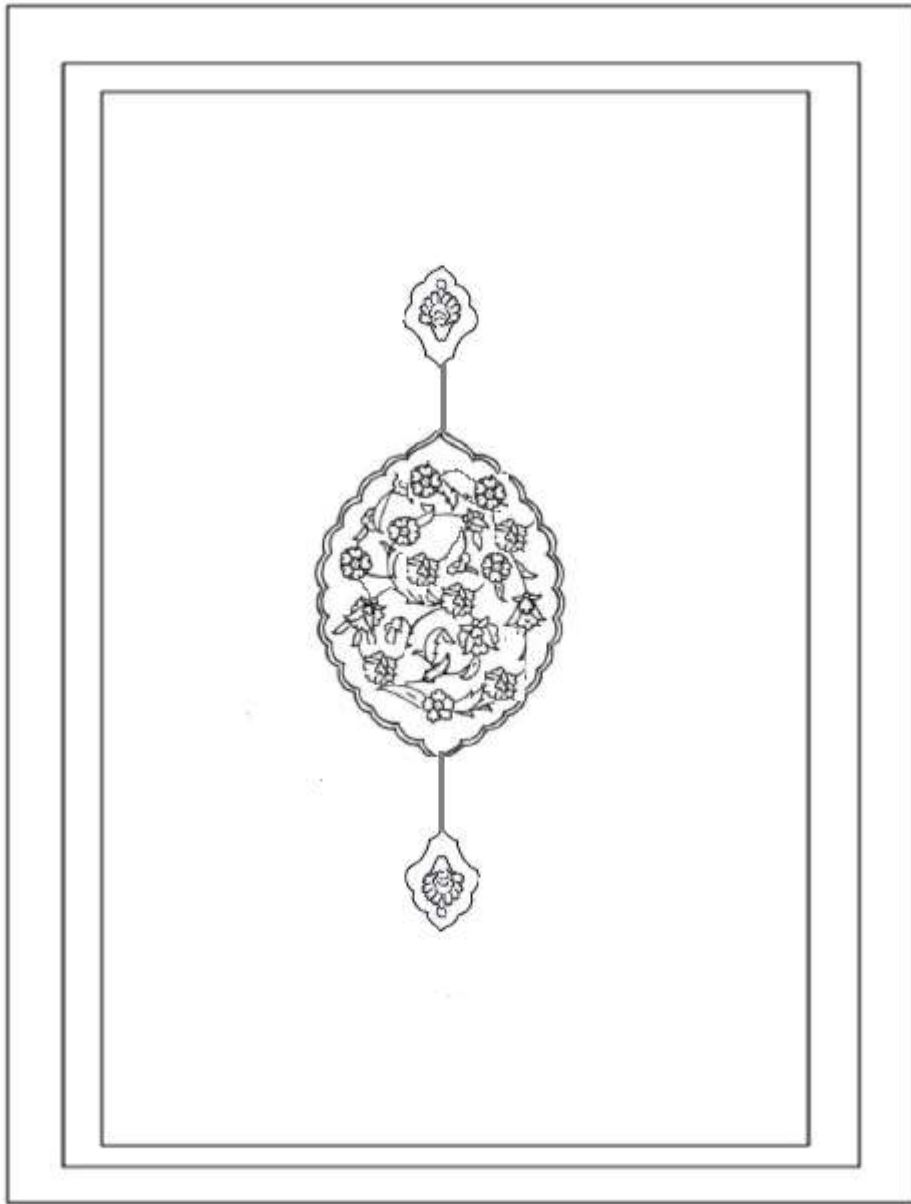
0 1 2 cm

Çizim: 23 Örnek No: 19 Mûltekâ El Ebhûr dış miklep ve sertap

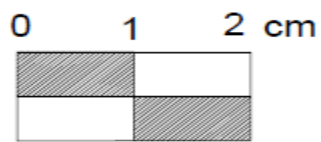
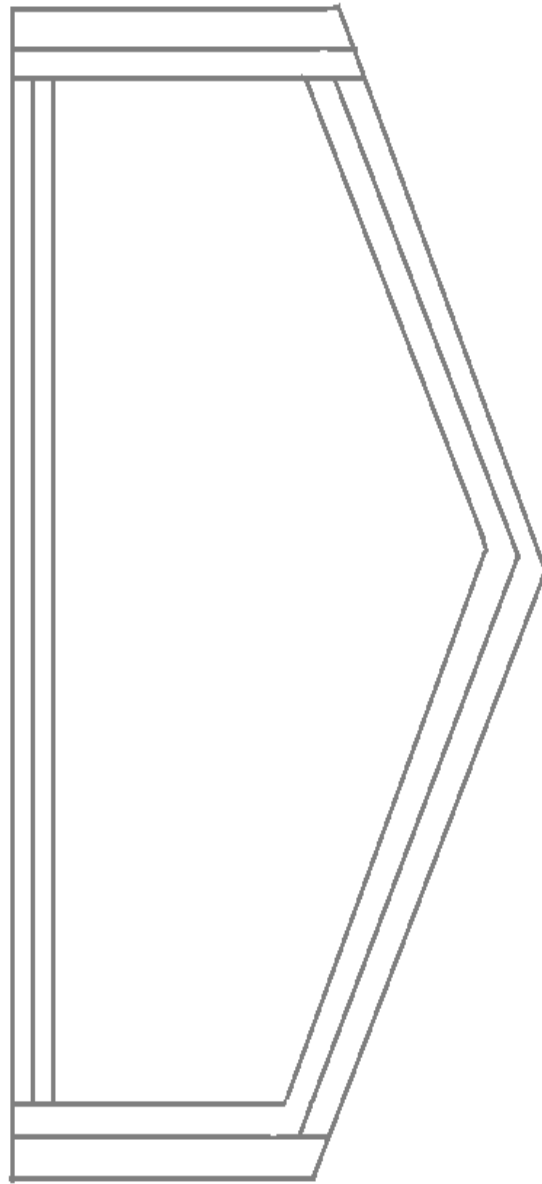
Çizim: 24 Örnek No: 20 El Mûbeyyîn ve Muyâssâl Fî Şerh ön kapak

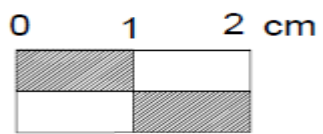
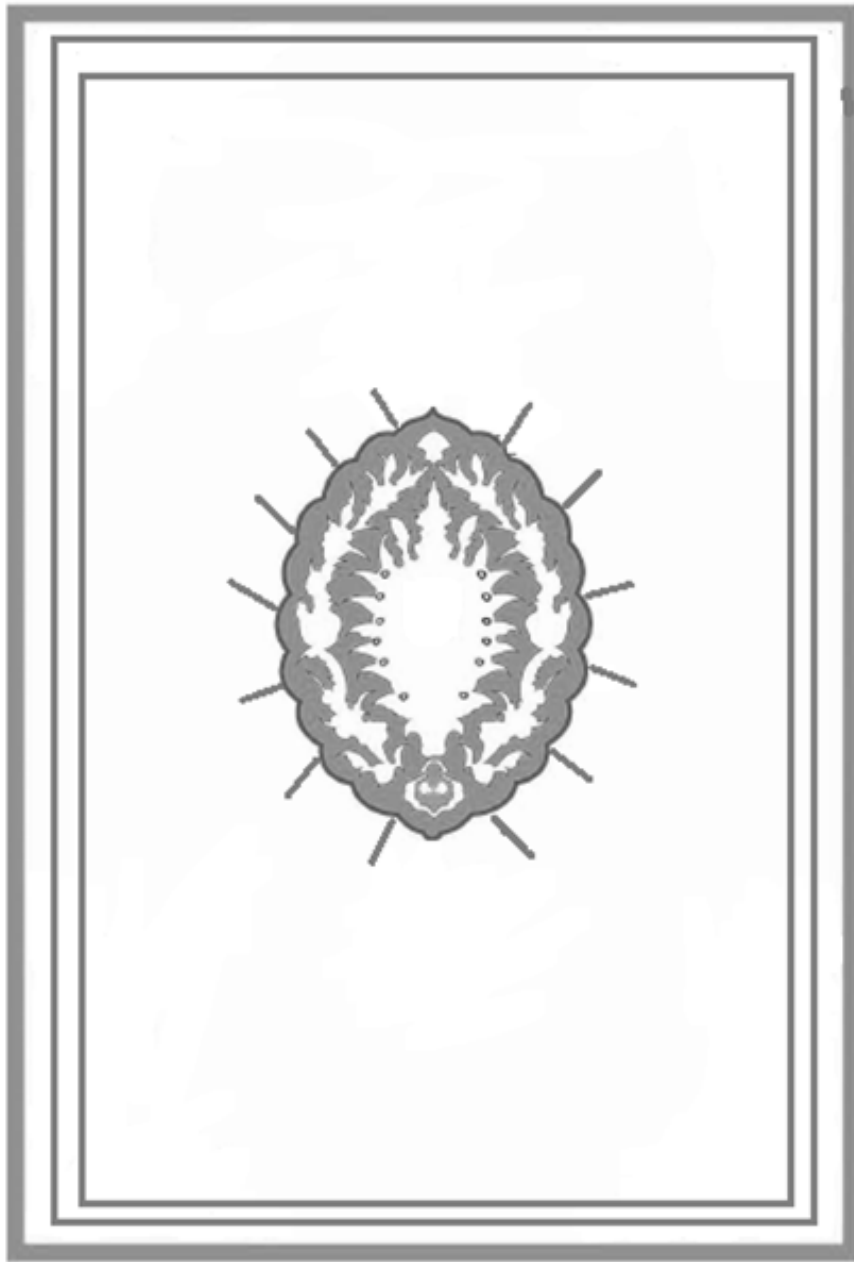
0 1 2 cm

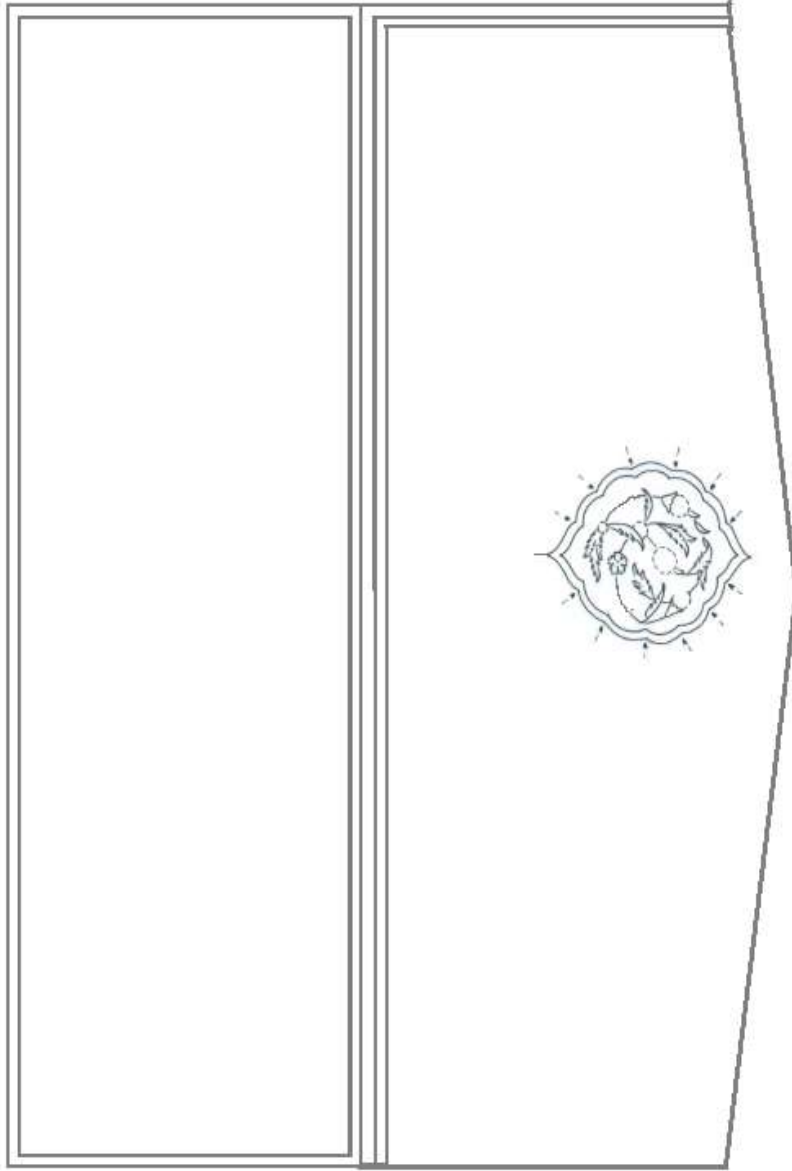
Çizim: 25 Örnek No 21 Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil ön kapak

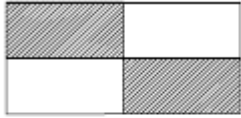
Çizim: 26 Örnek No: 21 Kitap Âl Tevzih Şerh Âl Tenkil dış miklep

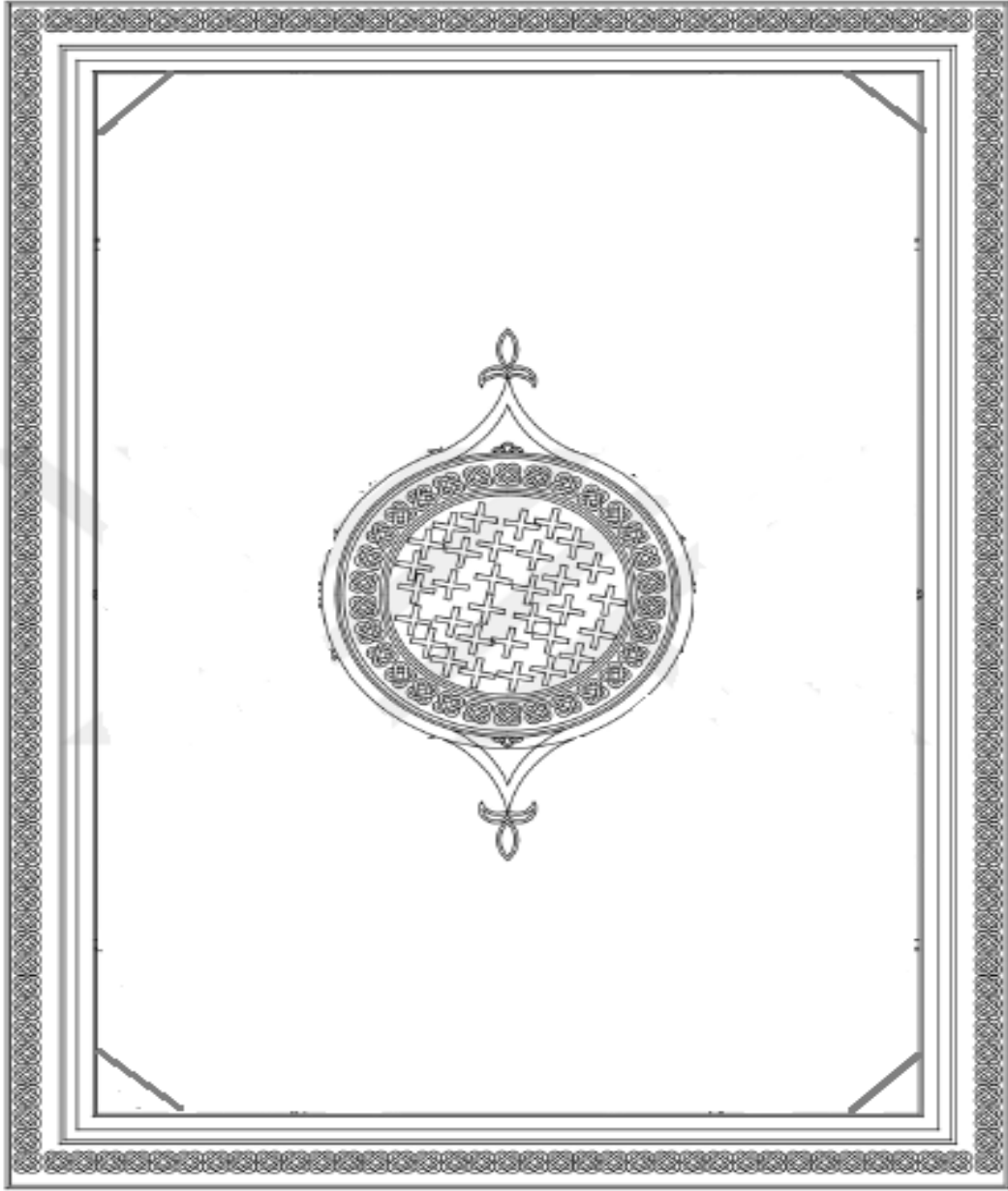
Çizim: 27 Örnek No: 22 Menâkıbûl Ensar ön kapak

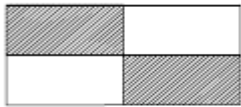
0 1 2 cm

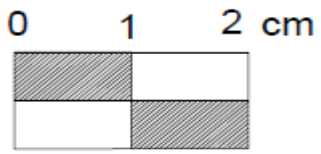
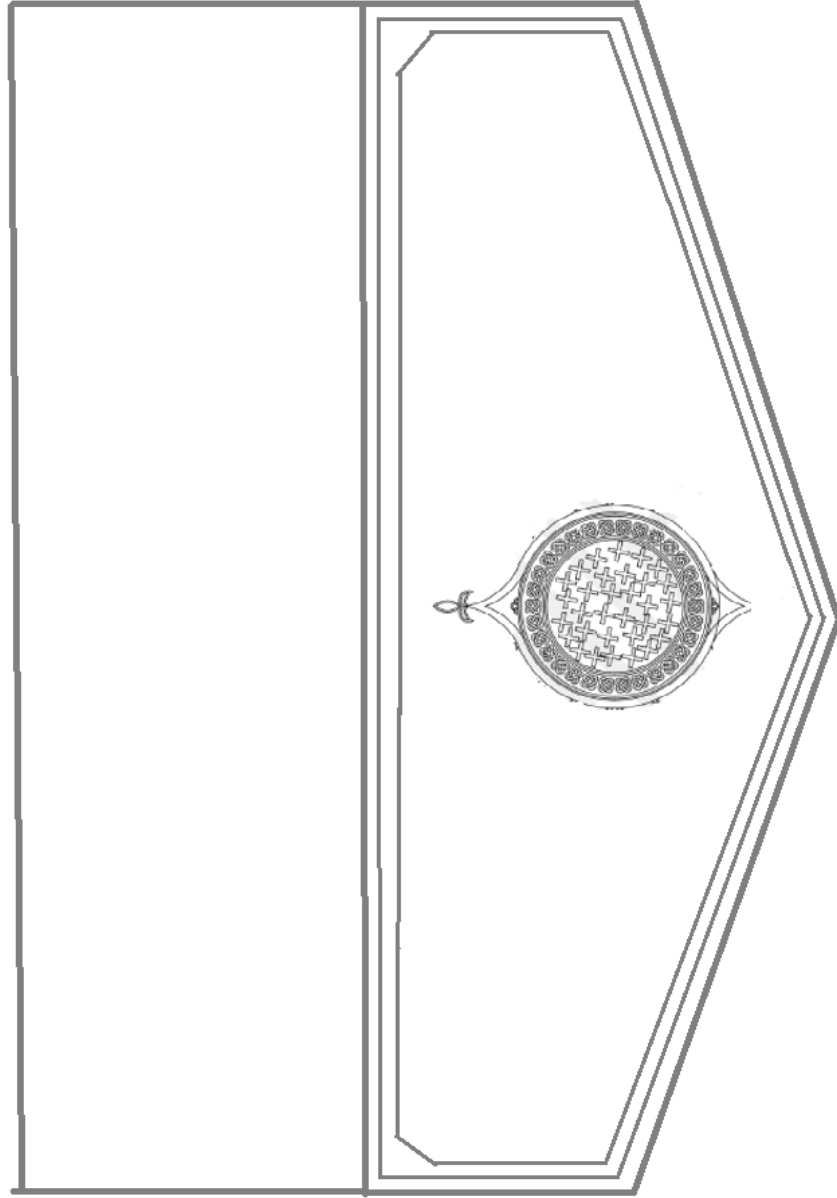
Çizim: 28 Örnek No: 22 Menâkıbûl Ensar dış miklep ve sertap

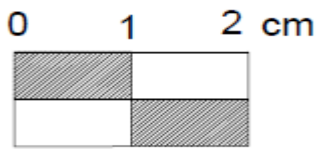
0 1 2 cm

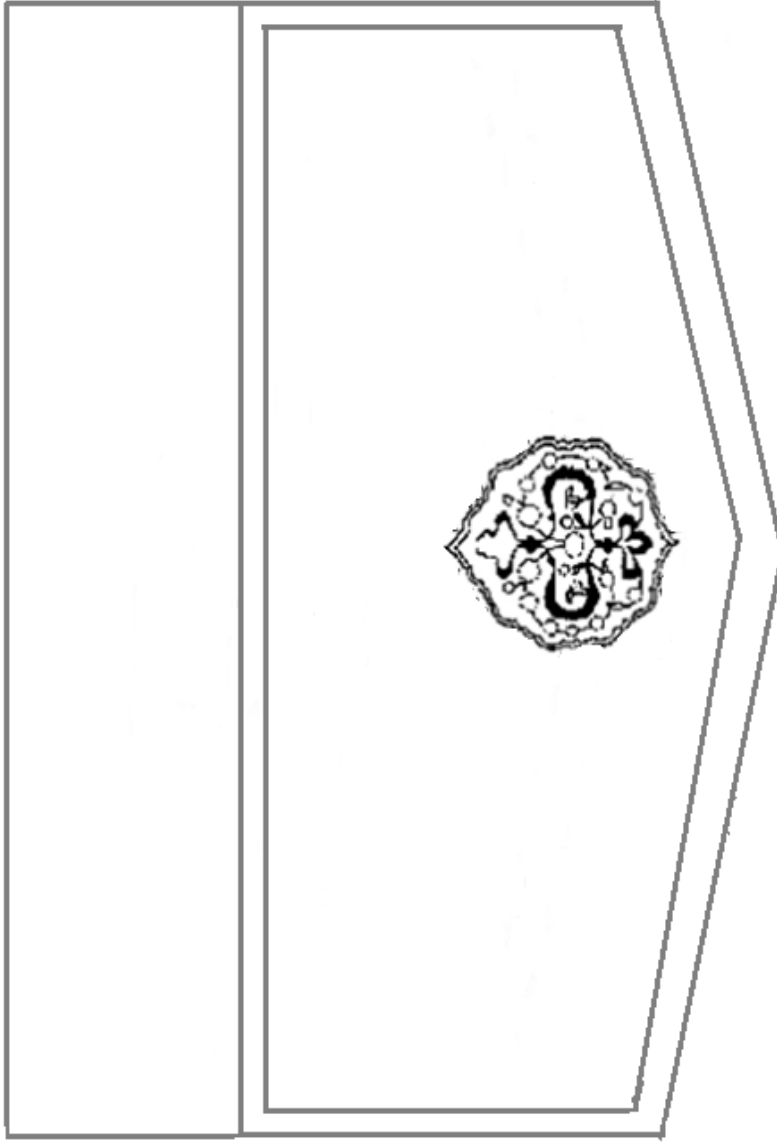
Çizim: 29 Örnek No: 23 Buhârî Nisfû Evvel ön kapak

Çizim: 30 Örnek No 23 Buhârî Nisfû Evvel dış miklep ve sertap

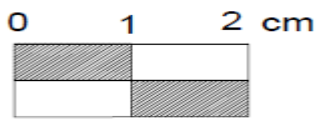
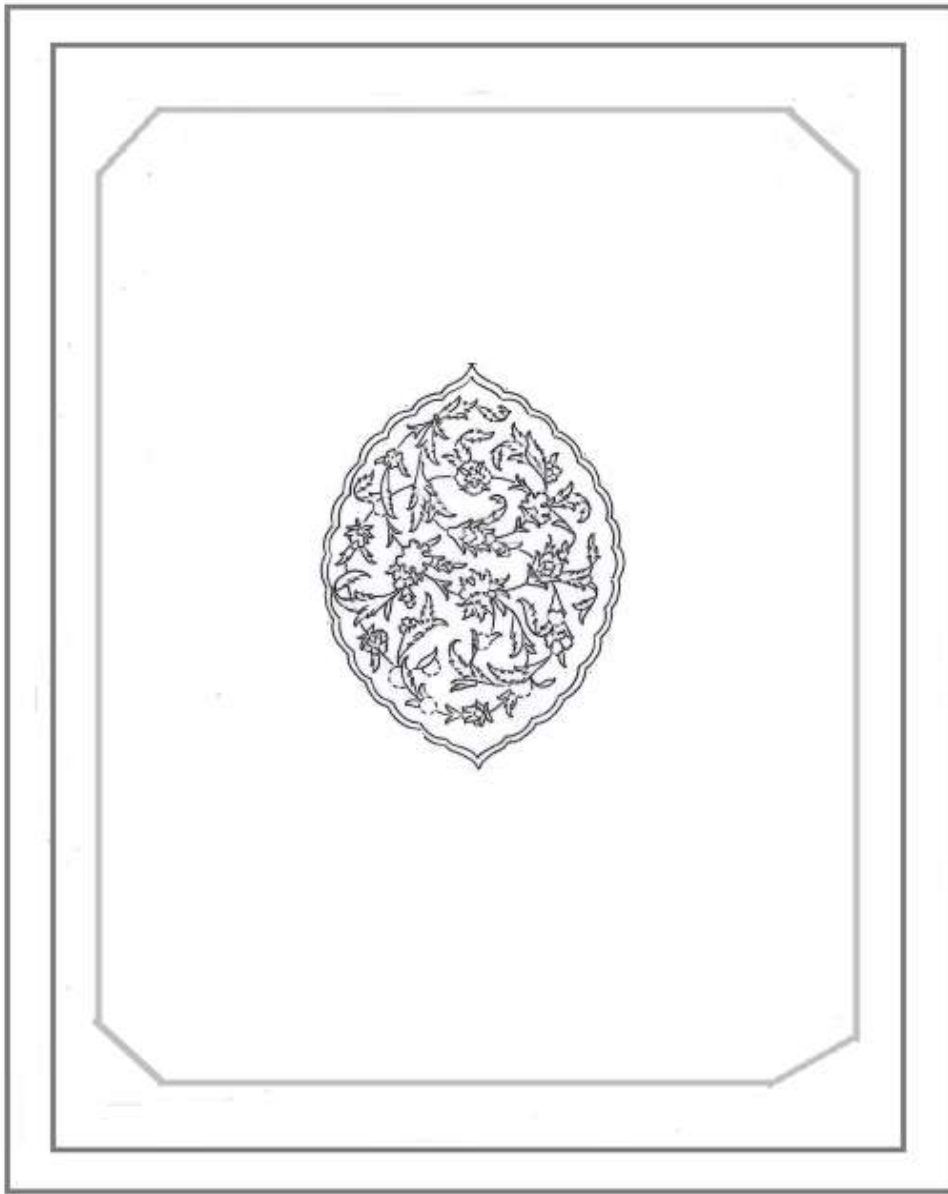
Çizim: 31 Örnek No: 24 Tarîkâti Muhammediye ön kapak

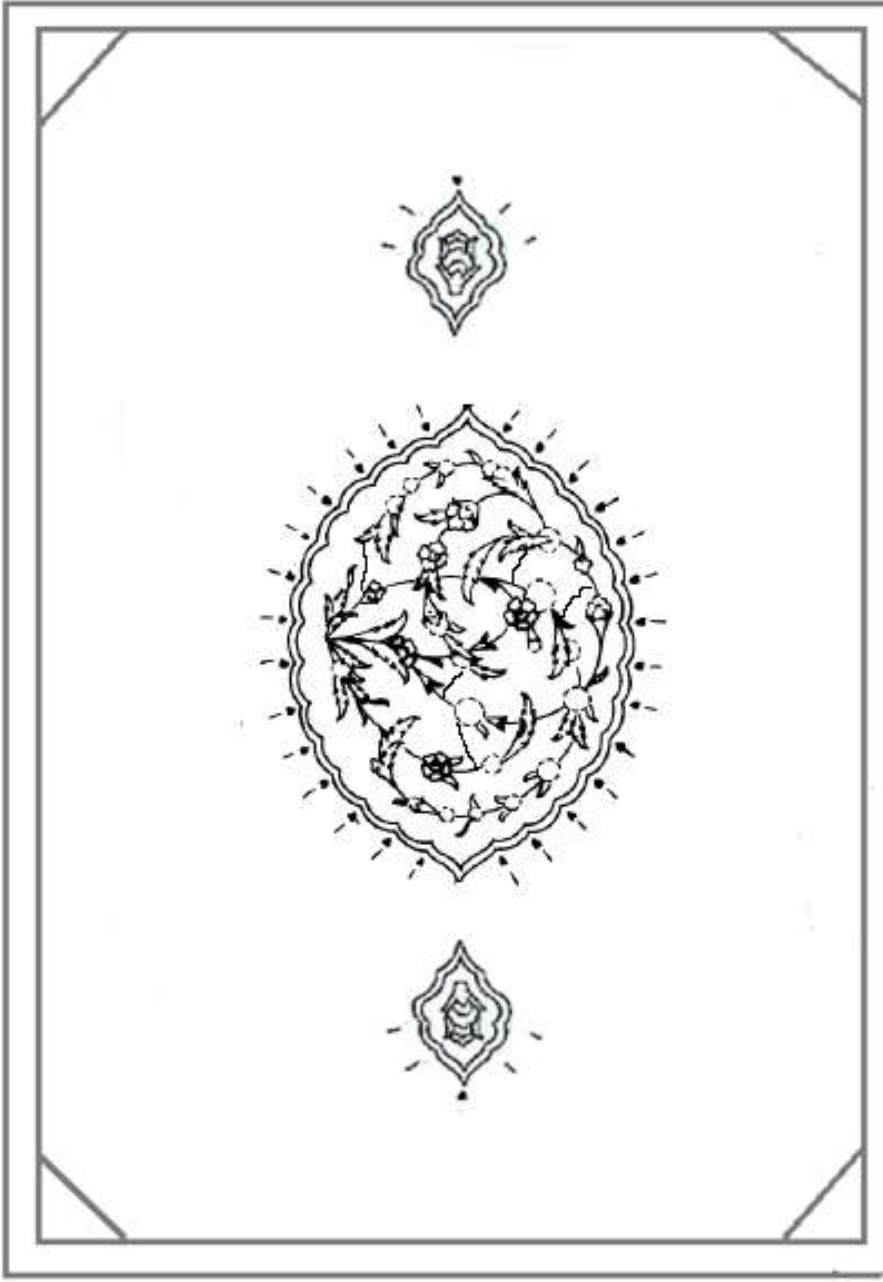
0 1 2 cm

Çizim: 32 Örnek No: 24 Tarîkâti Muhammediye dış miklep ve sertap

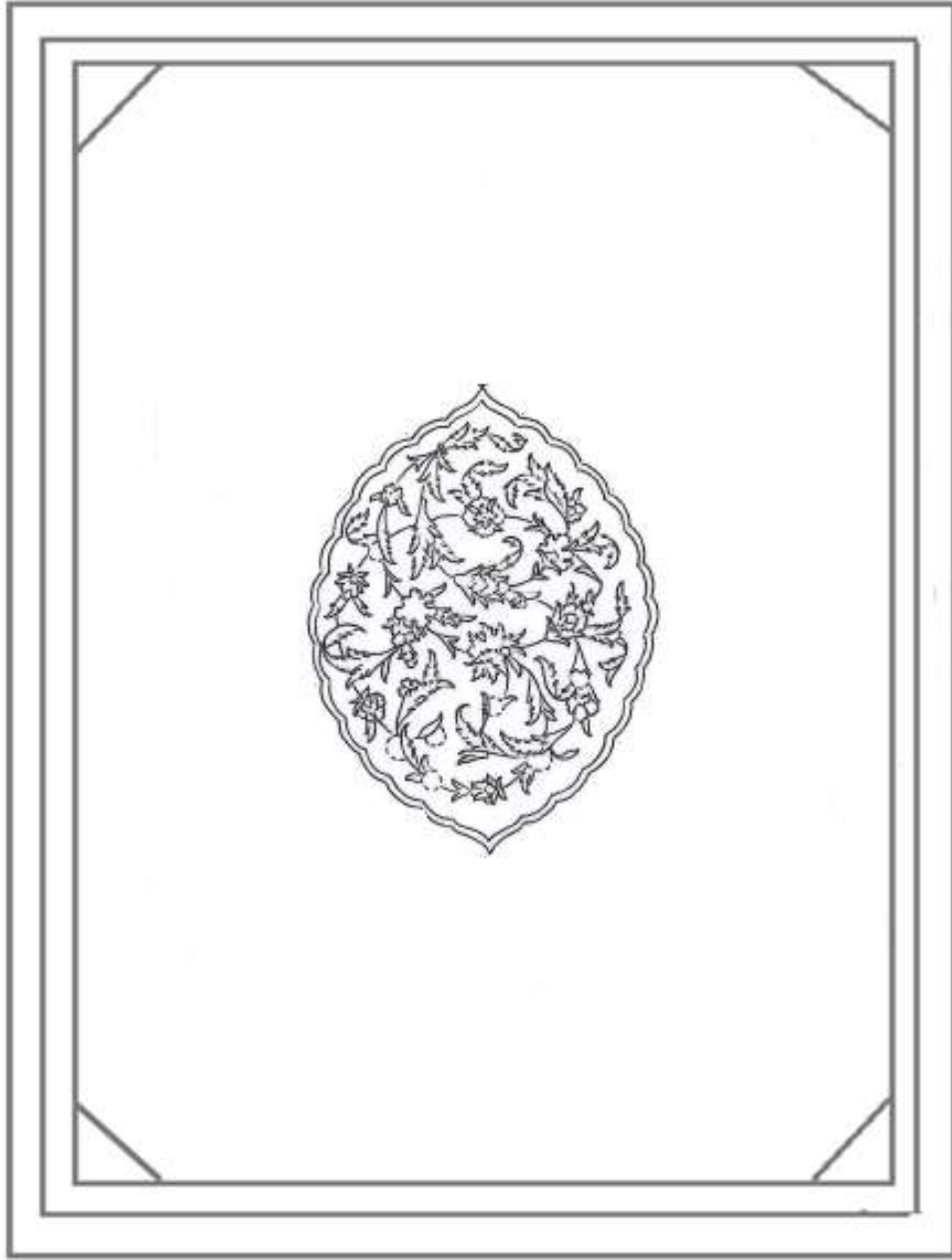
Çizim: 33 Örnek No: 25 Sâdr Âl Şeriâ ön kapak

0 1 2 cm

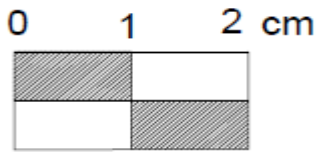
Çizim: 34 Örnek No: 26 Tefsiri Ebûs suûd ön kapak

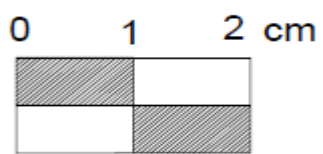
0 1 2 cm

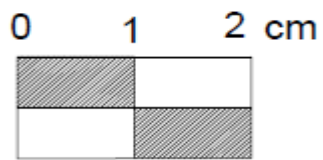
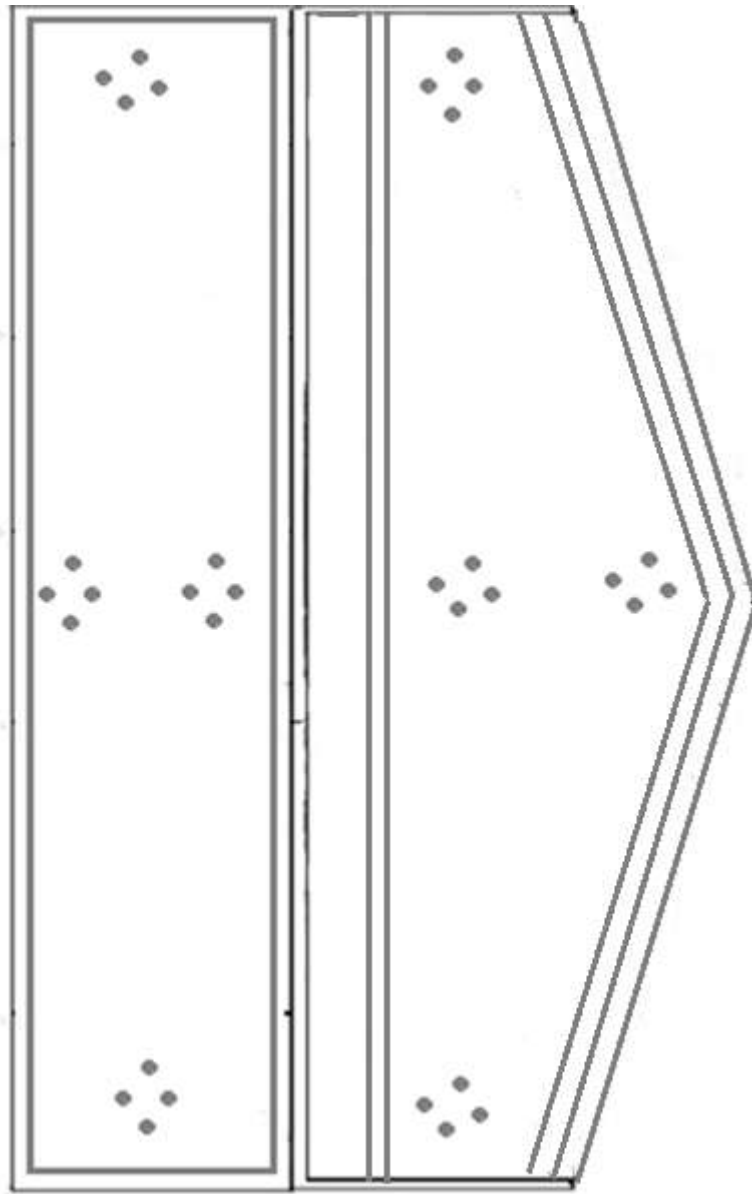
Çizim: 35 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh ön kapak

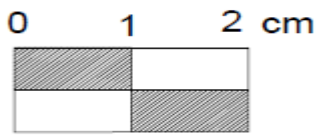
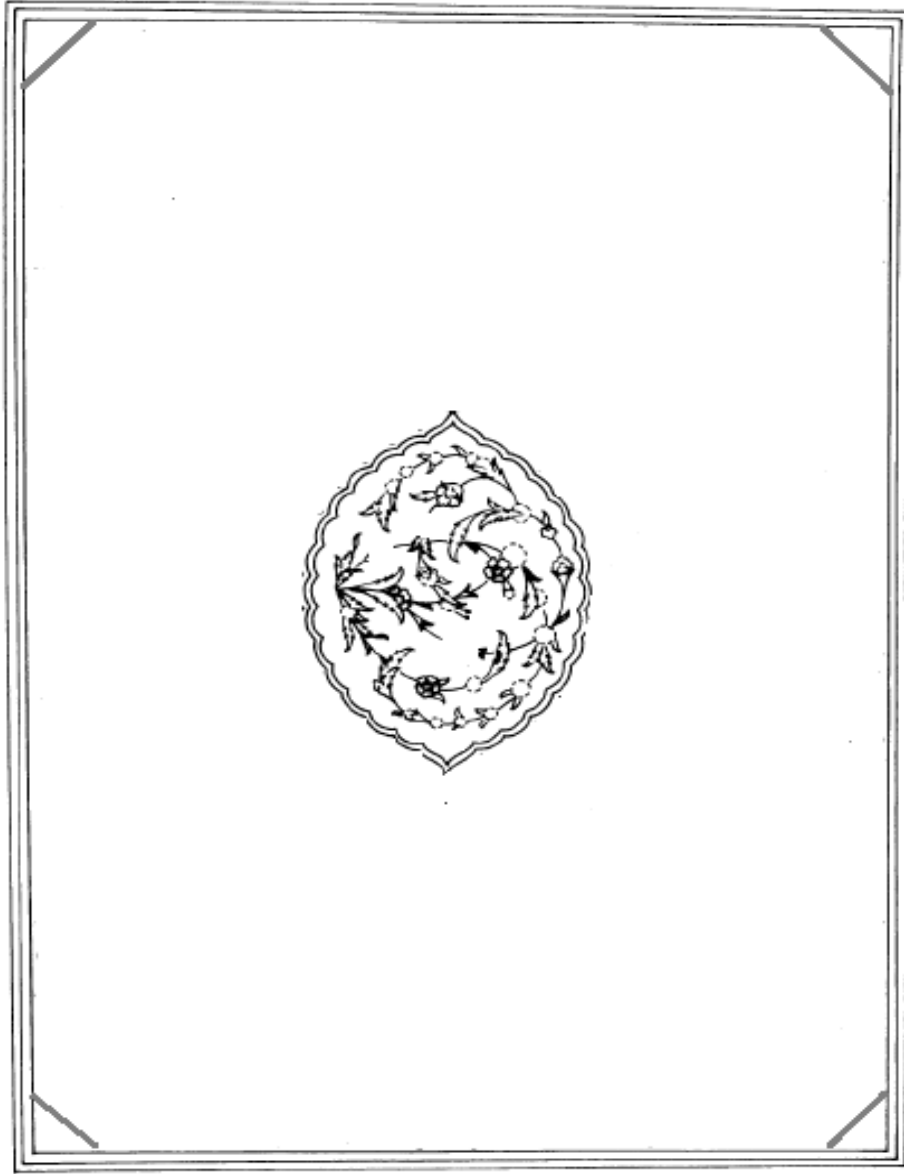
Çizim: 36 Örnek No: 27 Usûlü Fıkıh dış miklep

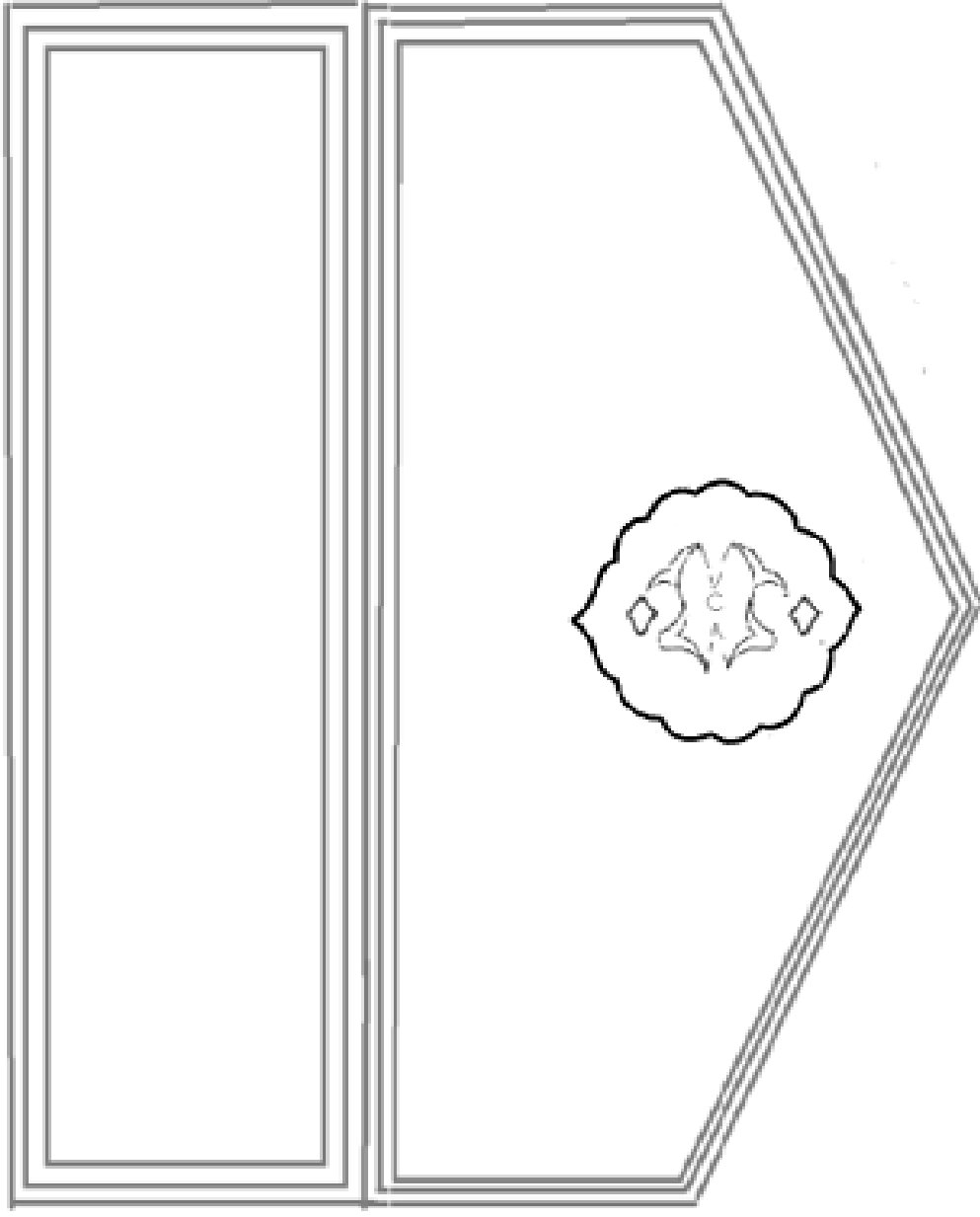
Çizim: 37 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ ön kapak

Çizim: 38 Örnek No: 28 Fıkıhtan Hülesâ dış miklep ve sertap

Çizim: 39 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme ön kapak

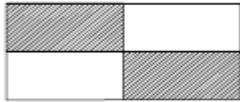
0 1 2 cm

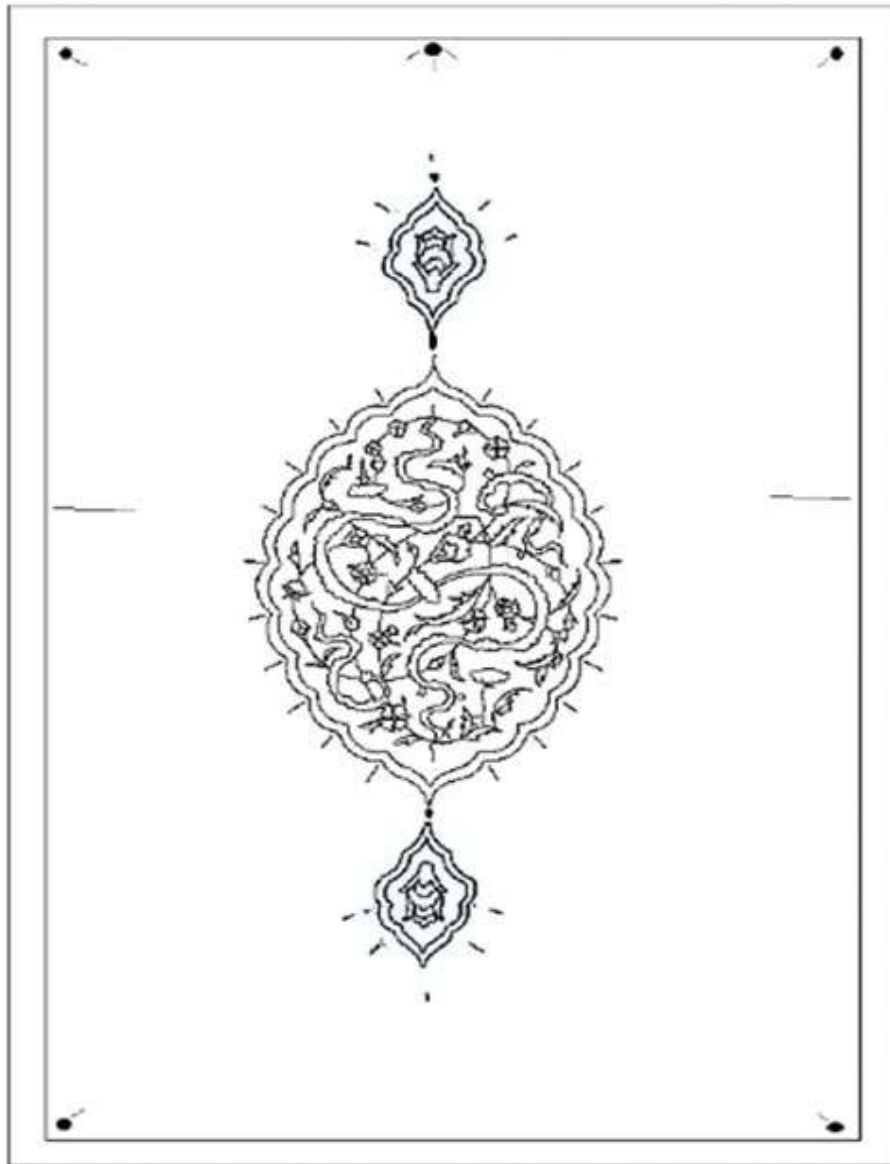
Çizim: 40 Örnek No: 29 Kitabür-Rahme Fî İhtilafil-Eimme dış miklep ve sertap

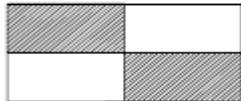
0 1 2 cm

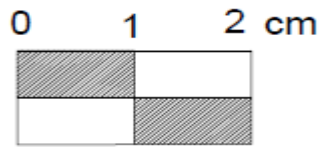
Çizim: 41 Örnek No: 30 Kitabî Neşri Kıraât ön kapak

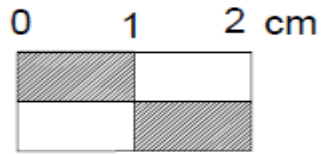
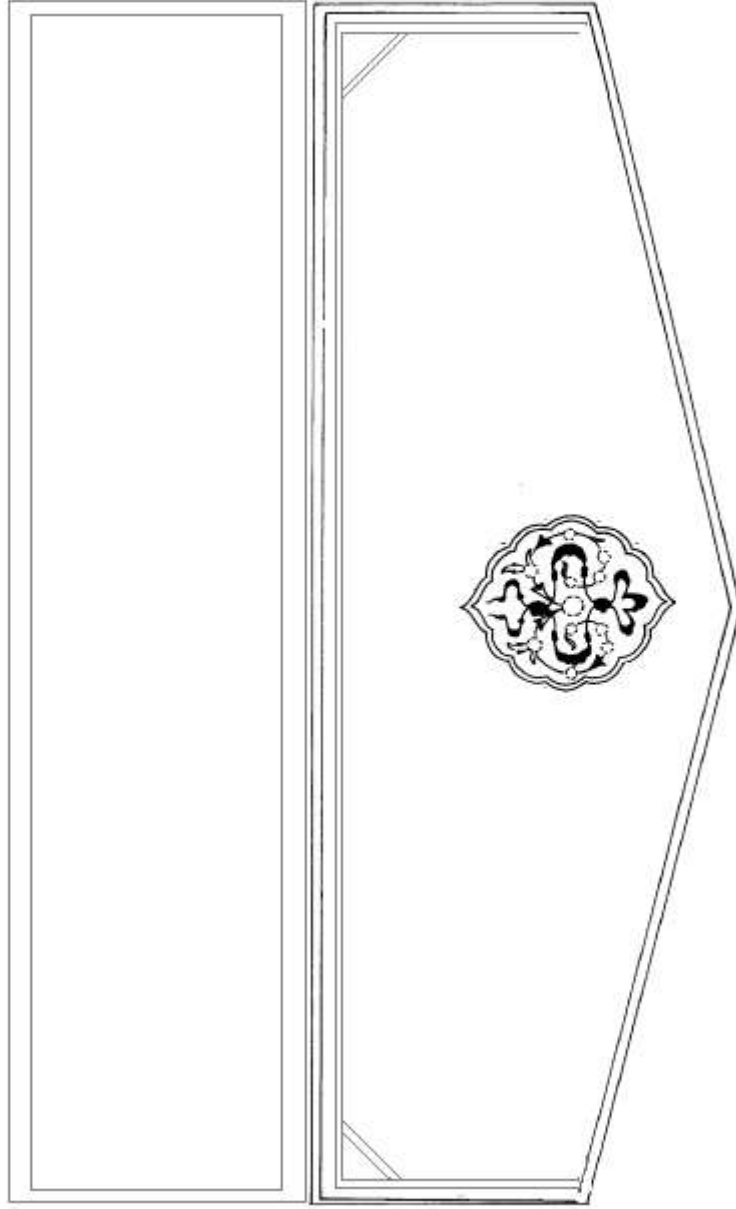
0 1 2 cm

Çizim: 42 Örnek No: 31 Kitâbı Âl Sebiyat Fî Mevaiz ön kapak

Çizim: 43 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil ön kapak

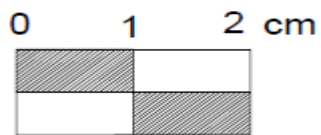
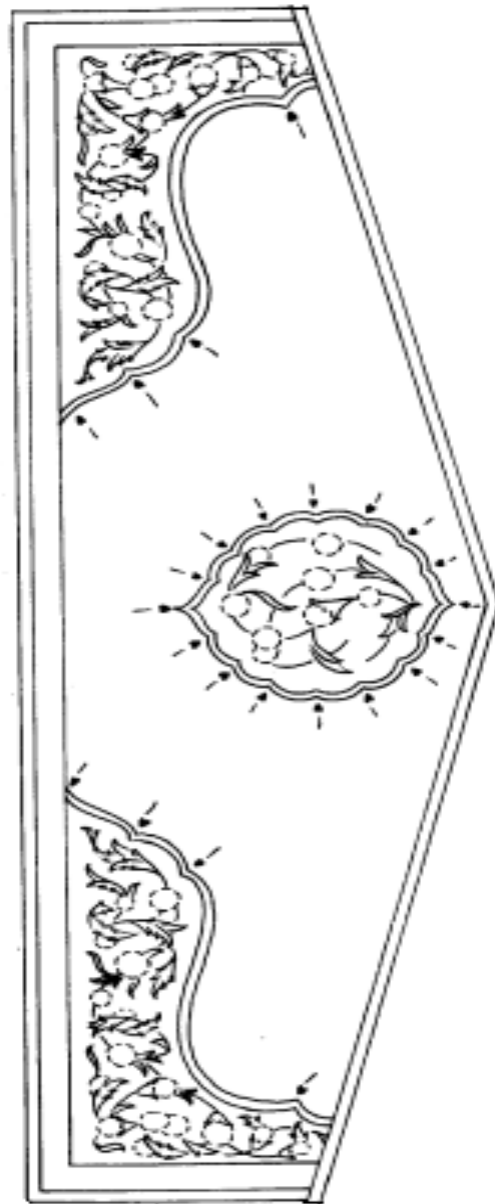
Çizim: 44 Örnek No: 32 İnsân-ı Kâmil dış miklep ve sertap

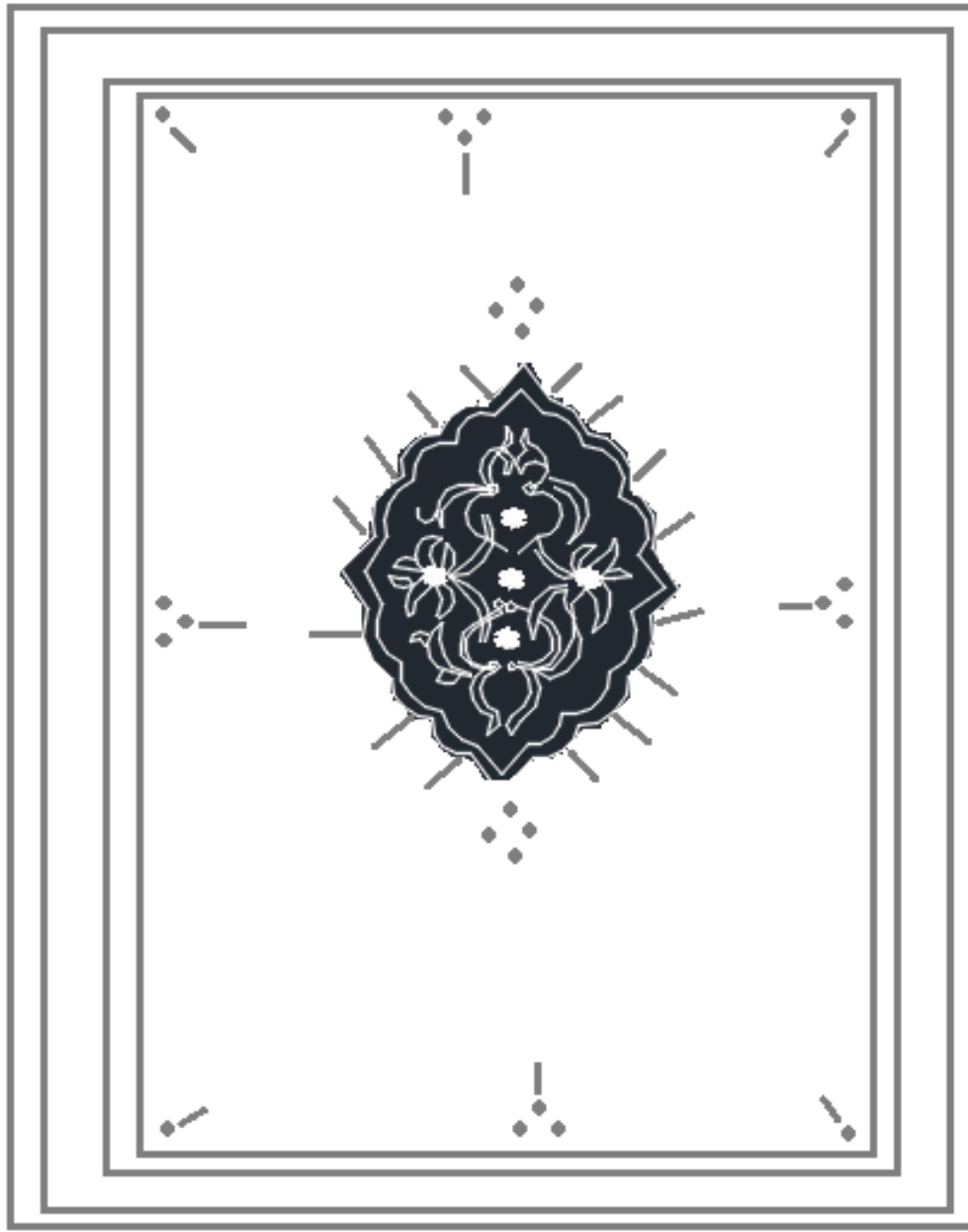
0 1 2 cm

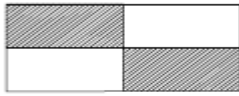
Çizim: 45 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât ön kapak

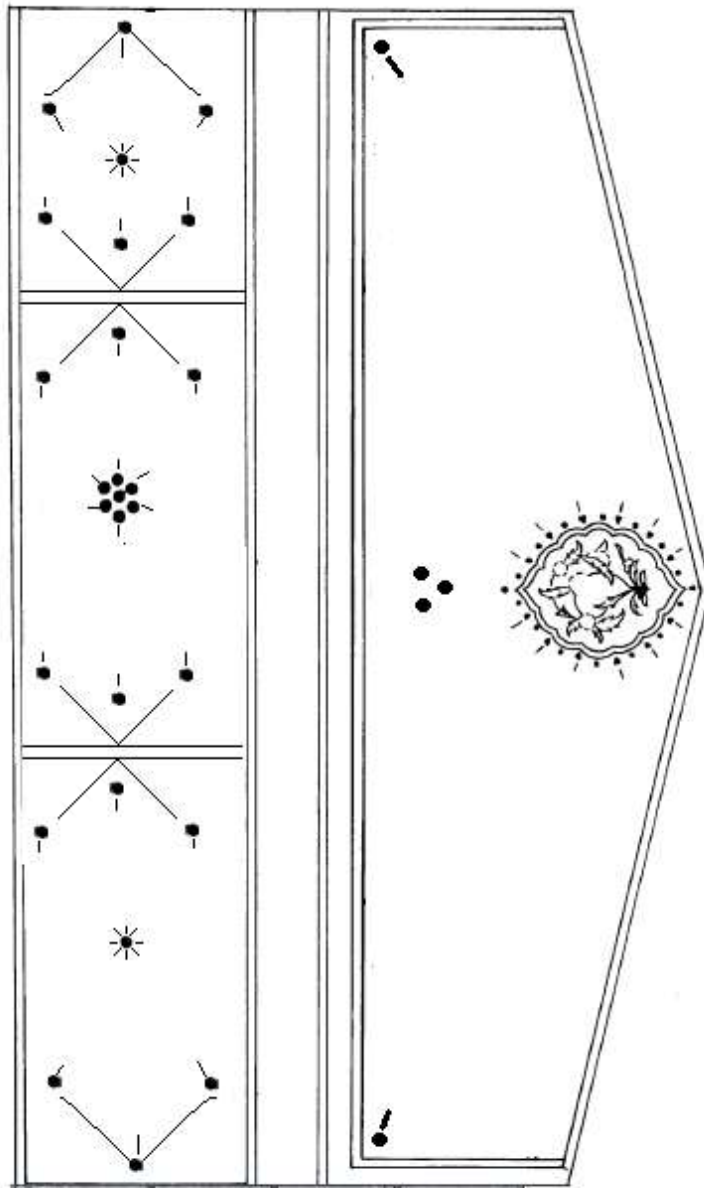
Çizim: 46 Örnek No: 33 Delâilü'l Hayrât dış miklep

0 1 2 cm

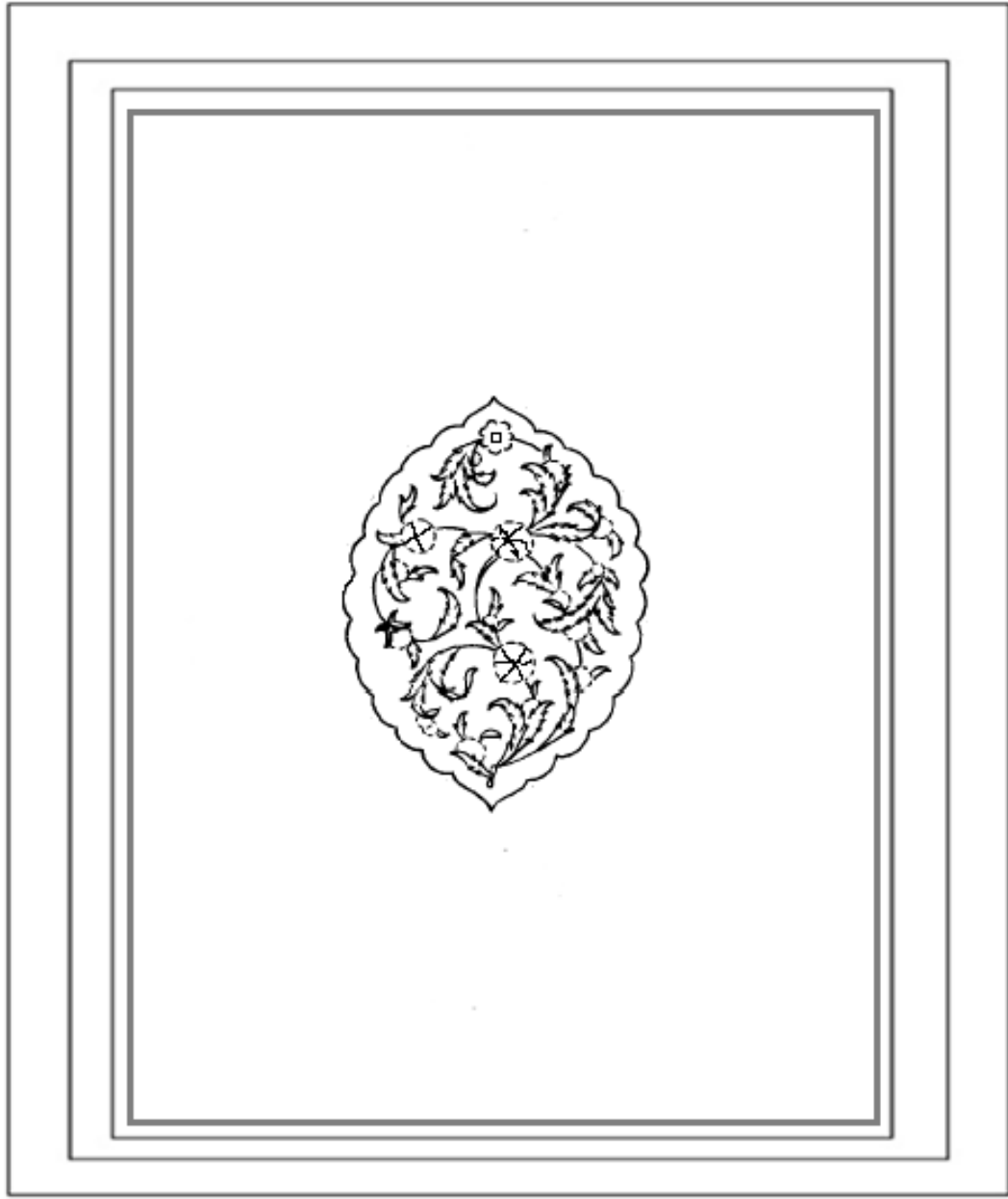
Çizim: 47 Örnek No 34 Bostân Şerhî ön kapak

0 1 2 cm

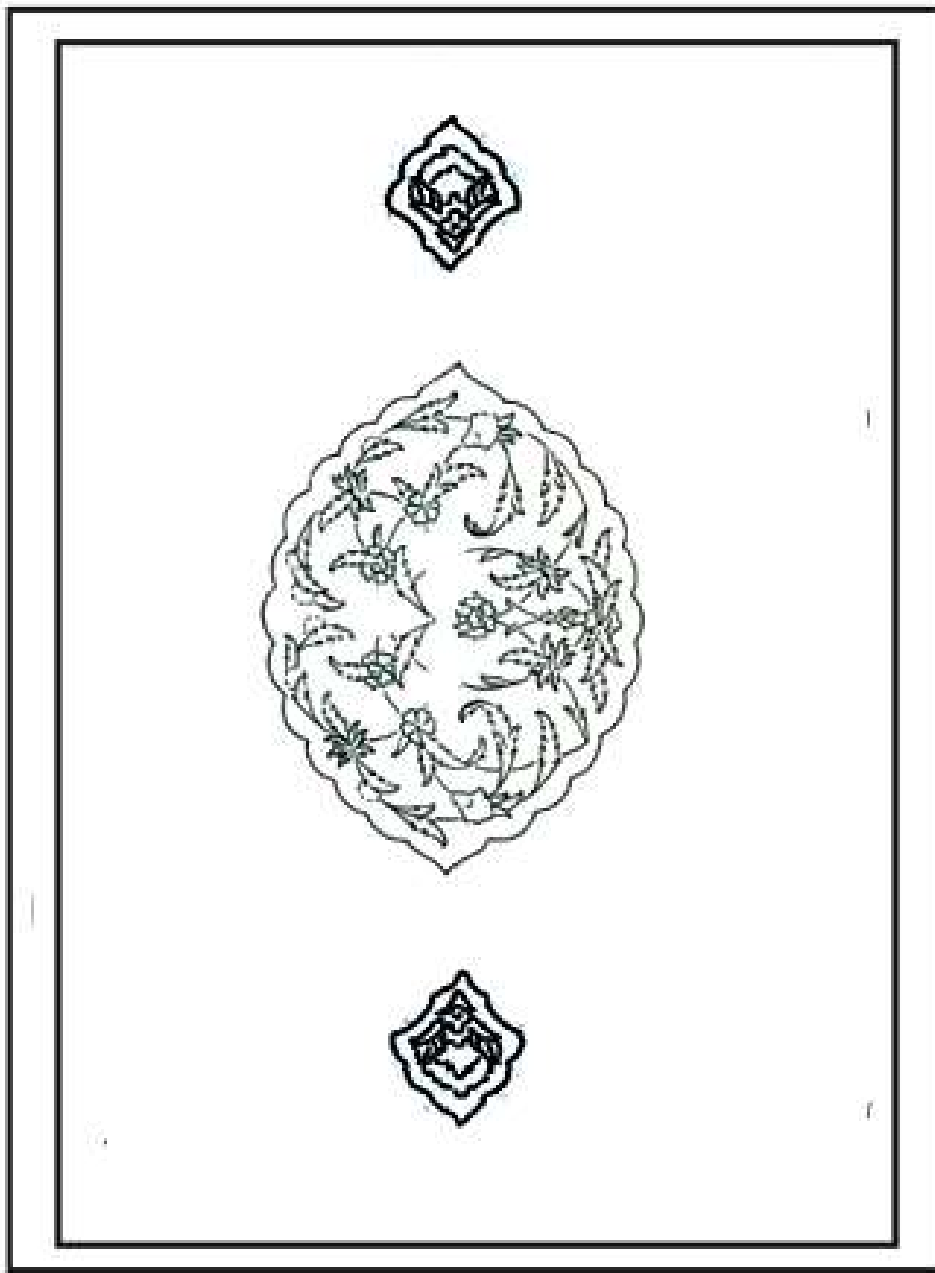
Çizim: 48 Örnek No: 34 Bostân Şerhî dış miklep ve sertap

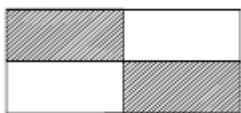
0 1 2 cm

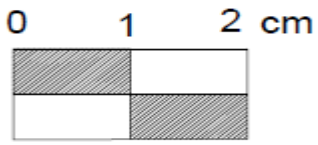
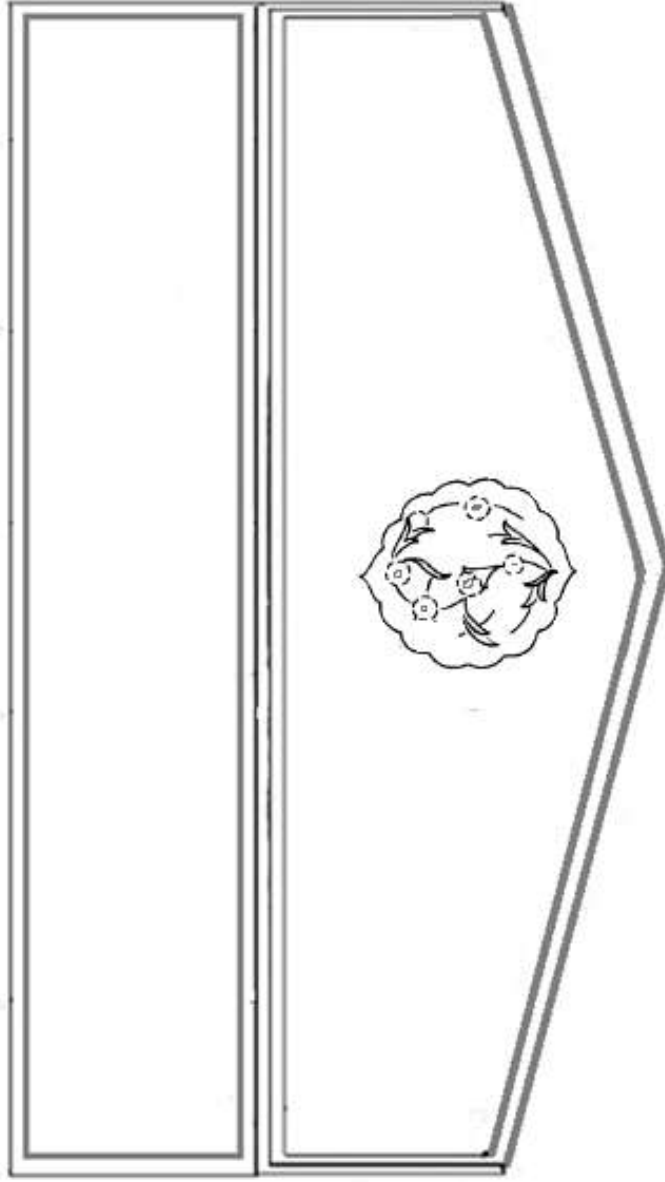
Çizim: 49 Örnek No: 35 Feth Âl Mûbin Lî Şerh ön kapak

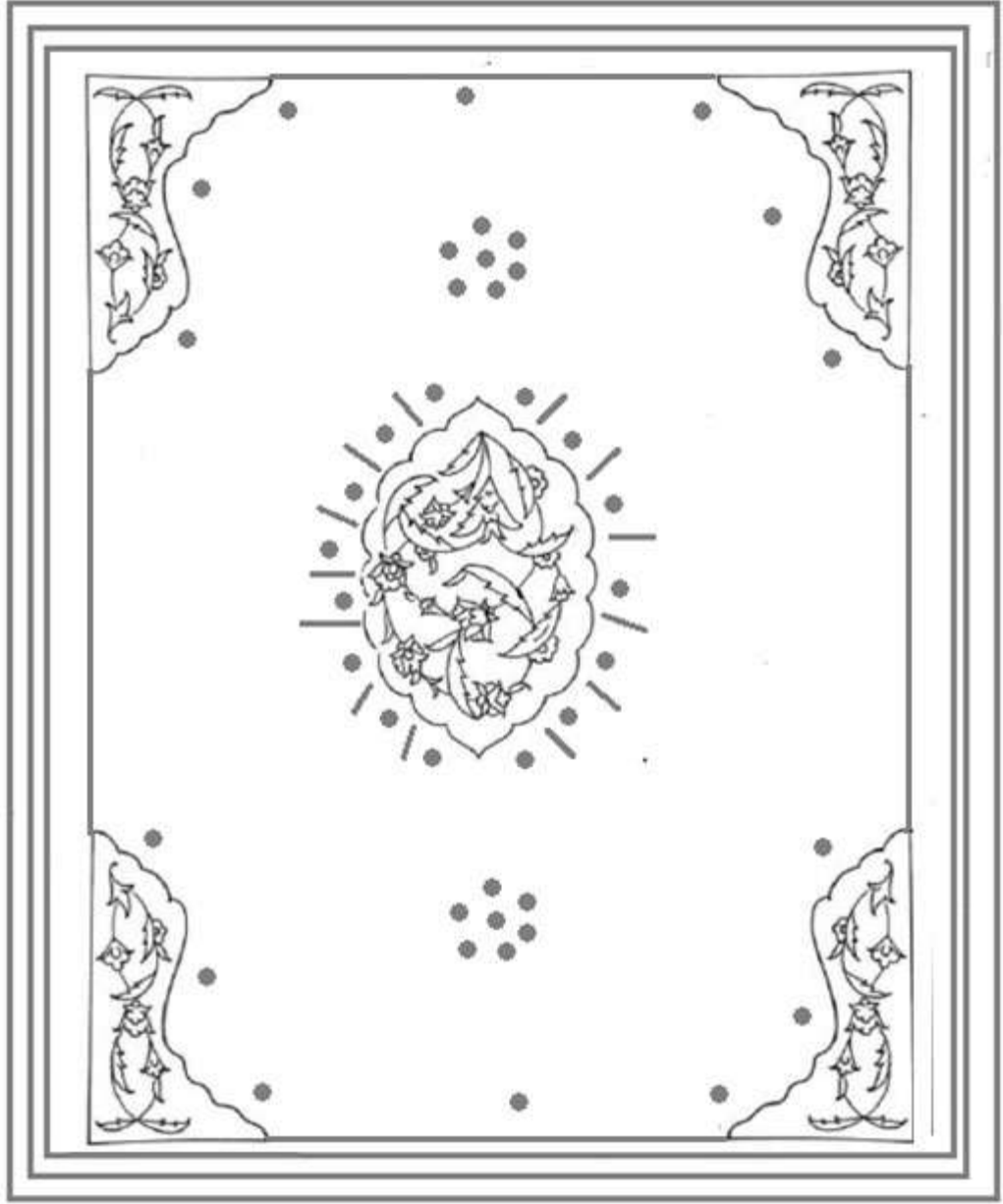
0 1 2 cm

Çizim: 50 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr ön kapak

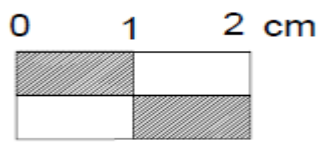
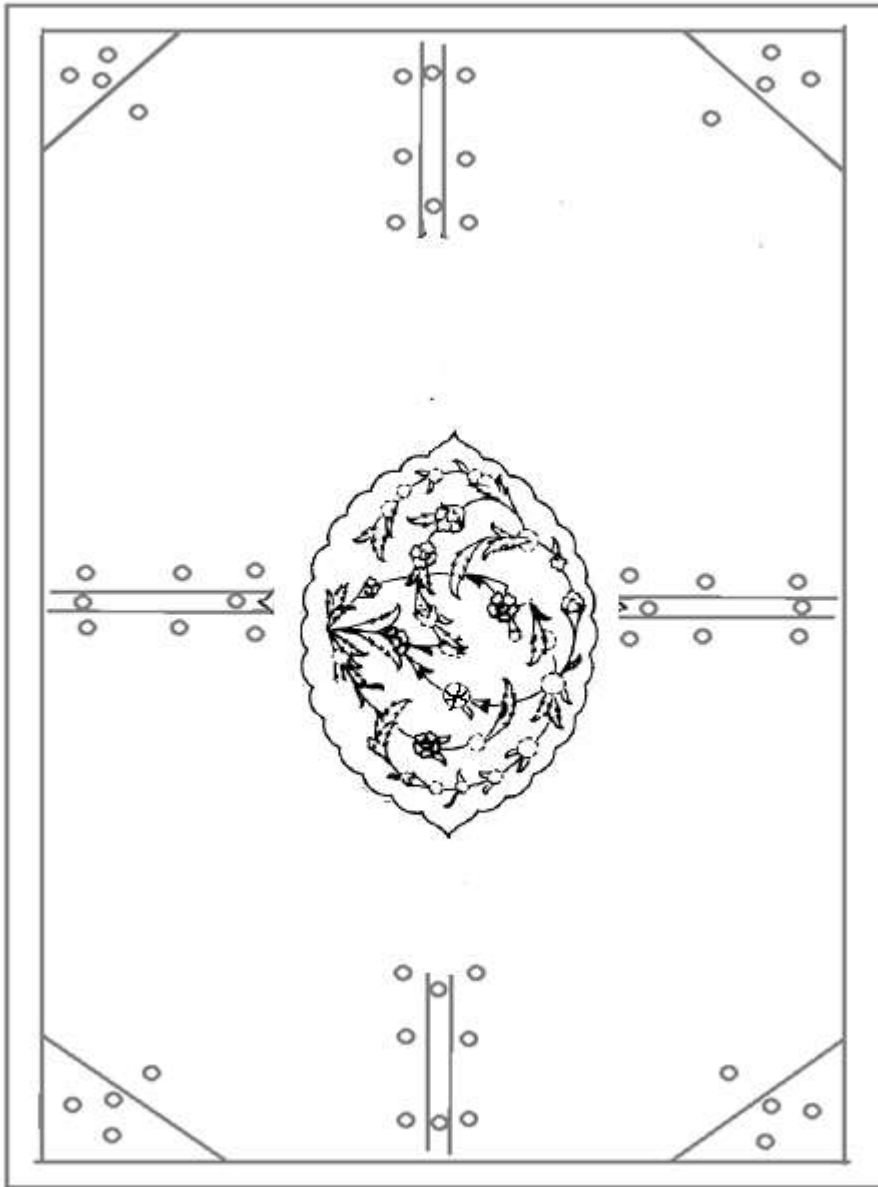
Çizim: 51 Örnek No: 36 Hâlebeî Kebîr dış miklep ve sertap

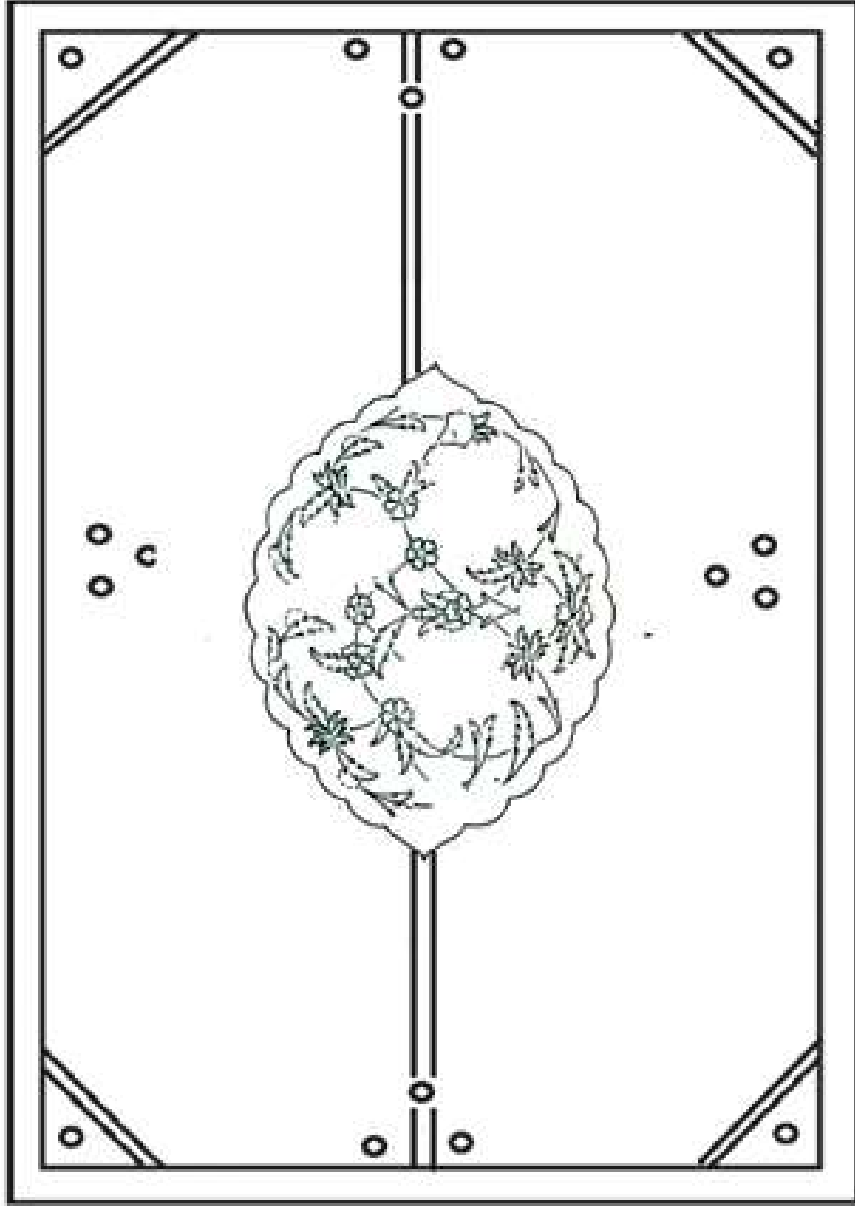
0 1 2 cm

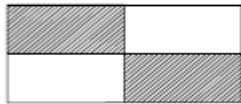
Çizim: 52 Örnek No: 37 Kur'an-ı Kerim ön kapak

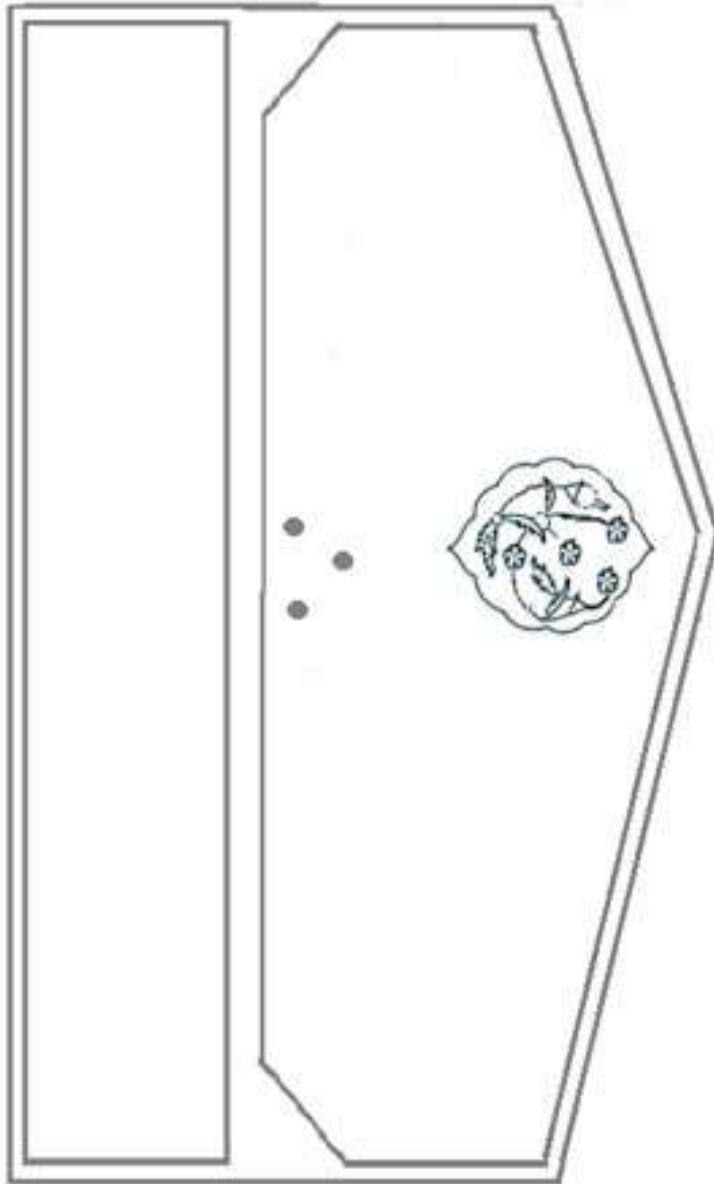
Çizim: 53 Örnek No: 38 Et-Tarîkatü'l-Muhammediye ön kapak

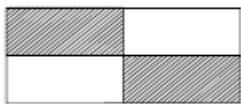
0 1 2 cm

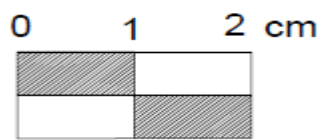
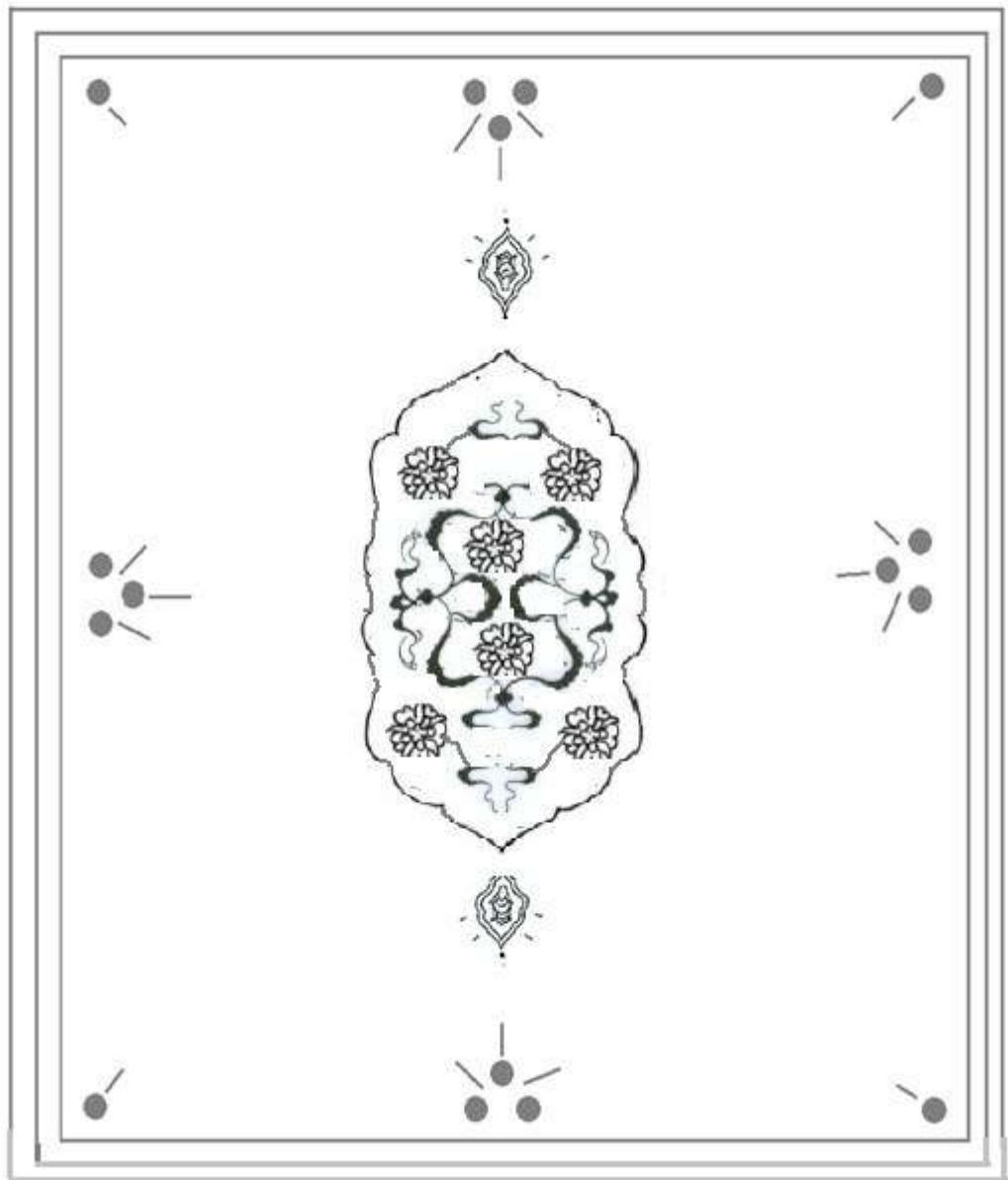
Çizim: 54 Örnek No: 39 Ferâiz ön kapak

0 1 2 cm

Çizim: 55 Örnek No: 39 Ferâiz dış miklep ve sertap

Çizim: 56 Örnek No: 40 Neticet Âl Fetâvâ ön kapak

DEĞERLENDİRME TABLOSU

Demirbaş Numaraları	Dış Kapak Ölçüleri
238	285x 170 mm
1619	220x 150 mm
1725	260x 170 mm
1740	200x 150 mm
94	205x130 mm
183	220x 160 mm
236	220x 170 mm
265	235x 155 mm
279	335x 235 mm
284	370x 255 mm
361	270x 180 mm
368	285x 180 mm
1436	180x 115 mm
1446	175x 115 mm
1468	225x 150 mm
1543	225x 150 mm
1571	205x 150 mm
1595	205x 110 mm
1602	215x 160 mm
1643	205x 145 mm
1644	200x 155 mm
1646	205x 140 mm
1649	205x 135 mm
1651	260x 180 mm
1655	260x 180 mm
1675	245x 150 mm
1686	260x 175 mm
1695	275x 190 mm
1700	200x170 mm
1718	175x 130 mm
1720	295x 200 mm
1724	260x 170 mm
46	140x 95 mm
1366	210x 120 mm
1460	205x 140 mm
98	205x 150 mm
1530	220x 170 mm
1434	170x 115 mm
1682	240x 155 mm
3134	230x 170 mm

